

קובץ גליונות

פרשת ויצא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מעמד הוצאת הספר "ועד ליל שבת" על סדר מסכת אבות
שנמסר ע"י ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א



לע"נ הרב ר' מרדכי ב"ר ישראל יהיאל ז"ל

מוקדש לרפואתו השלימה
ולזכותו של סבינו רועינו
רבינו ראש הישיבה
הגאון רבי ברוך בן צביה
(ויסבקר) שליט"א

נתרם ע"י נכדו
הרב משה ויסבקר

זמני השבת

בחסות:



גיליונות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:01	5:15	5:53
בני ברק	4:15	5:16	5:49
קרית ספר	4:10	5:15	5:51
בית שמש	4:00	5:16	5:52
אופקים	4:10	5:18	5:52
חיפה	4:07	5:14	5:48

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

בא והיה שותף בזיכוי הרבים הגדול

מגבית מיזחדת לטובת מערכת "קובץ גליונות"
לקראת ימי החנוכה הבעל"ט

כהכרת הטוב לשהפנים במגבית זו, יקבל כל שותף בקבוצת שמן זית מהדור
משיירי מצוה שהיה תלוי כגון סוכה בסוכתם של שמנה מגדולי ישראל וכן יהיה
ניתן להמשיך את המצוה ולהדליק את נרות החנוכה משיירי המצוה וזממבוא
בספרים הקדושים במעלות וסגולות הדבר

וכתב בספר כרסיא דאליה: "כח גדול יש לשיירי מצוה, שאע"פ דק"ל בני דוי
ומזוני לאו בזכותא תליא מליתא אלא במזלא תליא מליתא, עם כל זה השירים
שלחם מהנו לתקן המזל.... וגם שיירי מצוה מעבכין את הפדענת וטרימים חיים.
וכתב הגר"ח פלאני בספרו מועד לכל חי: יש נהגים לתלות שמן זית זך לטי סוכה
ולייחדו בשביל להשתמש בו אח"כ למצוות הדלקת נרות חנוכה, והוא מנהג יפה

וכן נותר בידינו מעט שמן שהיה תלוי

בסוכתו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בתרומה חד פעמית בסך 100 ש"ח תקבל את הקבוצת שמן המיוחד

וכו מהשמן שהיה תלוי כגון סוכה בסוכתם של שמנה מגדולי ישראל

הכמות מוגבלת והזריז נשכר!

צלצל עוד היום והבטח את זכותך לקבלת השמן המיוחד:

k.gilyonot@gmail.com | 053-3145900



ניתן להשיג את הקובץ מודפס
במקומות הבאים:



חשיפה!

המספרים והנתונים

על מערכת הפצת ה"קובץ גליונות"

- 1 - המחיר הנמוך
- 3 - המחיר בעבר
- 4 - בתי נלא בהם מחולקים
- 5 - הקבצים
- 5 - המחיר כיום
- 10 - המחיר הגבוה
- 11 - שנים יו"ל הקובץ גליונות
- 12 - מחיר הקובץ במהדורה המוגדלת (גודל A4)
- 13 - בתי חולים בהם מחולקים
- הקבצים מדי שבוע לחולים ומלחיהם בחינם
- 15 - מדינות בעולם מקבלים במייל
- 50 - ערים וישובים בהם מופץ הקובץ
- 130 - ספרים פורסמו במדור אוצר הספרים
- 150 - מדורי "לאותם" עד היום
- 176 - מס' העמודים הגבוה שהודפס
- 250 - מוקדי הפצה ברחבי הארץ
- 470 - מס' הקובץ כיום
- 4,000 - מנויים לקבלת הקובץ במייל
- 15,000 - מס' הגדול שהודפס בשבוע

הצטרף גם אתה להפצת הקובץ בעיר מגוריך

053-3145900

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד

הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -

ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

ויהי אור!

הועד המבוקש מבית "קובץ גליונות"

משנתו הנודעת והבחנתו הבהירה
של מרן ראש הישיבה הגאון הגדול

רבי ישראל בונים שרייבר שליט"א

במבט חודר על משעולי החיים
ועל סערות התקופה,
על צורת האדם ודרך העליה.

אוצר אדיר שלא היה כמותו
של יסודות ההכוונה,
ההדרכה וההשקפה,
אמונה וביטחון
ורוממות התורה,
גדוש בעובדות מפליאות
ומלווה במפתחות מפורטים.



לפתוח עיניים מחדש - עכשיו בספר אחד!

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

השבוע - וישלח
ניתן להשיג
בדוכני המכירות של י. בלוי

האדצרות

מתגלים מחדש

ספריו המבוקשים של מרן פוסק הדור
הגר"מ שטרנבוך שליט"א
שאזלו מן השוק - כעת שוב על המדפים!



הלכות הגר"א ומנהגיו

אוצר מנהגי הגר"א

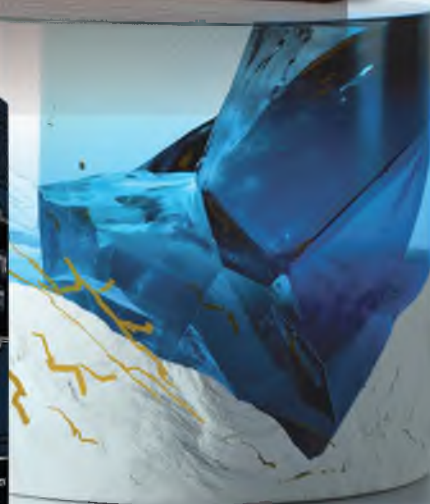
אוצר פסקי והנהגות הגר"א מספריו וספרי תלמידיו, בתוספת מו"מ מעמיק משורשי הסוגיות עם דעת האריז"ל והפוסקים. עם קונטרס "מעשה רב החדש" הנדפס מכת"י - כעת בעריכה חדשה. אוצר חדש על פסקי הגר"א



אורחות הבית

האוצר לבית היהודי

ספר ייחודי המקיף בבהירות את המצוות המעשיות בכל התחומים הנוגעים לבית היהודי: הלכות נישואין, טהרת המשפחה, חינוך ומילה, הלכות המטבח היהודי: בשר בחלב, תרומות ומעשרות, הפרשת חלה ועוד. עם קונטרס הדרכה מרומם בעניין צורת וקדושת הבית. הספר הוותיק והיהודי שהדריך אלפי בתים לבניית משכן לשכינה, כעת בהדפסה חדשה ומפוארת.



סדר סחלכתן

אוצר ידיעות והנהגות הסת"ם

הספר שסופרי הסת"ם ומגיהם לא זזים בלעדיו, אוצר בלום של פסקי הלכה, הידורים ודקדוקים בהלכות סת"ם וצורת האותיות. מבוא מיוחד המפרט בשפה בהירה ומוזבנת את תמצית ההידורים לרכישת סת"ם. עם מפתח מפורט לדיני סת"ם, מכל ספרי רבינו שליט"א. ספר חובה לכל רוכש סת"ם

ניתן להשיג בכל חנויות הספרים,
ובהזמנה טלפונית לרכישה מרוכזת.



קולמוס
Book Distribution

לרכישה מרוכזת, וכן גבאי אוצה"ס בישיבות המעוניינים | חייגו 053.3134.905
להיות נציגים למכירת "אורחות הבית" לחתנים

בשורה חדשה המוסר



רבי ראש הישיבה וללח"ה בלמוד המוסר בהכלל ודו שמה

יבנו הש"ת תוך שנת האבל הסדול בסלוק של
רביע הגדול זללה"ה להורל
לקט פניני חיווק על הספר הקדוש
'מסילת ישרים'
הספר שיפתח בפניכם את
השער לעולם המוסר

ביסוד לחיים של שלמות בעבודת ה' פוסח המקור
בפי שהחל סדול מורי הדרך של חרע עק התורה והיראה
מן רבי **גרשון אדלשטיין** זללה"ה
שהיה מבקש בכל שיחותיו ללמד ולהתמיד בספרי המוסר-
תורת הידאג, מלוקט מתוך תמצית משנתו הסודרה
מאלפי דרשותיו ושיחותיו עשירות בשנים.
והצמד ע"י תלמידיו הגדולים שליט"א לרסרי המסילת ישרים.



”ואני מבטיח שכל מי שילמד מוסר יהיה מאושר!”

ומי שבבר לומר מוסר בוודאי הוא כבר מאושר.

”ומי שעדיין אינו לומר אם יתרחיל בכל יום ללמוד מוסר קצרת יחיה חיים מאושרים!”

[מתוך שיחת תל תול המצור סוסת תשנ"ה]

← ניתן להשיג בחניות המובחרות → הפצה ראשית יפה נוף

052-764-8389 תינתן הנחה למוסדות והיכלי התורה בכל ענין הספר ולהזמנות:





כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 67 | כסליו תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

סוד הפנים החמוצות

לפעמים, כאשר נחה עליו הרוח, מספר סבא שלנו חודיות מן התקופה בה הגיע ארצה, כחוד צעיר ובורד, כדי ללמוד בישיבה:

הייתי רק בן שבע עשרה, בן תפנוקים שלא התרחק מעולם מהסינר של אמא ומהארנק של אבא. לא ידעתי לדבר עברית, הוא מספר, "אלא רק לשון הקודש וארמית, והייתי אחוז חרדה מן השאלה איך אסתדר לכדי לאחר שאנחת בארץ באמצע הלילה, מי יעזור לי להגיע מנמל התעופה אל הישיבה שבירושלים, ומי יעזור לי בכל שלבי ההתאקלמות הראשונים – ובפרט בשלושת הימים בין הגעתי לארץ לתחילת הלימודים בישיבה. כל כך פחדתי מן העניין, עד ששבועיים לפני נסיעתי ארצה – רציתי לבטל את כל העניין ולהישאר בבית. כסביבה המוכרת. ואז, נזכר אבי באח של סבא שלי, יהודי לבני נחמד שהתארח אצלנו כמה

כלשהו בדיבור. אך לאחר שהגענו לביתו בירושלים, גיליתי כי עם רעיותו הודתי אין לו כל בעיה לשוחח במטבח הסגור אודות משהו שאמור לחזור מתיקון בשכרע הבא, מזג האוויר, ועל שלומם של הילדים הנכדים. רק כאשר נמצאתי כסביבה פתאום היה נתקף בשתקנות חמורה!

האם עשיתי לו משהו רע? האם הוא עצבני עלי מפני שבגללי נאלץ לקום באמצע הלילה ולנסוע לנמל התעופה? אולי, בכלל, הכעס קשור איכשהו לחודי או לאחיו – סבי?

כמה רוע לב צריך כדי להראות פנים חמוצות ועופות, שפתיים קפוצות ועיניים מוצרות, לבחור צעיר וחסר אונים, שלא יכול לקום ולעזוב את בית מארחיו באמצע הלילה!

האמנם?

או שאולי יש דרך לדון את הרוח לכף זכות?

מה באמת קרה שם?

פעמים בעבר כאשר הגיע לניו-יורק יעניינים שונים, ודאי ישמח להכיר לנו טובה על העזרה שהושטנו לו בזמנו. ואכן, כך היה, הרוח שמח מאוד לשמוע כי אני מגיע לארץ ישראל ללמוד תורה, והבטיח כי יבוא לאסוף אותי מנמל התעופה, ויארח אותי בביתו עד תחילת ה'זמן'.

ואכן, כאשר נחת המטוס בארץ, המתין לי הרוח כאשר הבטיח, אבל פניו היו חמוצות וקשות. שפתיו מכורצות ודיבורו מועט. הוא ענה לכל אחת מן השאלות שלי במספר ההברות המנימאלי הדרוש, ואפילו לא אמר 'כן' ו'לא' כשאפשר היה להספק בצלילים כמו 'אהה' ו'אואו'. אפילו את המשפט המתבקש 'איך עברה עליך הטיסה?' הוא לא השמיע!

ואני – מותש מן הטיס וכמה למילה טובה וידידותית – הרגשתי את עצמי עלוב ונעזב.

נסענו בשתיקה כמעט גמורה כל הדרך מכן-גוריון לירושלים, כאשר אני מנסה ללמד עליו זכות, ולחשוב שאולי – הוא סובל מקושי

ומה דעתכם? כיצד ניתן לדון את המקרה לכף זכות? אלו פרטים חסרים ישפכו אור על הסיפור?

את רעיונותיכם אתם מוזמנים לשלוח אלינו למייל k.gilyonot@gmail.com עד יום ראשון הקרוב.

בגיליון הבא יפורסמו הרעיונות המעניינים ביותר וכן סופו של הסיפור!

יש לכם סיפור אמיתי ומעניין שיכול להתפרסם במדור (בטשטוש פרטים)? נשמח לשמוע אותו!

שלחו את הסיפור בקצרה, וציינו מספר טלפון לחזרה.

סופו של הסיפור משבוע שעבר:

הפסקת הצהרים שלי היא הזמן שאני יכול להקדיש למטרה הזו... אני אשמח להגיע בכל שעה שתקבעו, אבל בשום פנים ואופן אני לא יכול לוותר על הפיזיותרפיה הזו".

חזרתי הביתה כשמוזר עמום במחשבות, המתקנים היקרים שרכשו שכני בתחילתה של הקורונה ועוררו את קינאת בני משפחתנו כנראה נרכשו בשבועות בהם היו האב והבן מאושפזים בבית החולים, והאם חיפשה כל דרך כדי להסית את דעתם של הילדים מן הדאגה הכוססת והבריכה והבלונים! עכשיו לא רק שהבנתי מפני מה התעקש שכני להמשיך ולהרעיש מתחת לחלונות, אלא אפילו הערכתי אותו על כך! ולעצמי חשבותי, כמה צדקו חז"ל כאשר לימדו אותנו 'והוי דן לכף זכות את כל האדם'.

הקורונה?

לא. לא ידעתי, לא היה לי מושג על כך. אם כי אולי אין בכך פלא, בהתחשב בעובדה שכולנו היינו סגורים ומסוגרים בדירותינו באותה תקופה.

"הריאות שלו עוד לא לגמרי התאוששו מן המחלה", המשיך שכני והסביר, "ומומחה ייעץ לי לעשות איתו פיזיותרפיה נשימתית בכל יום, כדי לרזז את ההחלמה".

"אוי, זה לא קל!" נאנחו כמה שכנים בחזרה. "ברוך ה' הוא ילד, ובתור ילד הוא אוהב לנפח בלונים ולשחוח", אמר שכני, "כך שאנחנו יכולים להסוות את העובדה שמדובר בפיזיותרפיה ולגרום לו לחשוב שמדובר על משחק עם אבא... אבל אתם מבינים? כשאני חוזר מסדר ב' הוא כבר מתכוון לישון, ולכן

תקציר: השכן מסרב להגיע לאמירת תהילים מדי יום בשעה שלוש, מפני שהוא עסוק. שכני, היודע כי הוא עסוק בעיקר במשחק עם ילדיו בכריכה שבחצר הבית, בז לו בליבו על כך שאינו מוכן לשנות מהרגליו כדי להתפלל לרפואתו של חבר.

לאחר שניסינו במשך מספר דקות למצוא מועד אחר בו נוכל להתכנס כדי לומר תהילים לזכותו של חברינו הפצוע, וגילנו כי אין מועד אחר שיוכל להתאים לכולם, שבנו אל הרעיון הראשון: "אולי בכל זאת?" פנה בעל היוזמה אל שכני, "אתה בטוח שלא תוכל להגיע בשלוש?" "לא", אמר הוא בנחרצות, "השעה הזו מוקדשת אצלי לפיזיותרפיה עם הילד. אתם זוכרים שהוא היה מאושפז במצב קשה מאוד בתחילת

גיליון מס' 539 פרשת ויצא
תשפ"ד שנה שנים עשרה

לזכות לומדי התורה

מחזיקי העולם

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות – נשמת כל חי

נשמת, ומיד חל שיפור במצבה עד שהחלימה. ואמר רבינו סגולה לזש"ק לומר נשמת (להדבק ח"א עמוד קצ"א).

לפני נסיעה לקבל ע"ע לומר בל"נ נשמת

והראה רבינו זצ"ל שכתוב בספר חנוכת הבית להרבי ר' העשל בסופו בתולדותיו שפעמים כאשר רצה להגיע למקום מסוים. ועוד כהאי גוונא אמר שמקבל על עצמו בנדר כשאגיע לשם אומר נשמת ואמר לי שבכל צרה כשנושעים מזה אח"כ כדאי לומר זה, ואמר אביו מרן הקה"י זצ"ל שיקבל ע"ע כשיוצא לדרך שיש חשש סכנה שאם יעבור בשלום יאמר נשמת, ואמר שיאמר שיהיה כל זה בלא נדר, (ארחות רבינו ח"א עמוד מ"ו ח"ה עמוד ק"ז ועי' בס' תולדות יעקב עמוד קכ"ד).

עמידה בנשמת

לענין עמידה סבר רבינו זצ"ל דאי"צ לעמוד באמירת נשמת בשבת רק בישתבח (חמדת חיים עמוד ס), ואמר שכן נהג גם אביו מרן בעל הקה"י עי' בארחות רבנו (ח"א עמוד מ"ט), וכתב רבינו זצ"ל אצלינו לא נהגו לעמוד רק בב"ש ויברך דוד וישתבח, וכן נהג מרן החזו"א, וכסתימת הרמ"א (סי' נ"א ס"ז) ע"ש, (דעת נוטה כתי' על עניני פסוד"ז סי' קנ"ד).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

בא והיה שותף בזיכוי הרבים הגדול

מגבית מיוחדת לטובת מערכת "קובץ גליונות"
לקראת ימי החנוכה הבעל"ט

הזכירת השם לשתתפים במגבית זו יקבל כל שותף בקבוצת שכן זה מיוחד
משפירי מצוה שהיה תלוי בגר סוכה בסוכות של שנתה מגדולי ישראל וכך היה
ניתן להמשיך את המצוה ולחדש את נרות החנוכה משפירי המצוה וממלאי
בספרי הקרישים במעלות ומעלות הרבה

וכתב בספר דרכי אדלדור: "כח גדול יש לשיירי מצוה, שאנשים דק"ל בני חיי
ותוהו לאי בוכהא תלוי מלא אלא במולא תלוי מלא. עם כל זה חשיבות
שלהם מהו לתקן המצוה... גם שיירי מצוה מעבדי את הפרשת תרומת חיים.
וכתב רבי ח"א סלא"י בספרו מעד לכל חי יש נהנים לתולדות שכן דתך לטרי סוכה
ולייחוד בשביל להשתמש בו אחרים למצוה ודלקת נרות חנוכה, והוא מנהג יפה

זכן נהני בדיעו מעט שכן שהיה תלוי

בסוכות של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בטרומה דור פעמית בסך 100 נ"ח תקבל את הבקבוק שכן המיוחד

ובי מהשמן שהיה תלוי בגר סוכה בסוכות של שנתה מגדולי ישראל

הכמות מתגבלת והזדיו נשכר!

צילצל עוד היום והכמות את וכתב לקבלת השמן המיוחד:

k.gilyonot@gmail.com | 053-3145900



להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"ג, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמה לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

טעם שנקרא ברכת השיר

כתב רבינו זצ"ל, תפילת נשמת נקראת בפסחים (ק"ז ב') בשם ברכת השיר, משום שהיא ברכה ביחד עם ישתבח, (סדור תפילה למשה בתפילת נשמת, ועי' במשנ"ב סי' נ"ב סק"ה ושונה הלכות שם ס"ב בשם החיי אדם כלל י"ט ס"ו בשם הגר"א דבשבת מחויב לומר נשמת דהיא נקראת ברכת השיר, ולכן אסור להתחיל בשבת בישתבח ללא שיקדים אמירת נשמת).

להזהר שלא לומר בחול נשמת עם חתימה בשם

כתב רבינו זצ"ל במכתב (אדר תש"ע בענין שמירת קדושת שם ה') וז"ל, מפיצים לאחרונה נוסחאות של נשמת כל חי עם חתימת ישתבח בשם ומלכות שלא בנוסח תפילת שחרית של שבת, וזה מכשול חמור, ויש שחשבו לתקן והשמיטו שם אחד, ולא הועילו דעדיין יש שם ומלכות (כשאומר ברוך קל כמבואר בשעה"צ סי' רי"ד סק"ג דקל הוא א' מהשמות שאין נמחקין), ופונים אנו למדפיסים ולמפיצים לתקן מכשול חמור זה ולהדפיס עד התיבות מעתה ועד עולם, ועד בכלל ולא יותר, (ממכתב הנדפס בסו"ס חוט שני ר"ה עמוד תל"א), ובמכתב אחר כ' שלא יאמר כלל ישתבח, (אריה שאג עניני תפילה סי' י"ז ועי' בס' כל משאלותיך עמוד תקפ"ז ועי' רש"י תענית ו' ב' ד"ה רוב).

מי שקבל ע"ע לומר נשמת בעשרה

נשאל רבינו זצ"ל, במי שקבל ע"ע אם יעבור הלידה בשלום וכיו"ב, שיאמר נשמת בעשרה ויביא מזונות להודות ולפרסם הנס, האם צריך לאסוף עשרה במיוחד עבור זה, או יכול לעשות זה יחד עם סעודת סיום, או סעודת ברית מילה, או שאין לו לערב זה עם דבר אחר, והשיב יכול, (עזרת אליעזר).

לקבל ע"ע לומר נשמת כשיראה ישועה

הרבנית ע"ה ספרה שרבונו זצ"ל, נהג ע"פ עצת אביו מרן הקה"י זצ"ל, לקבל על עצמו לפני לידה או מחלה של ילד או שאר בעיות שאם הכל יהיה בסדר יאמרו הוא והרבנית נשמת כל חי, וכן נהגו אחרי כל לידה אחרי רפואה של ילד ממחלתו וכן בכל ענין שראו בו ישועת ד', אמרו תיכף תפלת נשמת כל חי, (דברי שיח גליון ר"נ להדבק ח"ב עמוד קל"ה, וקר' עזרת אליעזר עניני לידה עמוד כ"ד) ובכף החיים (סי' רפ"א אות ח' מחסד לאלפים אות ד') קבלה בידינו מרבי יהודה החסיד ששבח נשמת כל חי מסוגל על כל צרה שלא תבוא לקבל האדם על עצמו כשיהיה ניצול ממנה לומר נשמת כל חי בתודה וקול זמרה בפני עשרה ובו נצולו רבים, וכמה פעמים אמר למי שהיה לו נס שילמוד בפרק התודה שבמנחות, (אלא, ועי' בשונה הלכות).

לומר נשמת אחר לידת הצאצאים ולזש"ק

והביא בעזרת אליעזר (שם) שמועה שהיה רבינו זצ"ל אומר נשמת אחרי לידת כל נכד ונין ושאל מרבנו שא"א זה רק על הצלה, וכ' לו רבינו שקר וכזב, (נראה דר"ל דאינו דוקא בהצלה מחולי, וכן בתשובה אח"כ כ' שגם על בנות ועל מינים יש לומר), עי' בס' אלא (פ"ב ס"א) שפעמים הרבה כשנולד נכד היה אומר רבינו נשמת כל חי (אבל לא תמיד וא"ל בנו דבעיקר היה אומר כשהיה איזה קושי בלידה). וסיפר רבינו זצ"ל שאחרי לידת צאצאיו היה בא לאביו מרן הקה"י זצ"ל והיו אומרים יחד נשמת, ובלידת א' הנכדות היתה התינוקת במצב קשה, והתפללו להחלמתה, ולפתע אמר אביו הקה"י הרי לא אמרנו נשמת כשנולדה, ואמר

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ומידות מפי רבינו מנחם מנדל זצ"ל!

מנחם מנדל זצ"ל - השכונות הבאים בעזה:

המשך משפחת קרליץ

פרשת וישלח - הגאון רבי יצחק זצ"ל ורבי משה זצ"ל בני רבי שמריהו יוסף קרליץ רב דקוסובה

פרשת וישב - הגאון רבי ישראל אלזשנסקי זצ"ל שושה ללמוד בצוונא עם מנחם הסנייפלד (י' טבת תשנ"ט) | פרשת מקץ - הגאון רבי ליפא דב וינאדוב זצ"ל דיד נפשו של רבינו

פרשת ויגש - מנחם הרא"ל שטינמן זצ"ל (ב)

הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל רב דקוסובה

'בית התלמוד'

על גדולתו הרבה של סבו רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל, היה רבינו מציין את העובדה כי היה תלמיד חכם וירא שמים מופלג, וקצה גדלותו ניתן לראות בחיבורו הקצר והמקיף על משניות חולין בשם 'בית התלמוד' - שהוא תמצית כל דברי הגמרא להלכה ולמעשה סביב המשניות. ובמחשבתו היתה לעשות חיבור שכזה על כל מסכתות הש"ס אבל לא עלתה בידו.

ופעם מצא רבינו והראה לחזון איש כי הערה מסוימת בספרו כבר קדמה אביו בחיבורו 'בית התלמוד', ושמה החזון איש שמחה גדולה שכיון לדעת אביו.

וראה בדרך אמונה פרק י' מביכורים בציון ההלכה אות קמ"ו שמיישב קושיא שהקשה בבית תלמוד פרק ראשית הגז.



רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל

הפסיקו להגיש בשר עוף 'הודו'

בבית רבינו היו נוהגים לאכול גם עוף מתרנגול 'הודו'. ורבינו הראה שסבו רבי שמריהו יוסף קרליץ שלח מכתב בענין זה לבנו מנחם החזון איש, והמכתב נדפס בספר שערי תבונה בתחילת קונטרס משפחת רם, עיין שם. (ספר אלא ארבע אמות ריש פרק ס"ה).

וכשנכנס למשפחה החתן הגדול הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א, היה נמנע מלאכול כל אימת שהיו מגישים את בשר ההודו.

פעם הבחינה בכך חמותו הרבנית בת שבע ע"ה, ושאלה אותו על זה, והשיב שלאחרים אינו אומר דיעה, אבל הוא עצמו לא יאכל, כי בבית אביו מנחם הגרא"ל שטינמן לא היו מכניסים לבית עוף כזה, כי המסורת של מה שקוראים בדור האחרון 'תרנגול הודו', אינו ברורה שזה אכן העוף שהתירו גדולי הדורות. ומאז הרבנית ע"ה הפסיקה להגיש לשולחן בשר מעוף הודו.



לא הגישו בשר עוף מתרנגול הודו!

גדולי הדור זצ"ל ולהבחי"ח שליט"א בשמחה משפחתית

רבי משה טוביה

סיפר רבינו שבילדותו למד החזון איש בעיירה קוסובה את מסכתות חולין ובבא בתרא אצל מלמד תלמיד חכם בשם ר' משה טוביה. וכשהגיעו לגמרא בבבא בתרא שעסקה בענין מהלכות שכנים פתח המלמד ואמר לו:

פעם היה לי דין תורה אצל אביך - רבי שמריהו יוסף, בענין של נזקי שכנים, והרב דקוסובה פסק לרעתי. והנה לפי הגמרא שלמדנו כעת יוצא שאביך אינו צודק.

והחזון איש שהיה אז ילד צעיר שמע את הדברים, והיה נראה לו שאכן המלמד צודק ואביו טעה.

1. במשך הרבה שנים היה החיבור שהודפס בשנת תרע"ד כמעט אינו בנמצא, ועותקים בודדים בלבד נשארו בידי בני המשפחה. אחד מתלמידי החכמים במשפחה סבר כי לא ראוי להדפיס את החיבור לרבים, יען כי הוא ממעט בגדלותו הרבה של המחבר, שיסברו שהיה בקי רק במשניות חולין. אבל רבינו לא ראה בזה פחיתות כבוד, ולימים כאשר הציע בן רבינו רבי אי"ש להדפיס שנית את החיבור יחד עם הספר שערי תבונה הסכים עמו רבינו ומאז החיבור נפוץ יותר (מפי חתן רבינו הגר"ש שטינמן).

אבל לימים סיפר החזון איש לרבינו: למדתי את הגמרא שוב וראיתי שהוא (המלמד) הסביר את הגמרא בצורה שהוא הבין, אבל האמת היא שאביו צודק כי פשט הגמרא הוא אחרת.

והראה רבינו את דברי החזון איש באורח חיים סימן נ"א ס"ק י"ז 'מורי הרב משה טוביה זללה"ה אמר, דבבית של עץ שהפצים מחזיק את כל הכותל ואי אפשר לפרוץ את הפצימן, אפילו לא פרץ את פצימיו אין לו אלא ד' אמות'

וכמו כן הראה שגם בחזו"א יורה דעה סימן רי"ז על מסכת חולין דף ח' ע"א כותב 'ומפי מו"ר משה טוביה זללה"ה שמעתי כי דברי המהרש"א בסוגיא שם תמוהים'.

מעניין לציין עוד, שכאשר סיים רבי משה טוביה ללמוד עם החזון איש את שני מסכתות הנ"ל, אמר לו: מעתה אינך צריך יותר לרב, ואתה יכול ללמוד כבר לבד!

חבל שרק בערב פסח

רבינו נשא עמו זכרונות רבים אודות העיירה קוסובה בה כיהן סבו כרב, הן ממה ששמע מאמו ע"ה והן ממה שקיבל מדודו מנחם בעל החזון איש. פעם סיפר בשם אמו את העובדה הבאה:

מנהג מעניין היה להם לבני אותה העיר. למחרת פורים היה מתייחד שיעור עבור הבכורים שבעיירה, אלו שצריכים על פי הלכה להתענות בערב פסח. הם היו מתחילים בלימוד אחת ממסכתות הש"ס, ומסיימים אותה עד לערב פסח, ואז נפטרים מהתענית כדין סעודת מצוה.

פעם העיר על כך הרב דקוסובה - כמה חבל שרק בערב פסח חייבים הבכורים להתענות, הלא אם היו חייבים כל חודש להתענות לבטח היו לומדים בהתמדה כל השנה, כדי לסיים בכל חודש מסכת...



רבינו משתתף בחגיגת סיום

"דער קליינר"

מנחם החזון איש הקפיד שלא לקרות לאחייו ששמו 'שמריהו' בשמו, כי לא רצה לקרוא בשם של אביו, ואף שאין הכוונה כלל לאביו, מכל מקום כיון שהשם שמריהו הוא 'פלא' ואינו נפוץ כ"כ, נמנע מלנקוב בשם, והיה קורא להם דער קליינר.

וכן נהג אחרי רבינו שהיה קורא לבן דודו רבי שמריהו גריינמן, שהיה מבוגרים ממנו בגיל, "דער קליינר". וכנראה משום כבודו של מנחם החזון איש.

ספר פתוח מול הנרות

רבינו היה רגיל לומר: אמא ע"ה נהגה להניח סידור פתוח בעת הדלקת נרות שבת, ואמרה שכן עשו בקוסובה. ונהגו כן כסגולה שנרות שבת לא יגרמו לשריפה ח"ו.

אם לא יועיל - יזיק

פעם הגיע אחד אל החזון איש ושאל אותו בענין התכלת שהמציאו, האם ללבוש או לא. השיב לו החזון איש שאין צריך.

והמשיך השואל, הרי אם אין זה תכלת אם כן אינו גרוע יותר מלבן, ומה איכפת שנלבש מספק.

ענה לו: בעיירה קוסובה היה פעם משוגע, והיה הולך במשקפים בלא זכוכיות, ושאלוהו למה אתה הולך כך, וענה: "אם לא יועיל לא יזיק". והנמשל מובן, שאין בזה כלום.

2. מתוך כתב ידו של רבינו המובא במעשה איש חלק א' עמוד י"ד.

3. עין ביורה דעה סימן ר"מ ס"ב.

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

דברי רבנותינו

מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א בעניני השעה

גליון מס' 1, פרשת ויצא תשפ"ד

מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

החזקת תורה

לביתו של מרן גאון ישראל שליט"א נשלח מכתב מאחד מראשי הכוללים, בו הוא שואל האם עדיף לתרום בתקופה זו עבור חיילים ומשפחותיהם, או לתרום להחזקת תורה. להלן המכתב ותשובתו הנחרצת של מרן שליט"א:

הנני כעת בנכר ובקשונ הרבה מתומכי התורה והמצוות, אשר במשך כל השנים עושים ומעשים למען התורה ועמליה, לשאול ולברר דעת תורתנו הקדושה בענין עזרה לרגל המצב הקשה מאוד בארצנו הקדושה, ושאלתם שפונים אליהם הרבה לעזור לחיילים ומשפחותיהם.

ועל אף המצב הכלכלי הקשה מאוד לאחרונה השורר בעולם, רצונם מאד לעזור ולסייע לאחיהם בארץ ישראל ע"י עזרה לנצחון המלחמה ולעזרת משפחותיהם.

האם יפנו את עיקר עזרתם לדבר זה, או שירבו ויתעסקו בעזרתם לתמיכת לומדי תורה והחזקתם יותר ועל ידי זה להביא לנצחון במלחמה.

וביקש: אודה מאד לשמוע ולהעביר להם דעת תורה בענין זה. מרן שליט"א במענה למכתב הדגיש את המילים: שירבו ויתעסקו בעזרתם לתמיכת לומדי תורה והחזקתם יותר ועל ידי זה להביא לנצחון במלחמה.

והוסיף בכתב יד קדשו:

רק זה.

ובזכות לימודם של לומדי תורה תקוותנו לבוורא עולם שיושיענו מכל צרותינו במהרה ותשועת השם כהרף עין.

ומה רבה וחשובה החזקת הלומדים, אשרי מי שהוא מתומכי דאורייתא לימודה ולומדיה, אך טוב וחסד באהלו בריאות ושלמות השקט ונחת מכל אשר לו, לא"ט.

מרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

חיזוק בשמירת הלשון

מרן שליט"א נשא דברים נחרצים בחובת שמירת הלשון כתריס של חובה והגנה מפני טילי האויב, ואמר:

עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע, כלל ישראל נמצא היום בצרה, ואנו חייבים להתחזק בעת הזו, כתוב שהתורה מגנא ומצלא, מה שמציל זה לא החרבות, חרבות זה תורה, בני תורה לא צריכים ללכת לירות ברובים, התורה היא רובה יותר טוב, התורה היא מגנא ומצלא, זה הכלל.

החפץ חיים אומר שכשאחד מדבר לשון הרע אז הוא מטמא את פיו, זאת אומרת מי שמדבר לשון הרע כבר אין לו פה קדוש, ממילא אם אין לו פה קדוש אז אין לו שום הצלחה, כל המעלה של תורה בפה זה רק מי שלא מדבר לשון הרע, אבל אם אחד מדבר לשון הרע, אין

לו כבר פה, הוא קלקל את הפה שלו, זה דבר גדול.

אז יוצא שמי שמדבר לשון הרע, אם הוא רוצה להתחזק בימים אלו, הרי תורה מגנא ומצלא, דברי תורה, אז אם רוצים צריך להזהר לא לדבר לשון הרע, כשמדברים לשון הרע, אין לו כבר פה, ואנחנו צריכים את הפה, תורה ומגנא ומצלא צריך תורה שיש לה הלכה של תורה, אז מי שלא נזהר מלשון הרע, התורה שלומד בפיו לא מגינה.

צריכים לדעת שהתורה היא מצילה את כלל ישראל, תורה מגנא ומצלא, אז צריכים להזהר לשמור את הפה, שהפה ישאר פה קדוש, לא לדבר לשון הרע, ולא את כל השטויות, אז נתחזק בזה יהיה פה טוב, יש פה, וכשיש פה הקב"ה יעזור שנצליח, צריכים להתפלל, לומר תהלים, אבל בפה לא במחשבה, חושבים שתהלים מגין אבל צריכים לומר בפה, ובשביל זה צריך שיהיה פה, זה הכלל.

אין כחו אלא בפה, הקול קול יעקב, והידיים ידי עשיו, הם על חרבך תחיה הם יורים עם הידיים, אבל אנחנו לא יורים עם הידיים, אנחנו יורים עם הפה, הקול קול יעקב, ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר, זה צריכים להתחזק להישמר מלשון הרע והקב"ה יעזור שהתורה תהא מגנא ומצלא.

מרן הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א

חשיבות התפילה בכותל המערבי

מרן שליט"א עורר בימים אלו על חשיבות התפילה בכותל המערבי אשר לא זה שכינה משם, כאשר בתוך דבריו אמר: **"אין מקום יותר חשוב לתפילה. השכינה לא זה מהכותל המערבי."**

רבים פנו למרן שליט"א וביקשו לידע דעת תורה, היכן כדאי לקיים תפילות לשלום השבויים והנעדרים, הלא על רחל אמנו נאמר "ושבו בנים לגבולם", ואם כן אולי שם הוא המקום הראוי לקיים את התפילה, אך מרן שליט"א הורה: **"למרות הכל, אין מקום יותר חשוב לתפילה מהכותל המערבי."**

מרן שליט"א נשאל על כך, שהרי הגר"א אמר (הו"ד בלשם חלק ב') ש"עיקר השכינה בדורותינו אלה – בקברי צדיקים". ומרן שליט"א השיב על כך, שישנם שני אופנים של השראת השכינה, ועל אופן אחד נסובו דברי הגר"א, אך האופן השני של השראת השכינה שישנו בכותל המערבי אשר לא זה משם שכינה לעולם, הוא האופן המועיל ביותר.

מרן הגאון רבי דוד כהן שליט"א

בדרך הטבע אין לנו קיום. אלא בכוח התורה

מרן שליט"א דיבר בכאב על אלו שדווקא בשעה קשה זו מורידים מהתרומות להחזקת תורה עבור יוזמות שונות באמתלא של סיוע למאמץ המלחמתי, ואמר:

הלב שותת דם שדווקא עכשיו בזמן המלחמה בזמן שכלל ישראל נמצאים בסכנת קיום, אז דווקא במצב הזה אנשים מורידים את התרומות שלהם ונותנים פחות, היו כוללים שמקבלים חצי ממה

שמקבלים כעת, ומה האמתלא שאומרים? שכביכול רוצים לסייע למאמץ המלחמתי.

תדעו לכם רבותי אם רוצים באמת לסייע למאמץ המלחמתי לדאוג לכלל ישראל, אין שום קיום לכלל ישראל רק בזכות התורה, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח אומרים חז"ל אין זאת אלא תורה, זאת זה רק תורה, שום דבר אחר חוץ מתורה אין את אני בוטח, אני בוטח זה בכוח תורה, הקיום שלנו זה כוח התורה.

כל המבצעים השונים והמשונים חלק מהם זה הכל יחסי ציבור, חלק יש בהם איזה תועלת, אבל לא זה הוא יגרום לכלל ישראל לעמוד במצב הקשה הזה, ולהגיע למצב שאויבינו לא יכריעו אותנו, אין זאת אלא תורה, רק מכוח התורה כלל ישראל ינצלו, בלי כוח התורה לא יהיה לנו שום קיום כאן פה בארץ הקודש.

אם רצונכם באמת לסייע לכלל ישראל ובשעה קשה, אנחנו נמצאים בסכנה נוראה, תעזרו ללומדי התורה ולעמלי התורה, כך תעמידו את כוח הקיום של כלל ישראל, אין שום היתר שבעולם לא למעשר ולא לחומש לכל המבצעים למיניהם, לא זו הדרך, צריכים להתגייס בכל הכח להחזקת עולם התורה, זה הקיום שלנו.

בדרך הטבע אין לנו קיום רק בכוח התורה, מאות מיליוני ערבים מקיפים אותנו חיות טרף, הקיום שלנו זה רק בכח התורה, ורק בזכות עמלי התורה נזכה לגאולה השלימה במהרה.

הגאון הגדול רבי צבי דרבקין שליט"א

מלחמות אני עשיתי

ראש הישיבה שליט"א נשא שיחת חיזוק בפני ישיבת גרודנא בסעודה שלישית. לפנינו השיחה המלאה:

בדבריו הביא את מה שאמרו בגמרא (עבודה זרה ב' ב') שלעתיד לבוא יאמר הקב"ה "מלחמות אני עשיתי". והביא על כך את מה שאמרו חז"ל (מגילה ג' א') על הפסוק ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו, אמר ליה אני שר צבא ה', אמש בטלתם תמיד של בין הערבים ועכשיו בטלתם תלמוד תורה, אמר לו על איזה מהן באת, אמר לו עתה באתי, מיד וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק מלמד שלן בעומקה של הלכה, המלאך בא בשליחות לעורר על ביטול תורה והוא בא במדי צבא, דהיינו שהוא בא לעורר שמבחינה "צבאית" הביטול תורה מונע את הניצחון, ולכן מיד וילן יהושע בעומקה של הלכה, והיינו שזה הכריע את המלחמה הרוחנית ובה מתקיים מלחמות אני עשיתי.

הגאון הגדול רבי אביעזר פילץ שליט"א

הצלחת המלחמה תלויה בתורה

ראש הישיבה שליט"א נשא דברים בעצרת בהיכל ישיבת אופקים ובתוך דבריו אמר: כל ההצלחה של המלחמה תלויה בתורה שנלמדת בעולם הישיבות. זה תלוי כמה תורה יהיה בישראל. לא תלוי בגנרלים ובמדינאים. תלוי בבחור ישיבה שיושב בפינתו ועומד על תלמודו וחוזר עליה שוב ושוב כדי להבין את מה שלומד. הוא המלך! הם רוקדים לפי החליל שלו!

הגאון רבי אשר אריאלי שליט"א

במשא חיזוק והדרכה שנשא הרב שליט"א בפני מאות מבני ישיבת מיר בעקבות המצב, עורר על תיקון הדיבור הן בחלק של סור מרע,

לשמור על הפה ועל הלשון, לא לטמא את הפה בדיבורים אסורים, דיבורי לשון הרע ורכילות וכיו"ב, והן בחלק של העשה טוב, לנצל את הפה לדבר דבורים שצריך וראוי לדבר אותם, דיבורים של רצון ה'.

ובפרט יש לעשות חיזוק מיוחד, לברך ברכות כראוי וכנכון, הרי חז"ל גילו לנו שמאה ברכות בכל יום הינם העצה והתרופה על המגיפה שמתו מאה בחורים בכל יום, כאשר עמד דוד המלך ע"ה ותיקן לומר מאה ברכות בכל יום.

עלינו להתבונן ולהבין משמעות הברכות, הרי הברכות מקשרים אותנו להקב"ה בקשר אמיץ וחזק, הם מביאים אותנו לידי קירבת ה', על כן נשתדל לומר ברכות בכוונה, לברך מילה במילה ולא להבליע שום תיבה מהברה, ולכוון כל אחד כפי יכולתו, שהפה יהיה פה קדוש.

הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א

תפילה וגמילות חסדים

בדברים נרגשים שנשא הרב שליט"א בעקבות המצב, אמר: אנחנו בתקופה מאוד מאוד קשה לעם ישראל, אפילו המבוגרים מבינינו לא זוכרים. אבל בתקופה קשה כזאת, הקב"ה נמצא אתנו! כמו שנאמר "עמו אנוכי בצרה".

בזמן כזה אנחנו בוודאי צריך לעורר רחמי שמים, וצריכים לדעת שהרחמים הכי גדולים שמעוררים בשמים זה כשאדם איכפת לו מהשני כאן בארץ. מה שאנחנו יכולים לעשות למען אחינו הנתונים בצרה ובשביה בין בים ובין ביבשה, זה קודם כל להתפלל עליהם, לזעוק לבורא עולם. והדבר השני זה להראות לקב"ה שאנחנו גומלי חסדים, ובזכות זה גם הקב"ה יגמול חסד עמנו.

"נזכה בעזרת ה' שתסור מידת הדין מאתנו ונוכל בעזרת ה' להודות לקב"ה על חסדיו המרובים, ויסלק מאתנו חרון אף ונזכה לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן".

הגאון רבי יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

בדברים שנשא הרב שליט"א בימים אלו סיפר: לפני שנים רבות סיפר לי איש מלאכה העוסק בהתקנת פעמונים על דלתות חיצוניות של בתים ומוסדות, שביקשו ממנו להתקין פעמון לדלת כניסה של מוסד לחרשים, והוא תמה בפניהם בדרך שחוק מי מהחרשים צריך פעמון, אמרו לי המנהלים שהפעמון נועד לצלצל לאותם ששומעים.

אם הקב"ה הפעיל פעמון הנורא שכזה, שמאות יהודים נהרגו ונטבחו ביום אחד, אין זה אלא למי ששייך שישמע את המסר שהקב"ה רוצה שנשמע, ולא למי מי שאוזנו אטומה משמוע.

רואים בחוש שמידת הדין מתוחה השם ירחם, כעת מתברר שוב ביתר שאת לכל אדם מאמין שאם ה' לא שמר עיר שווא שקד שומר, וביותר שכל רגע עד עתה היינו בנסים גדולים בבחינת על ניסך שבכל יום עמנו, ומכאן אתה למד לכל מקום ולכל מצב שאין בעל הנס מכיר בניסו.

ובוודאי הקב"ה מצלצל לנו כדי שנתעורר, ונתחזק ונתקן כל אחד את מה שדרוש תיקון אצלו.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

637

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ויצא תשפ"ד

החזק במוסר

ישמח לב מבקשי השם. יום בשורה לשוחרי המוסר. לאחר עמל ויגיעה מרובים מאז פטירת רבינו זללה"ה, הופיע ויצא לאור הספר הקדוש 'מסילת ישרים' עם ליקוט פניני חיזוק משיחות רבינו זללה"ה על סדר כל פרקי הספר. הפנינים לוקטו ונערכו מתוך השיחות שנרשמו במהלך השנים בגיליוני 'דרכי החיזוק' ונסדרו על ידי חבר תלמידים בראשות תלמידו מקורבו רבי שמעון מרגליות שליט"א.

נעתק בזה מעט מתוך המבוא לספר, על חשיבות לימוד ה'מסילת ישרים', ודרכי השגת התועלת מלימודו, כפי שאמר רבינו בשיחותיו:

רבי חיים מוואלוז'ין אמר לתלמידו רבי זונדל מסלנט "כל ספרי מוסר טוב ללמוד, אך 'מסילת ישרים' יהיה מנהלך", דהיינו, שכל ספרי המוסר מעוררים ומשפיעים, אבל ספר 'מסילת ישרים' הוא המנהל של חיי האדם, שנותן דרך ומסילה על פי חכמת הנפש, כיצד לחיות חיים ישרים ומאושרים על פי התורה, להתענג בתענוג האמיתי, באופן המתאים לפי כוחות הנפש של כל אחד ואחד, וכמובן עם סייעתא דשמיא.

~ ~ ~

ידוע כי כשיצא לאור הספר 'מסילת ישרים', התפעל ממנו הגר"א מאד, וקנה את הספר בדמים מרובים, ואמר, שאם המחבר היה בחיים, הוא היה הולך ברגל להקביל פניו וללמוד תורה ממנו. וידוע עוד שאמר כי בספר מסילת ישרים עד פרק י"א אין אף מילה אחת מיותרת.

~ ~ ~

לאחר שמסיימים פרק ב'מסילת ישרים' יש להתבונן, מה הוא מחדש כאן, והאם ידעתי את החידוש הזה? והאם אני נמצא במדרגה הזו? ה'מסילת ישרים' מבאר את הדרכים כיצד לקנות את המדרגות, ומה הם המפסידים, ושיש דרכים כיצד להשיג כל מדרגה.

~ ~ ~

שמעתי פעם, שאין צורך להתחיל דווקא מתחילת הספר 'מסילת ישרים', אלא אפשר גם להתחיל מהאמצע, מהנקיט והפרישות וכדומה, ואין צריך דווקא ללמוד לפי הסדר, אלא שללמוד על פי הסדר יותר קל, אבל העיקר הוא שכל אחד ילמד לפי מה שמושך אותו.



להשיג בישיבת פוניב'ז

058-3285502

ובחנויות הספרים

המובחרות

בכל ענייני הספר ניתן

לפנות בטל.

052-7648389

תניתן הנחה למוסדות

ולחילי התורה.

מאין יבוא עזרי? עזרי מעם השם!

במדרש רבה פרשת ויצא (סח, יא) מובא שכל השיר המעלות שבספר תהלים, יעקב אבינו אמר אותם, כמו שכתוב 'אמר נא ישראל', והיינו ישראל סבא, יעקב אבינו. ומובא במדרש (שם ב) על הפסוק 'ויצא יעקב', כי כשיעקב אבינו ברח מפני עשו אחיו, ואליפו לקח את כל רכושו ונשאר בלי כלום, הוא אמר אשא עיני אל ההרים – אשא עיני אל ההורים, להזכיר זכות אבות.

ומביא המדרש שבתחילה הוא אמר 'מאין יבוא עזרי', אבל אחר כך חזר בו ואמר, חס ושלום אינני מאבד את ביטחוני, אלא 'עזרי מעם השם עושה שמים וארץ', היינו שיש בורא עולם שהוא המנהיג, ואני בוטח בו שיעזרני. וצריך ביאור מה חשב בתחילה, ומה התחרט לבסוף, וכי בתחילה לא היה לו ביטחון, ומה השתנה אחר כך כשאמר עזרי מעם השם?

וביאר הבית הלוי, כי בודאי שהיה לו ביטחון, אבל בתחילה הוא חשב קצת באיזה דרך תגיע הישועה, 'מאין יבוא עזרי', וחשב שאין בזה סתירה לביטחון, כי יש לו ביטחון שהשם יעזור וכל דעביד רחמנא לטב עביד ובודאי יהיה טוב, והוא רק עושה חשבונות ומתעניין באיזה דרך תבוא הישועה. אבל אחר כך חזר בו וחשב שגם זה חיסרון בשלמות הביטחון, כי אם הביטחון מושלם, מה אכפת לי ומה משנה באיזה דרך תבוא הישועה, הרי זה מחשבות בטלות, ויכול באותו הזמן לחשוב בלימוד ולעסוק בעבודת השם! ואם חושבים 'מאין יבוא עזרי' זה כבר חיסרון בשלמות הביטחון. ולכן חזר ואמר 'עזרי מעם השם' שהוא בוטח בהקב"ה על כל פנים שיושיענו, ולא משנה באיזו דרך שתהיה.

ולמדנו מכאן כי הביטחון השלם הוא לא לעשות חשבונות כיצד ובאיזו דרך תבוא הישועה, אלא צריך רק לבטוח בסייעתא דשמיא שיהיה טוב.

ובאמת המדרש ממשיך שם, כי מיד אחרי שיעקב אמר 'עזרי מעם השם', הוא זכה להבטחות גדולות מן השמים: אל יתן למוט רגלך וגו', הנה לא ינום ולא יישן וגו', השם ישמרך מכל רע מעשו ומלבן, ישמור את נפשך ממלאך המוות, השם ישמר צאתך ובואך ויצא יעקב. כי אם הביטחון בשלמות, מיד יש סייעתא דשמיא! והסייעתא דשמיא כבר בטוחה, כפי שהובטח יעקב אבינו.

(מתוך שיחה, אדר תשס"ה)



סולם מוצב ארצה – יעלה השמימה

בפרשת ויצא (כח, יב) "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". כתב בבעל הטורים "דמז למי שמושלך לארץ לפי שעה יעלה השמימה", והיינו כמו סולם שעומד על הארץ, והוא כביכול מושפל על האדמה, אבל ראשו מגיע השמימה, כך גם אדם שמושלך לארץ לפי שעה, שמשפילים ומבזים אותו, ולא מחשיבים אותו, צריך לדעת כי זהו דבר טוב מאד, ואדרבה בזכות זה, אם הוא מקבל זאת באהבה, לבסוף ראשו יגיע השמימה!

ואפשר להוסיף עוד, כי לא רק מי שאחרים משפילים אותו, אלא גם מי שהוא בעצמו שפל רוח, עם לב נשבר, ואינו מחשיב את עצמו, שהוא גם כן בבחינת 'מוצב ארצה', שמשפיל את עצמו לארץ, זוכה על ידי זה למדרגות ולמעלות העליונות, בבחינת ראשו מגיע השמימה, ותהיה לו סייעתא דשמיא לקבל מעלות ומדרגות גדולות. זהו מה שנרמז בפסוק הזה.

(מתוך שיחה, כסלו תשע"ג)

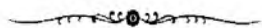
באחד הלילות לפני כשנתיים הבחינו הנכדים כי דבר מה טורד את מנוחתו של רבינו ואינו נרדם, ושאלוהו על כך ואמר: "עשיתי חשבון הנפש, וחוששני שלא כיבדתי מספיק את ההורים בקריאת השמות במשפחה" [במאמר המוסגר: בינו זאת, בגיל קרוב למאה, לעשות חשבון על דברים כאלה מלפני עשרות שנים, עד כדי נדידת השינה בלילה], והתפלאו ושאלו: אבל מה ניתן לעשות כעת, הרי מה שהיה היה! והשיב רבינו: "חשבתי עצה האריך לתקן זאת", ולמחרת הקדיש את שיחתו השבועית לכבוד גודל מצות כיבוד אב ואם, ובחשיבות קריאת השמות לילדים על שם ההורים.

ונביא חלקים מאותה שיחה, השייכת גם לפרשיות אלו, העוסקות בקריאת השמות של שבטי קה. [וראה במדרש (בראשית רבה לו, ז) רבן שמעון בן גמליאל אומר, הראשונים על ידי שהיו משתמשים ברוח הקודש היו מוציאים שמם לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשים ברוח הקודש אנו מוציאים לשם אבותינו].

וכן היה מעשה באחד שנתן שם לבנו, והיה נקרא שהוא על שם מישוהו מהמשפחה, אבל בלב הוא חשב שיהיה על שם מישוהו אחר – אדם גדול שנקרא באותו השם, כי זו לא הייתה זכות גדולה לקרוא על שם האדם מהמשפחה שביקשוהו, ולכן נתכוון בלבו שיהיה על שם אדם גדול שנקרא באותו השם, ובאמת הילד נהיה אדם גדול, כי השם נותן זכויות! ולכן מה שיש נוהגים כשיש שני סבים במשפחה וצריכים לכבד את שניהם, אם נותנים לבן את שתי השמות ביחד, שמעתי פעם מאחד שאמר: כי אמנם זהו כבוד לשני הסבים, אך בשביל התועלת של הילד אין כאן לא זה ולא זה, ורק יש בזה כבוד לנפטרים, אבל לטובתו של הילד אם יתנו על שם אחד אזי הוא יהיה כמוהו, אבל אם נותנים שתי שמות זהו שם אחר, ואינו לא זה ולא זה.

ועניינים אלו נוגעים מאד למעשה, כשבאים לתת שם לילד, לדעת שזה לא פשוט, וצריכים הרבה לחשוב קודם ולהתייעץ איך ואיזה שם כדאי לתת, כי זה משפיע אחר כך, ויש כאלו שהשם היה לא לפי הצדק – לא לפי כבוד הסבא, והילד לא הצליח. כן ידוע לי ממעשה שהיה.

ולכן חשוב מאד להתייעץ קודם בשיקול דעת גדול על כל שם שנותנים, איך ומה השם שצריכים לתת לפי הצדק והיחוס.



עצות והדרכות

כהמשך למוזבא בפנים, נביא בזה כמה הדרכות ששמענו מרבינו זללה"ה בענין קריאת השמות על שם ההורים.

אחד שאל האם לקרוא לבנו על שם אבי אביו או על שם אבי אמו, והשיב רבינו: **כיבוד אב קודם** (עיין קידושין לא, א, שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך).

וכעין זה שאלו: אחד מסופק האם לקרוא על שם אבי אביו שנפטר בשנה האחרונה ומסתמא אביו ירצה שיקרא על שמו, או לקרוא על שם אבי אמו כי יש לו חיוב הכרת הטוב אליו שעשה את השידוך שלו. והשיב רבינו: **כיבוד אב או כיבוד אם, זו השאלה, כיבוד אב קודם**.

~ ~ ~

אברך שאל בענין קריאת שם לבתו, ובירר רבינו האם עכשיו התור לקרוא מצדו או מצד אשתו. והשיב השואל כי עכשיו התור של אשתו, אבל היא מוותרת ולא אכפת לה שיקראו מהצד שלו. והגיב רבינו: **אבל מגיע לצד שלה, ואינה יכולה לוותר, זה כיבוד ההורים**.

~ ~ ~

בהזדמנויות שונות נשאל רבינו האם צריך לחשוש לקרוא על שם סבא שנפטר צעיר, והשיב: **לא צריך לחשוש, כך המנהג**.

ובפעם אחרת שאלו אודות סבתא בעלת ייסורים שנפטרה בגיל צעיר, האם צריך לחשוש לקרוא על שמה? והשיב רבינו: **אבל זה סבתא, סבתא מגיע לה, אין מה לחשוש**.

ופעם שאלו בזה אולי להוסיף עוד שם? ואמר: **לא, אין צורך**.

אברך שאל האם לקרוא על שם חמיו, או שיש לחשוש מכך שנפטר צעיר וסבל ייסורים בחייו. והשיב רבינו: **לא חוששים, אמא שלי נפטרה צעירה וכל המשפחה נתנו שמות על שם האמא**.

וציינו הנוכחים כי רבינו לא קרא לבתו כשם אמו, היות וגם חמותו שהייתה בחיים נקראה באותו השם, ואמר רבינו כי אף על פי כן קרא בשם דומה, אבל אחיו הגאון רבי יעקב ואחותו הרבנית גרשנוביץ קראו על שם האמא ממש, ואין שום סיבה לחשוש מזה.

גודל מצות כיבוד אב ואם

יש מצות כיבוד אב ואם, והיא מצוה חמורה מאד, מעשרת הדיברות, ושכרה גדול, כפי שמפורש בתורה (שמות כ, יב) כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך, התורה מבטיחה אריכות ימים על זה, ובגודל המצוה אמרו חז"ל (קידושין ל, ב) שהוקש כבודם לכבוד המקום, כלומר שהחיוב של כיבוד אב ואם הוא כמו כבוד השם!

וזהו מצוה שהיא גם סברא, מצד הצדק והיחוס, שכן טבע האדם לכבד את הוריו, ואם אינו כן זה שלא כהוגן. וזה דבר מובן שגם הגויים מבינים את זה כפי שמפורש בגמרא (שם לא, א).

אבל אמרו בגמרא שם (בע"ב) אשרי מי שלא חמאן, אשרי מי שההורים שלו נפטרו לפני שהוא היה בר מצוה, מפני שקשה לכבד ולקיים כיבוד הורים בשלמות, וזהו מצוה חמורה מאד שקשה מאד לצאת בה ידי חובה, ואשרי מי שלא ראה את הוריו שלא הוצרך לעמוד בניסיון זה, עד כדי כך חומר המצוה בזה.

חיוב הכבוד מגיל בר מצוה

והרי ילד שנעשה בר מצוה, כשהוא עדיין קטן אין לו הרבה שכל על כיבוד אב ואם, וכשנעשה בר מצוה מיד הוא כבר חייב בכיבוד אב ואם, ושיבין את זה ויתנהג כפי ההלכה – כמדומה שזה דבר לא שכיה, שסתם ילד אחרי בר מצוה כבר ייזהר בכיבוד אב ואם, שלא לדרוש מהם שום דרישה, ולכבד אותם, ולהיזהר שלא לפגוע בכבודם.

וגם אדם שכבר מתבגר, לא כולם מתנהגים להורים כמו שצריך, עם כבוד כמו שצריך, בשלמות ההנהגה המכובדת.

ואחרי שאדם כבר מתבגר ומבין שעד עכשיו הוא התנהג שלא כהוגן עם ההורים, וממילא מכאן ולהבא הוא יתנהג כמו שצריך, הרי זה בנוגע מכאן ולהבא, אך מה עם העבר שהתנהג שלא כהוגן?

אמנם בדרך כלל המציאות היא שההורים לא מקפידים על ילדיהם אלא דנים אותם לכף זכות, אך כל זה הוא מצד ההורים, והרי הבן מצד עצמו כן חייב לכבד, אפילו שההורים לא מקפידים.

ואם היה זמן שהוא כבר היה בר מצוה ולא כיבד כמו שצריך, הרי הוא צריך לעשות תשובה על העבר! וכאמור אף שההורים לא מקפידים, זהו רק מצד ההורים, אבל בנוגע לבן הרי היה חטא, ובשמים זה חטא, שלא כיבד את הוריו כמו שצריך, וצריך לחזור בתשובה עם כל עיקרי התשובה המבוארים בשערי תשובה לרבינו יונה, וגם חטא בשוגג הוא חטא שצריך לחזור בתשובה עליו.

כבוד ההורים לקרוא לנכד על שמם

והנה יש מנהג שנותנים שם לילד על שם ההורים של ההורים, ומה הסיבה לזה, מדוע נוהגים כך, הרי יכולים לקרוא על שם משה רבינו, ומדוע על שם ההורים? הסיבה היא מצד כיבוד אבי! ויש כאלה שאפילו שההורים עדיין חיים גם כן נוהגים לתת את שמם.

ועצם הענין כבר מצינו אצל התנאים, כגון מה שהובא בגמרא (שבת טו, א) הלל ושמעון גמליאל ושמעון וכו', שהם היו הנשיאים: הלל הזקן ובנו רבי שמעון, ורבן גמליאל בן רבי שמעון, ורבי שמעון בנו של רבן גמליאל. הרי שקרא רבן גמליאל לבנו 'שמעון' על שם אביו.

וכן מצינו שרבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, היה לו נכד עם אותו השם, רבי יהודה נשיאה, כפי שמוזבא בגמרא (גיטין עו, ב) רבי יהודה נשיאה בנו של רבן גמליאל בר רבי, ונקרא באותו השם, וכפי הנראה זהו מצד כבוד. וכמדומה שיש עוד הרבה כאלה בגמרא, שהנכד נקרא על שם הסבא, והוא כיבוד אב ואם.

ואמנם יש בזה גם ענין נוסף, שיכול להיות שזו גם זכות, מפני שאמרו חז"ל (ברכות ז, ב) שְׁמָא גְרִים, והיינו שהשם גורם, וכשנותנים את השם זה גורם שיהיה כמו מי שנקרא על שמו. כך ידוע.

נתינת השם משפיע על עתיד הילד

ושמעתי פעם מאחד שאמר כי אם נותנים שם למישהו, ויש במשפחה סבא עם אותו השם, אבל הסבא אינו צדיק כל כך, ומתכוונים בלב על שם אדם גדול שנקרא באותו השם, כגון אם נותנים את השם משה ומתכוונים על משה רבינו, זה טוב מאד.

לעילוי נשמת הרב **שלום יוסף** זצ"ל

בן הקדוש רבי **אברהם** זצ"ל הי"ד

נלב"ע י"ח כסלו תש"פ - תנצב"ה

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת ויצא תשפ"ד

מורא אב

אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק (כ"ח, י"ג)

ופרש"י: אעפ"י שלא מצינו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלקי פלוני, משום שנאמר 'הן בקדושי לא יאמין', כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא היה בבית והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו עכ"ל. כיון שהיה יצחק נחשב כמת, ממילא כבר אין חשש שיחטא, ולכן אפשר לייחד עליו את שם ה'. ולהלן בהמשך הפרשה, הק' רש"י על מה שאמר יעקב ללבן 'לולי אלקי אבי אלקי אברהם ופחד יצחק היה לי, כי עתה ריקם שלחתי וגו'', ולא ייחד יעקב את שם ה' על יצחק אביו. וכתב רש"י לבאר: לא רצה לומר 'אלקי יצחק', שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, ואעפ"י שאמר לו בצאתו מבאר שבע 'אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק' בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת, יעקב נתיירא לומר אלקי ואמר 'ופחד' ע"כ. והדברים צריכים הסבר, הרי כבר נתגלה ליעקב בנבואה שהקב"ה

מייחד את שמו על יצחק גם בחייו, ואף הקב"ה בכבודו ובעצמו כבר אמר לו בפירוש 'אני אלוקי יצחק', ואיך שייך להבין שמ"מ נתיירא יעקב לומר 'אלוקי יצחק'. ונראה בביאור הענין, דהנה באמת הקב"ה לא יאמין בקדושי, ויעקב עצמו ידע שהוא כלל אמיני שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם, ורק יצחק נשתנה כאן כמ"ש רש"י 'לפי שכהו עיניו וכלוא הי' בבית והרי הוא כמת ויצה"ר פסק ממנו', ובוודאי שאחר שהקב"ה בכבודו ובעצמו נתגלה שהוא אלוקי יצחק, אין כל חשש ושום פחד ומורא לכנותו כן, אלא שמ"מ יש כאן מעין זלוזל כלפי מורא אביו, שכביכול הוא כבר מת ועבר ובטל מן העולם, וזהו מה שכתב רש"י שיעקב נתיירא לומר 'אלוקי יצחק'. אין ענין מורא זה משום פגם כלפי שמיא, אחר שבאמת הקב"ה הוא 'אלוקי יצחק' ובעצמו אמר לו כן, אבל מוראו של יעקב, הי' מורא אב, להודיע שעדיין יצחק חי ושיבתו קיימת, וע"כ אמר 'ופחד יצחק'. והדברים עמוקים ואמתיים בס"ד.

חסד - בשלימות

המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני (ל, ט"ו)

הנה פסוק זה קורע כל לב! הנה וודאי שאין לנו שום השגה קלה בקדושתו וצדקתו של האמהות הקדושות, אך מ"מ תורה היא, וללמוד אנו צריכים, ולשם כך נכתבו פרשיות אלו בתורה ללמדנו אורחות יושר. הלא כל עיקר כנינו של חומש בראשית הוא 'ספר הישר' כדאיחא בגמ' ע"ז שהוא ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו 'ישרים'. מעתה מוטל עלינו לנסות ולהסביר לעצמנו דברים נוראים אלו שאמרה לאה. הלא עיקר כל נישואין שלה ליעקב הי' ע"י רמאות שעבד שבע שנים ברחל הקטנה, וכבר מקודם הי' מעותד זיווג יעקב ורחל כמו שהעיד הכתוב 'ועיני לאה רכות' כמבואר בחז"ל פ"י רש"י, ושיבחו חז"ל נוראות צניעותה של רחל הצדקת שבעצמה גילתה ללאה את הסימנים שמסר לה יעקב, והקריבה את אושרה ואת אהבתה למען אחותה, והיאך נוכל לשמוע לשון זה שאמרה לה לאה 'המעט קחתך את אישי'?

ובאמת מצינו בהמשך הפסוקים שאחר מעשה זה זכר הקב"ה את רחל ופתח את רחמה, ונראה שהיה זה בתור שכר על ששתקה לדברי לאה. אך מ"מ מוכרחים אנו לפרנס טענתה הקדושה של לאה אמנו. ומכאן יש להביא רא' ליסוד מבהיל, יסוד עמוק ועדין מאוד שעיקרו שמעתי לפני שנים רבות, ואמנם יש להתבונן בו בלי שיעור. הנה

פעמים לאחר שזוכה אדם לעשות איזו פעולה של גמילת חסד, עשוי הוא להרגיש תחושה של סיפוק ושביעות רצון מפעולתו, לדעתו כבר יצא מגדרו ועשה יותר מהמוטל עליו, ושוב אינו מחזיק את עצמו כבעל חוב על אותו ענין לפעול בו עוד יותר ממה שכבר עשה. אבל בפרשה זו, מלמדת אותנו התורה, שאם התחיל אדם במעשה חסד, הר"ז בבחינת 'הכישה' – נתחייב בה', ונדרש ממנו להמשיך ולעשות את החסד באופן היותר מועיל, ואינו יכול להסתפק בעשיית החסד באופן חלקי. משום כן, היתה כאן טענה מסויימת על רחל אמנו, אחר שכבר התחילה בחסד מבהיל ונורא זה, שויתרה על נישואיה ליעקב אבינו בשביל לאה אחותה הגדולה, וגם עשתה זאת בצורה אצילית כ"כ ע"י נתינת הסימנים שמסר לה יעקב כדי שלא לבייש את אחותה, דוקא משום כן היה מוטל עליה להמשיך ולהשלים החסד הזה ע"י שתמונע מלהנשא ליעקב... ובכך יתעלה מעשה החסד שגמלה עם אחותה לדרגה של שלימות. זה הוא מה שטענה לאה לרחל: 'אמנם עשית עמדי חסד עצום באותו הלילה, ויתרת לי על יעקב שהשתדך איתך, אך מ"מ לא סיימת את מעשה החסד ע"י ויתור מוחלט על נישואין ליעקב, אלא נכנסת בגבולי ע"י שהוספת גם את להינשא לו ולהיות עיקרו של בית'.

ויש עוד להעמיק בזה עפ"י מה ששמעתי מהגאון רבי ישראל

פרקובסקי זצ"ל, שישמע מרבי ירוחם זצ"ל לתמוה מדוע מסירת הסימנים של רחל לא הוזכרה בתורה. וענה רבי ירוחם, שאם דבר זה היה כתוב בתורה היה זה מחייב את כולם להגיע לדרגה כזו של חסד, והרי חסד זה הוא בדרגה עצומה כנגד ההשגה של בני אדם, ולכן לא ניתנה דרגה זו ליכתב.

ובאמת מעשה מסירת הסימנים לא נכתב במקרא, אבל את דברי לאה לרחל 'המעט קחתך את אישי' התורה כתבה, וכמו כן את מה שהשיבה ע"ז רחל, תשובה שהיא מעין הודאה ופיוס 'לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך'. הרי לנו, שהיסוד הנ"ל שהאדם צריך להשלים את החסד שהתחיל, הוא דבר הנדרש מכל אחד.

ויש ללמוד חיוב זה מדברי חגמ' (ב"מ פג א'): רבה בר בר חנן תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא (פרש"י: ובפשיעה), שקל לגלימיהו, אתו אמרו לרב א"ל הב להו גלימיהו, א"ל דינא הכי, א"ל אין 'למען תלך בדרך טובים', יהיב להו גלימיהו. אמרו לי עניי אנן וטרחינן כולה יומא וכפינן ולית לן מידי, א"ל זיל הב אגריהו, א"ל דינא הכי, א"ל אין 'וארחות צדיקים תשמור' ע"כ. והנה פרשיות ארוכות של דיני נזיקין לא לחינם נכתבו בתורה ונשנו במשנה, ויש ע"ז פרקים וסוגיות שלימות בתלמוד, ולא מצינו באף מקום שאדם צריך לוותר למי שהזיקו, ואיך תבע זאת ממנו רב, והוסיף ע"ז וא"ל 'דינא הכי?' וביאור הדבר,

שבוודאי אי"ז דין בהל' נזיקין, אבל הוא דין בהל' גמ"ח, מאחר שבא רבב"ח לגמול חסד עם פועלים עניים אלו ועשה עמם צדקה ששכר אותם לפעולתו ועי"ז תהי' להם הרווחה, כיון שהתחיל במצות גמ"ח זו, שוב אינו יכול לפטור עצמו מכך, ועליו לדאוג להם שלא יינזקו ע"י שיוותר על תביעתו כלפיהם. ולפ"ז מובן המושך המעשה שבאו אליו בתביעה נוספת שיתן להם שכרם על מה שהזיקו אותו, ובוודאי שאי"ז מהל' חושן משפט, א"כ מדוע תבע ממנו רב שרבב"ח עצמו ישלם להם שכר, וכי רק משום ששכרן ורצה לעשות עמם חסד, ע"כ הוא צריך לסלק את חיוב כל העיר שמצוין לפרנסו.

ומפורש כאן, דאחר שזכה רבב"ח לקיים בהם את הדין 'למען תלך בדרך טובים' והחזיר להם את בגדיהם, וכבר התחיל בעשיית חסד עמם, מעתה נוסף עליו עוד חיוב דין של 'אורחות צדיקים תשמור', וצריך להשלים את החסד כלפיהם באופן היותר הגון שאפשר, לשלם להם עבור פעולה זו שהזיקוהו.

פסוק זה שהוא מפורש בתורה, הוא דרישה מכל אדם באשר הוא, שאם התחיל בעשיית חסד, צריך להשלימו עד תכליתו, וע"ד מה שטענה לאה לרחל שכיון שהתחילה רחל לעשות עמה חסד, היתה צריכה להשלים חסד זה באופן מושלם.

זהירות בכבוד הבירו

והחלה את משפחתי עשרת מנים (ל"א, ז)

פי' רש"י שרימוהו מאה פעמים.

ויש לתמוה, מדוע לא הזכיר יעקב את הרמאות הראשונה של לבן, הרמאות הגדולה ביותר, של החלפת לאה ברחל למרות שהתנה עמו 'אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה', וכפי שכבר אמר לו באותה

שעה 'מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רימיתני?' תשובת הדבר מחוורת, שהרי לאה ובניה היו שם, ולא הי' יעקב יכול לביישם. ואף שמעשה זה הי' ידוע לכל, מ"מ לא הי' יכול להזכיר זאת בפניהם. בינו זאת.

מעשה רב - על משכנות הרועים

עובדות והנהגות, זיקוקין דנורא, דנפקו מפומיה דרבנו שליתי"א

אני רק יושב ולומד!!!

בעת שלמדתי בישיבת לומז'א, זו היתה תקופת קום המדינה. וזה היה מצב של סכנת נפשות, מצב של מלחמה תמידית עם הערבים. בתקופה זו היו לוחמים של המחנות, והם היו באים לישיבה ומשכנעים ללא הרף את הבחורים, שיצאו להגן על יושבי ארץ ישראל, והיו אומרים שדם ישראל נשפך וכו'.

היה מאוד קשה להתמודד איתם, בפרט שבחלקם הם היו בוגרי ישיבות לשעבר. והם לא היו מרפים. היה קשה ללמוד. והיו באמת כאלו של"ע השתכנעו...

נכנסתי לחזו"א ושאלתי אותו מה עושים איתם, הם מממש "חונקים", מה להשיב להם. אמר לי החזו"א, "תגיד לי רק דבר אחד: אני יושב ולומד! אני לא הולך. ויותר אל תוסיף כלום. בלי שום הסברים. אם תתחיל להסביר להם, שם נופלים איתם. רק תגיד להם, לא! וזהו. אל תכנס אתם בדו"ד, תגיד להם אני יושב ולומד!!

אני רוצה להגיד לכם גם היום, הבחורים צריכים לדעת את זה, הרי נסחפים ומתחילים להיכנס בפוליטיקה, ההוא אמר כך וההוא אמר כך. אין לבני תורה שייכות לכל הדבר הזה! אני רק לומד. זה יסוד גדול, אני לא רוצה לדעת משום דבר, אני לומד.

תהיו בטוחים, אם יהיה דבר שתצטרכו לדעת, יהיה מי שיוודיע לכם. כל הפוליטיקה הזאת היא לא שלכם!! אם אתם נכנס לזה, ה' ירחם. רבותי, תשמעו מה שאני אומר לכם, לבני תורה אין שייכות לזה אנחנו יושבים ולומדים.

(נאמר לפני בני הישיבות, אב תשפ"ג, כרם ביבנה)

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ד

+ תורת חמד | מענייני הפרשה +

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני כי עתה יאהבני אישי (בראשית כט, לב). והנה שאלתי למו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל על דברי הגמרא במסכת ברכות (דף ז ע"ב) שאמר רבי אלעזר דהטעם שקראה לאה את שם בנה הראשון ראובן, הוא משום "ראו בן", כלומר, ראו מה ההבדל בין בני, לבין עשו בן יצחק חמי, דאילו בן חמי אע"ג דמדעתיה ובניה לבכירותיה, דכתיב וימכור את בכורתו ליעקב, חזו מה כתיב ביה וישטום עשו את יעקב וכו'... ואילו בני, אף על גב דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מיניה, דכתיב ובחללו יצועי אביו, ניתנה בכורתו לבני יוסף, אפילו הכי לא אקנא ביה, היינו שלא התקנא ראובן ביוסף, אלא השתדל להציל את חייו, וכדכתיב וישמע ראובן ויצילהו מידם. ותמוה שהרי בפסוק מפורש טעם אחר למה קרא לבנה 'ראובן' - כי ראה ה' בעיני, ושור'ר שעמדו בזה כמה מהאחרונים.

ואמר לי מו"ח זצ"ל תירוצו מופלא בשם רבי נפתלי כץ זצ"ל (בעל 'סמיכת חכמים'), דהנה פירש"י עה"פ 'ועיני לאה רכות' (כט, יז): 'שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשיו, ובכתה, שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה, ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן'. ורבקה ששמע מה שהכל אומרים בכתה והתפללה להקב"ה, והקב"ה הפך הטבע כדי להושיעה, ונתן בלבו של עשיו שימכור בכורתו ליעקב תמורת נזיר עדשים שהוא דבר שא"א להבינו בשכל אנושי, ועי"ז הפך עשו לקטן שבאחים, ושוב מה שהיו הכל אומרים 'הגדולה לגדול' לא היה יכול להתקיים בנישואי לאה לעשו, שכן עשיו הוא הקטן. ולפי"ז א"ש דבאמת משני טעמים גם יחדיו קראה לאה לבנה הבכור 'ראובן', דלאה התפללה שלא תילקח ע"י עשו והקב"ה שמע לתפילתה ו'ראה בעיניה', וגלגל את כל מכירת הבכורה ועי"ז יכלה לאה להתבטא ולומר 'ראו מה בין בני לבן חמי וכו'', והכל עניין אחד הוא.

ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים (שם לא, יז). ופירש"י: 'את בניו ואת נשיו הקדים וזכרים לנקבות, ועשיו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר (לו, ו) ויקח עשיו את נשיו ואת בניו וגו''. וצ"ב מאי קמ"ל בכל זה, ונראה דבאו להשמיענו ההבדל היסודי שבין יעקב לעשו, דיעקב אבינו עשה את כל מעשיו על פי התורה הקדושה, וא"כ הזכרים קודמים לנקבות, שקדושת הזכר גדולה יותר לפי שחייב במצוות ולכן הוא קודם לאשה (הוריות דף יג ע"א). מושא"כ עשו, שחי לפי ההרגשים הטבעיים של בני האדם, המרחמים על הנקבות יותר מאשר על הזכרים, וכמבואר בתוס' במסכת ע"ז (דף כה ע"ב, ד"ה איכא בינייהו), לכן הקדים הנקבות, וזה באה התורה להשמיענו, ודו"ק.

ויאמר יעקב לאחיו לקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו שם על הגל (שם, לא מז). ופירש"י: 'לאחיו. הם בניו, שהיו לו אחים, נגשים אליו לצרה ולמלחמה'. פ"א דיברתי עם פרופסור מלומד, המפורסם כמייצג בענייני הבית והמשפחה, והראיתי דברי רש"י הנ"ל, ומה שלמדנו כאן דבניו של אדם ראוי שייחשבו לו כאחים, עמהם יוכל להתיעץ גם בעת צרה ח"ו, כלומר שמוטב לאדם להימלך לא רק עם אשתו אלא גם עם בניו, וליצור עמם יחסי אחווה, והתפעל אותם פרופסור עד למאד מגודל התבונה וחכמת החיים הבאה לידי ביטוי בכך שילדיו של אדם הופכים להיות כאחיו.

[והנה להלן (לא, נד) דכתיב 'ויזבח יעקב זבח בהר, ויקרא לאחיו לאכול לחם', פירש"י דהכוונה 'אוהביו שעם לבן', וכבר העיר השפתי חכמים למה שם לא פ"א דאחיו הם בניו. ושמעתי לבאר דיעקב חייך את בניו, שעם סבא כמו לבן אסור לאכול ולהסב עמו לסעודה שמא ישפיע עליהם לרעה (ע"י סנהדרין דף קג ע"ב גדולה לגימה שמקרב את הרחוקים וכו', וה"ה איפכא), ורק לפני כן דאיירי בהקמת הגל, שם צירף את בניו, אבל כשהלכו לזבח זבח ולאכול יחדיו, אמנם הוא היה מוכרח לאכול עם לבן, אך סילק את בניו ואסר עליהם להיות שם, ודו"ק].

+ ווי העמודים וחשוקיהם +

שאלה משולחני של מרן שליט"א

לעשות מנעול בחדר ממ"ד

שאלה. ברצוני לשאול, בעקבות האירועים האחרונים שקרו בארה"ק, יש לנו מרחב מוגן בתוך הבית [ממ"ד], אך הדלת היא עם ידית שסוגרים אותה לצד, וניתנת לפתיחה מבחוץ, כמו שעושים בדרך כלל בממ"ד.

שאלתי היא, האם זה בגדר השתדלות להזמין בעל מלאכה שיתקין מנעול הגורם שלא ניתן לפתוח את הדלת מבחוץ [בעקבות כך שבאחד המקרים המחבלים ימ"ש לא הצליחו להיכנס בעקבות מנעול כזה, ואילו במקומות אחרים הצליחו לפתוח את דלת הממ"ד], או שאין שום צורך להשתדלות נוספת, ואם ה' לא ישמור עיר וכו', ודי בזה שיש מרחב מוגן.

תשובה. אין שום טעם להזמין בעל מלאכה כזה, כי מה שקרה שם זה ממש שלא כדרך הטבע, וזה לא בדרך השתדלות כלל לדאוג למקרים כאלו. וכיון שזה היה שלא כדרך הטבע, מי שהיה אמור להינצל ניצל לא בגלל המנעול, אלא כי כך נגזר עליו מלמעלה. והיו הרבה שניצלו גם כשהיו בחדר בלי מנעול, ומי שלא נגזר עליו להנצל, גם מנעול לא עזר לו, והיו גם מקרים כאלו. ובפרט שמנעול כזה, עלול להיות מסוכן לילדים שעלולים לשחק בזה, ולכן אין זה בגדר ההשתדלות.

להוסיף בתפילה אבינו מלכינו

שאלה. אני אשה שמתפללת ביחידות, ובעקבות המצב הקשה אני מאד רוצה להוסיף איזה תפילה, ואני מאד מתחברת לתפילת 'אבינו מלכנו', האם אפשר להוסיף בתפילה אבינו מלכנו.

תשובה. לא רק שאפשר אלא זה גם רצוי, וגם החת"ס מספר בספר הזכרון שכתב וזכרונות מהמלחמה שהייתה בפרשבורג בין אוסטריה ששלטה אז בפרשבורג, לבין הצבא של נפוליון שרצה לכבוש את העיר, והם צרו על העיר וירו לתוכה פגזים, והחת"ס כתב ספר על מה שאירע שם, ובין היתר כתב מה שתיקן להוסיף בתפילה, ותיקן להוסיף גם תפילת אבינו מלכנו.

וכן אנחנו נוהגים גם בבית הכנסת של רמת אלחנן, וגם בכולל בית דוד, שמוסיפים את תפילת אבינו מלכנו, וכן ראוי לנהוג בכל מקום להוסיף לאחר שמונה עשרה של שחרית ומנחה תפילת אבינו מלכנו, עד לסוף המלחמה.

מעשה מיוחד אירע אצל רבינו, כאשר אב לבחורה שנפגשה עם בחור ורצו לסגור את השידוך בשעה טובה, בא ושאל את רבינו, שלאותו בחור ישנה אחות מבוגרת שלא מצאה את זיווגה, והם חוששים שתקפיד מאד כשיאמרו לה שאחיה עוקף אותה, ובאו להתייעץ כדת מה לעשות. רבינו אמר שישגרו את השידוך, ושיאמרו לאחות החתן כי קיבל מחמיו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל שאם אח או אחות מבוגרים מוותרים לצעירים מהם לשמוע שידוכים, זו סגולה בדוקה שהם עצמם ימצאו את זיווגם בקרוב, ורבינו בדרך שכן יהיה. ואכן כך עשו ונסגר השידוך למזל טוב. ולא יאומן, שלאחר שבועיים באו לבשר לרבינו, כי אחות החתן המבוגרת, שהייתה בשידוכים כבר שנים רבות, אכן קיבלה הצעה מיוחדת במינה, ובתוך כמה ימים הייתה אף היא כלה מאושרת. **'נער הייתי, גם זקנת, ולא ראיתי מוותר מפסיד'** [רבינו בשם מרן בעל אילת השחר זצוק"ל].

בשבועות האחרונים נכנסו לרבינו כונני איחוד הצלה שחידפו את נפשם להציל נפשות בטבח בשמחת תורה, וכמו"כ נכנסו לרבינו אנשי זק"א שפעלו במשך שבועות ארוכים למען כבוד המת של כל הנרצחים ה"ד, רבינו חזקם עודדם וביכרם, והשיב לשאלות ההלכתיות הקשות שהועלו במהלך פעולותיהם, והעריף עליהם בברכות מיוחדות.

רבינו כתב השבוע מכתב לבחורי ישיבות הדרים במקסיקו, שביקשו לשאול אם לשוב לישיבות לא"י בזמן המלחמה או לא, בדבריו כתב כי בשנת תרצ"ג כשצוור כל היהודים באשכנז ימ"ש עלה לגדולה, שאלו את מרן החפץ חיים זיע"א אם ח"ו יעלה בידו להשמיד את יהדות אירופה, מי קיבל ממנו. והשיב הח"ח שזה מפורש בדברי הנביאים **"ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש"** (עובדיה א, יז). וכך הוזה שאכן מפלתו של הרשע התחילה כשהתקרב לא"י. לאחר מכן כתב רבינו: **"והנה אנו נמצאים בתקופת 'עקבתא דמשיחא', ואומות העולם נשאו ראש ומגבירים שנאה רח"ל לעם היהודי כולו הפזור ברחבי תבל, ושום מקום בעולם אינו בטוח ורגוע כפי שרואים בחוש, ורק הקב"ה ברוב רחמיו מצילנו מידם. וכיון שאתם באים בכדי ללמוד ולשקוד בתורה הקדושה (ולשתדל להמנע כלל מדיבורים בטלים ח"ו, ובפרט באמצע הסדר), הרי שתורה מגנא ומצלא, ובפרט בארץ ישראל שעצם השהיה בה היא מצוה ושמידה גדולה, ואם כן אין לכם ממה לחשוש, ובודאי מובטח לכם שלא תינזקו כלל.** לסיום הדגיש רבינו כי בפרט אם יוסיפו ויקבעו ללמוד שני הלכות שבת בכל יום, הרי שלא ינזקו כלל בעז"ה.

הודעה חשובה: מדי יום אחר תפילת הנץ מתקיימת קבלת קהל אצל רבינו בבית"ל 'המרכז' ברמת אלחנן (אין צורך לקבוע תור מראש), **אולם בכל יום שני רבינו לא מקבל.** והיות ואנשים מגיעים מכל רחבי הארץ ואינם יודעים כי ביום ב' אין קבלת קהל, נבקש להעביר ולפרסם ידיעה זו לאלה שהדבר נוגע אליהם ולמנוע מהם עגמת נפש.

בשורה טובה: לאור בקשת רבים המחפשים פסק הלכה מסוים מרבינו שהתפרסם בקו 'שיח יצחק' לפני פרק זמן, או לשמוע את כל פסקי ההלכה מרבינו בענייני המלחמה, כמו"כ המעוניינים להאזין לפסקי ההלכה רק דרך הנגן וכדומה. החלו לעלות בס"ד כל השיעורים והפסקים המתעדכנים מדי יום מרבינו בשלוחה 1 למערכת 'קול הלשון', בצורה מסודרת. ניתן לחפש בעמדות המחשבים של קול הלשון בבתי הכנסת ברחבי הארץ, תחת השם 'הרב חיים מלין', כאשר על כל שאלה מופיעה כותרת מסודרת וברורה מה נידון ההקלטה.

אחורה נא חידה

איך יתכן שיוכל אדם להדליק נר חנוכה ולברך ג' ברכות, וגם להתפלל, בתוך בית הכנסת?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא)

תשובה לחידה משבוע שעבר: איך יתכן שאדם ייתן צדקה מכסף כשר לפני כשר ובכל זאת הנותן יקרא רשע?

תשובה. אמרו חז"ל במסכת סוטה (דף כא ע"ב), **היכי דמי רשע ערום...** רבי אבהו אומר, זה הנותן דינו לפני להשלים לו את ממונו לסכום של מאתיים זוז, דתנן (פאה פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתיים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני, היה לו מאתיים חסר דינו, אפילו אם אלף זוז נותנין לו כאחת, הרי זה יטול. והיינו משום דמאתיים זוז הוא סכום מחיה מינימאלי לשנה. וממילא העושה כן לא לשם צדקה אלא כדי להשלים ממונו שלא יקבל צדקה, הוא רשע ערום. [ודורשי רשומות אמרו, דתבית "צדקה" היא בגימטריא 199, כלומר שעד סכום זה יכול להמשיך לקחת צדקה, וכשיש לו מאתיים אינו יכול, דו"ק]. וראה מה שהארכנו בקובץ 'וי העמודים וחשוקיהם' (גיליון לע"ב כט) בקושיית היפה מראה (ירושלמי פאה פ"ח ה"ז) דלכאורה הרי יכול העני לסרב לקבל את אותו זוז.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,
ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון ת"ל,
או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

נמלט לחדר המדרגות בשעת האזעקה מיד לאחר הקידוש

שאלה. בליל שבת קודש באחד מימי המלחמה בשנת תשע"ד סמוך לשעה תשע בלילה, פילחה האזעקה את שלוות השבת, להתרע מימי הטילים ה"י ולהיכנס מיד למרחב מוגן, הרבה מבתי ישראל היו באותה שעה בסיום ברכת הקידוש, ומיד נחפזו לצאת לחדר המדרגות. ועם תום הרעמים שבו לתוך הבית, והתעוררה השאלה בדין הפסק אם צריך לשוב ולקדש. השאלה מתחלקת לשני אופנים:

א. כשנבהל ונמלט לחדר המדרגות עוד קודם ששתה מהכוס. ב. כשהספיק לשתות מהכוס קודם שיצא לחדר המדרגות, האם ישוב ויקדש, מפני הפסק 'שינוי מקום' בין הקידוש לסעודה?

תשובה. בראשית דברינו נקדים ונאמר שהנידון הוא רק על חיוב דרבנן, שהרי הוא קידש בתפילה בברכת 'מקדש השבת' ויצא בזה ידי חובת קידוש מדאורייתא והקידוש על היין הוא רק מדרבנן (משנ"ב סימן רעא סק"ב), וכן בדין 'קידוש במקום סעודה' שעיקרו מדרבנן (ביאה"ל סימן רעא סוד"ה לאלתר). וכל ספק בהלכה זו, הוא ספיקא דרבנן לקולא ולא יקדש שנית, ומעתה לשאלותינו:

באופן א: כשגמר לקדש ויצא מביתו קודם ששתה מהכוס, אם יצא לחדר המדרגות הסמוך לדלת ביתו ולא הפסיק בדיבור אינו חוזר ומקדש.

הנה מבואר בשו"ע (סימן רעא סעיף יג) ובמשנ"ב (ס"ק סד), דאם לא שתה מכוס של קידוש לא יצא ידי חובתו, ובביאור הלכה (ד"ה צריך לשתות) כתב, דהוא לעיכובא מדינא דגמרא. ועוד מבואר (שם סעיף טו), דאם הפסיק בדיבור קודם שטעם, או נשפך הכוס אף שחוזר ומברך כפה"ג מכל מקום אינו חוזר ומקדש, כי ההפסק מנרץ רק מברכת כפה"ג ולא מעצם הקידוש. וכתב המשנ"ב (ס"ק עח), דאם יצא ממקומו בינתיים קודם שטעם מכוס אחר צריך לשוב ולקדש. א"כ יש לעיין בנידוננו כשיצא לחדר המדרגות אי חשוב שינוי מקום לענין שיצטרך לשוב ולקדש.

ונראה שאם לא הפסיק בדיבור [ואפילו באמירת תהלים], ולא הסח דעתו מהקידוש ושתית היין, לא ישוב ויקדש, כי עצם היציאה לחדר המדרגות לא נחשב ל'שינוי מקום', מכמה טעמים: דעת מרן הגר"ש ז"ל אוערבוך זצ"ל שהיוצא מביתו לחדר מדרגות אינו נחשב בכלל לשינוי מקום ואינו אלא כמעבר מחדר לחדר שהרי הכל תחת קורת גג אחת. מאידך דעת מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, דהוי שינוי מקום כיון שמוגבל בתשמישי הפרטיים שאינו יכול לעשות בחדר המדרגות כביתו, ונחשב כיציאה מחוץ לביתו ממש (ראה בספר שבות יצחק עניני ברכות פ"כ אות ד).

ויתכן שכל זה דווקא בימים רגילים, אבל בעת מלחמה שהוראות הבטיחות הן, שבעת אזעקה [למי שאין לו מו"ד פרטי] יש לצאת לחדר המדרגות שאין לו כתלים חיצוניים, וכך היא צורת השימוש בזמן מלחמה, לכו"ע נחשב כמעבר מחדר לחדר, ולא הוי שינוי מקום.

ועוד נראה לומר סברא מחודשת שבזמן אזעקה שהכל יודעים למה הוא יוצא מביתו לחדר המדרגות וידוע לכל שעוד מספר דקות כל אחד ישוב ויכנס לביתו, אולי לא נחשב בכלל 'מעשה' של 'שינוי מקום' שהרי הכל מבינים ויודעים שלא סיים סעודתו, [וסברא זו יפה כוחה גם אם יצא מחוץ לבית ממש].

לסיכום: אם יצא לחדר המדרגות הסמוך לדלת ביתו לא ישוב ויקדש. ואם נמלט מחוץ לביתו ממש, צ"ע. [יש מקום לדון להקל כיון שרואה את מקומו הראשון (סימן קעח ס"א), אך בד"כ סוגר את דלת ביתו ובכה"ג לא חשיב רואה את מקומו (ביאה"ל שם)].

באופן ב: כאשר שתה מכוס הקידוש והנידון מצד הפסק 'שינוי מקום' בין קידוש לסעודה, כיון שחוזר לביתו למקום שקידש, אינו צריך לחזור ולקדש, כמבואר במשנ"ב (סימן קעח ס"ק יב), להקל כדעת 'שיירי נסות הגדולה' שאפילו אם יצא מחוץ לביתו לסיבה כל שהיא - שלא היה בדעתו מתחילה לכן - ושב לביתו לסעוד במקום שקידש, אינו חוזר ומקדש, ואף שלכתחילה יש להזהר בזה מ"מ כדיעבר לא ישוב לקדש (עיי"ש בבה"ל).

ובנוסף יתכן שבנידוננו גם החולקים על השכנה"ג (כמובא בבה"ל שם) יודו שא"צ לקדש, וכמבואר לעיל שהיציאה לחדר המדרגות נחשבת רק כמעבר מחדר לחדר מכמה טעמים אם מצד דהוי תחת קורת גג אחת, ואם מצד שבעת מלחמה שההוראות הן לצאת לחדר המדרגות, וכך היא צורת השימוש בזמן מלחמה, לכו"ע נחשב כמעבר מחדר לחדר, ולא הוי שינוי מקום, וא"צ לשוב ולקדש.

לסיכום: אין צורך לשוב ולקדש שנית.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום
ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בקו 'שיח יצחק',
072-380-9348 או 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל

דברי חיזוק מרבינו מרן המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

לימוד התורה - כח ה'אמת'

כתוב בפסוק (בראשית כד, כז): 'ויאמר ברוך ה' אלוקי אדוני אברהם, אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני'. חסד השם הוא בבחינת 'חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו', נתינה בעין טובה ובלי גבול, ואם כן צריך להבין מה הוסיף אליעזר עבד אברהם לומר 'אשר לא עזב חסדו - ואמתו', ומה היה חסד ה' חסד' בלי ה'אמת'.

אומרים בתפילה 'ודברך אמת וקים לעד', והיינו, שהאופן היחיד שיהיה קיום לדבר הוא רק אם הדבר הוא אמיתי, כי השקר אין לו רגלים - אין לו מעמיד, ורק דבר אמת יש לו קיום ומעמיד. 'ודברך אמת' וממילא הוא 'קים לעד'. אומרים בברכת התורה 'ונתן לנו תורת אמת', ואין הביאור שבאים לאפוקי תורת שקר, אלא הכוונה שהתורה היא נצחית וקיימת לעד.

העולם הבא נקרא 'עולם האמת', וכי צריך לומר שאינו עולם של שקר? אלא, שבעולם הבא כל דבר נמדד ונערך לפי מידת האמת שבו, וכך דנים שם על כל מעשה ומעשה, עד כמה הוא היה שייך למדת האמת.

ולכן כתוב (מיכה ז, כ): 'תתן אמת ליעקב חסד לאברהם', אף שאברהם הוא הגדול שבגדולים, מכל מקום מקדימים את ה'אמת ליעקב' קודם ה'חסד לאברהם', כי גם החסדים הכי גדולים נמדדים כפי מידת האמת שבהם, והדבר הראשון הוא מידת האמת.

ולכן הודה אליעזר עבד אברהם לא רק על ה'חסד', אלא גם על ה'אמת', כי למרות שהוא ראה את ההשגחה הנפלאה ואת הארת הפנים המיוחדת, הוא נתן שבח והודאה על כך שהוא הבחין כאן גם בהנהגה של 'אמיתו', שהיא מעמידה ומקיימת את ה'חסד', ומרוממת אותו למעלה גבוהה הרבה יותר.

כלל ישראל נמצא היום במצב לא פשוט, וצריך הרבה סיעתא דשמיא שלא תיפסק מאיתנו ההנהגה של 'שומר ישראל' אף לא לרגע קט, וכמו שנאמר: 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל'. כי ח"ו אם נפסקת השמירה הזו אפילו לרגע, אזי מיד עומדים עלינו לכלותינו. וכדי לחזק את כח השמירה העליונה, צריך להגביר את כח התורה הקדושה שהיא 'אמת וקים לעד', ועל ידי התגברות כח התורה, השמירה מתגברת ומתחזקת בכח ה'אמת'.

אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים

ודבר שפתיים אך למחסור, שאין לנו לסמוך ח"ו על משהו אחר, 'אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב', שום

דבר לא יכול להציל אותנו, וכמו שאמרו חז"ל (סוטה מט, ב) שבעקבתא דמשיחא אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, וכל שאר הדברים אינם אלא משענת קנה רצוף. ואמרו חז"ל 'אין לנו להישען' - כי אפילו בתור 'משענת' קלה גם כן אין לנו להישען על שום דבר אחר, אלא רק על אבינו שבשמים.

וכיון שבזה צריכים עכשיו להתחזק מאוד, לכן 'זה לעומת זה עשה אלוקים' והיצר הרע בא בכל כוחו לערער ולהחליש את הבהירות בענין זה, שאין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים. ולכן דווקא כעת עשה הקב"ה שנתחדשו כל המכשירים והעיתונים למיניהם, וברגע אחד אדם יכול לדעת מה שנעשה בכל העולם כולו, והעולם רגיל לקרוא לזה 'התפתחות', אבל האמת הוא שכל זה הוא מכח היצר להחליש את האמונה ש'אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים' ולהסיח את הדעת מהעיקר.

האמונה בכל מהלך החיים

וצריך להבין, וכי רק בעקבתא דמשיחא אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, והלא כך הוא האמת תמיד. אלא, שבעקבתא דמשיחא, כיון שאז הנסיון של האמונה יהיה עיקר הנסיון, לכן יהיו ליצר הרע כל מיני דברים אחרים שיבואו לפתות את האדם ולהסיח דעתו מהאמונה, ולסמוך על דברים אחרים ח"ו, ולכן כעת יש עבודה מיוחדת להתחזק ביותר בכך ש'אין לנו להשען אלא!' וששום דבר אחר לא יתפוס מקום כלל, 'אלא על אבינו שבשמים'.

כתוב בחז"ל 'דעה קניית - מה חסרת, דעה חסרת - מה קניית'. והיינו, שאם אדם יש לו דעה, והוא יודע שהכל זה רק הקב"ה ולא שום דבר אחר, אז לא חסר לו כלום. אבל אם 'דעה חסרת' - היינו שיש לאדם איזה חסרון כלשהו בדעה האיתנה והמוצקה, ויש לו עוד דברים בראש, 'מה קניית' - על ידי חסרון קטן באמונה כבר נחשב כאילו לא קניית כלום.

כאשר האדם מתעורר משנתו, הדבר הראשון שהוא אומר זה 'מודה אני לפניך', ולכאורה על פי דקדוק הלשון היינו צריכים לומר 'אני מודה', כשם שלא אומרים 'חכם אני', 'שמח אני'. ללמדך, שאי אפשר להתחיל עם 'אני', כי אין לפני 'מודה', ואפילו 'אני' אינו נמצא אלא רק הרבוננו של עולם. וזהו כעת העבודה שלנו, לדעת שאין 'אני' או כל משהו אחר כלל, ו'אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים'.

שומעים וקוראים כל מיני ידיעות וכו', זה פוגע במעלה של לימוד התורה.

ובימים כתיקונם זה גם בעיה גדולה, אבל היום זה ממש פיקוח נפש, ומאחר ולומדי התורה הקדוש מועטים, צריך כל אחד ואחד לדעת שעל הכתפיים שלנו מונח כל כלל ישראל, וממילא כמה פשוט שצריך היום לייקר את הזמן ולהיות בבחינת גריס באורייתא תדירא, להרבות בלימוד התורה הקדושה.

החפץ חיים מביא מרבינו הגר"א, לבאר מה שאמרו חז"ל 'לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון' ולכאורה קודם עושים חשבון ואח"כ דין, ומדוע אמרו 'דין וחשבון'. אלא הביאור הוא ש'חשבון' הוא מלבד ה'דין' על גוף הדבר, והוא חשבון מה יכול היה לעשות בזמן העבירה. וכגון מי שדיבר דברים אסורים דנים אותו אף על מה שיכול היה במקום זה לדבר בלימוד.

ומוסיף החפץ חיים שחשבון זה עושים עם כל אחד ואחד, כי כל אחד יכול ללמוד, הלמדן יכול ללמוד סוגיא, ומי שפחות ממנו יכול ללמוד בבקיות, ומי שעוד פחות ממנו יכול ללמוד משניות, ומי שלא יכול אף את זה, יכול ללמוד מאמרי חז"ל ודברי מוסר, ולקיים בזה מצוות תלמוד תורה.

ובכלל דברי החפץ חיים נכלל גם שכל אדם נידון בכל מצב שהוא, וכגון אם יש מצב שהאדם לא יכול כעת ללמוד בעומק העיון, לא יפטור עצמו לגמרי מהכל, כי עדיין הוא יכול ללמוד דברים אחרים, ולעולם אין האדם פטור מלימוד תורה.

וזה מדברים בימים כתיקונם, אבל היום שצריך הרבה שמירה והצלחה, והתורה הקדושה היא השמירה הכי טובה, ואנחנו הנטורי קרתא של כלל ישראל, ודאי שצריך להתחזק בזה מאוד, ולא להיגרר אחרי סקרנות וידיעות, להיות קודש לחסד הגדול שצריך לעשות עם כל העם כולו, וזהו 'חסד' ו'אמת', שיכול לקיים את כלל ישראל תמיד ובכל מצב.

וזה דבר פשוט שמה שקורה היום אינו חלק ממנהגו של עולם, שיש ערבים ואויבים וכו', אלא זה ודאי חלק מהתכנית של הבריאה המתקדמת לייעודה. וזה חלק מ'פתאום יבא אל היכלו', אם כן כמה פשוט שצריך כעת להתחזק ביתר שאת, גם ב'ציפית לישועה', בתפילות ובקשות ובדברים שמזכים לגאולה ומחזקים אותה. מספרים שהחפץ חיים זצ"ל כשהיה שומע רעש בחוץ, הוא היה שואל 'מה, הוא כבר בא?!' אנחנו ודאי צריכים לחשוש לזה, ובודאי ה' יתברך יעזור אם אנחנו כולנו נתחזק שלא ינום ולא יישן שומר ישראל, והקב"ה יקיים בנו השגחתו לשמרינו ולהצילנו יחד עם כלל ישראל, ונזכה ותחזינה עינינו בשובך לציון - ברחמים, במהרה בימינו, אמן.

ומצוי הדבר שאומרים: 'אני יודע שהכל השגחה פרטית, אבל אני מתכוין בלי זה...', או שאומרים: 'בודאי שהכל הוא 'השגחה' וסייעתא דשמיא, אבל...' צריך לדעת שה'אבל' הזה הוא הבל הבלים ומעשה תעתועים. וצריך לחיות עם האמונה לא כ'דרשה בעלמא', אלא שכל צורת החיים תהיה כפי האמונה הזו ש'אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים'.

האמונה היא ההצלה

עוד נראה, שאם חז"ל אומרים זאת דייקא על עקבתא דמשיחא שאין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים, לימדונו חז"ל בזה שזהו גם העבודה שלנו, וזהו גם ההצלה שלנו. וצריך לדעת ש'השם איש מלחמה' אין הכוונה שגם הקב"ה יכול להילחם, אלא שרק הקב"ה הוא בעל המלחמות, עד כדי כך שיכול להיות בחינה של 'השם ילחם לכם ואתם תחרישון'.

וממילא צריך לדעת שכיום זה שונה מאשר בימים כתיקונם, כי כעת זה ענין של 'פיקוח נפש', כי זהו ההצלה שלנו להתחזק באמונה ש'אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים'.

ודבר זה בא לידי ביטוי בתפילה לפניו יתברך, ומי שיודע שאין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים התפילה שלו צריכה להיות אחרת, ובתפילה עצמה הרי יש כ"כ הרבה בקשות, רפואה הצלחה וכו', והתפילה צריכה להיות בבחינת 'אשפוך את נפשי לפני השם'. מורנו המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה אומר, שלא צריך לכון כוונות גדולות בתפילה, אלא רק לשמוע מה שאתה אומר. ובכוונה הזו כולנו שווים מגדול עד קטן, וכל אחד יכול להתאמץ ולשמוע מה שהוא אומר, וכשאומרים 'רפאנו' או 'ותחזינה עינינו', לשמוע היטב מה שאומרים.

ברכות בכוונה

ובכלל זה גם הענין של 'ברכות', וכמו שבזמן אדוננו דוד המלך ע"ה מתו כל יום מאה אנשים ולכן תיקנו להם מאה ברכות, ורואים שבברכות מונח חיים, וממילא כעת צריך מאוד להיזהר לחזק את הענין של ברכות, הן ברכות הנהנין והן ברכות השבח, לשמוע מה שאומרים, ושלא תהיה הברכה 'כבולעו כך פולטו', אלא לכון ולשים לב למה שמברכים.

תורה - חסד ואמת

ובודאי שהחיזוק העיקרי צריך להיות בתורה, ה' עוז לעמו יתן, התורה הקדושה היא העוצמה של כלל ישראל שנקראים עזין שבאומות כי יש להם את העוז - את התורה. וגם זה בכלל פעולות היצר שעובד היום מאוד חזק על 'היסח הדעת', ומלבד החסרון באמונה, זה גם מפריע ללימוד התורה, שמעתתא בעי צילותא, ואם

דרשת מרן הגאון רבי אביעזר פילץ שליט"א ראש ישיבת תפארת בשמחת חג סוכות תשפ"ד

בישיבת כולל עמלי תורה שנחאי בבית ראש הישיבה הגרמ"ז לסמן שליט"א בבני ברק

הנה ישיבתנו הקדושה היא ישיבת תושיה תפארת אשר בסיעתא דשמיא מפורסמת לשם ולתהילה בהצלחתה העצומה כבר שנים רבות והיא כפורחת עלתה ניצה הבשילו אשכולותיה ענבים והאמת צריכה להיאמר שכל הצלחתה העצומה של ישיבתנו הקדושה עומדת על הזכות של הראש ישיבה הראשון שנפטר באלול תשכט ה"ה מרן הגאון ר' נחום לסמן זצ"ל שגם בדורו על אף שנפטר צעיר לימים היה נחשב למיוחד בין היחידים בעמילתו העצומה והמוחלטת בתורתנו הקדושה כפי שניקן ממרן הגאון ר' ברוך בער זצ"ל וכבר העיד מרן הגאון ר' אהרן ליב שטיינמן זצ"ל שעל אף ריחוקה של ישיבת תפארת ממרכז הארץ המשיכה שיש לבחורים להגיע לישיבתנו ולהצליח בה במידה מופלגת כל כך יונק מעמל התורה של הבראשית של הראש ישיבה הראשון זצ"ל.

וזכות ישיבת תפארת שפורחת כל כך לתפארת זה מכח מה שעמד בראשה בראשית דרכה אדם גדול שבגדולים הגאון רבי נחום לסמן זצ"ל שהיה עמל ויגע בתורה במסירות נפש ששייך לדורות קדמונים.

וודאי שזכות והצלחת ישיבת תפארת עד עצם היום הזה כל זה מזכותו של רבי נחום זצ"ל וזכות זו תעמוד לישיבה הלאה והלאה בס"ד.

וממילא משום השייכות הכל כך גדולה שיש כאן לא ראיתי עצה איך לא להיענות להזדמנות כזו.

אני יחזור על דברים ששמענו בישיבה אתמול בשמחת בית השואבה, כתוב מודים אנחנו לך, שאתה הוא ה' אלוקינו, כמדומני שבעלי הלשון מבחינים בין אנחנו מודים לך למודים אנחנו לך, על הכל אנחנו מודים לך, פירוש שיש אנחנו ואנחנו מודים אבל לעיתים שאדם חייב להודות בצורה שהוא מקבל מחבירו שכל מציאותו נמצאת בבחינת מודים המהות שלו האנחנו בנוי על מודים, על מה מודים שאתה הוא ה' אלוקינו, מכל הטובות שעם ישראל חייב לקב"ה, אח"כ יש נודה לך ה' אלוקינו כל מש"כ בהמשך הברכה הזו אבל לפני זה אנחנו מודים שאתה הוא ה' אלוקינו, עצם המציאות שיש ליהודי אלוקים שזהו ה' יתברך, שהוא קשור אליו, שכל מציאותו היא דביקות בקב"ה כש"כ ואתם הדבקים בה' אלוקיכם

חיים כולכם היום, שחיו זה לא חיים כמו של גוי שחי כמו חתול ועכבר, אבל אתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום, זה החיים האמיתיים ורק זה נקרא חיים, אז החסד והטובה הכי גדולה שעם ישראל יכול להודות לבוראו זהו שאתה הוא ה' אלוקינו, יש לנו אבא שהוא אלוקים, יש לנו אלוקים שהוא מלך העולם, יש לנו אלוקים שהוא כולל הכל, אחד פירוש שאין בכלל מציאות אחרת בעולם, אין עוד מלבדו כפשוטו, והוא שלנו, זה נראה קצת עזות להגיד אלוקינו, אבל הקב"ה אשר בחר בנו מכל העמים ובחסדו הגדול בחר בנו לעם סגולה לעם שלו, בני בכורי ישראל, זאת המתנה הכי גדולה, ועל זה אנחנו מרגישים לא שאנחנו מודים לך ה' אלוקינו, ולא שמודים אנחנו לך, נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורים בידך, זהו אח"כ יש הודאה פרטית שהיא מחווירה וכמעט שאין לה משמעות כלפי ההודאה העיקרית שאתה הוא ה' אלוקינו יש לי אבא יש לי אלוקים שהוא מלך העולם, המילה מלך מורידה במשמעות, מלך גם בשר ודם יכול להיקרא מלך אבל זה ה', ח"ו שלא שם חלקנו כהם שהקב"ה המליך עליהם מלכים אחרים, והקב"ה אומר בני בכורי ישראל. זה זכינו בזכות ההתרפסות של משה רבינו אם שמך לא יבוא איתנו אל תעלנו מזה, משה רבינו הבין שגם אשר בחר בנו עוד לא מספיק, לא כדאי אם הקב"ה לא בא איתנו רק הנני שולח מלאך שהוא כאילו יהיה המנהיג אז לא כדאי, אל תעלנו מזה נשאר פה במצרים, נשאר במדבר, ע"ז בעצם ההודאה והחסד הכי גדול מודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלוקינו, שבאמת ההודאה הזו ממילא יכולה להיות כל השנה, אבל יש בחינה שעוונותיכם הבדילו ביני וביניכם העוון חוץ ממה שזה מרידה בכבוד שמים, זה מציאות מסויימת שמונעת את הדבקים בה' אלוקיכם, כשיש עוון כביכול הקב"ה לא יכול לחבק אותנו, היה סיפור של אמא ברוסא שהילד לא נימול אז היא לא חיבקה אותו כ"ז שלא נימול (אחרי שמונה כמובן), עוונותיכם הבדילו ביני וביניכם, אבל כשיש יו"כ ביום הזה יטהר אתכם מכל חטאותיכם, לפני ה' תטהרו, גם בלפני ה' גם במציאות של דרגא של לפני ה' שצריך טהרה על גבי טהרה תטהרו, אז החג הסוכות הוא ההזדמנות של החבוקה ודבוקה בך כמו שאומרים בהושענות, הקב"ה יכול

לחבק אותנו, כאותה אמה שלא יכלה לחבק ילד ערל אז יש פגם בחיבוק כשהאדם מלא עוון או אפילו לא מלא עוון, אבל פה הגענו לטהרה כל כך גדולה שזה ימים שלא נחשבים, ביום הראשון לחשבון עונות, הטהרה היא לא רק מה שהיא כמו שיש הו"א בגמ' בנדרים שהמקוה יכול לטהר שגם מי שייטמא אחר כך לא יכול להיטמא, הו"א כזו, קושיא, הטהרה של יום כיפור היא כל כך גדולה עד שאי אפשר להיטמא אז ארבעה ימים לא נכנסים בחשבון אז החיבוק של הקב"ה והדבקים, והמודים אנחנו לך שאתה הוא ה' אלוקינו הוא במלוא העוצמה, מי שנמצא עם הקב"ה דבוק החזו"א כותב אין עצב בעולם כלל למי שנגלה לו סוד הבריאה הדביקות בקב"ה, עוז וחדווה במקומו אז השמחה שמחת בית השואבה זה בעצם ביטוי לשמחה התמידית שצריך ליהודי להיות, יש לי אבא, ומי אבא שלי, מלך העולם, הכל יכול, דלית מחשבה תפיסא ביה, והוא אבא שלי הוא האלוקים שלי, כזו שמחה אין עצב בעולם כלל לשון החזו"א, כנראה שהוא הרגיש את זה, מסופר על בחור שהיה שבור כמו שקורא לבחורים שנשברים לפעמים, הלך לחזו"א אז אמר לו איך אתה יכול להיות עצוב, אתה יודע מי אתה, אתה יהודי, אשר בחר בנו מכל העמים, והקב"ה אוהב אותך וכל היום חושב עליך ולא מסיח דעתו ממך אפילו לרגע אחד, איך אתה יכול להיות עצוב, אני אומר איך אפשר להיות עצובים ולא שמח, אז השמחה של סוכות זה הביטוי. ויש שבח על גבי שבח לבני תורה שיש להם לא רק את אשר בחר בנו מכל העמים, אלא גם ונתן לנו את תורתו שהדביקות בקב"ה לא צריכה לעבור דרך ייחודים מי יכול להגיע

לזה, אלא מספיק להתעמק בסוגיא, בזה אתה כבר נדבק בקב"ה, מה הסוגיא עוה"ז גמור מיגו זכות הטענה או מגו זה מה לי לשקר, זה דברים של עוה"ז של גנבים חשבונות של גנבים, וזה דביקות בקב"ה זה החכם הרזים שידע איך אפשר שבשר ודם יהיה דבק איתו, היו גדולי ישראל ר' שמשון מהוסטרופולי זה שאנחנו אומרים בערב פסח שיש איזה סוד שהוא מגלה, אז הוא עמד בתפילה ודקרו אותו ויצאה נשמתו, הם הכניסו לו

חרב מתחתית הגוף עד... והוא לא הרגיש בזה כלל, יש דביקות כזו אבל מי יכול להגיע לזה... אבל כל בחור, כל נער אתה מתעמק בסוגיא אתה לומד עכשיו מגו אתה לומד הפה שאסר אתה נדבק בקב"ה, אז מודים אנחנו לך אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו וחיי עולם נטע בתוכנו, יש לנו את היום כיפור, דברי תורה מטהרים כמו היום כיפור, צריכים בכל השנה להיות בשמחה של ושאתם מים בששון ממעייני הישועה, אני מרגיש אני מדבר לפני בני תורה שעמלים בתורה שהרב שך זצ"ל שמע איזה ווארט ממרן מבריסק יצא החוצה ורקד בשלג הוא שמח בקב"ה, כי הרי מרן מבריסק ידוע שהחפץ חיים אמר עליו שהוא איש אמת, הדברי תורה של מרן מבריסק, והפשטות כל יהודי שלומד תורה זה דביקות אבל אם יש בחינה של צירוף של אמת. אני אומר אני נמצא פה בכולל כזה חשוב ששמו הולך לפניו יש פה את הרוח של ר' נחום אז ודאי שזה בחינה של ושמחת בחגיך, בחגיך הכונה כל אחד בדרגא שלו, נגיד אני לא מגיע לחזו"א שלא היה לו עצב אלא ששקוע בלימוד, פעם הוא שכב על הרצפה ונרדם אז שאלו אותו למה לא לקחת כר, אז הוא אמר אם היה לי כח לקח כר אז הייתי לומד עוד תוס' אחד, אז לו היה בחגיך שלו, אבל בחגיך היינו בכל דרגא שהיא, אתה לומד תורה אתה מתקשה בפשט בגמ' ופשט בתוס' אתה שובר את הראש על רמב"ם אתה עוד מחדש משהו ג"כ, אתם הדבקים בה' אלוקיכם, הזכות הזו תעמוד לכל בני התורה שנמצאים פה ולראש הכולל ולתומכים בכולל כל אלו יהיה תמיד ושמחת בחגיך ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום.



שיעור מרן הגאון רבי אשר יייט שליט"א

שבע ברכות התנים

ב. ברכת התנים בעשרה

והנה מבואר במשנה מגילה (כ"ג ע"ב) ובכתובות (ז' ע"ב) דברכת התנים בעשרה וילפי לה מבועז שאסף עשרה אנשים לברכת התנים, ועוד ילפי לה מקרא "במקהלות ברכו אלקים" ואין קהל פחות מעשרה. ונחלקו האחרונים אם עשרה מעכבין בדיעבד, או שמא אין זה אלא דין לכתחלה ובדיעבד יצאו ידי חובתן אף כשאין עשרה. בנודע ביהודה (קמא אהע"ז ס"י נ"ו) נקט דאין זה אלא לכתחלה, אך בערוך השלחן (שם סעיף י"ג) כתב דמשמעות כל הפוסקים דהוי דין גמור אף לעיכובא עיי"ש.

והנה בכתובות שם אמרו דחתן מצטרף למנין עשרה, אך חידוש גדול כתב בזה בהפלאה (כתובות שם), דהלכה זו תלויה במחלוקת מה מקור הלכה זו דצריך עשרה, דאם מבועז ילפינן אין החתן בכלל שהרי בועז אסף עשרה אנשים מלבדו הרי דאין החתן מצטרף, אבל אם ילפינן ממה דכתיב במקהלות ברכו אלקים הרי דלא בעינן אלא עשרה בני אדם ואף החתן בכללם עיי"ש. אמנם בשאלתות דרב אחאי גאון פרשת חיי שרה (שאלתא ט"ז) הביא הילפותא מקרא דבועז, ומ"מ הביא דברי הגמ' דחתן גופיה מצטרף לעשרה, ודלא כדברי ההפלאה.

ובאמת ביאר שם השאלתות דנידון זה שבגמ' הוא במהות הדין וענינו וז"ל: "ברם צריך, חתן מהו שיצטרף לעשרה, היכא דליכא בי עשרה דקא מחזן ליה אינון לא קא מצטרף או דילמא כיון דהוא נמי שייך בשמחה מצטרף". הרי דיסוד הספק אם צריך עשרה שישמחוהו ואין הוא מצטרף, או שמא כיון שהוא שייך בשמחה זו ועליו לשמח את אשתו אף הוא מצטרף, ומשום דברכת התנים משום שמחה הוא וכדחזינו בברכת שמח תשמח וברכת אשר ברא, עיי"ש.

ובכנסת הגדולה (אהע"ז שם הגהות טור אות ב' והובא בבאר היטב ושאר אחרונים) כתב דמנהג קושטא דהכל עומדין בשעת ברכת התנים משום כבוד חתן וכלה דחתן דומה למלך. ובאמת עיקר דין העמידה בשבע ברכות כבר מצינו בזוה"ק (בתיקונים כ"ז ע"א). אך מהריק"ש (בהגהות ערך לחם אה"ע ס' ס"א) כתב דהטעם הוא משום שאומרים "עוד ישמע בהרי יהודה" והיא ברכה לכל ישראל, וברכה כזאת חייבת בעמידה כדמצינו בברכת כהנים וברכות הר גריזים והר עיבל, ולכן יש בה דין עמידה. וכ"ז בברכת נישואין, אבל בשאר שבע ברכות לא הטריחום לעמוד, עיי"ש, ולדבריו אין כאן מנהג של עמידה לכבוד החתן והכלה, אלא חובת עמידה. אך מהר"ח פלאג' בשו"ת חיים ושלום (אהע"ז ח"ב ס"י כ"ח) כתב דכן הוא בברכת אירוסין ג"כ, אך מ"מ בכנה"ג לא כתב כן אלא לגבי ברכת התנים דהיינו ברכת נישואין עיי"ש.

[והידוש כתב בקו"א לספר המקנה בס' ס"ד דחתן שמח על כבודו אין כבודו מחול כיון שאמרו חתן דומה למלך, וזה חידוש ואכמ"ל].

ג. ברכת התנים אם צריך כוס

הנה תנן במסכת סופרים (פי"ט ה"א) דברכת התנים בעיא כוס יין, וכך נפסק ברמב"ם (פ"י מאישות ה"ד) ובשו"ע (ס"ב סעיף א'). ונחלקו הראשונים אם כוס מעכבת בברכת התנים, ויסוד פלוגתאן אם ברכת היין היא אחת מברכות הנישואין, או שמא אין ברכת היין מברכות הנישואין כלל ואין הכוס אלא כשאר כוס של ברכה שאינו מעכב את המצוה והברכה.

כתב הרמב"ם (שם הלכה ג-ד):

"מלא שבע זאת" (בראשית פרק כ"ט פסוק כ"ז).

א. מקור דין ברכת התנים

הנה מצינו כמה מקורות בדברי חז"ל לברכת התנים, ומקור הסוגיא בכתובות (ז' ע"ב):
"גופא א"ר נחמן, אמר לי הונא בר נתן: תנא, מנין לברכת התנים בעשרה, שנאמר (רות ד' ב') 'ויקה עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה'. ורבי אבהו אמר מהכא (תהלים ס"ח כ"ז) 'במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל'". הרי לן ב' מקורות בדברי הגמ'.

עוד מצינו בדברי חז"ל על הפסוק "ויברך אותם אלקים" (בראשית א' כ"ח), שהקב"ה בירך את אדה"ר ואשתו בשבע ברכות כדרך שמברכים חתן וכלה. כך מבואר בפרקי דר' אליעזר (פ"ב):

"עשר חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן כו', והיו מלאכי השרת כמו שושבינים המשמרים את החופות, שנא' כי מלאכיו יצוה לך לשמר בכל דרכיך (תהלים צ"א י"א) ואין דרכיך אלא דרך התנים כחזן, מה דרכו של חזן עומד ומברך כללה בתוך חופתה, כך הקב"ה עמד וברך לאדם ולעזרו, שנאמר 'ויברך אותם אלקים'".

וכע"ז במדרש רבה (בר' ח' י"ג) ובזוהר (ח"ג מ"ד ע"ב).

ונחלקו הראשונים בדין ברכות אלה.

כתב הרמב"ם (פ"י מאישות ה"ג) דמברך ברכת התנים קודם נישואין, וכ"כ הטור דמברך קודם נישואין, ולכאורה היה משמע דהוי ברכות המצוות ומשום כ' מברך עובר לעשייתן כמ"ש הבית יוסף (באה"ע ריש סימן ס"ב). אך הרמב"ן והר"ן כתבו להדיא בפסחים (ז' ע"ב) דברכות אלה ברכות השבה הן ולא ברכות המצוה, ומשום כך מברך אחר הנישואין.

וכבר כתבתי במק"א (מנחת אשר מועדים ח"ב סימן י"ח) דנוסח הברכה לפעמים אינו מכריח מהותה, דמצינו ברכות השבה בנוסח "אשר קדשנו במצוותי" כמו ברכת השחיטה [לדעת הס"ז (י"ד א' י"ז)] וברכת להכניסו [לדעת שיטה אחת בתוס' (שבת קל"ז ע"ב ד"ה אבי הבן ובפסחים שם)] וברכת אירוסין [לשיטת הרא"ש בכתובות פ"א אות י"ב], ומאידך אפשר דמצינו ברכות המצוה שאין בהן נוסח אקב"ו כגון ברכת התנים כמבואר.

אך אף בדעת הרמב"ם כתב הר"ן (פסחים שם) דהוי ברכות השבה שהרי כתב דאם לא בירך לפני נישואין יכול לברך אחרי כמה ימים, וכ"כ בשיטת רבינו אברהם בנו בתחילת ספר מעשה רוקח.

והרמ"א שם באהע"ז (ס"ב סעיף א') כתב דמנהג דידן לברך ברכת התנים אחרי הקידושין תחת החופה, אך בטעם הדברים כתב בדרכי משה משום דעיקר חופה הוא הייחוד וכשמברכים אחר הקידושין תחת החופה הוי עובר לעשייתן, ועוד כתב המקנה בקונטרס אחרון דכיון שאנו נוהגין לקדש תחת החופה, א"כ לפני הקידושין א"א לברך ברכת התנים כיון שעדיין איננו חתן, ועוד דברכת אירוסין והקידושין יהיו הפסק בין ברכת נישואין לנישואין, ומשום כך נהגו לברך אחר הקידושין, עיי"ש.

והנה אף שנתבאר לעיל ד"א דברכת התנים הוי כברכת המצוה לענין עובר לעשייתן, ברור דהוי בעיקר ברכת השבה שהרי מברכים ברכות אלה כל שבעת ימי המשתה, וז"פ מאוד.

לעילוי נשמת

מרת מלכה מזהלה בת הדר' מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו



ת.נ.צ.ב.ה.

הרה"ח ר' משה בן משה'ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לז"ס אנג'לס

ד. מי שותה כוס היין

וכיון שדעת השו"ע כשיטת הרמב"ם דשש ברכות הן ואין הכוס מעכב, לכאורה הו"ל ככל ברכות הנהנין שאין בהם דין ערבות ואין אדם מוציא בהם את חבריו אא"כ יוצא הוא בעצמו, וכבר תמה הפני יהושע (בקונטרס אחרון לכתובות אות כ"א) על מה שנוהגין שרק החתן והכלה שותים מכוס של ברכת אירוסין וברכת נישואין ולא מצא פשר דבר ליישב מנהג זה.

וכבר הבאתי במנחת אשר בראשית (סימן מ"ג אות ג') את מה שכתב באפיקי ים (ח"ב סי' ב') בשם הגאון ר' שמחה זליג זצ"ל שהגר"ח מבריסק נהג לשפוך מעט מהיין על ידו ולטעום ממנו אחר הברכה באופן שלא ירגישו הנוכחים, וכך נהג הגר"ח זונפלד, וכנראה לא אבו לנהוג שלא כמנהג אשכנז הקדום ומאידך חששו לברכה לבטלה, אך הג"ר זלמן סורוצקין כתב בשו"ת אזניים למשפט (ח"א סימן י"ב) שהעיד בשם הגר"ח מבריסק שלא הכיר מנהג זה של אביו הגדול [וכל כה"ג גם לא ראינו הוי ראייה, וצ"ע]. וכן באגרו"מ (או"ח ח"ד סי' ס"ט) כתב שראוי יותר שהמברך לא ישתה עיי"ש.

אך באמת מנהג זה קדום ומנהג אשכנז ותיקין הוא כמבואר במהרי"ל (הלכות נישואין אות ה') "כשגמר הברכה נתן לחתן לשתות ואח"כ לכלה", וכ"כ במנהג וורמייזא, ובשו"ת מהר"ם מינץ (סי' ק"ט), וכנראה דסברו כשיטת רש"י בספר הפרדס דברכת היין הוי מברכות חתנים, אבל לכאורה אין זה מתיישב לפי פסק השו"ע, ולכאורה הוי תימה רבת.

אלא שכתב בזה התשב"ץ (בח"ג סימן ס"ה) חידוש גדול וז"ל:

"ואעפ"י שברכת הנהנין הוא, ואין לברך אותה אלא מי שנהנה, כבר אמרו (רי"ה כ"ט ע"ב) שאדם פורס לבניו ולבני ביתו אעפ"י שאינו אוכל עמהם כדי להנכם במצוות, וכשהברכה עצמה נעשית בשביל הטועמים כגון חתן וכלה כשר הדבר להטעימם כוס ברכתם, ועדיף טפי מחינוך קטנים, דברכת המילה אפשר לומר זה הטעם שכיון שהברכה נעשית בשביל המצוה שנעשית בגופו שהיה מספיק להטעימו".

וכ"כ ביתר הטעמה בסי' ע"ט ע"ש. הרי חידש לן דכאשר כל הברכה בשביל ענין של מצוה, אז די בכך שיטעמו בעל המצוה שכל הברכה נאמרת בשבילם, והדברים מחודשים ויש בהם כדי לבאר מנהג קדום זה אליבא דכו"ע, ודו"ק בזה.

וע"ע בשו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' ח') שהגן בתוקף על מנהג זה והביא ג"כ את דברי הרדב"א, עיי"ש.

ה. במנהג שאחד מברך ברכת היין ושהכל ברא לכבודו

הנה נהגו לחלק את ברכות הנישואין למכובדים שונים שכל אחד מברך ברכה אחת, אך לא נהגו לחלק ברכת היין משאר הברכות אלא לעולם מכובדים אדם לברך ברכת היין וברכת שהכל ברא לכבודו, וראיתי בשו"ת להורות נתן ליד"נ הגאון ר"נ גשטטר שליט"א [זצ"ל] (ח"ד סי' ק"ה) שכתב דכיון שנהגו שרק החתן והכלה שותין מן הכוס הרי נקטינן דהוי כברכת המצוה, וכתב לחדש דהוי כברכת המצוה כיון שאין אומרים שירה אלא על היין ומשום שמצוה לברך על הכוס גם ברכת היין הוי כמצוה ומשום כך אין ראוי לחלקה מברכה אחרת עיי"ש.

אמנם להמבואר בדברי התשב"ץ טעם אחר יש בדבר ולשיטתו אף דהוי כברכת הנהנין ממש מ"מ יכול לברך להוציא את החתן והכלה, באמת שפיר יש לחלק את הברכות אך מ"מ הנה לבני ישראל אם לא נביאים הם בני נביאים הם.

"וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנישואין והן שש ברכות ואלו הן... ואם היה שם יין מביא כוס של יין ומברך על היין תחלה ומסדר את כולו על הכוס ונמצא מברך שבע ברכות, ויש מקומות שנהגו להביא הדס עם היין ומברך על ההדס אחר היין ואח"כ מברך השש".

הרי לן בהלכה ג' דברכות חתנים היינו ששת הברכות בלבד, ולשיטתו כתב בהלכה ד' דרך אם יש יין מברכין על הכוס אבל אין הכוס מעכב. ובאמת משמע כן במקור הסוגיא בכתובות (ז' ע"ב-ח' ע"א) דקאמר מאי מברך ומנו שם שש הברכות ולא מנו בכללם ברכת בפה"ג, וכן אמרו שם דברכות חתנים שית ניהו ע"ש.

אך הרא"ש (כתובות פ"א סי' ט"ז) כתב בשם רבינו נסים דכוס מעכב בברכות אלה, וכדבריו פסק הטור (שם בסי' ס"ב). וכנראה שגרסו בגמ' כתובות שבע ברכות ולא ששה, וכ"ה בשאלתנו (שם ס"ט ז') וז"ל: "מאי מברך, מברך ברישא בפה"ג, ברוך שהכל ברא"ו. וע"ש בהעמק שאלה שהאר"י בזה.

ובספר הפרדס הגדול לרש"י בליקוטים שבסוף הספר (דף נ"ט ע"א הוצאת ליובוויץ קעסט) כתב:

"מעשה בחתן אחד שעשה אירוסין ונישואין ביחד ולאחר שקידש הביאו לו כוס שיברך ברכת אירוסין... ולאחר שברך ברכת אירוסין שתה והביאו לו כוס אחר לברך ברכת נישואין ושכח ולא אמר בפה"ג והזכירהו, ושאלנו לו מה הטעם שהרי בירך מתחלה בפה"ג עם ברכת האירוסין... והשיבני רבי, שאני סועד דקביעא סעודתיה, אבל האי לא קבע, דברכת אירוסין לחוד וברכת נישואין לחוד, ובנישואין הוא דתקינן רבנן שבע ברכות ובלא בפה"ג אינו אלא ששה לפיכך צריך לברך בפה"ג בכוס נישואין" וכו'.

הרי לן להדיא דברכת בפה"ג מעכבת והיא אחת משבע ברכות חתנים עיי"ש.

אך לא כך כתב בשו"ת התשב"ץ (בח"ג סי' ס"ה) לגבי השאלה האם מי שברך בפה"ג בברכות נישואין צריך לשתות מן הכוס או שמא די בכך שהוא מוציא את החתן ואת הכלה ידי חובתו, וכתב התשב"ץ:

"לא נזכר בשום מקום בתלמוד לא כוס יין לא בברכת אירוסין ונישואין ולא במילה כמו שנזכר בקידוש היום ובהבדלה... וכן בפ"ק דכתובות כשהזכירו ברכת נישואין אמרו בריך שית ולא נזכר ז' ברכות" עיי"ש.

הרי לן דעתו דשש ברכות אמרו ולא שבע ואין ברכת היין בכלל.

ומ"מ מבואר שנחלקו רבותינו הראשונים אם ברכת היין בכלל ברכת חתנים ומכללה נחלקו אם כוס מעכב בברכות אלה.

ובשו"ע (אה"ע סי' ס"ב ס"א) כתב:

"צריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם נישואין, והן שש ברכות, ואם יש שם יין מביא כוס יין ומברך על היין תחלה".

הרי שהלך המחבר בעקבות הרמב"ם בהלכה זו, ובחלקת מחוקק (סק"א) אכן כתב דזה שיטת הרמב"ם וכפי שביאר גם המגיד משנה, ובבית שמואל (שם סק"ב) הביא דבריו וכתב שלא דק דהמגיד כתב כן רק לגבי ברכת אירוסין ולא לגבי חתנים ואפשר דלגבי ברכת חתנים הכוס מעכב עיי"ש.

ודבריו לכאורה תימה וכשגגה שיצאה מלפני השליט דלכאורה אשתמיטיה דברי הרמב"ם המפורשים, דבאמת כתב הרמב"ם לשון זה גם לגבי ברכת אירוסין (בפ"ג מאישות הלכה כ"ד) דאם יש שם יין מברך על הכוס, וגם לגבי ברכת חתנים בפ"ה ד, ובשני המקומות כתב המגיד משנה שאין הכוס מעכב, ודברי החלק"מ ברורים ומפורשים ואין בהם דופי.

חייל שהתחתן וחזר להזיית האם יברכו שבע ברכות בסעודה עם חבריו

ויש לברכן אף אם אין הכלה משתתפת בסעודה. ולכאורה כבר נחלקו רבותינו הראשונים בשאלה זו.

דהנה כתב הריטב"א (כתובות ח' ע"א):

"והוי יודע שאין מברכין ברכת חתנים אלא במקום חופה ושיהו שם החתן והכלה, כדאמרינן בפרק הישן במסכת סוכה (כ"ה ב') החתן והשושבינן פטורים מן הסוכה, ופריך וליתבו בסוכה וליחדו בחופה אין שמחה אלא במקום סעודה, פ' בשיש שם סעודה, שאם עושין שמחה בלא סעודה הא ודאי יש שם ברכה כדאיתא במסכת סופרים וכדכתיבנא לעיל, וליתבו בסוכה וליחדו בסוכה אין שמחה אלא במקום חופה".

הרי שאין אומרים שבע ברכות אלא בהשתתפות החתן והכלה גם יחד.

אך הר"ן (סוכה י"א ע"ב מדה"ד) כתב:

"וכן נוהגים היום לברך ברכת חתנים בכל אחת מבתי החתונה כל זמן

חייל שתוך כדי המלחמה שוחרר ליומיים כדי להתחתן עם בת גילו הכלה, וחזר למלחמה. האם יברכו שבע ברכות בסעודה עם חבריו השמחים בשמחתו.

כבר הארכתי במקום אחר בדברי רבינו המהרש"ל בים של שלמה (כתובות פ"א סימן כ') שכתב:

"ואפילו כשאין עושין שום סעודה לכלה, כגון בתוך ז' ימי המשתה, שעושים הקרובים סעודה לחתן לחוד, אפילו הכי מברכין אשר ברא, ואין לומר דאין שייך לברך אלא במקום סעודת חתן וכלה, דהא עיקר הברכה על שמחת החתן נתקנה, ואלמנה לבחור יוכיה, כדפי' לעיל סימן י"ב, וכן נראה מהתוספות דלעיל (שם) שכתבו אפילו כלתו עמו כו', משמע במקום שמברכין ברכת חתנים מברכין אפילו בלא כלה כלל".

הרי דעת המהרש"ל דשבע ברכות מברכים בעיקר בשביל שמחת החתן

שהחתן או הכלה הם שם".

הרי דכל שהחתן או הכלה משתתפין בסעודה אומרים ז"ב. אך באמת נראה דמחלוקת זו תלויה בעיקר דין שבע ברכות שנחלקו בו הראשונים, אם אומרים ברכות אלה בכל סעודה שלכבוד השמחה כל שבעת ימי המשתה או שמא אין אומרים ז"ב אלא בבית חתנות בלבד. דאם בעינן בית חתנות אין זה אלא עם החתן והכלה, ואם אין שניהם נוכחים אין זה בית חתנות, וכך נראה בעליל מדברי הריטב"א, אם לא צריך דוקא בית חתנות בחתן או בכלה סגי. אך באמת אין דברי המהרש"ל מתיישבים עם דברי הר"ן, דמדברי הר"ן למדנו דדי בחתן או בכלה, ולשיטת המהרש"ל אין הברכות תלויות אלא בחתן ואם אין החתן נוכח אין מברכים ז"ב בשביל הכלה בלבד. וכיון דנוהגים לברך ז"ב כל שבעת ימי המשתה בכל סעודת חתן וכלה ולא דוקא במקום החופה, לכאורה פשוט דיש לברך גם החתן או הכלה יושבים בסעודה.

ובכל עיקר הלכה זו כידוע דעת השו"ע (אהע"ז סימן ס"ב סעיף י') דאין מברכין שבע ברכות אלא במקום החופה דהיינו בית החתן, אך הט"ז (שם) וכן הבית שמואל (ס"ק נ"ג) נקטו דמברכין שבע ברכות אפילו במקום דלא היה החופה כל שבעת ימי המשתה. ומשו"כ יש לתמוה על מה שכתב הגר"מ אראק במנחת פתים (אהע"ז סימן ס"ב סעיף י').

"ולשיטת הר"ן יש לברך ז' ברכות אף שכשהחתן לבדו שם או הכלה לבדה יעו"ש, וצ"ע אם יש לסמוך בזה על הר"ן דהא להתוס' פשיטא דאין לברך רק כשהחתן והכלה שם".

ומלבד מה שיש לפקפק במה שהוכיח מלשון התוס' דצריך שניהם יהיו שם, ואכמ"ל, לכאורה שאלה זו תלויה אם מברכים ברכות אלה רק במקום החופה או בכל סעודת חתן, וכמבואר לעיל, וכיון שנהגו לברך כל שבעת ימי המשתה בכל סעודה לכאורה פשוט כשיטת הר"ן דדי בחתן או בכלה.

ונתקשיתי בזה בדברי ערוך השלחן (סימן ס"ב סעיף ל"ז) שכתב: "דזה שנהגו להביא גם את הכלה לשמוע הברכות אין זה לעיכובא אלא מנהג יפה לפי שהברכה היא על הצלחת שניהם ראוי שיעמדו לשמוע את הברכות אבל אין זה לעיכובא [יש"ש]". הרי דמצד אחד הביא את דברי המהרש"ל ביש"ש, אך מכל דבריו משמע דבאמת צריך שגם הכלה תהיה בסעודה אלא שאין צריך שהיא תשמע את הברכות.

ועוד מצינו תשובותיהם של שלשה גדולי הפוסקים לפני כמאתיים שנה. הגר"ש קלוגר בספרו קנאת סופרים (עמוד ל"ט ע"ב), והגר"ש נטנזון בספר דברי שאול - חלק לשבעה (עמוד י"ח ע"א) לאותו השואל ר' דב בעריל חמאדיש במעשה שהיה שהכלה יצאה באמצע הסעודה לחברותיה ולא חזרה ונסתפקו אם לברך ז"ב, ומדברי השו"מ משמע שנקט דאין ברכות אלה תלויות אלא בחתן וכדברי המהרש"ל, ומדברי הגר"ש"ק משמע דאף שאין הכלה צריכה לשמוע את הברכות, אך מ"מ צריכה להיות בסעודה, עי"ש.

ובשו"ת חסד לאברהם (תניינא אהע"ז סימן ל"ד) כתב דכיון שהחתן והכלה היו שם בתחילת הסעודה די בכך אף שיצאו לפני ברכת המזון. ועוד כתב שם שאין לברך שבע ברכות אלא כאשר החתן והכלה גם יחד השתתפו בסעודה, אבל לגבי ברכה אחרית באחד מהם סגי, עי"ש.

ובשו"ת מהר"ם שיק (אהע"ז סימן צ') דן במקרה שהחתן נסע לדרכו באמצע שבעת ימי המשתה האם לברך ז"ב בשביל הכלה והאריך להוכיח שעיקר הברכות בשביל החתן וכשאינו נוכח לא מברכים בשביל הכלה, אך מסוף דבריו משמע דלהלכה צריך ששניהם יהיו נוכחים, עי"ש. וכ"כ בשו"ת מהר"י אסאד (אהע"ז סימן י"ב), עי"ש.

סוף דבר, אף דמבואר מדברי הר"ן דיש לברך גם החתן או הכלה משתתפים בסעודה, ורבינו המהרש"ל כתב דבחתן סגי, ויתירא מזו כתבו מקצת אחרונים דכל שעושים סעודה לכבוד החתן והכלה יש לברך ז"ב אף כשאין הם משתתפים בסעודה וכלל אינם נוכחים במקום, כך כתב בתבואת שור (זי"ד סימן א' ס"ק נ"ט) דאין ברכות אלה מוטלות על החתן והכלה אלא על המסובים, ולפיכך אפשר לברך אותם אף שלא בפני החתן והכלה. ומשו"כ פסקתי בתשובה במקרה שהחתן והכלה נחפזו לדרכם ועזבו את הסעודה לפני ברכה מ"ז, שמ"מ המסובין יברכו ז"ב שלא בנוכחותם.

אך באמת דברי האחרונים הללו דברי חידוש הם, ובדברי הראשונים לא נראה כדבריהם, ואף שנראה להלכה דבכל שהשתתפו בסעודה אף אם יצאו באמצע שפיר מברכין, מ"מ אם הכלה כלל אינו נוכחת במקום גרע טפי, ואין לברך.

וכיון שיש בזה מבוכה גדולה בדברי האחרונים, ספק ברכות להקל, ונראה דאין לברך אלא אם שניהם החתן והכלה משתתפים בסעודה. אך אין זה אלא לגבי שבעת ברכות הנישואין, אך נראה דשפיר לברך ברכה אחרית ברכת אשר ברא, וכמ"ש בחסד לאברהם. ודוק בכ"ז.

התן וכלה שיצאו באמצע הסעודה האם מברכים שבע ברכות

וק"ו בני"ד שהחתן והכלה הסבו בסעודה ואכלו ושמחו בה אלא שעזבו לפני הברכות.

וראיתי שכך כתבו להדיא שנים מחשובי הפוסקים לפני יותר ממאה שנים, עיין שו"ת חסד לאברהם להגר"א תאומים (תניינא אהע"ז סימן ל"ד) שדן בשאלה זו ממש בחתן שיצא לפני הברכות וכתב דודאי יברכו שבע ברכות, ובשו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סימן פ"א) כתב דכל שהסעודה לכבוד שמחת חתן וכלה היא יכולים לברך שבע ברכות מעיקרא דדינא אף שאין החתן והכלה משתתפים כלל בסעודה, ושניהם הוכיחו כדבריהם כמבואר שם בסעיף כמבואר.

ועיין עוד בתבואת שור (סימן א' ס"ק נ"ט) שגם הוא כתב דאין ברכת חתנים מוטלות כלל על החתן והכלה אלא על המסובים ואפשר לברכם אף ללא חתן וכלה, (ובפליטת קולמוס כתב דמבואר בסימן ס"א דאפשר לברך אף שאין החתן והכלה משתתפים והכונה להמבואר בסימן ס"ב כמבואר).

ומתוך כ"ז תמה אני על מה שראיתי מובא בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל דאין לברך אלא כאשר החתן והכלה נמצאים בשעת הברכות והוכיח זאת מדברי הריטב"א בכתובות (ח' ע"ב) דצריך שיהיו החתן והכלה נוכחים בשעת הברכות.

ולענ"ד אין לזה לא הכרח ולא משמעות בדברי הריטב"א, וכל כונת הריטב"א אינו אלא דצריך שהחתן והכלה ישתתפו בסעודה, אך אינם צריכים להיות נוכחים בשעת הברכות דאין שמחה אלא בסעודה ובסעודות חתן וכלה מברכים שבע ברכות.

סו"ד אף אם גם החתן וגם הכלה יצאו לפני ברהמ"ז יש לברך שלא בנוכחותם.

דבר השאלה בסעודה שערכו לכבוד חתן וכלה אך אלה נחפזו לדרכם ועזבו את הסעודה לפני ברכת המזון והנשארים נסתפקו אם לברך שבע ברכות כיון שהסעודה לשם חתן וכלה כונסה אף אם הם עזבו.

וכבודו הביא ראיה מהמבואר בסימן ס"ב באהע"ז (סעיף י"ב): "השמים האוכלים אחר סעודת נישואין, ו"א שאין מברכים שבע ברכות ו"א שמברכין, ולזה הדעת נוטה". ולכאורה ק"ו בני"ד שהחתן והכלה ישבו בסעודה ואכלו בה דיש לברך אף לאחר שיצאו לדרכם.

ובעזר מקודש (סעיף ח') דן בסעודה שהחתן והכלה לא היו בתחילתה והגיעו לסעודה באמצע האם מברכין שבע ברכות, וכתב ללמוד מדין יעלה ויבא דאוליגין בה בין בתר תחילת הסעודה ובין בתר סופה, ואם התחילו את הסעודה ברה"א סוף הסעודה ברה"ב אומרים יעלה ויבא, וכך גם לגבי שבע ברכות, שדי במה שהחתן והכלה השתתפו בסוף הסעודה כדי לברך שבע ברכות, עי"ש.

ומדבריו למדנו דה"ה אם היו החתן והכלה בתחילת הסעודה אף אם לא היו בסופה יש לברך שבע ברכות כמו שמצינו ביעלה ויבא.

ועוד מוכח כן מהמבואר שם (סעיף י"א): "בני החופה שנתחלקו לחבורות, אפילו אם אכלו בבתים שאינם פתוחים למקום שהחתן אוכל, כולם מברכין ברכת חתנים; לא מבעיא אם השמש מצרפן, אלא אפילו אין השמש מצרפן, כיון שהתחילו לאכול אותם שבשאר בתים כשהתחילו אותם של בני החופה, כלם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים, כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה".

הרי דאף אם נחלקו לחדרים שונים כולם מברכים שבע ברכות אף אלה שאין החתן והכלה מסובים עמהם כלל כיון דמ"מ הוי סעודת חתן וכלה,

שבע ברכות כאשר הכלה אינה אוכלת להם מטעמי בריאות

ובסעיף י"ב מבואר דאף השמשים שאוכלים בפני עצמם מברכים ברכת חתנים.
וכ"ה בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן רמ"ט) שאין ברכות אלה תלויות באכילת החתן עם המסובים אלא בעצם הסעודה שהיא לכבוד הנישואין.
ואף שהם מיירי בסעודת הנישואין נראה פשוט דכך היא בכל שבעת ימי המשתה.
וק"ו הדברים כאשר החתן והכלה משתתפים בסעודה אלא שלא אכלו פת דמ"מ סעודת חתן וכלה היא, לכאורה פשוט טפי דלא יברכו.
ובר מן דין, במקום אחר הארכתי דבאמת מסתבר כשיטת אדונינו המהרש"ל בים של שלמה (כתובות פ"א סימן כ') דאין ברכות אלה תלויות בכלה אלא בחתן, ואף אם הכלה אינה משתתפת כלל בסעודה מברכים ברכת חתנים לכבוד החתן, דעיקר הברכה על שמחת החתן נתקנה. וכך מסתבר דכל עיקר מצוות הנישואין על האיש הוא, ולא בכדי קראו לברכה זו ברכת חתנים.
ובשו"ת מהר"ם שיק (אהע"ז סימן צ') נשאל בחתן שנאלץ לנסוע לדרכו למשא ומתן אם יברכו ברכת חתנים כאשר רק הכלה משתתפת בסעודה, וכתב לדבר פשוט שאין לברך אלא לכבוד החתן כיון שמצווה ידידה היא, ע"ש.
וראיתי שמע"כ הביא כע"ז גם מהגאון בעל שו"א ומשיב בספרו דברי שאול שכתב דיש לברך אף בסעודה שרק החתן משתתף בו ולא הכלה, ע"ש.
ומ"מ נראה ברור בני"ד שהחתן אוכל פת וגם הכלה השתתפה בסעודה אף שלא אכלה פת שיברכו ברכת חתנים.

בכלה שמחמת מחלה אינה יכולה לאכול פת כלל ועיקר ומתב"ישית בכך בפני ההמון, האם אפשר לברך שבע ברכות למרות שהכלה לא אכלה פת בסעודה. ומע"כ האריך בזה באריכות גדולה ונפלאה כדרכו, ומסקנת דבריו דבשעה"ד יש להקל בזה כשאי אפשר לכלה לאכול פת משבולת שועל וכדומה.
ולדידי נראה דאף שלא בשעת הדחק יש לברך שבע ברכות בשופי אם הכלה השתתפה בסעודה אף שלא אכלה פת כלל, ואבאר.
כתב הגרש"ק בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סימן נ"א):
"הנה לדינא, אם החתן לא נטל ידיו, נראה דאפי' היה כמה אנשים שנטלו ידיהם לפת, לא יברכו ז' ברכות, כי אין זה סעודת נשואין. ואפי' בלילה הראשונה אחר החופה, אם החתן לא נטל ידיו לברך עמהם ברכת המזון, לא יברכו ז' ברכות, כי לא נקרא ברכת נשואין אם החתן אינו סועד עמהם".
והביא מע"כ שבעקבות דברי הגרש"ק כן פסק בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סימן צ"ט אות ד'), וכך פסק זקינו הגדול בשו"ת יביע אומר (ח"ו אהע"ז סוס"י ט') והוסיף עוד שהוא הדין אם הכלה לא אכלה פת, וכ"כ בספר נישאים כהלכתם ליד"נ יבלח"ט הגר"ב אדלר שליט"א (פ"ד ספ"ו).
ואני הקטן תמה מהמפורש בשו"ע בשני סעיפים מפורשים באהע"ז סימן ס"ב.
בסעיף י"א נפסק שבני החופה שנחלקו לחבורות אף חבורה שאינה פתוחה למקום שהחתן אוכל ואין החתן אוכל עמהם, ואף אין השמש מצטרפין מ"מ מברכים ברכת חתנים "כיון שאוכלים מסעודה שהתקינו לחופה".

דברי אגדה

שיחת חיזוק לרגל המצב

ועוד זכורני הנהגה והוראה של כ"ק מו"ר הקדוש שבתקופת מלחמת ששת הימים תשכ"ז תיקן משמרות ללימוד רצוף כל היום וכל הלילה, ולא אשכח שהמשמר של אחי הצעיר הגאון הגדול רבי חיים שליט"א רב העיר ביתר, שהיה אז מתחת לגיל בר מצוה, והמשמר שלו נפל בזמן שכ"ק מרן הדליק את מדורת ל"ג בעומר והיה נסיון גדול לנער צעיר להימנע מלראות את ההדלקה והצטער על זה צער רב, אך התגבר על יצרו ושמר משמרתו לא להפסיק מדברי תורה.
ובתקופת מלחמת יום כיפור בשנת תשל"ד תיקן כן גם בהיותו יושב ביוניאן סיטי שבארצ"ב, וציווה לכל הבחורים והאברכים לקבוע משמרות לתלמוד תורה עשרים וארבע שעות היממה, כי בשעת מלחמה הסגולה הגדולה לשמירה והצלחה הוא תלמוד תורה.
וב"ה זכינו אף היום שמאות בחורים ואברכים אכן משתתפים במשמרות לימוד כל היום וכל הלילה.
ויש להרבות בצדקה וגמילות חסדים, בין בממון בין בגוף, וראה מה שכתב רבינו הגר"א במשלי (פרק י' פסוק ב') עה"פ "וצדקה תציל ממות", וז"ל:
"וצדקה תציל ממות. אבל צדקה, לא די שהיא טובה בעצם, אלא גם מועילה יותר מכל דבר, שתציל אף ממות, ואין מועיל בעולם יותר מזה".

עדיין שרויים אנו בעיצומה של מלחמה קשה, ולמגינת לב בכל יום יש חללים, ה' יחוס וירחם. מכ"ק רבינו אדמו"ר זצוק"ל בעל דברי יציב קבלתי וכך ראיתי הנהגתו שבשעת מלחמה אין לקטרג על ישראל, ויש לראות בטובתן ובשבחן של כל ישראל, ובפרט בזמנינו שיש חיזוק ורבים גם מבין החיילים מתחזקים באמונה ובטחון ובשמירת המצוות.
ומרגלא בפומיה דמו"ר בביאור הכתוב (תהלים פ"ד ו') "ה' יספר בכתוב עמים", דכאשר השטן מקטרג על בני ישראל שאינם ראויים לרחמי שמים כי התרחקו מדרך עץ החיים ואינם שומרים תורה ומצוות, אומר הקב"ה הבה נבדוק בכתוב עמים, ונראה אם בעיני הגויים יהודים המה או לא.
והדברים נאמרו על ידו כלפי הנאצים ימח שמו שרצחו ללא רחמים כל מי שדם יהודי זורם בעורקיו בין אם שומר דת הוא אם לאו, ואם הם לא הבחינו בין יהודי ליהודי, אף הקב"ה אוהב את כל אשר בשם ישראל יכונה, וישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא.
וכך גם רוצחי החמאס ביום שמחת תורה טבחו ללא חמלה יהודים שרבים מהם רחוקים היו משמירת תורה ומצוות, וישראל אף בזמן שאין עושין רצונו של מקום נקראו בנים (קידושין ל"ז ע"א), ועיין שו"ת הרשב"א (ח"א סימן קצ"ד ועוד שם סימן רמ"ב) שלעולם קרויים בנים והלכה כר' מאיר, ע"ש.

איך להיות ירא שמים?

מדברי מרן ראש הישיבה

הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א

נערך מתוך הועד השבועי בדרך השם יום א' כ"א מר חשוון תשפ"ד

- פנימי -

סדר התפילות וקביעתם ביום

כתב הרמח"ל בספר דרך ה' (ח"ד ש"ו אות ט"ז) וז"ל: והיינו כי לשני חלקי היום תקנו תפילת שחרית ומנחה. והנה בבוקר שהוא זמן התחדש השפע, כפי בחינת היום, תקנו הסדר בארוכה כפי כל המצטרף, אך לחלק השני של היום בנמשך אחר הראשון, לא יצטרף אלא קצת השתדלות להשלמת הענין כפי חלק הזמן ההוא. ובליילה להיות בענין יותר חידוש מפני השתנות הבחינות דהיינו בחינת לילה שהיא מתחלפת יותר מהיום שהוא בין הערבים מהבוקר, על כן תקנו סדר יותר בארוכה משל מנחה. עכ"ד.

הרמח"ל מבאר כאן לפי איזה סדר תקנו את אורך התפילות והשפעתם.

דקדוק הלכה מביא ליראת שמים

החזון איש כותב בספר אמונה ובטחון (פרק ד אות ח) ש'יראת שמים מקבלים על ידי דקדוק הלכה'. אמנם השאלה היא איך מגיעים לזה, איך נוטעים באדם וכ"ש בבחור רצון לדקדק בהלכה, כמובן ע"י יראת שמים, אך איך כל זה מתחיל ואיך יגיע לתחילת היראת שמים. יבוא בחור, תגיד לו להתחיל לעשר כל דבר, לבדוק את העירוב ושאר דקדוקי הלכה, יאמר לך, מה לעשר, מה לדקדק בהלכה, אני בכלל עוד לא שם, היצר הרע טורד אותי בדברים אחרים. החזון איש ודאי צודק, אבל איך עושים את זה...¹

על ידי תפילה מתגברים על יצה"ד

חז"ל אומרים (קידושין ל' ע"ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. אפילו אדם שאינו שומר תו"מ, שואלים הרבה פעמים איך מתחילים לקרב אותו, והתשובה היא רק על ידי לימוד גמרא, הוא עדיין אוכל נבילות וטריפות, הוא מחלל שבת, אבל הוא מתחיל ללמוד גמ', הוא כבר נהיה יותר מרום... כך המציאות בזה, כל מי שמתעסק עם בעלי תשובה אומר את זה, יכול להיות יהודי חייב כריתות רח"ל, ברגע שלומדים איתו קטע גמ' זה כבר מרום אותו. ושוב השאלה, יאמר בחור ישיבה, זך וטהור, לא חלילה כמו החילוני, היצר הרע לא נותן לי ללמוד, ואיך אני אגיע לתורה. וכמדומה שהדרך היא ע"י תפילה, שזה נותן לאדם קצת רגש של התרוממות ודביקות בה' יתברך, ויראת שמים.²

כל אחד תיקן התפילה שהרגיש בה דוממות

והנה בפרשת חיי שרה כתוב (כ"ד ס"ג) ויצא יצחק לשוח בשדה, ואמרו חז"ל (ברכות כ"ו ע"ב) שתיקן תפילת מנחה. אברהם תיקן שחרית, יצחק תיקן מנחה, ויעקב תיקן ערבית. ולכאורה למה אברהם שתיקן שחרית לא תיקן גם תפילת מנחה, ויצחק שתיקן תפילת מנחה למה לא תיקן גם תפילת ערבית. וצריך לומר שבשביל לתקן תפילה זה לא סתם לחבר נוסח, היום כל אחד חושב שהוא יודע לחבר נוסח תפילה, בשביל לתקן תפילה צריך להרגיש התרוממות, התפילה גורמת התרוממות, אבל כדי להגיע לתפילה ג"כ צריך התרוממות, צריך להתבונן קודם לפני מי אתה עומד. ואברהם אבינו הרגיש התרוממות בשחרית ותיקן אז תפילת שחרית, ויצחק הרגיש התרוממות בשעת מנחה, ויעקב הרגיש את זה בערבית ותיקן ערבית. כל אחד היה לו את הזמן שלו, אני לא יודע, אם הזמן השפיע או דבר אחר גרם, אבל למעשה אז הם הרגישו יותר התרוממות וחיברו אז את נוסח התפילה.

תפילת מנחה החשובה ביותר

ושמעתי מהגר"ח קניבסקי זצ"ל שאם ישאלו אחד מהו התפילה החשובה ביותר, מסתמא יגיד תפילת שחרית, שהיא הארוכה ביותר, אבל בברכות (דף ו' ע"ב) חזינן לא כן. דמבואר בגמ' ואמר רבי חלבו א"ר הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה וכו', ר' יוחנן אמר אף בתפילת ערבית וכו' ר' נחמן בר יצחק אמר אף תפילת שחרית, וכל אחד מביא פסוקים. ועכ"פ מבואר שתפילת שחרית היא בדרגה ג'. והעיקר מנחה ואחרי זה ערבית ואחרי זה שחרית. אין לנו ידיעה לפי מה נקבע סדר החשיבות, אבל עכ"פ מבואר שתפילת המנחה היא החשובה ביותר. ואכן רואים את זה גם לפי עבודת היצר הרע שבעיקר עמל להפחית

1. בתוספת הרחיב רבינו, שבמשנה הראשונה של הש"ס, במסכת ברכות, כתוב זמן ק"ש של ערבית, מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.

ולכאורה למה התנא מתחיל בהלכות קריאת שמע והרי יש מצוות חמורות יותר כגון מי שלא שומר שבת חייב סקילה, ויש עוד עבירות שחייבים ע"ז מיתות ב"ד ומלקות. אך התירוץ הוא, דמצוות קריאת שמע כוללת קבלת עול מלכות שמים, ויסוד כל הנהגת האדם זה יראת שמים, ואי אפשר לבוא ליהודי בתביעה תתקע בשופר טיטול לולב וכו' אם אין לו יראת שמים, כי למה שיעשה כן, ורק אחרי שיקבל עליו עול מלכות שמים, שייך לדרוש ממנו קיום תורה ומצוות. וכמו שכתוב ראשית חכמה יראת ה'. בכלל נחלש לאחרונה הענין של יראת שמים, כיום שוכחים להזכיר את ה', פעם כל ילד ידע שאם שואלים מה שלומך או מה נשמע, התשובה תמיד, ברוך ה', ואחרי זה לפעמים מפרטים, אבל היום עונים 'בסדר', או 'שורדים', או 'יכול להיות יותר טוב', שוכחים שה' מנהיג את העולם בכל רגע ובכל פרט, חסר בשוית' ה' לגנדי תמיד.

2. א' המשתתפים שאל לאהמ"כ, שהרה"א לא הזכיר את לימוד המוסר שלומדים בישיבות, שגם מביא יראת שמים... ת. בישיבות היום לא מחנכים כמעט... אין יר"ש ואין דיבורים על כך... ולכן הרבה מרגישים שאין להם מספיק חיבור לתפילה וליראת שמים, המשגיחים צריכים לדבר ע"ז, צריכים יר"ש, פעם ילד ידע שאם הוא הדליק חשמל בשבת בטעות, כולם רצו אליו, צעקו שבע"ס, נהיה שריפה בבית, ברע"ן. מישוהו נשען על אוטו או הזיז מוקצה, צעקו חזק, צעקו מוקצה... היום בחור מדליק בטעות אור בשבת, הוא ממלמל לעצמו במבוכה אוי סליחה, טעיתי... או בבין הזמנים, פתאום נזכר שלא התפלל מנחה, אומר לעצמו אוי שכחתי... זהו, לא קרה כלום... וודאי שמוסר יכול להועיל, אבל צריך לדעת ללמוד... ותפילה 'כמו שצריך' מרום יותר מהכל.

בחשיבות של תפילת המנחה. אנשים בקושי אומרים בחפזון 'אשרי'³, חצי אומרים, חצי לא אומרים ומיד ניגשים למנחה בלי שום הכנה וכוונה, ויצחק הכין עצמו הרבה לפני תפילת מנחה, וכגודל ההכנה כן גודל החשיבות.

אחד הנסיונות של היצר שזמן תפילת מנחה זה באמצע היום, עד השקיעה שבעת מוקדמת, יש בפוסקים הרבה פעמים שאלה, אחד שנותנים לו יום אחד להשתחרר מהכלא, שיוכל אז להתפלל במנוח, איזה יום יבחר.. יש כאלה אומרים, "זה", ראש השנה וכו', בפשטות, נותנים לך הזדמנות לצאת, להתפלל, אל תחכה, תתחיל להתפלל מיד. וכך כל אדם צריך להשתדל, ברגע שיש לו הזדמנות להתפלל, שלא ימתין, אלא תיכף יזדרז.

יש גם הרבה כוונות בתפילה, לא לעיכובא כל הדברים הללו, אבל מי שיוכל אפילו מידי פעם, גם יש ענין, בתפילת שמו"ע עצמו יש חלוקה בין ג' ברכות ראשונות ואחרונות. למעשה אנחנו רואים פה ברמח"ל, נוסח קצת אחר מהמשמעות שבגמ', ששחרית בתחילת היום בא להמשיך שפע על כל היום, ולכן צריך להאריך בה יותר, ואחרי זה מנחה יותר קצר כי זה המשך של הבוקר, ובמערב שמתחלף היום לילה⁴, שוב צריך להאריך קצת. אבל אולי זה לא סותר.

חשיבות ההכנה לתפילה

יש מהר"ל שמשמע כמו ווארט חסידי, אבל זה כתוב מפורש בספר נתיבות עולם למהר"ל (נתיב העבודה פ"ה) ש'ההכנה לתפילה חשובה יותר מהתפילה', ואם מתפלל בלי הכנה מוקדמת זה לא מספיק, כי צריך דביקות בה' יתברך, ולסלק כל המחשבות האחרות, וכמו שאמרו בברכות (דף ח' א') א"ר חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים, דהיינו שיעור שני פתחים, ואח"כ יתפלל, וביאר המהר"ל דבשיעור זמן של פתח אחד מסלק עצמו מכל עסקי העולם, מכל הטורדות שיש לו, כל המחשבות בעניני חולין. ואין זה התייחדות לגמרי בינו לה' יתברך וצריך לכן גם סילוק המחשבות חולין, וגם אח"כ להתייחד עם ה' יתברך (יעו"ש עוד). וכנראה כי מתבונן לפני זה לפני מי עומד ומה רוצה מה'.

ויתכן שלכן כתוב ויצא יצחק לשוח בשדה, שתיתב ויצא מיותרת, ואולי זה מרמז שיש מעלה ושכר מיוחד על ההכנה, על היציאה לשדה. הגמ' (סוטה כב.) אומרת שכשיש בית כנסת קרוב ובית כנסת רחוק, יש ענין להתפלל בביהכנ"ס היותר רחוק, יש יותר שכר פסיעות, מה זה השכר הליכה, מה העניין לייצר הליכה מיותרת, מסתמא הפשט, שההליכה היא חלק מההכנה לתפילה.

על כל טירחא ומאמץ יש שכר

ועל הפסוק במגילת רות (ד' י"ב) ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה וגו' אשר באת לחסות תחת כנפיו, אמרו במד"ר שם, א"ר חסא אשר באת, ואינו מובן מה הוסיף בזה, וביאר הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל (משנת ר' אהרן ח"ג בגודל חיווק התורה) ע"פ מה דאיתא בתוספתא פ"ה אומר ועושה וכו' הולך ועושה שכר הליכה ושכר מעשה בידו, והיינו דמלבד עצם המצוה יש גם שכר פסיעות (ע"י סוטה כ"ב א') וזה מה שהוסיף ר' דוסא, שרות תקבל שכר לא רק על עצם הגירות וקיום המצוות שאח"כ, אלא גם על הטירחא והיציאה מארץ מואב תהי' משכורתה שלימה, על כל פסיעה ופסיעה (ע"ש).

ופה זה החידוש, בעצם היא עוד לא יהודייה, אבל ההכנה לגרות, שהיא הכנה למצווה גם נחשבת. אילו ידענו כמה שכר אוצרות של אבנים טובים ומרגליות מתגלגלים תחת רגליו, היינו רצים לקיים את המצוות בכל עוז⁵.

ומבואר מכל זה כמה חשוב ההכנה לתפילה, וכמה שכר יש על הטירחא כמש"כ ויצא יצחק לשוח בשדה, וכמדומה שאם יעשה הכנה והתבוננות לפני התפילה יבוא לידי יראת שמים.

תפילה חיי שעה

ובספר ימלא פי תהלתך (עיונים בתפילה עמוד רס"ז ד"ה תפילה חיי שעה). בשבת (י' א') איתא, רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה וכו' (יל"ע למה לא אמר לו מניחין מצוה דאורייתא ועוסקין במצוה דרבנן, ע"ש ר"ש"י במתני' ט' ב'), ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דרב זירא הוה עסקי בשמעתא נגה לצלויה והוה קא מסדרה ר' ירמיה (פירש"י ממנהר). קרי עליה ר' זירא מסייר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה, והנה בצוואת בעל הטורים כתב שפרי כל היום הוא התפילה, ופרי כל השבוע הוא שבת, ולכאורה זה לא כהגמ' הנ"ל.

לכן נראה דעיקר התפילה הוא בזמן שמרגיש עצמו שמשמעבד ומבטל עצמו להבורא, וזה לא מחזיק הרבה זמן, ומה שמרבה יותר אין לו כל מעלת התפילה, לכן מה דמייירי במסכתא שבת הוא משום דלהאריך בתפילה אינו כ"כ עיקר כמו תורה, לכן ר' זירא טען שלתפילה נוכל להתפלל אפילו אחרי עוד זמן, שלהגיע להרגע של התדבקות הנשמה עם הבורא לפי מדרגתם שזה השיא של תפילה, א"צ כ"כ הרבה זמן⁶.

אמידת תיקון חצות

הרמח"ל מסיים את הפרק, "ואולם תיקון חצי הלילה האחרונה, דוד נודד בו, וכמו שנאמר חצות לילה אקום להודות, והוא המשלים עם האבות תקונם של ישראל וכו', אך לא נקבע הענין להטילו על כלל ישראל כי אם על חסידיהם..".

הוסיף רבינו, כי פעם שאל את חמיו רבי חיים קניבסקי, למה לא רואים אנשים אומרים תיקון חצות..

הסתכל עלי בפליאה, איפה יש אנשים שלא אומרים.. הוא הקפיד באמת לומר..

3. שאל אחד שיש לו ארגון שמעודד את לימוד הכוונה בתפילה ע"י שמכניסים במוסדות שיעורים בחבורות על נושא התפילה עם מלגות, האם להשקיע יותר בלימוד הפשט בתפילה או בווראטים..?

ת. כמה פעמים יצא לך לומר 'אשרי' בחיים? אלפי פעמים. משהו השתנה לך בכוונה בחמש שנים האחרונות? לא! למה כי לא חשבת על הפשט.. פשט הכי חשוב..

4. מנהל ת"ת שאל שאם תפילה כ"כ חשוב ליראת שמים, הוא חשב על רעיון שכיתה ז' שמסיימים בשעה 5.15 את הלימודים יתפללו תפילת מעריב אחרי הלימודים שזה יוצא בערך עשרים דקות אחרי השקיעה, בכדי להרוויח שהכיתה הזאת תישאר לתפילת מעריב יחד עם כיתה ח', האם ראוי?

ת. תחכה עוד כמה ימים שהשקיעה תוקדם, שהתפילה תהיה לכה"פ חצי שעה אחרי השקיעה. גם כי זה באמת לא גלאט וגם חבל שתחילת חינוכם לתפילת ערבית, יהיה שמתפללים כשעוד אור יום בחוץ..

5. זה נכון שכל שבחור מתבגר יותר, הוא מתחיל להרגיש טעם בתפילה, בחור צעיר הוא נמצא בבית מלון, מה חסר לו, יש לו כביסות יש לו אוכל יש לו ניקיון ולא מחתן בת.. אין לו שום טרדות בשביל מה שיתפלל. ככל שמתבגר, רוצה למצוא חן בעיני החברים, רוצה למצוא שידוך טוב, מתחיל להרגיש חיבור לתפילה.

תמיד היו באים הורים לשאול לאבי, הבן לא רוצה לקום לתפילה, מה לעשות, לגעור בו, להעיר אותו בכח? אבי היה אומר אל תלחץ עליו, אתה תמאס עליו את התפילה, בשביל מה שיקום מה חסר לו, צריך טיפה להעיר, אני לא אומר לשתוק לו, אבל שלא ימאס עליו את התפילה. בחור צעיר גם, צריך לומר לו, אתה רוצה להצליח במבחן, תתפלל, זה מה שיאיים עליו..

אחד שאל, שהבן שלו בחור טוב, אבל בשבתות לא קם לתפילה ומפסיד שחרית. מה לעשות אתו?

ת. "אין טעם להעניש אותו אלא צריך להאחיב עליו את המצוות. לדבר אתו על הערך הגדול של תפילה בציבור. להגיד לו שיאמר קריאת שמע ופסוקיה אפילו שעבר הזמן. שלא יתנתק לגמרי מהמצוות, שתהיה לו שייכות לתפילה".

6. ובמה דפירש"י תפילה צורך חיי שעה לרפואה לשלום ולמזונות, יל"ע למה לא מקדים מזונות, ובעיקר הדבר צ"ב שהרי גם התפילה היא חיי עולם, דהא תפילה הוי מצוה, וכשמבקש על צרכיו הוא מתפלל, וצ"ל דסוף סוף התפילה היא לצורך חיי שעה, ובאמת לא כתוב שאמר ועוסקין בחיי עולם הזה, אלא ועוסקין בחיי שעה.

מערכי תורה

ויצא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

בית אלוקים ושער השמים

הנה בעת שיעקב אבינו הקיץ משנתו בהר המוריה כתוב (כ"ח, ט"ז י"ז) שאמר 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וירא ויאמר אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים'. וכתב רש"י, שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. ומבואר שיעקב אבינו לא ידע שהמקום הוא מקום קדוש. והנה בגמ' בפסחים דף פ"ח ע"א איתא, דאברהם קראו הר, שנאמר, אשר יאמר היום בהר ה' יראה, יצחק קראו שדה, שנאמר, ויצא יצחק לשוח בשדה, יעקב קראו בית, שנאמר, ויקרא את שם המקום ההוא בית אל, ולכן הכתוב בישעיה (ב', ג') קורא לבית המקדש, 'בית אלוקי יעקב', דיעקב הוא שקראו בית. ומבואר דרך יעקב אבינו הוא דחידש ענין זה שהמקום הוא בית.

והנה הענין שהמקום נקרא בית, כתב רש"י שם 'שקראו בית, מקום מיושב'. וביאור הדבר שהוא מקום מיושב היינו שהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ושם הוא מקום החיבור של קודשא בריך הוא וישראל, ודבר זה נתחדש אצל יעקב אבינו שקראו בית. והנה מה שיעקב קראו בית נלמד מהכתוב 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', וזה הרי היה אחר מעשה זה שישן שם וה' נצב עליו, וכשהקיץ קראו בית אל, ונמצא דכל מה שהמקום נקרא בית, זה רק לאחר שהקיץ משנתו, אבל קודם לכן לא היה נקרא המקום הזה בית.

מעתה נראה לומר, דכל מה דהמקום הוא 'מקום קדוש', הוא רק מחמת שהוא בית אלוקים, והוא מקום קבוע להשראת השכינה, דבזה שהוא מקום מיושב וקבוע להשראת השכינה, נעשה המקום למקום קדוש, וזהו עצם הקדושה, שהוא מקום שיש בו השראת השכינה, ובזה הוא 'בית אלוקים'. אשר לפי זה יש לבאר, דמה שאמר יעקב 'ואנוכי לא ידעתי', הוא על ענין זה שהוא בית, שזהו מקום קבוע להשראת השכינה, וכמו שאמר 'אין זה כי אם בית אלוקים', דרך עכשיו נודע לו שהוא בית אלוקים והוא מקום קבוע להשראת השכינה, ולא רק מקום תפילה, ומיד קראו בית, דעד עכשיו לא ידע שמקום זה הוא בגדר 'בית', וכיון שהוא מקום קדוש, ממילא יש בו קדושת מקום, וזהו שאמר שאילו ידע לא היה ישן, שלא ידע שהוא מקום קדוש.

ו'פרצת'

כתוב (כ"ח, י"ג י"ד) 'הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה'. וכתב רש"י, קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו כארבע אמות שזה מקומו של אדם.

ונראה לומר בזה עוד, דהנה בגמ' בשבת דף קי"ח ע"ב מבואר דבכתוב 'ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה' נאמר שנחלתו של יעקב היא נחלה בלי מצרים, ואין לנחלתו גבול וקץ, ויכול לכבוש עוד ארצות לנחלתו.

והנה בספרי סוף פרשת עקב [והובא בתוס' בגיטין דף ח' ע"א] איתא דסוריא היא כיבוש יחיד משום שעדיין לא כבש את כל ארץ ישראל, וסמוך לפלטורא שלך לא הורשת ואתה הולך וכובש ארם נהרים וארם צובא, וכ"כ הרמב"ם פ"א מתרומות ה"ג שזהו הטעם דסוריא היא כיבוש יחיד. ומבואר דבשביל שיוכל לכבוש עוד ארצות, צריך קודם לזה שיכבוש את כל ארץ ישראל.

ולפי זה יש לומר דזהו שקיפל את כל ארץ ישראל תחתיו, דבזה שקיפל את כל ארץ ישראל תחתיו, היינו שכבר כולה כבושה על ידו, ורק לכן אחר זאת יכול הוא לפרוץ ולכבוש עוד ארצות לנחלתו, אבל קודם שיגמור את כיבוש ארץ ישראל אין מועיל כיבוש שאר ארצות. ויש להוסיף דלא רק שבכתוב זה של 'ופרצת' נאמר שיכול להוסיף עוד ארצות לנחלתו, אלא דגם זה גופא שיעקב יצא לחוץ לארץ, הוא מכלל זה שנחלתו היא בלי מצרים, ויכול להוסיף עוד ארצות לחלקו, ועל כן גם הוא עצמו לא היה יוצא קודם שכבש את כל ארץ ישראל, ולכן הקדים קיפול כל ארץ ישראל תחתיו, ורק אח"כ יצא לחוץ לארץ.

לא עת האסף

כשראה יעקב את הרועים מתאספים סביב הבאר כתוב שאמר להם (כ"ט, ז') ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה. ופירש רש"י לפי שראה אותם רובצים כסבור שרועים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, א"ל הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם, לא שלמתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם, אע"פ כן לא עת האסף המקנה. ולפי זה יש כאן שתי טענות, אחד אם הם שכירים, ואחד אם הם בעלים.

עוד יש לומר, דבאמת הכל טענה אחת מהלכות שכירות פועלים, דהנה מבואר בריש פרק הפועלים, דמעיקר דין תורה, שכיר מחוייב לעשות במלאכתו, עד צאת הכוכבים, ולפיכך לה מהכתוב 'תזרח השמש יאספון', וכן נפסק בשו"ע חו"מ סי' של"א, שהשוכר פועלים במקום שאין מנהג, או אם אמר להם אני שוכר אתכם כדין תורה, חייבין לעשות מלאכה עד צאת הכוכבים, אבל במקום שנהגו שלא להעריב, אינו יכול לכופף את הפועלים להעריב.

ולפי זה יש לומר דזהו שאמר להם יעקב אבינו, ד'עוד היום גדול', ולא השלמתם פעולת היום, והוסיף ואמר 'לא עת האספ' המקנה', ר"ל דאין מנהג המקום שלא להעריב, דאם מנהג המקום היה שלא להעריב, הרי אינם מחוייבים להעריב, אבל כיון ד'לא עת האספ' המקנה', אם כן מחוייבים אתם להשלים פעולת היום.

שבט לוי - חיל ה'

הנה כשנולד לוי כתוב (כ"ט, ל"ד) 'על כן קרא שמו לוי', וכתב רש"י, בכולם כתיב ותקרא, וזה כתוב בו קרא, ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה, ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה, ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, ועל שם שלוהו במתנות, קראו לוי. ומבואר דנקרא שמו לא ע"י אביו ואמו, אלא ע"י הקב"ה, וצריך ביאור מפני מה לא ניתן ללוי שמו ע"י אביו ואמו, כפי שהיה אצל שאר הבנים. עוד צריך ביאור לשם מה היה צריך שיבא לוי לפני הקב"ה.

עוד צריך ביאור מהו הענין שיהיה שמו נקרא על שם שזכה בכ"ד מתנות כהונה.

גם צריך ביאור מה שאמרו שליוהו במתנות, וצריך ביאור איזה תורת לווייה יש במתנות, ואיזה דבר המתנות מלווין.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל פי"ג הי"ב כתב ז"ל ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות את דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברוך ה' חלו, והוא ברוך הוא זיכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך.

ומבואר דשבט לוי חל בו תורת הבדלה, שנעשה מובדל משאר ישראל, בשביל לעבוד את ה' ולשרתו.

מעתה יש לבאר דהענין שהובא לוי לפני הקב"ה היה לשם הבדלה זו, דבזה שבא לפני הקב"ה, בזה חלה ההבדלה, ועל ידי שהובא לפני הקב"ה נעשה מובדל לעבודת ה' ושרתו.

ויש לומר דכיון שהובדל להיות עובד ומשרת ה', לכן אין שמו מסור ביד אביו ואמו לקרותו. [והרי מצינו בפרשת וזאת הברכה דנאמר על לוי 'האומר לאביו ולאמו לא ראיתי'. וכן מצינו ענין זה של פרידה ממשפחה, בנביא מלכים (א', י"ט) אצל אלישע אחר שהשליך אליהו הנביא את אדרתו אל אלישע בן שפט, אמר אלישע, אשקה נא לאבי ולאמי ואלכה אחריו, הרי שבעת שנתייחד להיות נביא, הלך להיפרד מאביו ואמו, והיינו שהובדל מהם]. ולפי זה יש לבאר למה נקרא שמו על שם זכיותו בכ"ד מתנות כהונה, דהרי הזכיה בכ"ד מתנות כהונה, אינה זכיה בעלמא, אלא היא זכיה מכח מה שהובדלו הלויים לעבוד את ה' ולשרתו, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף דבריו, שאין הלויים זוכין בכח גופן, אלא הקב"ה זוכה להם, והכ"ד מתנות כהונה, הם מהדברים שזכה להם הקב"ה, ונמצא דהכ"ד מתנות כהונה, אינם שכר בעלמא, אלא הם מעצם הענין שהובדלו, דבכלל ההבדלה הוא הענין שאינם זוכים לעצמם, אלא הקב"ה זכה להם, ועל כן מיד כשהבדילו, זיכה לו כ"ד מתנות כהונה לפרנסתו.

אשר לפי זה נמצא דהכ"ד מתנות כהונה, הם תולדה מההבדלה, דבתולדה ממה שהובדלו הלויים, היה צריך לזכות להם כ"ד מתנות כהונה, וא"כ מבואר היטב דהכ"ד מתנות כהונה נחשבים לויה, דהם נלוין למי שהובדל, דמכיון שהובדל, צריך ללוותו במתנות.

ראשו מגיע השמימה - ריח הקרבנות

באבות (פ"ה מ"ה) תנן עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, ואחד מהם הוא 'ולא נצחה הרוח את עמוד העשן', ובגמ' ביומא דף כ"א ע"א איתא, 'ועשן המערכה אפילו כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו'. וצריך להבין מהו הענין המיוחד שלא יהיו הרוחות נוצחות ומזיזות את עשן הקרבנות.

ונראה לבאר דהנה בבעל הטורים כתב 'וראשו מגיע השמימה, רמז לריח הקרבנות שעולה לשמים', ומבואר דריח הקרבנות עולה הוא לשמים, ולפי זה יש לבאר דזהו ענין העשן המיתמר ועולה כלפי מעלה, שבזה מתקיים שהעשן וריח הקרבנות עולים לשמים.

וזהו הענין המיוחד שלא יהיו הרוחות מזיזות אותו ונוצחות אותו, שאין הרוחות מונעות את ריח הקרבנות ועשן המערכה להיות עולים לשמים.

אאמו"ר הגאון זצ"ל סיפר איך נודעה גדלותו של הט"ז לבני דורו, הט"ז כיהן תחילה ברבנות העיירה פערשטאט שהוא פרבר העיר למברג, שמש בית הכנסת דמתא היה דרכו לשהות בהיכל בית הכנסת בשעות הלילה הקטנות ולומר תהלים ולהרבות בתפילות, פעם אחת תם השמן ואור הנרות כבה, נאלץ השמש לצאת מחוץ לבית המדרש להמשיך בסדר תפילותיו לאור הלבנה. בעודו עומד ומתפלל מחוץ לבית הכנסת פתאום בא כנגדו איש לבוש לבנים וזקן לבן יורד על פי מדותיו, והאיש פונה אל השמש ושואל אותו, תאמר לי, היכן מתגורר הרב דפערשטאט, הראה לו את הדרך ושב לסדר התפלה, כעבור כמה רגעים שוב בא כנגדו של השמש איש לבוש לבנים וזקן לבן יורד על פי מדותיו וגם הוא פנה אל השמש ושואל אותו היכן מתגורר הרב דפערשטאט, תמה בלבו על פשר המחוזה, אך לא אמר דבר, והראה לו השמש את הדרך, ושוב חזר לתפלתו, לא עברו רגעים אחדים ושוב בפעם השלישית בא כנגדו איש לבוש לבנים וזקן לבן יורד על פי מדותיו, ושואל אותו היכן הוא מקום דירתו של הרב דפערשטאט, כשנות הענין ג' פעמים כבר לא יכול היה למנוע בעד עצמו ופנה השמש אל האיש ושאל אותו התוכל לפרש לי פשרן של דברים, מי אתם ההולכים לבית הרב.

ענה לו האיש, הראשון הוא אליהו הנביא, השני הוא אלישע הנביא, ואני הוא גיחזי, ומאז שדחפני אלישע אני רודף אחריהם ומבקש להשיגם ואין עולה בידי, וגם עתה כמעט השגתי, ואתה בשאלתך עכבתי ומנעת ממני להשיגם.

(מתוך דברים במעמד סיום לימוד שו"ע חז"מ ע"י תלמידי כולל 'חוקי חיים' ירושלים – כסלו תשפ"ג)

הכל בידינו של הקב"ה

סיפר לי מורינו הג"ר אליהו אליעזר דיקמן על דודו מרן הגר"מ אזרחי זצוק"ל, שבסוף חייו הוא הוצרך לעבור ניתוח. ובניתוח הזה היו הרבה ספיקות לכאן ולכאן, והרופאים לא היו כ"כ מעוניינים בניתוח הזה כי היו הרבה צדדים שהוא לא יישאר בחיים אחרי הניתוח. אך רבי ברוך מרדכי הכריע בדעת התורה שלו - לבצע את הניתוח. ולפני הניתוח הוא ביקש שהוא רוצה לדבר עם כל הרופאים המשתתפים בניתוח. כולם נעמדו לידו והוא אמר להם, יש לי בקשה אישית ממכם: אני יודע שזה ספק גדול אם אני אשאר בחיים, הסבירו לי הכל. אז תדעו לכם, אני יהודי מאמין ויודע שהכל מאת הקב"ה, הוא החותך חיים לכל חי וזה בכלל לא תלוי בידיים שלכם. אתם עושים את שלכם... אז ממילא אני מבקש ממכם שלאף אחד מכם לא יהיו נקיפות מצפון אם חלילה הניתוח לא יצליח. אני חי באמונה... אני יודע שהכל רק מהבורא עולם! אתם מבטיחים?... הרופאים התרגשו... בוודאי!

אז עוד בקשה קטנה - המשיך ר' ברוך מרדכי... אם אתם מבטיחים לי ואתם חיים איתי באמת את ההרגשה הזו, אני מבקש שגם אם הניתוח יצליח - תדעו שזה לא אתם! אותו ריבונו של עולם שיכול לעשות שהניתוח לא יצליח, הוא גם עושה שהניתוח כן יצליח! ואם תדעו ותפנימו שגם ההצלחה תלויה רק בידיים שלו - זה עצמו סיבה שזה באמת יצליח...! [עפ"י הנפשה"ח של אין עוד מלבדו]. אנחנו היום במצב שאנו תלויים רק בידיים של הקב"ה...

ליהודי אין טבע ומזל

רבי ברוך מרדכי הביא לנו דבר נורא ואמיתי:

הגמרא בכתובות (סו, ב) אומרת: תנו רבנן, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה אחת שהייתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים [דכדוך אחרי דכדוך... שעורים זה מאכל בהמה, מתוך גללי בהמה שזה דבר מאוס, של ערביים - עוד יותר מאוס...]. כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרנסני! אמר לה - בתי מי את? [ולמה הוא התעניין?... גם ר' יוחנן שראה את כל מאורעות החורבן ראה פה גזר דין נורא להגיע לדכדוך כזה גדול...].

אמרה לו בת נקדימון בן גוריון אני. אמר לה - בתי, ממון של בית אביך היכן הליך?... [וידועה השאלה, הרי הגמ' בגיטין מספרת שהבריונים שרפו את כל ממונו אז למה ריב"ז שואל איפה זה?...]. אלא ידוע בשם הגר"ח מצאנז, כי ממון שנעשה כולו בכשרות ונתן צדקה כדי לא שולט בו כליון ואינו יכול להיאבד, ממילא שאל רבי יוחנן היכן הוא ממון של בית אביך...!]

אמרה לו רבי, לא כדין מתלין מתלא בירושלים מלח ממון - חסר, ואמרי לה - חסד. אומר רש"י: לא כך היו מושלין משל בירושלים, מלח ממון חסר - הרוצה למלוח ממונו כלומר לגרום לו שיתקיים - יחסרנו לצדקה תמיד **וחסרוננו זהו קיומו**.

ובהמשך הגמ' שואלת, וכי נקדימון בן גוריון לא עשה צדקה?! והתניא אמרו עליו על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש, כלי מילת היו מציעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחוריו והגמ' אומרת שני פשטים, או שהוא התכוון לכבודו, או

שלמרות שהוא נתן צדקה, אך לפי הממון שהיה לו הוא לא נתן מספיק, (לפום גמלא שיחנא).

המשיך רבן יוחנן ושאל, ושל בית חמיד היכן הוא?... אמרה לו בא זה ואיבד את זה. אמרה לו, רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי?... אמר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה.

בכה רבי יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל! בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום - מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה.

נשאלת השאלה: מה זה אשריכם ישראל?... מילא אם ריב"ז היה רואה בקיומו של תחילת המאמר, בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם - מובן. אבל כעת אתה רואה איך שהם נמסרים ביד בהמתן של אומה שפלה... זה חזיון נורא... בתו של נקדימון הולכת ללקט שעורים מתוך גללי בהמה ערבית ועל זה אשריכם ישראל!...! ואם באמת זה אשריכם, אז למה רבן יוחנן בוכה?...! תשמח! אשריכם ישראל...!

אומר המהרש"א: אמר אשריכם על שני הצדדים כי באמת שני ההפכיות הם למעלות ישראל, כי כל אומה ואומה יש לה שר ומזל בשמים משא"כ ישראל שאין להם שום מזל, אבל הם חלק ה', "כי יעקב חבל נחלתו".

והסביר לנו הגאון רבי ברוך מרדכי זצ"ל, הסבר פשוט ואמיתי: גויים תלויים במזל. לא במהרה אמריקה תרעב לחם, כמו שלא במהרה אתיופיה תשבע לחם... על זה נגזר מזל רע ועל זה נגזר מזל טוב.

וממילא להגיד שאתיופי אחד שואף להיות מיליונר זה לועג לרש... קודם שיהיה לך מה לאכול מחר בבוקר... אבל יהודי - אין לו טבע ואין לו מזל. יש לו קשר עם הבורא עולם! אם אנחנו רואים תהליך לא טבעי לחלוטין, כאשר מאלף אלפים דינרי זהב משל בית אביה חוץ משל בית חמיה והיה קצת חסר במלח ממון, הוא לא נתן כמו שהוא יכל, וכבר יש כזו ירידה חדה, ללקט שעורים מתוך גללי בהמתן של ערביים. זה תהליך טבעי? לחלוטין לא! אז אתה נוכח לדעת שיהודי אין לו תהליך טבעי, הוא תלוי בקשר שלו עם הבורא עולם. ברגע שהקשר מתרופף הוא יורד לתחתית. אבל זה מה שנותן לי את הכח ואת העוצמה להאמין שברגע קטן שאני מחזק את הקשר שלנו וחוזר לקדוש ברוך הוא, ומאמין ובוטח בו, אני עולה בבת אחת מגללי בהמתן של ערביים לאלף אלפים דינרי זהב.

כי יהודי לא תלוי בשום דבר... אין טבע, אין מזל, אין כלום! אתה והבורא עולם, אם אתה חזק אתו - אתה עולה עד למעלה, גם מתוך שאל תחתית.

סיפרנו כמה פעמים על הרה"י רבי יחזקאל סרנא זצ"ל שהיה דרכו לדבר בישיבה קודם התקיעות בר"ה על גדלות האדם, וכל תורת סלבודקא במיטבה... בזמן השואה, כשהתחילו להסתנן השמועות על בשורות האויב, איך שדם יהודי נשפך כמים, כולם כבר חשבו מה יכול לדבר, איזה גדלות האדם יש כעת... כ'אבק' אדם הם היו שם... והראש ישיבה עלה לבימה כדרכו ואמר, מה לדעתכם מתפלל כעת היהודי שנמצא מתחת הנעל המסומרת של החייל הנאצי והוא

להתחזק באמונה ובטחון!...

פעם מרן רה"י זיע"א היה בנהריה אצל הגאון רבי דוד אבוחצירא שליט"א, ורבי דוד כתב לו שכתוב בנועם אלימלך שבכל דור ודור יש מצווה מיוחדת שהדור צריך להתחזק בה. מה המצווה של הדור שלנו?... (השאלה והתשובה התפרסמו בכתב יד, בספר של הרה"ג רבי משה אסחייק). השיב לו מרן הרה"י: **להתחזק מאד באמונה ובביטחון, ולא לבטוח בבשר ודם.**

א"כ זו המצווה של דורנו, עם כל הטכנולוגיה, ועם כל השכלולים, ראינו... ראינו בדיוק מה זה עוזר אם נגזר משהו על בן אדם... הקדוש ברוך הוא רוצה שנתחנך ונפנים "אין עוד מלבדו". כשהייתי אברך צעיר הלכתי בתמימות אל מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, ושאלתי אותו, היום אני אברך, ואני רוצה להתחיל לקחת את החיים יותר ברצינות, וללמוד מוסר ולעבוד על עצמי, ויש כ"כ הרבה דברים שאפשר להתחזק בהם, עם מה אני אתחיל?...

אמר לי המשגיח תתחזק באני מאמין הראשון, **"שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים"**. עם זה תתחיל ועל זה תבנה את הכל.

אמר לי פעם הדוד הג"ר אליהו מישקובסקי זצ"ל, בשם הנצי"ב "אנוכי ה' אלוקיך", אנכי - מלשון "אנך הבניין", שהוא מודד בפלס הבניין שהקרקע ישרה ואפשר ע"ז לבנות בנין גדול שלא ייפול. ה"אנך" שלי - זה ה' אלוקיך, על שיא היושר הזה אני בונה את כל עבודת ה' שלי... דבר ראשון זה אמונה.

אומרים בשם החסידים שהאל"ף בי"ת של כל העבודה, אל"ף זה אמונה בי"ת - זה בטחון.

היום הגלגל קצת התהפך... בתחילת המלחמה עוד היו כמה גויים שהיו אתנו, ותלינו בהם תקוות, אך היום - כמעט כל העולם נגדנו... מה אנחנו חושבים?... טבעי. מה הפסוק אומר?... כשעמ"י היו במצרים, בתחילה בזמן יוסף הם היו ברום המעלה, ופתאום כל הגלגל התהפך... ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, גזר גזירות חדשות... מה קרה פתאום?... אומר הפסוק בתהילים (קה, כה) - "הפך לבם לשנא עמו להתנכל בעבדיו". ובמדרש כתוב, כשעמ"י הרגישו טוב במצרים - הם התחילו לחקות את המצרים בבתי טיטראות וקרקסאות... הרי הכל רק מיד ה' וברצותו הפך ים ליבשה וברצותו הפך אהבה לשנאה. [היום אתה אפילו לא צריך ללכת אל בתי הטיטראות והקרקסאות, יש לך את זה ביד, הם באים אליך... אמרו פעם שמלאך המוות מלא עיניים והוא נכנס בכזה מכשיר קטן... זה רק מלאך המוות יכול...]

ברגע שהתחיל לעניין את עמ"י דברים אחרים חוץ מהקב"ה - הפך לבם לשנוא עמו! בוקר אחד המצרי קם והרגיש כזה שנאה ליהודים! ככה זה... הפך לבם לשנוא עמו. כשאנחנו לא לומדים מוסר, ושוב מתרחקים מהקב"ה ומתחילים שוב עם דברי רהב, אנחנו משלמים ביוקר. אנחנו צריכים להיות תלמידים טובים.

סדר שש שעות

מרן גאון ישראל רבי דב לנדו שליט"א ובשעתו גם מרן הרב שך זצ"ל, אמרו שיש תביעה מיוחדת על לילות שבת של חורף. הרב שך אמר אני לא מבין איך לא מנצלים את זה... היום כשאומרים לך שיש 'סדר שש שעות' זה נשמע לנו גדול... שהבני עליה הגדולים יכולים... אבל פעם זה היה דבר פשוט... בין כה וכה יש לך שש שעות אחרי הסעודה עד שאתה רגיל ללכת לישון. הרבה"ס היו קוראים לזה 'לילות הזהב'... שעות ע"ג שעות בלי שום מפריע ובלי כלום... היום גומרים לאכול אחרי שש וישנים רק בשתיים-עשרה, למה לא... [הגאון הגדול רבי יואל קלופט זצוק"ל היה מספר שבמיר היה סדר בליל שבת חורפי של שנים-עשר שעות עד שחרית].

קורע בבשר החי?... רבוש"ע, לכל הפחות שאני אצליח להגיד וידוי ולהיקבר בקבר ישראל... זעק הרה"י - לא! מי שחושב ככה - הוא מעולם לא למד ולא הבין מה זה כח של יהודי... אני אגיד לכם מה הוא מתפלל: רבונו של עולם... חטאתי, וייסרתני אך במשפט. אני יודע שהכל דין אמת ואני חוזר בתשובה שלימה, ואני שב אליך. וברגע שאני שב אליך - אני בן אהוב שלך, ואני נושא אליך את התפילה שכל אחי בית ישראל מתפללים כעת קודם התקיעות: **ידבר עמים תחתינו ולאומים תחת רגלינו... אני מחכה לראות את הנאצי שוכב מתחת הרגל שלי...**

כי זה כח של יהודי! יהודי חי עם בורא עולם, אין טבע אין מזל אין כלום. אני והבורא עולם.

ממילא רבן יוחנן בן זכאי בכה, ודאי... לראות את החרפה הזו ודאי שצריך לבכות, אבל מה לומדים מזה? את ה"אשריכם ישראל", אין לנו תהליך טבעי.

במלחמת ששת הימים זה התחיל הפוך מהיום... אז הקב"ה נתן בהתחלה את הניצחון הגדול, כולם היו שיכורי ניצחון וחגגו ברחובות... כל הכבוד לצה"ל... אבל אח"כ הקב"ה הביא את מלחמת יו"כ וראו כולם איך הכבוד נפל למרמס... היו מראשי הצבא שרצו להתאבד מרוב בושה... היום זה התחיל הפוך... קודם כל הקב"ה נתן את הביזיונות... מה שהיה בשמחת תורה - הם לא יודעים איפה לקבור את עצמם מרוב בושה... אין לזה שום תהליך טבעי! על גדר שהם השקיעו בה מיליארדים זה זו בטרקטור רגיל, ונכנסו, ורצחו, ושחטו, ולא ידעו מכלום, ועד שהגיעו לקח שש שעות... זה לא מובן! דבר אחד הקב"ה לימד פה, זה אני! **אבל תזכרו, כמו שזה אני - אמר רבי ברוך מרדכי, כך גם אם ה' יזכה אותנו לראות בישועתו של ישראל - זה גם אני...** יהודי, זה אני והבורא עולם... אשריכם ישראל!

עוד לא למדנו מספיק...

כעת אני רוצה לומר לכם:

מאז קום המדינה, עוד לא הייתה מלחמה שארכה כל כך הרבה זמן, ועדיין לא רואים מתי זה ייגמר...

יש וורט מבהיל שמביא הג"ר חיים קמיל בשם הגרא"ל מאלין: כתוב בחז"ל בשביל שיוסף ביקש משר המשקים פעמיים שיוזכר אותו לפני פרעה "כי אם זכרתני אתך... והזכרתני" (מ, יד), הוא נענש להיות בבית האסורים עוד שנתיים. כולם לומדים שזה עונש. ר' לייב מאלין הסביר שזה לא היה עונש... אלא יוסף היה מועמד לתפקיד, להיות "המשביר לכל עם הארץ", יוסף אמור לפרנס את כולם. אומר לו הקב"ה, בשביל שאתה תדע לעשות את זה בלי שום כוחי ועוצם ידי וכך תוכל להצליח - אתה צריך להגיע לדרגה הגבוהה ביותר של אמונה ובטחון. היה נראה שכבר למדת את זה אבל אם אמרת פעמיים כי אם הזכרתני - אות הוא כי אתה עדיין צריך ללמוד... עוד לא למדת מספיק מה זה אמונה ובטחון, ולכן אתה צריך ללמוד שנתיים נוספות. אחרי שנתיים שתלמד את זה טוב טוב - אז תוכל לצאת וגם להיות המשביר לכל עם הארץ...!!!

אם המלחמה עדיין ממשיכה - כנראה שאנחנו עוד לא למדנו שהכל תלוי רק בקב"ה... הטכנולוגיה, הכוחי ועוצם ידי שחוגג היום... מה לא בהישג יד? מה לא?... הכל! למה אדם לא יכול להגיע?... אפשר להגיע לה - כ - ל. להיות ולאסור...

הקב"ה רוצה לחנך אותנו 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', אין טבע ואין כלום! אנחנו לא מספיק לומדים את זה, אז נותנים לנו שיעור הלאה...

אם נלמד טוב - השיעור ייגמר. תלמיד שלמד טוב ויודע, הוא מקבל תעודה, ולא צריך יותר ללמוד.

סדר שש שעות זה דבר כ"כ פשוט! שבת, עם מדושי עונג... תורה של שבת... מה יכול להיות יותר מזה... איזה דביקות בקב"ה!...

וה' סביב לעמו...

אנחנו לא יודעים לאן זה יוביל, אבל לא צריך לפחד, בסוף יהיה טוב, כי ה' אוהב אותנו באמת. וזה יסוד ראשון שצריך לדעת: שה' אוהב אותנו! מדברים עם אבא אוהב, לא עם מלך שכוועס. כך אמר מרן שה"ת הגר"ח זצ"ל ושיבדלחט"א מרן הגר"ד שליט"א. והוא ההפטר בהפ"ש: "משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי, אהבתי אתכם אמר ה' וגו'.

אבל נדע, הח"ח אמר לפני מלחמת העולם הראשונה, שאחרי המלחמה הקרובה תבוא מלחמה שניה יותר קשה, שהראשונה תהיה כאין וכאפס לעומתה, ותבוא מלחמה שלישית שהמלחמה השנייה תהיה כאין וכאפס לעומתה, הגה"צ רבי אליהו לופיאן הסביר שזה הולך על המלחמה באמונה. (עיי' כל זה בהקדמת ספרו 'לב אליהו' עה"ת).

אכן מרן הרב שך אמר שיכול להיות גם כפשוטו! ותלוי בנו, אף אחד לא יודע מה יהיה... [אנחנו מקוים שזה יהיה רק כמו רבי אליהו לופיאן].

היום כל העולם רועד שיתכן להדרדר למלחמת עולם... אנחנו מקוים שלא יהיה. אבל בואו נהיה תלמידים טובים... הקב"ה רוצה שנלמד אותו... הוא רוצה שנחיה אמונה וביטחון, ונפנה את עצמינו לתורה, נתחזק בתורה, בירא"ש, בשמירת שבת. ואז לא נצטרך לשיעור קשה יותר. **מה הבעיה? למה להסתבך? ... בואו נהיה**

תלמידים טובים ונחוסך מעצמינו את כל הקשיים.

אמרו פעם לרב אברמסקי שפוחדים מאד ממלחמה, אמר הרב אברמסקי, הפסוק אומר "ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם", כמו שאם תצא החוצה תראה את ההרים שמקיפים את ירושלים, כך אפשר לראות את הקב"ה שסובב את עמו ומגן עליהם... אני חי עם הקדוש ברוך הוא ולא מפחד...

בואו נחיה עם הקב"ה, זה הכל. אנחנו יודעים מה הוא רוצה, נבטל את רצוננו מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונו. מה הבעיה, זה בדינו הדבר, בואו נהיה תלמידים טובים...

יעקב גדל מהמלחמות והעמידה בניסיונות

אני רוצה לומר לכם דבר מאד מעניין: כולם יודעים שכעת זה שלבים אחרונים לפני ביאת המשיח. הרבה מנחמים היום שזו מלחמת גוג ומגוג, שלא נחשוב שגוג ומגוג זה כזה תענוג... זה ממש לא כזה גן עדן... עדיף לא לחכות לגוג ומגוג, הקב"ה יכול לגאול אותנו ביזכו' למה לחכות ל'לא זכו'.

אבל נחשוב רגע, באור החיים (ריש תצוה) כתוב שהסיבה שהגאולה מתעכבת שהגאול האחרון הוא משה רבינו ואין משה חפץ לגאול עם בטל מן התורה.

חלק גדול מזקני גדולי הדור כבר לקחו לנו... נשארו עם מתי מספר: אבל יש דבר עוצמתי: הגאון רבי חיים קמיל (הוא היה פאר היצירה של עמל התורה) אמר, כתוב "ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנוכי, ותלך לדרוש את ה'". ואמר ה' לה שני גויים בבטןך... "אחד צדיק ואחד רשע. ורבקה נרגעה. למה היא נרגעה?... אמר רבי חיים קמיל, אמרו לה, "ולאם מלאום יאמץ" כדי שיעקב יהיה גדול וחזק, הוא צריך להילחם עם עשו. הוא גדל מן המלחמות. וכמה שיהיו לו יותר ניסיונות שהוא יעמוד בהם - הוא יהיה יותר גדול. ורבקה נרגעה, היא צריכה את עשו לצורך יעקב כדי שהוא יילחם עם יעקב, ויעקב יצא אותו ועיי' זה הוא יהיה 'בחיר שבאבות'. תתן אמת ליעקב. כל זה מגיע עם מה? עם "ולאום מלאום יאמץ". זה וורט עוצמתי. פחד להגיד כאלו מילים... כל החיים של יעקב היו עם מלחמות. (חוץ מהתקופה שלמד בישיבת

שם ועבר) הוא התחיל עם עשו, ומן הפח אל הפחת הוא נפל ללבן, משקרן אחד למשנהו הנוכל, אח"כ הייתה לו הצרה עם בתו דינה, ועם בנו יוסף... ברש"י כתוב שמסרו לו סימן אם הוא יזכה לגן עדן - שמיטתו תהיה שלימה. ואם יוסף איננו הגן עדן בסכנה... והוא ממשיך לעבוד... גם גן עדן לא תקבל... והוא ממשיך לעבוד! ולמה הוא זכה?... לשנים עשר שבטי ק-ה, אשר אין בהם דופי. הכל מהמלחמה. וכמש"כ רש"י בריש וישב, לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשין לישב בשלוה!... אתה הרי גדל ממלחמה, עליך לרוץ לקראתה.

הדור שלנו יקבל את המשיח עם מה? עם העמידה בניסיונות! יש מלחמות מבית ומחוץ מזה אנחנו גדלים!!! אני לא מדבר על הנסיונות שיש עם המכשירים הכשרים!!! אי אפשר להיות מונח בלימוד כשיש לך מכשיר כשר בכיס... אי אפשר!!! מורינו רה"י הגאון רבי איתמר גרבוז הוא יודע איך גדלים והוא מזהיר על זה תמיד... אי אפשר להיות מונח ככה בדף גמרא. וחבל... אבל אני מדבר על ניסיונות של לא לשמוע חדשות ולא להתעניין ברחוב... להיות מונח בלימוד! וזה קשה... הרחוב מאד מפתה, יש אונס ומפתה... אבל לומדי תורה כאלו הם נקראים לומדי תורה מתוך הדחק שעליהם העולם עומד!!! כך אמר מרן רה"י זיע"א. דחק זה לא רק מתוך עוני... וברוך ה' זכינו גם שבישיבות היום יהיה תורה מתוך העוני, ולשיבות היום מאד קשה כי יש פחות תרומות, שחלק גדול מהתורמים מפנים ליעוד אחר.

זה בידיים שלך!!!

השערי תשובה על השו"ע (סוף סימן תפ"ב) מביא בשם האגרת שמואל על מגלת רות בשם מורנו הרב מאיר ערמא ז"ל: שפירש את הכתוב (עבדיה א, י) "מחמס אחיך יעקב תכסך בושח", שהכוונה שיוכיחו לעשו על פניו מענייני יעקב... עשו... תראה כמה יעקב התאמץ בשביל לזכות בבכורה ובברכות, הוא היה צריך ללכת בתחבולות ובטצדקי, עד שזה היה נראה כמו חמס... בשביל יעקב שהסמל שלו זה "תתן אמת ליעקב", הוא צריך לומר אנוכי - עשו בכורך... המדרש בב"ר (ס"ה, טו) מביא שהוא היה הולך אנוס כפוף ובוכה. וכתוב שהוא שילם ע"ז מחיר יקר... יש כמה חז"נים ולא כאן הזמן, אבל יש חז"ל (זהר קמ"ה, א) שאומר בגלל שיעקב גרם ל"יויחרד יצחק חרדה גדולה", לכן הוא נענש שאמרו לו "הכר נא הכתונת בנך היא אם לא" - שהוא עצמו נחרד... יש עוד מדרש (תנחומא, פ' קדושים) שעשו הוריד שלש דמעות אחד בימין אחד בשמאל ועוד אחת בזווית עינו, ועל זה כתוב "האכלתם לחם דמע ותשקמו בדמעות שליש". בשלש דמעות... ויעקב נורא פחד מזה... הוא אמר לאמו "והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה"... אבל אמו אמרה לו שילך בכל זאת, והוא הולך!

אומרים לעשו - תראה כמה יעקב מתאמץ ומחשיב את העולם הרוחני... אבל אתה זה בידיים שלך!!! אבא שלך אוהב אותך... הוא נותן לך את הכל... אתה יכלת בכזה קלות להגיע לזה, היה לך כיבוד אב ואם, שאבדת גם אותו, שכתוב ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי... תראה איך אבדת... תראה איך הוא מתאמץ בשביל להשיג עוד טיפה של רוחניות ואתה בז לבכורה... וכמש"כ (בבעלי התוס') שיעקב ידע וראה שעשו התמכר לעשות הרע והוא בכלל לא צריך את הבכורה, כבר מזמן הוא ביזה אותה.

וזה אחד מהדברים שמאד נוגעים לנו: כתוב בגמ' (בבא בתרא נ, א - פסחים י, ב) שבעולם העליון, רואים עליונים למטה ותחתונים למעלה. עליונים שהיו נחשבים פה בעוה"ז חשובים, שם הם למטה, ואומר הגר"י אברמסקי לדוגמא בחורים בישיבה ששמש הולך לפניהם... למדן, מקשה ומתרץ... כולם מכבדים אותו... ואילו השני הוא מתמיד גדול, עמל בתורה... אך כשמגיעים למעלה - תכסך

בושה... תראה מה שההוא עשה בשביל התורה, וכעת כמה התורה אוהבת אותו... כמה התורה מרוממת אותו... לאיזה דרגה גבוהה הגיע - עליונה ולמעלה.

זה היה גם לך בידיים... מה שההוא השיג בשנה יכלת לעשות בשבוע! אבל ביטלת את הזמן - אז כעת אתה למטה... תכסך בושה...

אנחנו יכולים כל כך הרבה היום לזכות... ולא להתבייש אח"כ, ועוד נדבר מזה בסוף.

"ישיבה"

יש וורט נפלא של רבי ברוך מרדכי:

כתוב ברש"י שכשרבקה עברה ליד פתחי שם ועבר ששם לומדים תורה יעקב רצה לצאת, וכולם שואלים, למה הוא רצה לצאת?... אתה לומד עכשיו עם המלאך את כל התורה כולה, למה לצאת?... ומפורסם התיירוצים שבבטן אמו זה תורה בלי עמל, או שהוא רצה להתרחק מעשו שהיה חבר רע שזה אסון. אבל רבי ברוך מרדכי אמר - יעקב אומר יש לי פה את כל התורה כולה, אבל אין לי ישיבה... ברש"י מבואר שהיה זה כשעברו ליד פתחי שם ועבר ולא רק כל פעם שהיה עברה ליד בית כנסת, הוא רצה לצאת רק כי הוא רצה ישיבה! ולכן רק בשם ועבר.

ומאד מעניין שכל חייו כמעט היו בלי ישיבה... עד גיל שלש עשרה היה לו חברותא את עשו, אבל אז הוא עזב אותו, אח"כ אבא שלו אהב יותר את עשו, הוא נשאר לבד... אח"כ היו לו י"ד שנה בשם ועבר שזה היה 'שנות הזוהר' שלו, ואח"כ הוא שוב היה לבד אצל לבן, ואת כל ה"יתתן אמת ליעקב" הוא עשה אצל הרמאות והשקר של לבן... ועד שהייתה לו חברותא טובה את בנו יוסף - גם אותו לקחו לו...

אך העמידה האיתנה להמשיך לעמול בכל מצב ובכל הקושי הביאה אותו למה שכתוב בחז"ל, "ויוותר יעקב לבדו", כמו שאצל הקב"ה כתוב "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא".

מתוך כל הקושי הגדול, בסוף הוא מגיע למדרגה שכביכול נמצאת רק אצל הקב"ה. אין לנו הבנה בדברים האלו...

יש קונה עולמו בשעה אחת...

יש יהודי שאני מאד מרחם עליו... מי הוא?... האופה של לומז'ה!!!

אני לא מכיר אותו... אבל כזה שוטה בחיים לא ראיתי...

המעשה היה כך: במלחמת העולם הגיעו בחורים רבים לישיבת 'לומז'ה' של הג"ר יחיאל מיכל גורדון זצ"ל, מחמת שהרבה ישיבות נסגרו במלחמה, אמנם לא היה כ"כ אוכל בשפע, אבל היה לחם! פעם ידעו להעריך את זה... זה היה מעדן מלכים!

"שהחיינו וקיימנו לזמן הזה"

ברגשי גיל ושמחה הננו לבשר בזאת כי בימים הקרובים בעז"ה ת

פציע אור חדש, ספר השיחות אשר רבים ציפו לו

"ארחות חיים"

על סדר הפרשיות, חומש בראשית - חנוכה עם דברי זכרון על רשכבה"ג מרן רה"י זיע"א

כרך ראשון בסדרה

פרטים על נקודות המכירה, יהיה ניתן לשמוע בקו השיחות בעז"ה



וכולם למדו בהתמדה עצומה, עד שיום אחד נגמר הכסף לשלם לאופה, והאופה הודיע לראש הישיבה הרב גורדון - אם אתה לא משלם לי - אני מפסיק לספק לכם לחם! אמר לו הרב גורדון, אני אעשה אתך עסקה, אכתוב לך שטר עם עדים כתוב וחתום על חצי מהעולם הבא שלי... רק תמשיך לספק לנו לחם...

[וזה עיסקת חבילה... זה לחם שעלו יחיה האדם... חצי עוה"ב של ראש הישיבה הענק...!] אמר לו האופה, כבוד הרב, מצוות זה דבר אחד, וביזנס זה דבר אחר, ביזנס זה כסף! לחם מקבלים בכסף, תרומות זה משהו אחר... ומחוסר ברירה - נסגרה הישיבה...

אני כ"כ מרחם על האופה הזה... הוא מתגלגל לו שם בתנור בגיהנם... בגללו נסגרה לומז'ה ועוד הרבה בחורים מישיבות אחרות שלמדו שם... הוא יכל לזכות בחצי עולם הבא של אחד מגדולי ישראל, והיה לו את הכסף! ובטיפשותו הוא הפסיד את הכל...

אני אומר לכם - בעיניי זה אותו דבר היום... אנחנו הרי מאמינים באמונה שלמה, שהרבה יותר ממה שהאופה היה מחזיק את לומז'ה עם הלחם, מחזיק בן תורה שיושב ולומד היום - את כל כלל ישראל!

ומרן הג"ר דב לנדו שליט"א חוזר על זה כל הזמן... רק תורה. תורה מגנא ומצלא. ולעתיד לבוא נראה כמה אלפים ורבות כל בן תורה הציל! הוא הציל בלי שום ספק! ושכרו כפול ומכופל וזה לא דבר קשה... מה מבקשים? לקחת את החיים ברצינות...! אחרת אם הוא יבוא אחרי מאה ועשרים לשם ויראה על מה הוא בזבז את החיים... על מה?... יש קונה עולמו בשעה אחת, זו השעה! ועוד מעט היא תעבור, ואם לא נשכיל לנצל אותה - נפסיד את הכל.

היו יהודים שניצלו את שעת השואה והפקירו את עצמם, והם זכו בלי סוף! אחד מהם זה הרב וייס אביו של הג"ר אשר ויס שליט"א, שמסר את עצמו, וקיבל בית של תורה בעוצמה. שכל הילדים שלו גדולי תורה בפרנס.

כעת זה הזמן לזכות... עלינו להאמין שרק כח של תורה הוא הפועל, להיות שקוע בלימוד, וללמוד בהתמדה. וכן בימי שישי שבת, להשקיע זכות של שבת... אין לכם מושגים מה אנחנו יכולים לזכות, זו עסקה שתחלף! אנחנו מקוים כמה שיותר מהר, זה תלוי בלימוד שלנו... כמה שנלמד יותר ככה זה יחלף מהר. יש קונה עולמו בשעה אחת... אסור לנו לאבד את זה... **בכה רבי יש קונה עולמו בשעה אחת, למה הוא בכה? אדרבה... זה טוב! אמרו, שלכן בכה כי מי יודע כמה שעות כאלו היו לנו בידיים ואיבדנו אותם... אבל הפעם לא נאבד... כולנו למערכה, ובסייעתא דשמיא נזכה לראות ביצועתן של ישראל! אמן.**

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של 5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מזוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר ב"ש"ה"ק

"בן בנ אומר הפוך בה והפוך בה דכולה בה ובה תחזי וסיב וכלה בה ומינה לא תזוע שאין לך מרה טובה הימנה, בן הא הא אומר לפום צערא אנרא" (ה', כ"ב).

א. הפוך בה והפוך בה דכולה בה:

לפי הגירסא שלפנינו המשנה האחרונה מונה שתי מימרות, האחת של 'בן בג בג' והשנית של 'בן הא הא'. ויש האומרים כי שני תנאים אלו היו בעצם אותו התנא, שמתחילה היה גוי ולאחר מכן התגייר והחליף את שמו, וגם 'בג בג' וגם 'הא הא' שניהם בעלי אותה משמעות, זה בלשון זו וזה בלשון אחרת.

המירא הראשונה היא 'הפוך בה והפוך בה דכולה בה, ובה תחזי, וסיב וכלה בה ומינה לא תזוע, שאין לך מידה טובה הימנה', ופשוט שמשמעות המאמר מתפרשת לענין התורה הקדושה, וכפי שפירשו כל הראשונים על המשנה, שהתנא מצוה על האדם להפוך ולהפוך בדברי התורה בכל שעה ושעה, ואף כי יזקין לא יסור ממנה, 'דכולה בה' - ו'אין לך מידה טובה הימנה'.

ובפירוש המילים 'דכולה בה' וכו' כתב רבינו יונה מילים קצרות: "חזור על דברי תורה, שכל חכמת העולם כלולה בה", הוי אומר, שהתנא אינו אומר לאדם סתם כך לעסוק בתורה מחמת רוב מעלתה, אלא הוא בא לומר גם דבר נוסף, שאין שום דבר אחר לעסוק בו מלבד התורה. יכול האדם לחשוב שכדי למצוא טרף לפרנסתו, או כדי להחכים בשאר מקצועות העולם וכדומה, עליו לעסוק בחכמות אחרות ולהתלמד בדרך ארץ, ועל כך אומר לו התנא לעזוב את הכל, 'דכולה בה' - בלאו הכי הכל נמצא בתוך התורה הקדושה, ואם כן מה לך לחצוב בורות נשברים, גם את הדברים האחרים תוכל למצוא כבר בעסק התורה.

מאמר זה נראה מופלא לעין הרואה, כיצד אדם שרוצה להשתלם בחשמל או בבניה יוכל ללמוד זאת מתוך התורה... אבל הקב"ה הראה לפנינו אפילו בדורות האחרונים את גדולי הדורות, שהיו בקיאים במילי דעלמא כשם שהיו נהירין להם שבילי דשמיא. ניקח לדוגמא את מרן בעל החזון איש, שהיה בקי מופלא ברזי גוף האדם ובחכמת הניתוח, והוא העיד על עצמו שלא למד זאת בשום מקום אחר מלבד המשנה האחרונה בפרק קמא דאהלות...

הכיצד למד החזון איש את הכל מתוך משנה אחת? לנו הקטנים אין אפשרות לדעת, אבל אין ספק שהעומק שגזגז בתוך התורה כולל בתוכו את כל חכמת הבריאה. אני עצמי למדתי את המשנה האמורה לא פעם אחת ולא פעמיים, ואין לי מושג היאך אפשר ללמוד ממנה את מלאכת הניתוח... אולם החזון איש שזכה לחכמת התורה, ידע גם ידע איך כלולים בתוכה כל החכמות שבעולם.

כל מי שרוצה לראות את הדברים במוחש, די לו לפתוח את הקונטרס שכתב החזון איש בעניני עיבור החודשים, ולראות עד היכן הגיע ידיעתו בחכמת האסטרונומיה. ומהיכן למד זאת החזון איש? מתוך הדברים אתה למד שהוא לא למד שום ספר אחר, אלא הוציא את חידושי מתוך הלכות קידוש החודש להרמב"ם. כי מי שיועד כיצד ללמוד, יכול להגיע עד אין סוף בכל עניני העולם.

במדרש רבה על אסתר (פרשה ב' ס' ד') מובא מעשה באדם שנקרא 'בר יוחינה' שביקש לעשות סעודה לגדולי רומי, והלך להמלך ברבי אלעזר ב"ר יוסי כיצד להתקין את הסעודה. יעץ לו רבי אלעזר שיכין כמה מנות יותר ממנין הקרואים, אם רצונו להזמין עשרים - שיכין עשרים וחמש, ואם עשרים וחמש - שיכין שלושים. אותו אדם לא עשה כעצתו, ולבסוף הגיעו יותר מוזמנים ממספר המנות המוכנות, והסעודה הפכה לבוקה ומבולקת. חזר האדם אל רבי אלעזר ושאל: "אם חדרי תורה גלה לכם הקב"ה או שמא חדרי סעודה", השיב לו רבי אלעזר: "הן, אף חדרי סעודה גילה לנו".

ובפשטות נראה שכוונת רבי אלעזר ב"ר יוסי 'אף חדרי סעודה גילה לנו', לא היתה הכוונה לגילוי שמימי שהתגלה לו מן השמים... הכוונה היתה שהתורה עצמה מגלה לו גם את חדרי הסעודה. וכן מוכח מתוך דברי המדרש שם, שהביא רבי אלעזר ראייה לדבריו מן הפסוק, 'יעוין שם'. הרי לנו שכאשר יודעים איך ללמוד את התורה, אפשר ללמוד מתוכה אפילו 'חדרי סעודה', שאף אותם גילה לנו הקב"ה בתורתו.

מעשה אחר איתא במדרש רבה בבראשית (פרשה כ' ס' ד'); "פילוסופוס אחד בקש לידע לכמה הנחש מוליד, כיון שראה אותם מתעסקין זה עם זה, נטלן ונתנן

בחבית והיה מספיק להם מזונות עד שילדו, כיון שעלו הזקנים לרומי שאלו את רבן גמליאל לכמה הנחש מוליד ולא יכול להשיבו, ונתכרכמו פניו, פגע בו רבי יהושע ופניו חלנית, אמר לו למה פניך חלנית, אמר לו שאלה אחת נשאלתי ולא יכולתי להשיבו, אמר לו מה היא, אמר לכמה נחש מוליד, אמר לו לשבע שנים, אמר ליה מנא לך, אמר לו הכלב חיה טמאה ומוליד לחמשים יום ובהמה טמאה יולדת ל"ב חודש, וכתוב ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, וכשם שהבהמה ארורה מן החיה שבעה, כך נחש ארור מהבהמה שבעה" (והכי דרשינן משמיה בגמ' בבכורות ח', א').

ומסיים שם המדרש, שלפנות ערב חזר רבן גמליאל אל הפילוסופוס ואמר לו את תשובת רבי יהושע שנחש מוליד לשבע שנים, "התחיל מטיח ראשו לכותל, אמר כל מה שעמלתי שבע שנים בא זה והושיט לי בקנה אחד".

עוד ידוע המעשה באגדות החורבן בגיטין (נ"ו, ב') על רבי יוחנן שבא לפני אספסינוס קיסר ואמר לו שלמא עלך מלכא, והוא רצה לחייב אותו מיתה על זה שקרא לו מלך למרות שאינו מלך, השיב לו רבי יוחנן שעל כרחך שהוא מלך משום שנאמר והלבנון באדיר יפול, אדהכי והכי הגיע שליח מרומי שהמלך מת ונמנו וגמרו להושיבו בראשם.

וכאן מתבאר שאפילו שהיה מדובר במקרה של פיקוח נפש, שאם לא היה מתברר כדברי רבי יוחנן היה מחייב מיתה למלכות, בכל זאת היה מובטח רבי יוחנן בדברי עצמו מפני שכך נאמר בתורה - שבית המקדש ימסר בידי מלך, ללמדך שהתורה עצמה היא זו שקובעת את המציאות, לא שהיא מלמדת מהי המציאות אלא שבתוכה גופה מונחת המציאות.

ב. אסתכל באורייתא וברא עלמא:

ומהו הביאור בדברים, הכל על פי מה שלמדנו חז"ל (זוה"ק פרשת תרומה, וכע"ז במדרש רבה ריש בראשית) דקב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, ולכאורה מה שייך שהקב"ה יסתכל בתורה כדי לברוא את העולם, והלא הוא זה שכתב את התורה, אך ודאי שאין הביאור חלילה שהקב"ה למד מתוך התורה כיצד לברוא את העולם אלא שתבניתו של העולם בנויה על פי צורת התורה.

כל הבריאה שאנו רואים נגד עינינו אינה אלא צורה מסויימת של השתלשלות כפי שהיא משתלשלת מהעולמות העליונים, כל דבר שנמצא כאן למטה נמצא גם למעלה בצורה גבוהה הרבה יותר שמתוכה מגיעה הדרגה שתחתיה, אבל לא מדובר על שני דברים שונים בשתי צורות אחרות - כי אם על אותו דבר עצמו, שלמעלה נמצא בדרגתו הגבוהה ולמטה נמצא במדרגתו הנמוכה.

לשם דוגמא ניתן להביא את מה שמצוי הרבה בספרי הקבלה, שלכל אדם יש שורש נשמה שעל פיו ניתן לו תפקידו בעולם הזה. אנחנו איננו יכולים לראות את שורש נשמתו של כל אחד ואחד, אבל אנו יודעים שלכל אחד יש אופי שונה, סגנון חיים מסויים ותכונות נפש אחרות. אותו אופי שיש לכל אחד, שכל אחד יכול לראותו, הוא הוא שורש נשמתו שניתן לו למעלה, רק שהאופי והסגנון שיש לו הם השתלשלות אחרי השתלשלות מהשורש העליון שממנו יורדת נשמתו.

כשאמרו לנו חז"ל שהקב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, אין הפירוש שהתורה היתה רק ספר הוראות כיצד לברוא את העולם, אלא כאמור, שהתורה עצמה היא התבנית של העולם. כל מה שקיים בבריאה מגדול ועד קטן הוא השתלשלות מן התורה, ואין פרט עלי אדמות שלא מונח בתוכה ומגיע ממנה. אם כן ממילא מובן מדוע התורה יכולה לגלות מיניה וביה את כל המתרחש בבריאה, ומי שלומד אותה עד תכליתה לא יהיה דבר נסתר מנגד עיניו.

בבבא בתרא (ט"ו, א') ובמנחות (ל', א') הקשתה הגמרא היאך כתב משה בעודו בחייו וימת שם משה עבד ה' (ע"ש שינוי גירסאות אי גרסינן 'אפשר משה חי' או 'אפשר משה מת', ושתייהן לדבר אחד נתכוונו), ומתרתה הגמרא "אלא עד כאן הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, מכאן ואילך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמיו", ולכאורה אינו מובן מה תירוץ יש בזה על הקושיא, וכי בגלל שמושה כותב בדמיו לכן יכל כבר עכשיו לכתוב את העתיד.

ואמרו בזה בשם הגר"א (מובא בסוף הספר אדרת אליהו) ש'דמיו' אינו מלשון דמעה אלא מלשון 'דימוע', דהיינו ערוב, וכוונת הגמרא היא שמושה לא כתב את המילים ממש כצורתן אלא רק את האותיות, בצורה אחרת שלא כפי סדר

התיבות של 'וימת שם משה', ולפיכך לא היתה בזה משום סתירה למה שמשה כתב זאת בחייו.

והדברים מבוארים על פי מה שמצינו גם בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תרמ"ג, תשובה אלף ס"ח) שם נשאלה השאלה מדוע לא כותבים את הנקודות והטעמים בתוך ספר התורה, הלא גם הטעמים נמסרו למשה בסיני, ואם כן היה ראוי לכותבם בתוך הספר "כדי שיקרא הקורא קריאה ישרה בלי שיבוש". ובאר הרדב"ז בארוכה שכל התורה כולה היא שמויותיו של הקב"ה, ויש בה שתי קריאות, קריאה רוחנית וקריאה גשמית, יש את הקריאה התחתונה של התיבות כפי שאנו קוראים כאן למטה, וממנה אנחנו לומדים את הדינים הנוהגים עלי ארץ כמו איסור והיתר טומאה וטהרה, אך מעליה יש את הקריאה העליונה כפי שהתורה נמצאת בשמי מרום, שם היא נמצאת בסדר אחר כפי שורשה, ושם היא כתובה בצירוף האותיות שבו נבראו שמים וארץ.

על פי זה ביאר הרדב"ז שמשום כך לא שייך לכתוב את הטעמים בתוך הספר, כיון שהטעמים קובעים את המילים בסדר מסויים ובמשמעות מסויימת, אולם האמת היא שאין זה האופן היחיד שבו ניתן לקרוא את התורה, ולמעלה היא נקראת באופן אחר שבו הטעמים אינם קיימים.

את אותו הדבר ביאר הגר"א לענין 'משה כותב בדמיו', שמשה רבינו כתב את הפסוקים האחרונים בתורה בדימוע, על פי הסדר העליון של התורה כפי שהיא נמצאת למעלה, ורק לאחר מכן סידר יהושע את הפסוקים לפי הסדר שלפנינו, שעל פיו מסתדרות התיבות מחדש ואומרות 'וימת שם משה עבד ה'".

כאשר אנחנו ניגשים לעסוק בדברי תורה, עלינו לדעת שקיימים בתורה רבדים על גבי רבדים, וגם אם גילינו את הרובד הפשוט, עדיין מסתתרים מאחוריו אין ספור עולמות שכוללים את כל הבריאה כולה, ואין דבר שלא קיים בתורה. הכל מגיע ממנה והיא השורש של הכל, ואף בה עצמה קיימים מדרגות על גבי מדרגות כפי השתלשלותה מהעולמות העליונים.

במשך כל הדורות ועד סופם מצוי המושג של 'דעת תורה'. כל אחד שרוצה עצה בדבר מה, ניגש לגדולי התורה ונמלך בדעתם. גם בדברים שלכאורה אין כל קשר בינם לבין התורה, כמו רפואה פרנסה וכלכלה, הקמת בית וגידול בנים, הדעה שקובעת בסופו של דבר היא דעת חכמי התורה. ולכאורה יבוא השואל וישאל, מדוע מה שהרב בקי בחדרי תורה נותן לו שכל להבין בדברים אחרים שאין כל קשר בינם לבין מה שלמד.

אך התשובה היא, שגם אם אותו גדול לא למד זאת מעולם, עצם התורה שקיימת בקרבו נותנת לו את הדעה הנכונה בכל ענין מעניני העולם. הן אמנם שהוא לא למד זאת, ואולי אפילו הוא מנותק מהוויות הסובב בשוק ואין לו שייכות לאותם מושגים, אולם הרי כל הענינים כבר כלולים בתורה, וכולם רק השתלשלות מאותה תורה שלמד התלמיד חכם. אם כן כאשר באים לספר התורה החי ונמלכים בעצתו, מתחקים אחרי השורש שממנו מגיע הכל, והיא הנותנת להגיע למסקנה האמיתית בכל דבר שיהיה עלי אדמות.

האם אי מי שלמד את הנימוקי יוסף בפרק הפרה יודע כיצד לפקוד עקרות? לא ידוע לי על אחד שיודע, אבל כך כבר למדנו רבותינו, שמתוך דברי הנימוקי יוסף בפרק הפרה אפשר לפקוד חשוכי בנים... אנחנו איננו יודעים ואיננו מבינים, אבל זאת היא האמת - שהתורה כוללת את כל העולם כולו, ורק אנחנו לא יודעים כיצד.

על כך אומר לנו התנא: 'הפוך בה והפוך בה דכולה בה', אין דבר שלא מונח בתורה, צריכים רק להפוך עוד ועוד, להעמיק יותר ויותר כדי להשיג את מה שניתן להשיג. אין מה לחפש במקומות אחרים, הכל כבר גנוז בשורש הקדום של כל הבריאה כולה - הלא היא התורה הקדושה.

ועל זאת ממשיכה המשנה: 'ובה תחזי וסיב ובלה בה ומינה לא תזוע - שאין לך מידה טובה הימנה', לא זו בלבד שהתורה כוללת את כל חכמות העולם, אלא היא גם המיישרת את המעקשים למישור, לרומם את לב האדם להיות לב טוב ולהתעלות על כל המעשים [ואגב אורחא היו אומרים בקוצק בדרך צחות 'ומינה לא תזוע - שאין לך מידה טובה הימנה', עדיין לא למדת שום מידה טובה מהתורה, ואם כן כיצד תוכל לעזוב אותה...].

אלו הם הדברים שאומר בן בג בג בגודל מעלתה של תורה, להודיע ולגלות שמלבד עצם הלימוד יש בתורה את כל הטובות שבעולם. גם דברים שהיה האדם חושב להשיג במקומות אחרים, את כולם הוא יכול למצוא בעסק התורה בלי להפיל דבר, והיא הנותנת לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא.

ג. לפום צערא אגרא:

המיימא השניה במשנה היא 'בן הא הא אומר לפום צערא אגרא', שגודל השכר הוא לפי גודל הצער, ולפום ריהטא נראה שכל חידוש המשנה הוא לענין התגמול שהאדם יקבל לעתיד לבוא - שכן יפה אחת בצער ממואה שלא בצער, והשכר על תורה שלמד האדם באף הוא לאין ערוך מתורה שלמד מהתענג ומרוב כל.

ואכן בהרבה ממאמרי חז"ל מצינו הפלגה על גודל שכרו של הלימוד בצער, ובספר מכתב מאלהיו למרן הגר"א דסלר ביאר ש'ממואה שלא בצער' אין הכוונה דוקא משלם בצער כלל, אלא פי מואה מהדרגה הקודמת, וכל כמה שהאדם מצטער יותר הוא מקבל פי מואה מהדרגה שלפניה, שגם בה הוא הצטער אבל לא היה לו צער כל כך.

אולם על אף שודאי כל זה אכנים בדברי המשנה, מצינו ברבותינו הראשונים שענין העמל כולל בתוכו עומק נוסף מלבד השכר, וזו לשון הרמב"ם על אתר: 'ואמר בן הא הא לפי שעור עמלך בתורה יהיה שכרך, ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שנלמד בעמל ויגיעה ויראה מן המלמד, אבל לימוד השעשוע והנחת לא יתקיים ולא יקבל בו תועלת. ואמרו בפירוש אמרו (קהלת ב', ט') 'אף חכמתי עמדה לי' - חכמה שלמדתי באף עמדה לי".

הרי לפנינו בדברי הרמב"ם לשון נוראה, 'שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שנלמד בעמל ויגיעה, אבל לימוד השעשוע והנחת לא יתקיים ולא יקבל בו תועלת', הוי אומר, שהעמל אינו רק מעלה שמוסיפה שכר, אלא הוא תנאי בלתי נפרד מהלימוד בעצמו, ולימוד שאינו נלמד בעמל 'לא יתקיים ולא יקבל בו תועלת', והדברים מבהילים כל לב מבין.

ומה שנותן לנו להבין הוא מדוע הדברים מגיעים עד כדי כך, שהעמל והיגיעה מוכרחים לעצם הלימוד, והתשובה לדבר היא, שהאדם מורכב מנשמה שכלית וזכה וגוף ארצי ועכור, וכאשר ציווה עלינו הקב"ה לעסוק בדברי תורה - רצונו לא היה רק שהנשמה תתדבק בתורה, אלא שגם הגוף יתקדש בקדושתה העליונה, וכלשונו הנודעת של הב"ח בהלכות ברכת התורה (או"ח סי' מ"ז) "כדי שתתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה שבתורה".

בכדי שהנשמה תתדבק בתורה, בעבור זה אולי אין צורך דוקא בעמל, אבל בכדי שגם הגוף יצטרף ויתדבק בתורה - מוכרחים דוקא לשבר את התאוות החומריות, להתייגע ולעמול, ורק כך הגוף מזדכך ומחליף את עצמו, במקום להיות גוף של חומר הוא נהפך להיות גוף חדש של תורה.

על הפסוק בתהלים (י"ט, ח') 'תורת ה' תמימה משיבת נפש' ביאר השפת אמת, שהנה בשעת מתן תורה פרחה נשמתן של ישראל, הואיל וגופם לא היה יכול לקבל את התורה בת השמים, אך אז החזיר להם הקב"ה את נשמתן וברא בתוכם גוף חדש ומרומם, שהוא היה ראוי לקבל את התורה. וזהו הפירוש 'משיבת נפש', וכי איזה נפש התורה משיבה, אלא שהיא מחליפה את הגוף הקודם ששייך לארץ ונופחת באדם רוח חיים מחדש.

ופשוט שדברי השפת אמת לא נאמרו לשעתן לזמן מתן תורה, אלא משמעותם קיימת ועומדת לכל שעה ושעה ושיהיה עוסק בתורה. 'תורת ה' תמימה משיבת נפש' - התורה מבטלת ממנו את גופו החומרי, את התאוות הארציות ואת הרצונות הגשמיים, ומשיבה בתוכו נפש מחודשת וטהורה, נפש שמיימת ורוחנית, שיכולה להתדבק בתורה.

מציאות זו של 'משיבת נפש' מתרחשת דוקא על ידי העמל - שכאשר האדם לא מניח את עצמו ביד גופו, אלא מוסר את גופו ביד התורה, הוא מחליף את הגוף הגשמי בנפש החדשה שנותנת לו התורה ונהפך לאיש תורני שכולו נשמה. אי לכך לא שייך לימוד שאין בו עמל, ורק על ידי העמל שייך להתחבר אל התורה.

על זאת אמרו חז"ל 'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה', כי 'ממית' הכוונה היא אכן להמית, לעקור את החיבור של הגוף אל הארץ ולנפוח נפש אחרת שכל כולה תורה. וכמו שכתב החזון איש באגרתו, ש'ממית' הכוונה היא לנטות מפשוטן של החיים אל עומקן של החיים, והיינו כאמור, שהאדם מורכב משני חלקים, ויש בידו להמית את הגוף ולחיות בתוכו רוח חדשה - גוף של תורה.

בגמרא בפ"ק דמנחות (ז', א') אמרין דרבי אבימי תני מנחות בי רב חסדא, ומקשינן עלה "ואבימי בי רב חסדא תני, והאמר רב חסדא קולפי טאבי בלעי מאבימי עלה דהא שמעתא" וכו', הרי שרב חסדא למד אצל אבימי, ולא אבימי אצל רב חסדא, ומתרגמת הגמרא "אבימי מסכתא איתעקרא איתעקרא ליה, ואתא קמיה דרב חסדא לאדכורי גמריה", והיינו שאבימי שכח את תלמודו במסכת 'במות, ולכן הלך אצל תלמידו רב חסדא שילמד אותו בחזרה את מה שלמד אותו, ועל זה שואלת הגמרא "ולישלח ליה וליתי לגביה", מדוע הולך הרב אצל התלמיד, ולא קורא לתלמיד לבוא אליו, אלא "סבר הכי מסתייעא מילתא טפי".

ומדוע הכי מסתייעא מילתא טפי, פירש רש"י: "משום יגעת ומצאתי", שהרי כן אמרו בגמ' מסכת מגילה (ו', ב') שאם יאמר לך אדם יגעת ולא מצאתי אל תאמין, ומשום כך רצה אבימי להתייגע ולבוא בעצמו אל רב חסדא, כדי שכן יעלה תלמודו בידו. ומבואר לנו בזה שאפילו יגיעת הרגליים, שאינה קשורה לעצם הלימוד, גם היא נכללת בכלל היגיעה שעליה אמרו חז"ל "יגעת ומצאתי תאמין". והם הם הדברים האמורים, שעצם יגיעת הגוף מקדשת את האיברים

ומחליפה את הנפש מנפש גשמית לנפש רוחנית, שכל רמ"ח האיברים וש"ה הגידים יתדבקו בתורת ה'.

ה. לעמל תורה נברא:

ואם הדברים אמורים ביחס ליגיעת הגוף והבשר פשוטו כמשמעו, על אחת כמה וכמה שכלפי יגיעת הנפש, כל משהו של יגיעה מזכך את האדם ומחבר אותו להתקדש בקדושתה של התורה. ויגיעת הנפש כוללת בתוכה כמה סוגי יגיעות, יש יגיעה אחת והיא יגיעת החזרה, שכידוע קשה עתיקתא מחדתא, וצריכים כוחות גדולים בכדי לא לעזוב את הראשונות, לחזור ולשנן שוב ושוב, ורק כך ניתן לחבר את התורה אל הנפש.

יש יגיעה אחרת, שגם היא יגיעת הנפש גדולה עד אין חקר, והיא ההודאה על האמת. כאשר הלומד רואה שהצדק עם החברותא שלצידו ולא איתו, הוא זקוק לגבורה גדולה בכדי להודות בטעותו ולומר לשני שהוא צודק... וגם זו היא יגיעה מוכרחת, שבלעדיה לא ניתן לגדול בעמלה של תורה. אחרת ניתן להתעקם ולעוות את השכל בלי לעמוד אף פעם על האמת. והדברים מסורים לליבו של כל אחד ואחד, כשאין מי שאינו יודע כמה גבורה נפשית צריכים בשביל להסכים עם השני...

ועוד יגיעה אחרת ישנה, והיא הלימוד בזמני הרפיון. בדרך כלל נקל לו לאדם ללמוד כשיש את החברים סביבו, את האווירה שדוחפת אותו ואת המסגרת שמחייבת, אך כאשר הוא פונה כה וכה ורואה כי אין איש, צריכים גבורה מיוחדת לאזור עוז ותעצומות, לעמוד ולהחזיק בתורה ולמסור את עצמו אליה.

על מרן בעל החזון איש מסופר שפעם בשעת בוקר מוקדמת הבחין בבן תורה צעיר, שסיים ללמוד כל הלילה ופנה להתפלל שחרית. אמר לו החזון איש: לאחר התפילה, תואיל להשאיר בבית המדרש וללמוד עוד חצי שעה... וזאת מדוע? כי הנה אמרו חז"ל שאינו דומה השונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד, ומהו ההבדל הגדול כל כך ביניהם? וכי מה משנה פעם אחת לפה או פעם אחת לשם? אלא 'מאה פעמים' הוא סוג מסויים של אתגר, שלאחר שהאדם כובש אותו הוא מרגיש סיפוק, הנה, זכיתי להגיע למגן של מאה פעמים. אולם הגבורה האמיתית היא להמשיך את הפעם הנוספת, שבאה אחרי שכבר הושג היעד...

כך אתה, אמר החזון איש לבחור, זכית לעמוד בבית ה' בלילות, וכעת אתה יכול להרגיש מלא עם עצמך - זכיתי ללמוד כל הלילה. טוב תעשה אם אחרי שכבר יפציע הבוקר תוסיף לעצמך עוד זמן של לימוד, שבו יבחן האדם האם הוא באמת מחובר אל התורה או שמא לומד רק במסגרת היעדים שהציב לעצמו...

אך לכל זה יש תנאי אחד, וכלשונו של הרמב"ם המובאת לעיל: "שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שנלמד בעמל ויגיעה, אבל לימוד השעשוע והנחת לא יתקיים ולא יקבל בו תועלת". גם כשלומודים בזמנים של מנוחה, חלילה לשכוח

כן הוא לענין התורה, אף אם האדם אינו מתבטל, כל עוד שהוא אינו מתייגע ועמל - הוא לא נהפך לחלק מן התורה, ואם כן די במה ש'רפו ידיהם מן התורה' כדי שיבוא עליהם עמלק. אמנם הם למדו, אבל התורה לא היתה איתם, היא היתה במקום אחד והם למדו אותה ממקום אחר, וכפי העולה מדברי הרמב"ם, שהעמל אינו רק תנאי לתורה כי אם עצם מעצמותה של התורה - "שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שנלמד בעמל ויגיעה".

מכאן אתה למד שגם אם האדם נמצא בזמנים של מנוחת הגוף, מוכרח להיות שבשעת הלימוד עצמו הוא יתמסר לגמרי למה שהוא לומד. לא משנה מה ילמד וכמה ילמד, הלימוד צריך להיות בצורה של 'סדר א', מתוך האופן הראוי של 'בתורה אתה עמל'...

בעבר כבר הזכרנו בארוכה את המעשה עם מרן הגרא"מ שך, שבשנותי המאוחרות ביישיבה היתה לי קביעות להציע לפניו שאלה בלימוד דבר יום ביומו. באחד מימי בין הזמנים נכנסתי להיכל הישיבה לתפילת מנחה, ומאחר שהיתה הדלת מסתובבת, נכנס לקראתי הגרא"מ מן הצד השני. תיכף כשראה אותי שאל, 'נו, מה עם השאלה?'...

את תפילת המנחה באותו יום לא הספקתי בהיכל בית המדרש, בסוף התפילה כבר הוצרכתי לגשת עם קושיא בעומק הסוגיא... אבל אותה שאלה חקוקה עד היום בעצמותי, וגם המסר שלצידה: אין זמן של פטור ואין לך שעה שאינה מן היום, גם בעיצומו של בין הזמנים - הראש צריך להיות תפוס בתוך הסוגיא, עם שאלה מוכנה.

שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה

בשעה טובה ומוצלחת

הופיע ויצא לאור עולם הספר 'ועד ליל שבת'

אוצר שאין לו סוף
של תורה, אמונה ובטחון
מתיקות, בהירות ועריבות
להעמיד חיים על תילם -
צורת האדם, צורת העולם ודרך העליה



מאמרי הנודעים ויסודותיו האיתנים
של רבינו ראש הישיבה שליט"א
על סדר מסכת אבות
אשר התפרסמו עלי גליון זה
במשך שנים ארוכות

לפתוח עיניים מחדש - עכשיו בספר אחד!

ניתן להשיג בחנויות הספרים המוכרות

פרשת ויצא

הדלקת נרות [א]

סעודת ליל שבת

א. הדלקת הנר בערב שבת חובה משום שלום ביתו, וידליק במקום האכילה משום עונג שבת, ויהא זהיר לעשות נר יפה משום הידור מצוה, ועבור זה זוכה לבנים תלמידי חכמים, ולכך ראוי שתתפלל האשה אחר ההדלקה שיתן לה הקב"ה בנים זכרים מאירים בתורה (ש"ע אור"ח סי' רסג ס"א מ"ז סק"ז). יש שנהגו להדליק שני נרות כנגד 'זכור' ו'שמור', ויש שנהגו להוסיף נר עבור כל ילד שנולד (לקוטי מהרי"ח סדר התנאיות ע"פ נר שבת), ויש נוהגים להדליק שבעה נרות, כנגד ז' ימי השבוע. ויש שנהגו להדליק עשרה נרות, כנגד עשרת הדברות (מ"ז סק"ז). **ב.** אשה ששכחה פעם אחת להדליק נרות שבת, צריכה להוסיף בכל פעם עוד נר אחד יותר, משום קנס, כדי שתהא זהירה בכבוד שבת (רמ"א סי' רסג ס"א).

סעודת יום שבת

א. יש שכתבו שמלבד ההידור שידלקו הנרות יפה יש להדר גם לעשות מנורה נאה להדליק בה נרות שבת, ונכון להדליק במנורה מכסף (נשמת שבת ח"א פ"ג). **ב.** בזמנינו שיש אור החשמל בבית, יש אומרים שאי אפשר לברך על הנרות כיון שהבית כבר מואר, ואין אור הנרות מוסיף על האור, ולכן טוב לכבות את אור החשמל ולהדליקם לכבוד שבת קודם הדלקת הנרות, כדי שהברכה שמברכת על הדלקת הנרות תחול גם על הדלקת החשמל (ש"ת אז נדעו ח"א סי' ע"ט סק"ט), ויש שכתבו שלפי דעת הרמ"א (רסג ס"ח) שמברכים גם על תוספת אורה, יכולים להדליק נרות שבת אף במקום שיש אור החשמל, ואף כשדולק אור חזק של פלורוסנט יש תוספת אורה מהנרות כשהם על השולחן (חוט שני ח"ד פ"ג ס"ח אות ט). ועוד כיון שידוע וניכר שהנרות נדלקו לכבוד שבת יש בכך הנאה ושמחה יתירה (ש"כ פמ"ג הע' קע"א).

סעודה שלישית

א. מצוה מן המובחר להדליק הנרות בשמן זית, ואם אין שמן זית מצוי תדליק בדבר שדולק הכי יפה (ש"ע סי' רסד ס"ו, מ"ז ס"ק נג). וצריך בשבת שיהיה אור גם בשאר החדרים בבית, כדי שלא יכשלו בני הבית בעץ ואבן, אולם הברכה היא על הנר הנמצאים במקום האכילה (מ"ז סי' רסג סק"ז). **ב.** יש אומרים שטוב שיהיה נר מיוחד להדליק בו תמיד כל הנרות של שבת (נ"ה"ל ד"ה שחי), משום שבזיון להדליק בחתיכת עץ בעלמא, ויש אומרים שבזמננו שגם בני אדם חשובים מדליקים בגפרורים אין בזה בזיון ואין צריך להדליק בנר מיוחד (ראה פני שבת ח"ג סי' ד אות טז וש"ת נשמת שבת ח"א סי' פט).

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

פרשת ויצא
תשפ"ד

מיהו ראש המטה הכללי – של עם ישראל?!

גיליון מס' 127

ואמנם מצוי שבני ישראל נופלים במלחמה, כפי שאנחנו רואים מד יום, ירחם השם, הסיבה היא מפני שכך גזר השם, שימות פלוני במלחמה, וזה לא תלוי בכלל בגבורתו של האויב, וגם אילו היה אויב חלש מאד שקל לנצחו, היה מצליח להמית את אותו פלוני, כיון שכך נגזר עליו שימות, וזו הסיבה שאסרה עלינו התורה באיסור לאו, לפחד מהאויבים הקמים עלינו, כיון שאחר הידיעה הנ"ל שהשם עימנו ונלחם עבורנו, כל סיבת הפחד לא קיימת, וכן"ל.

זכורני ממלחמת ששת הימים שהינינו בבאר יעקב, ושמענו היטב את את מטוסי הקרב יוצאים מהבסיס הסמוך כדי להפציץ בעיראק, והם ססו בגובה נמוך מאד, כדי להיעלם מהמכ"ם הירדני, וכל מי שהיה בקרבת מקום שמע את הרעש הנורא שהיו עושים, ורק מהרעש של המטוסי סילון האלו, היה נגרם פחד וחרדה לכל השומעים. ואמנם מלמדת אותנו התורה, שגם אם אתה שומע את הרעשים של הרקטות והטילים, והמטוסים, כל זה לא צריך להזיז לך את האצבע! כיון שהשם נמצא עימנו להושיענו, ואם כך, לא משנה בכלל מה הכמות והעוצמה שיש לאויב, כיון שלנו יש את השם! ואף אם האויב ינצח אותנו, זה לא מפני החזק שלו, אלא מגזירת השם שכך הוא רצונו, ולכן אין מקום לפחד כלל.

כי רבים אשר איתנו – מאשר איתם!

כיוצ"ב יש בספר מלכים (ב, ו) שמלך ארם ניסה להילחם בבני ישראל, והרבה פעמים ניסה לתקוף אותם ולא הצליח, שכל פעם שבא להילחם מצד אחד, הם היו בצד האחר, וכשחזר לתקוף מהצד השני הם הפתיעו אותו וכבר היו בצד הראשון, ואז הבין מלך ארם שיש לו כאן בעיה, שמישהו מבני ישראל יודע יותר מדי. וכל פעם הם ידעו מראש איפה יבוא ארם לתקוף, וכך ידעו להתגונן באלישע עצמו ולהורגו, כדי שלא יפריע במפקדי הצבא שלו, שכנראה יש ביניהם משת"ף שמספר לאויב את התכניות, וכך הם יודעים להתארגן בהתאם.

אמר לו אחד מעבדיו, אני יגלה לך מה הסיבה שיש ליהודים מודיעין כ"כ טוב. כיון שיש להם נביא ושמו אלישע, והוא יודע את כל התכניות שלנו, גם את מחשבותיך בבית משכבך הוא יודע, וכך הוא מודיע בכל פעם למלך ישראל להיכן לברוח, ונוהרים מאיתנו.

ואז החליט מלך ארם להילחם באלישע עצמו ולהורגו, כדי שלא יפריע לו בלחימה, וישלח מלך ארם המוני חיילים להקיף את העיר של אלישע לקחתו אל המלך, ובאותו זמן בא גיחזי לצאת מהעיר, והנה הוא רואה את כל החיילים הרבים שמקיפים את העיר, בסוס ורכב, וסיפר לאלישע ואמר לו 'אהה אדוני מה נעשה'? ענה לו אלישע 'אל תירא, כי רבים אשר איתנו מאשר אותם' המחנה שלנו יותר גדול משלהם! אמנם אתה לא רואה, אבל תדע לך שהמחנה שלנו גדול יותר!

ואז אכן פקח השם את עיני גיחזי, וראה שכל החרש שסיבבות אלישע מלא בסוסים ורכבי אש, וכל אלו היו מלאכים שבאו להילחם בארם. וראוי לידע שמה שהיה במעשה של אלישע, זה לא מאורע או נס חד פעמי, אלא כך הוא בכל מלחמה, שהמחנה שלנו יותר גדול! השם נמצא איתנו! והולך לפנינו! ולמרות שהאדם רואה בעין בשר, צבא גדול סוס ורכב, משוריינים וטנקים, האמת היא שרבים איתנו מאשר להם, שהמחנה שלנו עם הנשק החזק ביותר ביקום, כיון שהשם שטרף, ומי יכול לו! ומי שיוודע את זה, מבין שאין לו ממה לפחד כלל!

מיהו ראש המטה הכללי של ישראל?!

ומצינו שדוד המלך קיים את ההלכה הזו שלא לפחד במלחמה, שכשיצא להילחם בגלית בא לפני שאול וביקש ממנו רשות, אמר לו שאול אתה בחור צעיר, מה אתה יוצא להילחם עם גיבור מנוסה כל כך? ענה לו דוד מה נראה לך אני הולך לבד, אני לוקח את הקב"ה איתי! וסיפר לשאול שפעם נלחם באריה ושני גוריו, להציל ממנו את הכבש שטרף, ופעם נלחם בדוב וגוריו ובשני המקרים הצליח להצילו מידם, ואם אני יכול להילחם איתם אני יכול גם עם הרשע הזה, אז שאול הסכים לו, ויקח דוד כמה אבנים מהנחל והניחם בתרמילו להילחם בגלית.

וכשהגיע דוד לגלית אמר לו אתה חירפת את אלוקי מערכות ישראל, ולכן אקח את ראשך מעליך, ומה הכוונה מערכות ישראל? לצבא של עם ישראל יש מערכות של גדודי חיילים לוחמים, ומי שמפקד מעליהם הוא הקב"ה, והוא 'ראש המטה הכללי של המלחמה' וכיון שאתה נלחם בו, ראוי ליטול ראשך מעליך. ואז דוד זרק עליו אבן והפילו, נטל ממנו את חרבו, חתך את ראשו והביאו לשאול. וכך גילם בעצמו את מה שנאמר בתורה 'אל תירא.. מפניהם, כי השם אלוקיך בקירבך'.

אנחנו נמצאים כעת בתקופת מלחמה שאויבי ישראל קמו עלינו לכלותינו, ומטבע הדברים עלול להתעורר פחד בלבבות, מי יודע מה ילד יום, וצריך לדעת שישנם פרשיות שלמות בתורה, ופסוקים מפורשים בכמה מקומות, שבהם התורה מלמדת אותנו מה עלינו להרגיש בתקופה כזו, ואיך להסתכל ולפרש נכון, מה הם יחסי הכוחות במלחמה של ישראל נגד אומות העולם.

החוזה הנצחי - בין הקב"ה לעם ישראל

הנה אחד מיסודות היהדות, הוא הידיעה וההכרה שאלוהי עולם השם, הקל הגדול הגבור והנורא, בורא קצות הארץ ומנהיגה הוא התחיב לאבותינו ולנו שיהיה לנו לאלוקים, ההתחייבות הזו לא היתה רק בהבטחה בלבד, אלא נעשתה כחוזה בין הקב"ה לאברהם אבינו, שאברהם אבינו מל את עצמו הוא וכל זרעו אחריו, וכנגד זה הבטיח לנו השם את ארץ ישראל, ועוד, שהוא יהיה לנו לאלוקים, כל חוזה יש בו מחויבות לשני הצדדים, וכיון שאברהם וזרעו קיימו את הצד שלהם ונימולו, כעת יש מחויבות [כביכול] להקב"ה להיות לנו לאלוקים.

ומה הכוונה שהשם יהיה לנו לאלוקים? שהוא יהיה מנהיגנו ומלכנו, כמו מלך טוב ונאמן לעמו, שמוסר את נפשו על טובת עמו, כך כביכול הקב"ה הוא מלכנו, הרב את ריבנו והלוחם את מלחמותינו, וכמו שאמרה התורה בספר דברים (ט, א) "שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן לבוא לרשת גוים גדולים ועצומים ממך.. עם גדול ורם בני ענקים.. וידעת היום כי ה' אלוקיך הוא העובר לפניך אש אוכלה, הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך" כשעם ישראל עומדים במלחמה נגד אומות העולם, לא הם עצמם נלחמים ומכניעים את האויב, אלא השם הוא עובר לפניהם מכניע אותם ומשמיד אותם.

והנה העובדה הזו היא אמת פשוטה, שמי שמתבונן בה, ומבין אותה, הרי היא נוסכת בו עידוד ותקוה, ביטחון גדול, עוז ותעצומות.

ישנו לאו בתורה – לא לפחד במלחמה!

כפי שאנו רואים שמכח הידיעה הזו יש לאו בתורה שהוא הלכה למעשה גם בדורינו אנו, כמו שנאמר בתורה בפרשת המלחמה (דברים כ, א) "כי תצא למלחמה עם אויבך, וראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם כי ה' אלקיך עמך.. וגש הכהן ודבר אל העם.. אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל יר לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערכו מפניהם" התורה מזהירה אותנו בלאו, לא לפחד מהאויבים.

וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות מלכים (ז, טו) "ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה, ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה.. ולא יירא ולא יפחד, ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו.. וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה"

יש כאן דבר נורא למתבונן, התורה אסרה עלינו בלאו - להרגיש פחד במלחמה, ומי שמפחד בזמן שהוא נלחם עובר על זה, וצריך להבין איך נדרש מהאדם לא לפחד, כשהוא רואה מולו גוים גדולים ועצומים ממנו, הרי זו תחושה בסיסית של האדם שמול כח מאיים כזה הוא מרגיש פחד, ואיך ניתן לאסור זאת בלאו?

מה סוד הדיבר - מדוע אין לנו ממה לפחד?!

ואמנם התורה גילתה לנו מהו הסוד, ולמה אין סיבה לפחד, שיסוד הפחד מושתת על העובדה שהגוים יותר גדולים וחזקים מאיתנו, יש להם יותר צבא, יותר כלי נשק, יותר מיומנים, יש להם יכולת להפתיע אותנו, וכיו"ב, ולעומת זאת אנחנו קטנים וחלשים מולם, וכשהאדם רואה את יחסי הכוחות בינינו לבין האויבים, הוא מתמלא בפחד.

אבל אם ידע האדם שבמחנה שלנו יש עוד כח, שהוא בלתי נראה לעין בשר, והיינו, שהקב"ה בעצמו נמצא במחנה שלנו ונלחם עבורנו, אז כל יחסי הכוחות משתנים, הרי השם יתברך שמהווה את כל הבריאה בכל רגע, אין כח בעולם שיכול לו, ואין שום מאורע שיכול להרתיע או לאיים עליו, ואם אנחנו יודעים שהוא איתנו ונלחם עבורנו, ממילא נפלה כל סיבת הפחד והבהלה, שהרי אין שום השוואה בין המחנות, לנו יש את הבורא עולם, וכל כח שתציב כנגדו אין לו שום ערך.

הרי יש לנו חוזה מהקב"ה שהוא יהיה מנהיגנו, ומלכנו ומושיענו, ומכח זה הוא התחייב לעמוד לנו בכל שעה, ובשעת מלחמה הוא ניצב במחנה שלנו, להילחם עבורנו ולהכניע את האויב.

ומי שיוודע את היסוד הפשוט הזה, מבין שכמה טנקים, או כלי נשק, בכמות ובאיכות, שיהיו לאויב, אינם גורם מכריע במלחמה בכלל, כיון שכנגד כל הכוחות שלהם, במחנה שלנו, נמצא אדון כל הארץ, והוא אש אוכלה, ושום כח בעולם לא עומד נגדו.

בכל דור ודור.. הקב"ה מצילנו מידם!

ואם יאמר האדם, שכל הכלל והיסוד הזה שהקב"ה בעצמו נלחם עבורנו, הוא רק בזמן שיש גילוי שכינה בעולם, כמו בזמן שהיו ישראל במדבר, תחת הנהגתו של משה רבינו, או בזמן כניסת ישראל לא"י שהיה להם את ייחוש ואח"כ עוד נביאים ושופטים, אבל אנו בזמנינו שאין לנו לא נביא ולא שופט, ובוודאי לא ניסים גלויים, מנין לנו שכן הוא הדבר, שהשם נמצא במחנה שלנו להילחם עבורנו.

אמנם לא כן הדבר, ובוודאי שגם בזמן הגלות וההסתרה פנים, למרות שכעס עלינו הקב"ה, בכל זאת לא נתן למוט רגלינו ו'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל' להציל צאן מרעייתו משבעים האזנים העומדים עליהם תמיד, וכמו שהבטיחנו הקב"ה בתורתו (ויקרא כו, מד) "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, להפרי ברייתם אתם, כי אני ה' אלוהיכם" יש לנו ברית עם הקב"ה שהיה מנהיגנו, וילחם את מלחמתנו, ואת הברית הזו השם לא מפר לעולם, ואף בארץ אויביהם הוא נלחם עבורינו ומגן עלינו.

וכפי שאנו אומרים בהגדה של פסח "והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם" ההבטחה הזו שהשם ינהיג אותנו, היא זו שמצילה אותנו בכל דור, ואמרה התורה (דברים יד, ב) "כי עם קדוש אתה.. וכן בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים" ופירש"י סגולה: אוצר מלכים. כמו שמלכים שומרים על סגולתם, על אבנים יקרות וכלים יקרים, כן הקב"ה שומר על עם סגולתו.

וכידוע שגם הגויים הכירו בזה שהשם שומר ישראל, כפי שמפורסם שמלך צרפת 'הלואי החמשה עשר' ביקש מכומר אחד שיוכיח לו שיש השגחה עלינו, וכל יום היה הכומר מרצה לפני המלך ומביא לו הוכחות ע"ז. והמלך היה דוחה כל ראיותיו, עד שיום אחד אמר המלך לכוזר, שכבר עייף מהרצאותיו שאינם משכנעות, והוא נותן לו רק עוד פעם אחת לדבר, ועליו להביא ראיה שאין עליה תשובה, חשב הכומר הרבה, ויום אחד בא ואמר, שהוא מצא ראיה ניצחת שאין עליה תשובה, והיא 'הקיום וההישרדות של העם היהודי' שזה מוכיח על ההשגחה האלוהית. ואכן המלך אישר את הדבר, שזו ראיה מוכרחת. ומאז התפרסם הפתגם המפורסם בצרפתית, בשם המלך הנ"ל:

LA RESISTANCE DU PEUPLE PROUVE LA PROVIDENCE DIVINE.

הסכם הגנה עם מעצמות העולם

והנה יש מדינות שיש להם הסכם הגנה ממעצמות גדולות, כמו ארה"ב, או צרפת, והם יודעים שתמיד הם בטוחים ומוגנים, כי המעצמות הגדולות יעמדו לטובתם בשעת מלחמה, ואמנם לנו יש את ההסכם הגנה הטוב ביותר בעולם, שהחווה שיש לנו עם הקב"ה אין לדמות לזה שום חווה, שכל המדינות מוגבלות בכוחם, ואין שום ביטחון שלא יישנו את דעתם, מחמת איזה סיבות כאלו ואחרות, אבל החווה שלנו הוא עם אלוהים חיים, ומלך עולם, שהכח שלו הוא בלתי מוגבל, והוא הקל הנאמן שומר הברית והחסד, וכן אנחנו יכולים להיות רגועים ובטוחים, שיש לנו הגנה מושלמת, והיא נצחית לעולם!

ההיסטוריה של עם ישראל מלמדת – שהשם נלחם את מלחמתנו

והנה העובדה הזו שהשם נלחם לנו במלחמותינו, שזורה בדברי הימים של ישראל מאז היותנו לעם, וכל ההיסטוריה של אומתנו מוכיחה כן. בתחילת היותנו לעם, גילה הקב"ה את אהבתו אלינו, ולחם בשבילנו עם המעצמה המצרית, במכות קשות ונוראות, והתגלה לעין כל אף מעצמה גדולה נהרסה ונחרבה באסונות טבע משונים, כמו מכת הדם שנהפך היאור לדם, ואח"כ לחקות של רבבות צפרדעים שרצו במצרים וחיבלו בה, דבר משונה שלא ראינו באף ארץ, וכן בשאר במכות, עד שבסוף הביא הקב"ה עליהם מכה איומה ונוראה, שלא ידוע לנו כמות

[אפי' בעידן האטום] בדיוק שלה ובהיקפה ובעוצמתה, שבשניה אחת מתו כל בכורות מצרים, בכל מחבואיהם. ומתו כשביעית מאוכלוסיית מצרים בבת אחת, ויהי צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת, נורא מאד למתבונן עצמת המכה.

ואחרי כל מלחמת ההתשה הנוראה הזו שעשה הקב"ה במעצמה המצרית במשך עשרה חודשים, עדיין לא אמר הקב"ה די, אלא רצה לרסן ולחלל כל שארית הכח הצבאי של מצרים, ובטכסית עשה מלחמה שפיתה אותם לרדוף את ישראל, ולהיכנס לים שהתייבש, ואח"כ להטביע את כלם, לא נשאר אף אחד, כי היה ריסוק טוטלי של כל החיילים ומפקדיהם ומלכם בראשם.

צריך לדעת, שמצרים של אז היתה מעצמה אדירה, והיתה גדולה במדע, ובבצא ובנשק, כידוע מהנביאים שהרכב והסוס המצרי היו אז לשם דבר. ואחרי מלחמת ההתשה הנוראה הזו שערך בהם הקב"ה, וריסוק כל שארית כחם הצבאי, כל גאותה של מצרים נפלה לגמרי, מאיגרא רמה, לבירא עמיקתא. וכל עמי העולם שהיו עדים לכל זה, ראו בחוש, שיש כח עליון, שאין גבול לכחו ולנוראותיו, שהוא לוחם בעד עם ישראל, ולכן רעדו כולם, כמו שנאמר "שמעו עמים ירגזו, חיל אחז יושבי פלשת.. נמוגו כל יושבי כנען".

הפחד הנורא שהיה לאומות העולם מהקב"ה!

בכדי לבאר את גודל הפחד ששל על העמים בקריעת ים סוף, אתן דוגמא לזה ממלחמת העולם השניה, כשהיטלר ימ"ש איים בתחילה על פולין, והוזהר ע"י צרפת ובריטניה שאם יכבוש את פולין הם יכנסו למלחמה, והוא לא שת לבו אליהם, וכבש בסערה את פולין, ואז ראו כל העמים שאינם נבהל מהם, וגם ריסק את פולין בעשרה ימים, ועדיין לא היה כל כך פחד ממנו, כי פולין לא היתה מעצמה צבאית כמו צרפת ואנגליה, אולם כשהתחיל במלחמה עם צרפת, והרבה היו בטוחים שעכשיו יפול במלחמה, ובסוף הוא הכניע את כל כוחה הצבאי של צרפת תוך שבועיים, והכריח את צרפת לחתום על חוזה כניעה מביש בוורסאי, אז העולם התחיל להיות נדהם.

ואולם עדיין סברו שכחו של היטלר, לא מגיע לכוחה של רוסיה ואמריקה. ואולם בשנת 42, כבש בשלושה חדשים את רוסיה עד מוסקבה, והרג למעלה ממיליון חיילים רוסים, ונחל ניצחונות עצומים, אז ממש נפל פחד גדול ממנו על כל העמים. ואולם בכל זאת ידעו הכל, שכחו נחל אנושי, מוגבל, ואם יתעצמו ויתחברו יחד אמריקה ואנגליה ורוסיה, יוכלו להכניע אותו. והיה כזה אדם בשם צ'רצ'יל שהיה ראש ממשלת אנגליה, והיה בו רוח גבורה ולחימה, והצליח להכניעו.

ואולם, ביציאת מצרים, הוכח לעין כל, שאין כחם של ישראל כח אנושי מוגבל, אלא כח עליון, שהוא גבוה מעל גבוה, בגבורה שאין מי שיעמוד כנגדה, שמכות מצרים, והטבעת כל צבא מצרים בים סוף, אינם כלל כח אנושי, אלא כח עליון לחם נגד המצרים. וכמו שרחב אמרה (היושע ב) כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם.. ונשמע וימס לבבנו, ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם" וכל מתבונן יבין גודל התדהמה שנפלה בעולם, ע"י יציאת מצרים ומלחמת סיחון ועוג.

וכשעברו ישראל את הירדן בצורה פלאית, וכבשו את יריחו שלא בדרך הטבע שע"י הקפות ישראל נפלה חומת יריחו ונבלעה תחתיה, ונראה לעין כל שממשיך הקב"ה ללחום בעד ישראל לא בחנית ולא בחרב, ונתאר לעצמנו, כשראו אנשי יריחו שהחומה נעלמה וישראל נכנסים מכל צד, רק המחזה המבהיל הזה גרם להם מוג לב ותדהמה, שלא יוכלו ללחום ולהתגונן, כזו היתה מלחמתו של הקב"ה באויבי ישראל.

ונוכל לומר ולהרגיש ולצעוק דברי משה רבינו ע"ה והתפעלותו מהדבר הזה, ככתוב בזאת הברכה. [ואלו היו המלים האחרונות של משה רבינו עלי אדמות] **אשריך ישראל מי כמוך, עם נושע בה', מגן עזרך ואשר חרב גאותך, ויכחשו אויביך לך ואתה על במויתו תדורך.**

ביארנו מה ההסתכלות הנכונה על שדה הקרב, באספקלריית התורה הקדושה, ואכן מה נואלו הסכלים והאווילים מבני עמנו, ששוכחים את העבר המפואר של עם ישראל, ויחזו וחשיבותו בבריאה אצל הבורא עולם, ועוזבים ומנתקים עצמם ממקור מים חיים, לחצוב להם בארות נשברים אשר לא יכלו המים, ונאחזים בגבורה חלולה של כחי ועוצם ידי, וכלל הגויים בית ישראל רח"ל.

והנה זה קרוב לאלפיים שנה, שלא היה ליהודים שום שלטון או כח פרטי לגונן על עצמם, ובכל זאת עם ישראל עבר את הגלות ועדיין הוא חי וקיים ב"ה, ובמרבית המקומות חיו וחיים גם היום חיים שקטים ושלוים משונאי ישראל, ולא שומעים עליהם שום אסון ושום רדיפות, למרות שאין להם שום נשק או גודד שיגן עליהם, אלא בחסדי השי"ת על עמו ששמרם לכל אורך הגלות, והוא ממשיך גם עתה לגונן עליהם. ולעומת זאת, כאן בארצנו הקדושה, שיש שלטון וממשלה של יהודים, וצבא ומשטרה יהודית, ובכל זאת נהרגים יום יום יהודים וחיים בפחד. ולו כחמו וישיכלו זאת, איך העיזו פניהם הערבים ללחום ולרצוח במצח נחושה, מה שלא היה דבר זה לפני כמה שנים, שהיו הערבים ידועים בפחדנותם. וכיום אנחנו רואים בעינינו איומה יש להם! איזה ציפור! ובפרט כעת במלחמה הזו האחרונה, שהערבים נכנסו לפנים הארץ ושחטו מאות רבות של יהודים, וכל אדם מרגיש את ההתרופפות בתחושת הביטחון האמיתי, כאן בתוך מדינה בשלטון יהודי!

וע"כ אנו למדים מזה את דברי הנביא "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזים? הלא זו ה' חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך" וכבר נאמר "לו עמי שומע לי, ישראל בדרכי יהלכו, כמעט אויביהם אכניע ועל צריהם אשיב ידי" ואנו בני התורה, מה עלינו לעשות בתקופה זאת, רק להתחזק בתורה ויראת שמים, ובביטחון בו יתברך שלא יטשנו ולא יעזבנו, ואין לנו להישען אלא על אבינו מלכנו שבשמים, ויקוים בנו מקרא שכתוב, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו ויראו ממך.

דברים לזכרו של אבי מורי רבי יוסף טולדאנו זצ"ל

אבא ז"ל היה ירא שמים גדול, והוא זכור מאד במידת השתיקה שלו, שתמיד הוא היה נוהג לשתוק, ולא דיבר אלא היכן שהיו מוכרח, וניתן לומר עליו את הנאמר בחולין (טז, א) "מה אומנותו של אדם בעולם הזה - ישים עצמו כאילים" וכפי שאמר עליו הגבאי של ביכ"ז לדרמן, כשבא לתם בימי השבעה "רבי יוסף היה בלדרמן כ 25 שנה, ואיני יודע אם באותם שנים הוא דיבר 25 מילים..". ההנהגה הזו נבעה בעיקר מיראת שמים מופלגת, שחש להיכשל בדיבורים אסורים, ולכן המעיט מאד בדיבור. סיפר הרב פרידמן מרח"י רשב"ם, שהוא היה נוהג להביא את הילדים שלו לראות איך רבי יוסף עולה לתורה! לא שייך לתאר במילים מה ראו עליו כשהוא מברך. רק מי שראה זאת יודע, היו רואים יהודי שמברך מהלב.. וזה היה מחזה מרהיב! היה נוהג בבוקר לפני תפילת שחרית, לשיר שירי הודאה להשם על שזיכה אותו להתפלל, ואחרי התפילה היה משורר בשמחה על כך שהיתה לו הזכות להתפלל להשם! והנהגה הזו מעידה על דביקות אמיתית בהשם.

הגיליון נדרב לעילוי נשמת אבי מורי הרב שליט"א הרב הצדיק רבי יוסף ב"ר מנחם טולדאנו זצ"ל תנצב"ה

גיליון זה נכתב על פי הכנת הכותב בלבד, מתוך שיהיה הנאמרת מדי מוצאי שבת בשעה 19:15 בבית מורי הרב שליט"א רח' מתתיהו 25 ניתן להאזין לשיחה גם בשירות חי בקו עזרה אור' 148-718-0733 או במערכת קול יהודי מרוקו' 335-962-0747 בענייני הגיליון יש לפנות לס'ל' 05485-20-936 במו"ב ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com ניתן לתרום דרך דריים פלוס בחיפוש עזרה אור' או בטל' 585-6730-03 שלושה 6465 וזכות התורמים יעמוד להם בזה ובבא

בכל כוחי עבדתי

אנחנו אוהבים לנוח, אוהבים שידאגו לנו, וגם לא אוהבים לעבוד קשה ללא תמורה מיידית. ויעקב אבינו מטמיע לדורות את מוסר העבודה הגבוה, הדרישה להיות הכי פעיל שאפשר, בתנאים הכי קשים

נפתח בהלכה פסוקה ברמב"ם (סוף הלכות שכירות) לגבי ניצול זמן הפועל ואיכות עבודתו;

'כדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזול שכר עני ולא יעבבנו, כך העני מוזהר שלא יגזול מלאכת בעל הבית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במרמה, אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן... וכן חייב לעבוד בכל כוחו, שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן'.

וזו תימה.

מובנת ההלכה שצריך הפועל להקפיד על זמנו ועל איכות עבודתו, לכל ישתכר שכר חנם ונמצא גזל בידו.

אבל הראיה מיעקב אבינו קשה להבנה.

יעקב אבינו, רגל רביעית במרכבה, קיים את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, האמנם נזהר על צאן לכן מעיקר הדין עד כדי שנלמד ממנו, או שמא החמיר על עצמו ומדת חסידות שנו כאן?

יעקב מספר לנשותיו על עבודתו הקשה במשך עשרים השנים האחרונות, 'ואתנה ידעתן כי בכל כוחי עבדתי את אביכן'. ברי לו שהן יודעות מה הוא עבר בשדה המרוחק, 'הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה', בכל תנאי מזג האוויר המשכתי את המלאכה. הצלחתי להגיע למאה אחוז הצלחה, ואפס אחוז הפסדים, 'טרפה לא הבאתי אליך, גנבותי יום וגנבותי לילה'. לקחתי על עצמי אחריות של גניבה ואבידה, גם במקומות שרועה לא אמור להתחייב.

מיעקב אבינו למדנו בניין אב לכל דיני שכירות, ואת ה'לימוד' הזה, אנו מבקשים ללמוד. איך אפשר ללמוד דין מאדם שנהג בחסידות!?

הן עוד היום גדול

נשוב ליומו הראשון של יעקב על אדמת חרן, המקום בו הוא אמור לשהות תקופה ממושכת, עד שוב חמת אף אחיו. עשו לא ימהר לוותר, עברתו שמרה נצח ומתוך העֲבָרָה הזו יעקב מוצא עצמו ללא לחם לאכול ובגד ללבוש, חשוב כמת.

הרי כל הסיבות שבעולם, לפיהן יעקב אמור לדבר תחנונים עם אנשי המקום, לפייסם ולגרום שירצו בקרבנו, ימצא מחיה וקורת גג עד שיתאקלם ויעמוד בכוחות עצמו.

תחת זאת, הדגישה התורה שיח שלכאורה אין בו צורך לרצף הדברים, אין בו לימוד או משמעות – ובכל זאת נכתב לדורות. זה המשפט הראשון שיעקב אומר לרועי חרן, האנשים שאת ידידותם הוא אמור לרצות: 'הן עוד היום גדול, השקו הצאן ולכו רעו'!

אדם זר, מגיע לחבורת רועים במלנים ומטיף להם את מוסרו, אתם אנשים שכירים והיום עוד לא נגמר, השקו את הצאן ולכו רעו, למה אתם לא עושים את מלאכתכם שנשכרתם לצורך כך.

רועים אלה, לא מחסידי אומות העולם היו. סתם רועים פסולים לעדות (סנהדרין כה:), לפי שמרעים בהמותיהן בגזל, להם אתה נותן מוסר?

אתה נמצא במקום הכי רחוק מיכולת לומר מוסר – גם גר וגם נצרך לבריות, הם נמצאים במקום הכי רחוק מקבלת מוסר – כל מציאותם והווייתם היא בגזל.

ויעקב מוכיח אותם, והתורה הקדושה כותבת זאת לדורות!

לשמוע את הצווחה

פעם שאל המשגיח, רבי יחזקאל לוינשטיין, שאלה פשוטה בדברי המסילת ישרים. הרמח"ל מגנה את הליצנות שגורמת לדחיית התוכחות, וכותב בין דבריו (בשער הזהירות), 'הוא שהנביא היה צווח על זה ככרוכיא... ועתה אל תתלוצצו, פן יחזקו מוסריכם'.

ושאל המשגיח בפשטות, מי אמר ללוצצו שהנביא צווח, אולי אמר זאת בניחותא?

והשיב, שהרמח"ל שמע את הצווחה - - -

יש זמנים שאתה מבין לכד מה נדרש ממך באותו מעמד. אתה נכנס לביתו של אדם גדול, וכובד הראש אופף אותך

מעצמו, גם אם אין שלט המודיע כי יש לדבר כאן בלחש. אתה מבין זאת בלי שהתחנכת ספציפית לדבר הזה.

בית ישראל עטופים בתפילת יום הכיפורים, מגיעים לתפילת נעילה והלכות נמסים, נשפכים ומתלהטים. איש לא אמר להם, 'כעת בוכים', זה הרגש שאדם מבין את המצב, כעת זו מציאות של 'פסקה זוהמת'.

אדם נמצא מאחורי דלת חדר ניתוח, קרובו מנותח כעת. לא מופיע בשולחן ערוך שבשעה כזו לא משתעשעים בדברי הבאי אלא קוראים תהילים בכוונת הלב. יש דברים שהלב מבין, התודעה הפנימית מכתובה את המוטל עליך.

שבקתיה להימנותך

הנה עוד הלכה בהלכות שכירות, הביא אותה בהגהות מימוניות בשם ספר אביאסף (שם ברמב"ם). אם גזרו תענית ציבור משום איזו צרה, אסור למלמד דרדקי להתענות ביחד עם הציבור. הוא ישתה את הקפה ויאכל את פרוסת הלחם עם הגבינה, בעוד שאחיו וחבריו יצומו.

כי אתה שכיר, וצריך לעשות את מלאכתך באמונה. אם נפגע הריכוז שלך, נפגעת העבודה שלך. ואתה צריך להיות הכי טוב שיכול להיות, לחדד את המחשבה איך להוריד לילדים את המושגים של מנחת מרחשת ופיטום הקמורת, לפשט להם כל משנה ומשנה ולהיות מרוכז בצרכים שלהם, בלי לפספס אף ילד.

לא רק הצבעי נדרש להיות שכיר המדייק בעבודתו, לא רק המזכיר במשרד ולא רק שוטף הרצפות. גם מלמד הדרדקי, ובמיוחד מלמד הדרדקי.

ולא תהא כהנת. סטודנט הלומד רפואה, במשך שבע שנות לימודיו לא ישחק, כי הוא יודע שהמשחק הזה יפיל ממנו את הכושר לתעודת רופא. הרואה חשבון יעבור שלוש מבחנים קשים עד מאוד, כי הוא רוצה להצליח ולקבל את התעודה, ובכל אותם שנים לא יראה חברים ולא יצא למיולים, לא יחשוב איך לפנק את עצמו ולא יעלה בדעתו להקדיש שעה לקריאת עיתון.

ועוד דבר, הוא לא מצפה שמישהו יטפח לו על השכם, הוא לא צריך עידוד.

מפנק מנוער עבדו

תחילת עבודת האדם, להכיר במציאות. והמציאות היא שאנחנו מפונקים, טרודים בהנאות שלנו ולא רוצים לעבוד קשה, אלא אם כן יש תמורה הולמת ומובטחת.

סביבנו גדל דור של צעירים שלא יעשו מבחן אם אין מלגה, לא יקדישו סדר לימוד ממושך אם אין תקרובת ראויה בסוף הסדר וגם לא יקומו מוקדם יותר מהמקובל, אם אין 'מתן שכרה'. הסוג הזה של הצעירים, יגיעו לביתם ויצפו שיגישו בפניהם את העוגה שאהבו, יפנו עבורם את המיטה הנוחה ויעריכו את מאמציהם בבית המדרש.

יושב עם בעלי ראתן

אין בדינו תשובות על שאלת נורמת העבודה שנהג יעקב אבינו, אבל דבר זה למדנו: מה שאתה עושה, אתה מוכרח לעשות הכי טוב שאפשר, והרמב"ם מבין שזה הסטנדרט, לעבוד הכי חד ומרוכז.



ראינו את עבודתו בקודש של הראשון לציון, הגאון רבי אליהו בקשי דורון. חמשה שיעורים ארוכים בשבת, ולפעמים גם ששה ושבעה, בכל מקצועות התורה, ומעודו לא אמר עייפות.

בביתו אירח כל צרוע וכל זב, רווקים מקשישים שלא התקלחו חודשים ארוכים, מפיתו אכלו ובמיטתו ישנו, חלקם מצורעים וחלקם עם מחלות קשות אחרות. בני ביתו ראו בזה נורמה של בית רגיל, ומעודו לא חשב למתג את עצמו כ'אבי המצורעים' או דומה לזה.

פעם ניסה להשיג רב מקומי, והתברר שמספר הטלפון שלו חסוי. הוא הקפיד על כך מאוד, תפקיד להיות זמין לכל העם, מי התיר להסתתר מאחורי מספר חסוי? אנשים צריכים אותך בכל שעות היממה, מה הפריבילגיה להיות בלתי מושג?!



'ואתנה ידעתן כי בכל כוחי עבדתי את אביכן' - - -

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

לעילוי נשמת
הבחור היקר
עמרם אביתר ז"ל
בן יבלחט"א
הרה"ג אליהו אזרזר שליט"א
יום היא"צ יא כסליו
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
חסידיא קדישא ופרישא
צדיק יסוד עולם ומתנהג בחסידות
כמוהר"ר יעקב לופס זיע"א
יום היא"צ יז כסליו
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
איש תם וישר, ומשאו ומתנו באמונה
דובר אמת בלבבו ומזיקר רבנן
האדון הנכבד
ה"ה גמליאל (ג'מיל) גינדי הכהן ז"ל
ניו-יורק
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשו בטוב תליך וזרעו יירש ארץ

הר"ר דוד בן אדל
שליט"א
לרפואתו השלמה
והמהירה
בתוך כל שאר
חולי עמו ישראל

פרשת ויצא תשפ"ד

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

חייב סילוק צואת כלבו

ב"ק (יח):

שאלה

ראובן שגר במושב, מחזיק ברשותו כלב שמירה שקשור בשרשרת, מפני גנבים ששכחים באיזור מגוריו. מידי פעם כשהולך עם הכלב בבוקר ברשות הרבים, למרות שמחזיקו עדיין עם השרשרת, הוא מאפשר לו מרחב גדול כדי שיעשה את צרכיו, והכלב עושם באמצע המדרכה ברה"ר או שנכנס לחצר פרטית ועושה זאת שם.

האם ראובן בעל הכלב חייב לסלק את צואת כלבו ממקומות אלו? ומה הדין אם לא סילקם, והולכי רגל ברה"ר שלא השגיחו בכך החליקו עליהם, וניזקו בגופם או בממונם כתוצאה מכך?

תשובה

א. מעיקר הדין בעל הכלב פטור מלסלק את צואת כלבו, בין אם כלבו עשה זאת ברשות הרבים, ובין אם עשה זאת בחצר פרטית. לפיכך אם אנשים החליקו על צואת הכלב, וכתוצאה מכך ניזוקו הם או ממונם - פטור בעל הכלב מלשלם להם את ניזוקם גם בדיני שמים.

ב. אמנם למרות הפטור מתשלום, ודאי שהיושר וההנהגה הראויה היא, שבעלי הכלבים יסלקו את צואת כלבם בכל מקום שעשו זאת. כמו כן אם הם גרים במקומות שאי סילוק צואת כלבם, יגרום לחילול השם - חייבים מדין תורה לסלקם, אע"פ שלא ניתן לחייבם ממונ מחמת כך.

מקורות

צואת הכלב נחשבת - צרורות, והיא תולדה של רגל

כתב רש"י בב"ק (יח): וז"ל: גללים [פי' צואת בהמתו או כלבו וכדו'] - נחשבים צרורות ע"כ. כלומר, למרות שזה בא מגוף הבהמה, אולם מכיון שאין זה חלק מגופה אלא דבר חיצוני שנוצר ממנה ומכוחה - דינם כצרורות, שהיא תולדה של רגל. והלכה למשה מסיני שמשלמים עבור הנזק הממוני הישיר שנגרם, כאשר הצרורות הזיקו לממונ חבירו - חצי מהנזק.

והיות וצרורות הינם תולדה של רגל, הרי מבואר בגמרא (ה) שישנה גזרת הכתוב שבעל הבהמה פטור על נזקי שן ורגל ברשות הרבים, ואפילו בדיני שמים. כי אינו מחויב לשמור על כלבו או בע"ח אחר שברשותו מנזקי שן ורגל כשהולך ברה"ר, מכיון שהתורה התירה לו להוליכו שם. ולכן הוא פטור על כל דבר שבעל חיים שברשותו עושה שם כדרך רגילותו [אורחיהו].

לפיכך גם הטלת הגללים ברה"ר - הם חלק מאורחיהו של הכלב, ונחשב כתולדה של רגל בצורת צרורות. והיות והתורה התירה לכלבו להיות ברה"ר באופן שאינו ראוי לנשוק או לקפוץ על בני אדם, לכן אם עשה את גלליו ברה"ר - אין דבר זה מתייחס לבעל הכלב, והוא פטור מלסלקם - כי הוא נחשב כאדם זר כלפם.

ונגדיר זאת יותר. מאחר וסיבת החיוב של האדם לשלם על נזקי ממונו כלולה בדברי התורה "ולא ישמרנו בעליו", לפיכך בכל המקרים שאין לבעלי הממונ חיוב שמירה - אין גם את החיוב תשלומים על מעשי כלבו או בהמתו, ואין מעשה בהמתו מתייחס אליו לחיבו.

הטעמים לפטור אם החליקו וניזוקו בצואת הכלב

לפיכך אפילו אם עוברי אורח החליקו על הגללים, וניזוקו מהקרע שעליהם הם הונחו ע"י הכלב, גם לדעת התוס' (ב"ק כח: בד"ה ונישוף באבן וכו', ובדף נ: ד"ה לשמואל וכו') שתמיד בעל הבור חייב לשלם על נזק שנגרם מחמת בור כשאדם חפרו, אולם בנידון דנן - בעל הכלב פטור משתי סיבות על הנזק שנגרם מחמת צואת כלבו.

א. כי הנזק ע"י הצואה שהונחה במקום - הזיקה כדן בור ברה"ר. ובגמ' (ב"ק מח.) דרשו את הפסוק "כי יכרה - איש בור" ולא - שור בור. כלומר, שדווקא אם איש כרה בור, חייב כורה הבור על נזקה, אבל אם בהמתו יצרה את הבור - בעליה פטור על נזקה. לפיכך בנידון דנן שהכלב הוא זה שיצר את הבור ע"י גלליו, בעליו פטור.

ב. מהטעם שנאמר לעיל, שאין בעל הכלב חייב לשמור על מעשה כלבו שעושה ברה"ר כאשר הוא מתנהג כפי דרכו. ולכן גם אם הגללים היו מזיקים באופן של רגל ברה"ר, ולא בצורה של בור, בעל הכלב פטור על הנזק שנגרם מצואת כלבו ומכל מה שקשור ומסתעף מכך. כי התורה פטרה על נזקי רגל ברה"ר כמבואר בב"ק (ה).

הפטור גם אם הכלב עשה צרכיו ברשות היחיד

והנה בנידון דנן, גם אם הכלב עשה את צרכיו בחצר פרטית, שמקום זה על בעל הכלב לשמור את כלבו שלא יכנס לשם, ולכן אם כלבו או בע"ח אחר שברשותו יזיק שם - חייב לשלם שנאמר "וביער בשדה אחר". למרות זאת בעל הכלב פטור מלסלק את צואת כלבו מהחצר הפרטית. וכן פטור מכל נזק ממוני שנגרם כתוצאה מגללים אלו לבעל החצר ולנמצאים שם.

והטעם: במקרה שניזוקו שם כתוצאה מהחלקה על צואת הכלב, כבר התבאר לעיל שמכיון שזה נחשב בור שחפר ויצר הכלב בלבד ולא בעליו - לכן פטור בעליו מכל תשלום על נזקי בורו של כלבו.

כמו כן לגבי סילוק צואת הכלב, שהגיע לשם בגלל שבעליו פשע בכך שלא שמר שכלבו לא יכנס לחצר הפרטית שלא ברשות - גם יהיה פטור הבעלים. כי התורה חייבה את בעל הכלב רק אם הכלב הזיק בפועל בגופו או ע"י כוחו בצורה של צרורות לממונ חבירו, וכתוצאה מגוף הבהמה או מצרורות אלו - נחסר ממונו של הניזק ממה שהיה לו לפני הנזק. ולכן אם בהמתו דרכה על חפצים שהיו ברשות היחיד ושברה אותם או שאכלה מפירות וירקות שגדלו שם או אפילו אם הבהמה או הכלב הטילו את גלליהם על העיסה או הלחם שהיו מונחים שם, וכעת מחמת הגללים צריך לזרוקם לאשפה. במקרה זה מכיון שממונ הניזק נחסר באופן ישיר מחמת מעשה בהמת המזיק, חייב בעל הבהמה לשלם לניזק את ניזוקו. [ומבואר בגמ' (ב"ק יח): שרק אם הבהמה הטילה את גלליה שנחשבים צרורות על העיסה של הניזק, כשעמדה במקום דחוק ועשתה זאת מחוסר ברירה - רק במקרה זה חייב בעל הבהמה לשלם חצי מהנזק כדן צרורות. אולם

אם למרות שיכלה לעשותם במקום אחר, היא העדיפה הפעם באופן משונה לעשותם דווקא על העיסה, נחשב הדבר כתולדה של קרן, והחיוב הוא מדין קנס, ולא גובים זאת בזמן הזה.]

אולם בנידון דגן הרי מחמת צואת הכלבים שנמצאת על המדרכה או על הדשא שבחצר הפרטית - לא נחסר מאומה מממון הניזק, כי המדרכה או הדשא, לא ניזוקו, ונשארו שלמים כמו שהיו לפני כן. אלא שהכלב הניח עליהם דבר מאוס שדרך בני אדם לסלק משם כדי שלא להחליק עליו או מחוסר נעימות, ריח רע וכדומה. נמצא שהכלב במעשיו - לא יצר בגופו נזק ישיר שמחסר את ממון הזולת, אלא גרם לניזק לטרוח לנקותו או שגרם לו לשכור פועל לסלק זאת. ומעשהו של הכלב נחשב - כגרמא בלבד, מאחר ולא עשה מעשה מזיק של חיסור ממון הזולת. לפיכך אע"פ שחייבו חז"ל בדיני שמים אדם שהזיק במעשיו ע"י גרמא, אולם אם כלבו או בהמתו הזיקו ע"י גרמא, פטורים בעליהם אפילו בדיני שמים. [ועיין ברמ"א חו"מ סי' שפו, א בשם הנמוקי יוסף.]

נמצא למסקנה, שבעל הכלב פטור מלשלם גם בדיני אדם וגם בדיני שמים על נזקי צואת כלבו, בין אם הכלב עשאו ברשות הרבים, ובין אם עשאו ברשות היחיד. ופטור זה כולל, בין אם אנשים החליקו מחמת הצואה וניזקו הם או ממונם מהקרקע שמתחתה, ובין לגבי החיוב לסלקה בעצמו או ע"י פועל מהמקום שכלבו עשאה.

ההנהגה הראויה

אולם ודאי שהיושר וההגינות מצריך אותו לסלק את צואת כלבו מכל המקומות שבהם כלבו עשאו. וכל בר דעת מבין, שאף אדם אינו צריך לסבול מכלבו, כשם שגם הוא לא רוצה לסבול ממעשיהם של כלבים אחרים. כמו כן, אם הדבר נעשה באיזור שאם לא יסלק את צואת כלבו - יגרם חילול השם ע"י התושבים הגרים שם, שכתוצאה מאי סילוקה הם ידברו בגנות שומרי המצוות - במקרה זה חייב בעל הכלב למנוע את חילול השם שיכול להיגרם מחמתו, ולסלק מידיה את צואת כלבו. כמבואר בגמ' ביומא (פג) מהדוגמאות שהביאו שם האמוראים, שאפילו בדברים שמותר לעשותם על פי התורה, אולם אם יגרם מחמתם חילול השם - חייבים למנוע זאת וע"ש.

תשלום עבור הנאה מפעולה שנעשתה עבורו

ב"ק (כ:.)

מבואר בגמרא (כ:.) שאם אדם נהנה מממון חברו הנאה ששווה כסף, ובגלל הנאתו נחסר ממון מחבירו, דהיינו: זה נהנה - וזה חסר, חייב הנהנה לשלם לחבירו עבור הנאתו כמקובל. כמו כן מבואר בגמ' בב"מ (קא) בנידון של יורד לשדה חברו שלא ברשות והשביחה וכו', שאפילו אם חברו עשה עבורו פעולה שמקובל לשלם עבורה כסף, וכל שכן אם חברו גם שילם עבורו ממון כדי להשביח את שדהו או להועיל לרכוש אחר שבבעלותו, מכיון שהנהנה קיבל מחבירו דבר ששווה כסף - חייב הנהנה לשלם לחבירו כפי מה שמקובל בשוק לשלם עבור פעולה או השקעה ממונית כזאת. חיוב זה קיים, אפילו אם הנהנה לא ביקש מחבירו שיעשה זאת עבורו, אלא חברו עשה זאת מעצמו. אולם המקבל מודה שהוא נהנה מכך, ושווה לו לשלם עבור כך כסף.

הכלל היסודי שכתב הרמ"א בנידון זה

והנה כתב הרמ"א (חו"מ סי' רסד, ד) כלל יסודי בנידון זה: כל אדם שעושה פעולה או טובה כל שהיא לחבירו, שמקובל בשוק לשלם עבורה כסף - חייב מקבל הפעולה לשלם עבורה כסף, ואינו יכול לומר לו

- עשית זאת עבורי בחינם בתור טובה או בגלל החברות או קירבת המשפחה שיש לנו.

חיוב זה קיים - למרות שמקבל הפעולה לא ביקש ממנו שיעשה זאת עבורו. וכל שכן שחייב לשלם, אם הוא זה שביקש מחבירו או מקרובו לעשות עבורו טובה זו. אלא בגלל שלא דיברו מראש על התשלום, חשב המבקש שהוא יעשה זאת עבורו בחינם, בעוד שעושה הפעולה חשב לקבל עבורה כסף. ואפילו אם עושה הפעולה לא חשב מאומה לפני כן ביחס לקבלת הכסף - צריך הנהנה לשלם לו על כך. כי באופן סתמי דעת כל בני אדם - לקבל כסף עבור פעולה שעשו, שמקובל בשוק לשלם עבורה כסף. ולכן ודאי שרצונם היה לקבל כפי הסכום שמקובל לשלם עבורה.

ורק אם עושה הפעולה מודה שחשב מראש מחשבה הפוכה - לעשותה בחינם, מבואר בנתיבות (ביאורים סי' יב, ס"ק ה) שפטור מי שקיבלה מכל תשלום. מאחר ומעולם לא חל כאן חיוב ממוני עבורה, כי היתה כאן מחילה מראש על השכר. ואע"פ שלאחר שהפעולה נעשתה, מתחרט אותו אדם, ורוצה שישלמו לו עבורה - אינו יכול יותר לחייבו לשלם, כי לאחר עשיית הפעולה - לא יכול להיווצר חיוב ממוני חדש.

דוגמאות שכיחות לחיוב זה

א. אדם הציע לקרובו או לחבירו שידוך עבור אחד מילדיו. או שהציע לו דירה לשכירות או קניה, ומחמת הצעתו החבר או הקרוב קידם את הרעיון שהגיע בסוף לסגירת השידוך או העיסקה - מגיע למציע שכר כפי שמקובל לשלם עבור כך לכל אדם זר שיעשה זאת. וכמובן שתלוי בכל מקרה לגופו, מה היה חלק המציע בעיסקה או בשידוך, והאם הוצרכו להכניס אנשים נוספים כדי לגומרה וכו'.

אמנם אם המציע מודה שבעת שהציע, חשב באופן ברור להציעו בחינם לשם מצוות חסד וכו' - באופן הזה בלבד פטור חברו מלשלם לו. אבל אם טוען המציע כפי שמקובל במקרים רבים, שבעת ההצעה לא חשב מאומה על הכסף, אלא הציע זאת באופן סתמי, במקרה זה - מגיע לו שכר עבור הצעתו וחלקו בשידוך או בעיסקה - כפי שמקובל לשלם בשוק לאדם זר על פעולה או אמירה מעין זו.

ב. אם הציע לחבירו דבר שלא מקובל לשלם עבורו דמי תיווך כגון: אם אחד פנה לחבירו, האם הוא מכיר רופא מומחה בתחום מסוים, ואכן הוא הציע לו רופא מסוים, והטיפול אצלו הצליח במיוחד וכו'. או שביקש מחבירו שיחתום עבורו ערבות בבנק או לגמ"ח מסוים, ואפילו על סכום גדול - לא מגיע למציע הרופא או לחותם על הערבות כל תמורה כספית עבור כך - כי בזמן הזה אין מנהג לשלם עבור דברים אלו כסף כמבואר ברמ"א (חו"מ סי' קכט, כב), ובקצות (שם סי' ק ט) וע"ש.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

תתן אמת - ליעקב

הנה מהותו ומידתו של יעקב היא - אמת, וכלשון חז"ל: תתן אמת - ליעקב. והיות ויש מספר קושיות לגבי דברים מסוימים שעשה יעקב אבינו כיצד הם תואמים את מידת האמת, כמו שכבר מובא בספרים מגדולי הדורות שלפנינו. לפיכך בס"ד נבאר להלן את מעשי הצדיק, ונראה איך הם תואמים ללא כל רבב את מידת האמת, ואת כל הלכות חושן משפט שנפסקו בשו"ע. וכידוע, שאין לנו, ולאף אדם - שום אפשרות לפקפק בכי הוא זה על שלושת אבותינו וארבעת האמהות הקדושים, מלבד מה שגילו משמים לחז"ל ברוח הקודש, שהיתה איזו שהיא פגימה מזערית לפי דרגתם הגבוהה.

ארבעה דברים בהם התקשו

א. איך קנה יעקב מעשו את הבכורה תמורת נזיד עדשים בלבד, הרי ודאי שהיא שווה יותר מכך, ואם כן יש כאן אונאה גדולה במחיר, שמלבד איסור התורה לעשותה, גם המקח בטל במקרה זה.

ב. איך הותר ליעקב ולרבקה אמו להשתמש בבגדי עשו שהופקדו אצלה. הרי יש בכך איסור מצד רבקה של - שליחות יד בפקדון. ומצד יעקב - איסור של שואל שלא מדעת, שדינם כגולן.

ג. מהו ההיתר ההלכתי שהיה ליעקב להטעות את יצחק אביו ולומר לו שהוא עשו בנו, כדי לקחת ממנו ע"י כך את הברכות שנועדו לעשו.

ד. איך הותר ליעקב להטעות את לבן ע"י תחבולתו עם המקלות בשקטות המים, כדי שיוולדו לו כבשים נקודים, ורודים, ועקודים וכו' [קושיית דעת זקנים מבעלי התוס' פ' ויצא ל, לו].

ביאור למה לא היתה אונאה במכירת הבכורה

א. אמרו רבותינו הראשונים בב"מ פ' הזהב, שהטעם לאיסור אונאה במחיר הוא, כי המתאנה טוען למי שהונה אותו, למה לקחת ממני מחיר יקר, הרי יכולתי להשיג חפץ דומה באותו איזור בפחות ממש עשרה אחוז [שתות] ממה שמכרת לי, וממילא אני לא מוחל לך על האונאה - ולפיכך המקח בטל. טענה זו שייכת כאשר אכן ניתן להשיג דבר דומה באותו איזור. אבל בנידון דנן, הבכורה של עשו היתה ייחודית ולא ניתן היה להשיגה במקום אחר או אצל אדם אחר, וממילא אין לה שום מחיר. נמצא שכפי שסיכמו הצדדים ביניהם - זהו מחירו, ולכן לא שייך הנידון כלל לאיסור אונאה.

ב. כתב השו"ע (ח"מ סי' רכז, ט) וז"ל: וכן אם מכר - מפני דוחקו, וזלזל במכירתו יותר מכדי שהדעת טועה, שניכר שמפני דוחקו הוצרך לזלזל - אינו יכול לחזור, דידע ומחיל ע"ל. והרי כך בדיוק קרה גם בנידון דנן. שעשו מכר מרצונו את הבכורה מפני דוחקו לאכול, לאחר שבא עי"פ ורעב מהשדה. נמצא שאע"פ שיעקב לא הכריחו למכור לו את בכורתו, בכל זאת עשו מרצונו ומתוך ידיעה ברורה מכר לו את הבכורה תמורת נזיד העדשים, למרות שידע מה הוא מוכר בתמורה למה שמקבל. ועל מקרה כזה פסק השו"ע בפירוש - שאין בזה אונאה.

ג. מבואר ברש"י (כה, לב) שעשו טען ליעקב, שהיות וכבכור אני צריך להקריב קרבנות לה', והרבה עונשי מיתה כרוכים בכך, אם כן אין לי כל צורך בכך, כלומר - זה לא שווה לי מאומה. או כפירוש הרמב"ן שם (פסוק לד) שהיות ורוב הסיכויים שאני אמות עוד בחיי יצחק אבי בעת הצייד של החיות הטורפות או מחמת חיילי נמרוד שמחפשים אותי, כך שממילא לא יצא לי להקריב קרבנות. לכן כבר כעת אין הבכורה שווה לי מאומה, כי לא אוכל לממשה למעשה, ולכן עדיף לי לקבל עכשיו את האוכל עם נזיד העדשים מאשר הבכורה. נמצא שאפילו לדברי עשו עצמו - הוא לא התאנה במחיר, אלא קיבל דבר ששווה לו יותר מהבכורה.

ד. כתוב שם (כה, לד) שלאחר שעשו אכל ושתה - הוא ביזה את הבכורה. נמצא שעשו ברשעותו גילה - שהבכורה לא שווה לו מאומה. ואדרבה לדעתו הוא חשב, שהוא חכם יותר מיעקב, כי קיבל לאכול ולשתות בתמורת לדבר שאינו שווה מאומה. אם כן בבזיון הבכורה יש כאן הודעת בעל דין, שלא התאנה מאומה מהמקח, ואדרבה במקח שנעשה - קיבל לדעתו יותר מיעקב.

ביאור ההיתר הראשון להשתמשות רבקה ויעקב עם בגדי עשו

תחילה נקדים מהם הבגדים האלו, לצורך מה נועדו, וכיצד הם הגיעו לידי עשו. כתוב במדרש רבה (במדבר ד, ח) אדם הראשון היה בכורו של

העולם. וכשהקריב את קרבנו, לבש בגדי כהונה שעשה לו הקב"ה. והם הבגדים שנאמר (בראשית ג, כא) "ויעש ה' אלוקים לאדם כותנות עור וילבישם". ומבואר שם בבעל הטורים, שהם היו שמונת בגדי כהונה שעמם הכהן גדול מקריב. והנה לפני שמת אדם הראשון, הוא מסרם לשת בנו, שמסרם למתושלה, שמסרם לנח. ונח מסרם לשם בנו למרות שלא היה בכור [יפת היה הבכור]. מפני שצפה ברוח הקודש, ששלושת האבות יצאו ממנו - והם זורעם יקריבו את הקרבנות לה', ויצטרכו לבגדים אלו לצורך הקרבת הקרבנות, ע"כ תורף דברי המדרש שם.

והנה כתוב במד"ר (תחילת פ' אחרי מות כ, א) שכשיצא נח מהתיבה - הכישו האריה ושבר את רגלו ונעשה בעל מום, ולכן לא היה כשר להקריב קרבן. לפיכך נתן את הבגדים לשם בנו שיקריב את הקרבן גם כשיצאו מהתיבה, וכן מכאן ואילך. וכפי שכתב רש"י (בפ' לך לך י, ט) שמלכי צדק מלך שלם - הוא שם בן נח שהיה כהן גדול - והוא זה שהקריב את הקרבנות לה'. וכתב בספר הישר בפ' נח, שלאחר שיצאו נח ובניו מהתיבה, גנב חם בן נח את הבגדים והסתירם במקום סתר. ואח"כ נתנם בחשאי לכוש בנו. וכאשר נולד לכוש בנו נמרוד - נתנם לו, ולבסוף עשו גנב אותם מנמרוד, לאחר שהרגו בשדה בהיותו כבן חמש עשרה שנה בלבד.

לאור האמור מבואר, שבגדים אלו היו שייכים לשם שקיבלם מנח - כדי שיתן אותם בבוא העת לשלושת האבות. אלא שהם גנבו ממנו ע"י חם עד שהגיעו לבסוף לידי עשו. לפיכך מאחר ושם שעדיין היה חי בעת גניבת עשו את הבגדים מנמרוד, ונפטר רק שלושים וחמש שנה לאחר מכן [עשו גנבם מנמרוד בשנת - אלפים ומאה עשרים ושלוש לבריאה, ושם נפטר בשנת - אלפים מאה חמישים ושמונה לבריאה] - עדיין לא התיימש מהם, אם כן בגדים אלו נשארו עדיין שייכים לשם אע"פ שאינם ברשותו. נמצא שגם כשהבגדים היו אצל עשו, היה כאן רק שינוי רשות בלי יאוש הבעלים שלהם שהיה שם, שממנו הם גנבו - ודבר זה לא מוציאם מבעלות הממונית של הנגנב. והיות ושם קיבלם מנח - כדי לתיתם לאבות שכעת מבין שלושתם - רק יעקב יכל להקריב קרבנות. לפיכך צדקה רבקה שנתנה אותם ליעקב להשתמש בהם - כי באמת הם שייכים גם מבחינה ממונית ליעקב בלבד - ולא לעשו. ולכן יעקב כשבא לקבל את הברכות - לבש את הבגדים ששייכים לו, למרות שעשו החזיקם בגניבה אצלו.

ההיתר השני להשתמשות רבקה ויעקב עם בגדי עשו

היתר נוסף להשתמשות רבקה ויעקב עם בגדים אלו הינו, על פי המבואר במדרש תנחומא (הקדום בפ' תולדות אות יב) וז"ל: כשעמד יעקב ולקח את הבכורה מעשו, אמרה רבקה: הואיל שלקח יעקב את הבכורה מעשו - בדין הוא שילבש בגדים אלו ע"כ. כלומר, היות ומטרת קנין הבכורה מעשו היתה לצורך הקרבת הקרבנות כמבואר ברש"י שם (כה, לב וע"ש), והיות ואת הקרבנות ניתן להקריב - רק עם שמונת בגדים אלו שעשה הקב"ה לאדם הראשון, וכפי שכתב בעל הטורים פ' בראשית (ג, כא) שהובא לעיל. נמצא שבמכירת הבכורה כלולה גם מכירת בגדים אלו - כי רק באמצעותם ניתן לממש את הקרבת הקרבנות. ונוסיף עוד, שגם בזהוה הקדוש בפ' תולדות כתוב בפירוש, שבמכירת הבכורה - היה כלול גם מכירת בגדים אלו שנועדו לצורך הקרבת הקרבנות.

לאור האמור, אפילו אם הבגדים היו שייכים לעשו ולא היו גנובים אצלו, הוא הרי מכרם ליעקב - ארבעים ושמונה שנים לפני כן. [מכרם בגיל חמש עשרה, ויעקב לקחם לקבלת הברכות בגיל ששים ושלוש] כך שודאי שצדקו רבקה ויעקב שהשתמשו בבגדים אלו ללא ידיעת עשו - כי הם לא היו שייכים לו אלא ליעקב שקנאם ממנו יחד עם

קניית הבכורה. והסיבה שיעקב איפשר לעשו להשתמש בהם בנתיים באותם השנים, כנראה שהיה אנוס על כך מעשו, שרצה ללבשם בעת הצייד, כדי שישמרו עליו מפני החיות הטורפות. ויתכן אפילו שיעקב שבנתיים עוד לא הקריב קרבנות, נתנם מרצונו לעשו, כדי להציל את חיי עשו מהחיות הטורפות שצד אותן.

ההיתר ההלכתי ליעקב להטעות את יצחק אביו

א. כתוב ב' תולדות (כז, יג) "ותאמר לו [ליעקב] אמו - עלי קללתך בני" וכו'. וביאר זאת שם בתרגום אונקלוס - כך נאמר לי בנבואה ע"כ. כלומר, רבקה קיבלה נבואה עצמית או באמצעות שם, שכך עליה לעשות. וכעין זה כתוב במד"ר שם (סו, ח) בשם ר' חנינא ב"ר פפא, למה כהו עיניו של יצחק - כדי שיעקב יקבל את הברכות ע"כ. נמצא שכך היה רצון ה' שיעשה, ולשם כך הוא עיוור את יצחק אבינו, כדי שיעקב יקח את הברכות ע"י שיטעה אותו שהוא עשו. אם כן ברור, שאם יצחק היה יודע מראש שזה רצון ה', שרק יעקב יקבל את הברכות ולא עשו - ודאי שהיה אומר מלכתחילה ליעקב שיכין לו את המטעמים כדי לברכו. נמצא שיעקב שקיים את רצון ה', בכך הוא גם קיים את רצונו של יצחק, שרצה תמיד שהוא ובניו יקיימו רק את רצון ה'. א"כ לא רק שיעקב לא הטעה אותו, אלא עשה מה שיצחק עצמו היה אומר לו שצריך לעשות. אלא שבאותה שעה נעלם מיצחק מהו רצון ה' שיעשה.

ב. יצחק אבינו רצה לברך את עשו בגלל שתי סיבות: א - בגלל שהיה בכור. ב - הוא חשב בטעות שעשו גם צדיק וראוי לברכה, כמבואר ברש"י (כז, יז) על הפסוק "כי ציד בפיו" וע"ש. לפיכך אם היה יודע שהעובדות האמיתיות הינן הפוכות לחלוטין - ודאי שלא היה רוצה לברכו אלא את יעקב. וראיה לכך, מדברי רש"י (כו, לו) בשם מד"ר שם כז, ב, שלאחר שעשו אמר ליצחק שהוא מכר את בכורתו ליעקב, אמר לו יצחק: כל מה שחרדתי עד כה ממעשהו של יעקב, כי חששתי שברכתי את הקטן לפני הגדול. אולם כעת שאתה אומר לי שמכרת לו את הבכורה, נמצא שדוקא בברכתי את יעקב - עשיתי כדן, ולא כפי שרציתי לעשות, לפיכך אמר יצחק - גם ברוך יהיה.

כמו כן כתוב בפסוק (כז, לג) כשהגיע עשו לקבל את הברכות "ויחרד יצחק חרדה גדולה - עד מאד". וביאר רש"י שם (פסוקים: כז, לג) שכשנכנס יעקב - נכנס עמו ריח גן עדן. ואילו כשנכנס עשו - ראה שהגהנום פתוחה מתחתיו, ולכן חרד כל כך. כלומר, רק לאחר ששים ושלש שנים נודע ליצחק מטעותו הגדולה שחי עמה במשך השנים הנ"ל. עד שכתוב שם במד"ר (ב, יט) שחרדתו היתה גדולה - יותר ממה שחרד בעת שעקדו אותו על המזבח. לפי זה ברור, שאם יצחק היה יודע מטעותו לפני כן - לא היה מוכן לברך בשום אופן את "איש הגהנום" והיה מברך רק את "איש גן העדן". נמצא שיעקב לא רק שלא שיקרו או הטעה אותו, אלא עוד הציל את יצחק מלטעות בדבר שלא יוכל לתקנו לאחר מכן. נמצא שבכך קיים יעקב בשלימות את ציווי התורה "לא תעמוד על דם רעך".

ההיתר לשינוי בדיבור של יעקב

אע"פ שלצורך קבלת הברכות נאלץ יעקב לומר ליצחק "אנוכי עשו בכורך" למרות שהדבר אינו נכון - אולם אין בכך איסור שקר. כי איסור שקר כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער ג אותיות קעח - קפו) הינו - רק כאשר אינו לתועלת מי שנאמר לו הדברים. מה שאין כן אם ע"י השקר יהיה למקבלו תועלת - אין בכך איסור שקר. ולדוגמא, אם

ראובן העצל חייב ליסוע לרופא באוטובוס שמגיע בעוד עשר דקות. וכדי שייספיק אותו צריכים לומר לו, שבעוד חמש דקות האוטובוס מגיע, ואז הוא יזדרז ויגיע לתחנה. במקרה זה - אין בכך שקר, כי השינוי בדיבור - זה לתועלת האדם שנאמר לו הדבר. לפיכך כך גם לגבי יעקב, מכיון שרק ע"י אמירתו ליצחק "אנוכי עשו בכורך" ניצל יצחק מלעשות טעות חמורה ולברך את "איש הגהנום", לכן במקרה זה גם ביחס ליצחק אבינו השינוי בדיבור נקרא - מעשה הצלה שאין כמותו, ולא שקר. ולכן גם כשנודע ליצחק מטעותו, שניצל ממנה בזכות יעקב, מיד בירך את יעקב - "גם ברוך יהיה".

ההיתר לכתחילה לעשות את התחבולה עם המקלות

תחילה נקדים את קושיית דעת זקנים מבעלי התוס' (ל, לו) על מעשהו של יעקב בהצגת המקלות על יד שקתות המים: ואם תאמר, צדיק גמור כיעקב - איך עשה רמאות? ותרצו, שהיות ועל פי התנאי שעשה יעקב עם לבן, התיישים הגדולות, וכן הנקודים היו צריכים להשאר בידי יעקב [כדמוכח מפסוק לב], אלא שלבן רימהו ולקח גם אותם, לכן עשה יעקב מה שיכל לעשות בבחינת "עם עקש תתפתל" ע"כ. נמצא שלדעתם גם לאחר תירוצם, מעיקר הדין לא הותר ליעקב לעשות מה שעשה, אלא בגלל שלבן רימהו בניגוד להסכם, לכן הותר לו לעשות את התחבולה עם המקלות - כדי שע"י כך יוכל לקבל מה שהגיע לו על פי ההסכם שנעשה ביניהם. דהיינו מעשהו של יעקב נחשב כמו - תפיסת ממון מהגזלן או דומה לגדר של - עביד איניש דינא לנפשיה, שמבואר בב"ק (כז, ד), ובשו"ע (ח"מ ס"ד ד) וע"ש.

והנה אע"פ שלמסקנה גם לדברי בעלי התוס' בנתונים שהיו - נהג יעקב כראוי וכפי ההלכה שצויינה לעיל. אולם בקוצר דעתי, לא זכיתי להבין את קושייתם. ועיקרי הדברים כתובים למעשה בפירוש הרמב"ן שם וז": כיון שהסכימו להיות שכרו באלה - היה רשאי [יעקב] לעשות כל מה שיוכל להולידם כן ע"כ. וננסה לבאר ולהרחיב בס"ד יותר את דבריו.

מבואר שם בפסוקי התורה, וברש"י (פסוקים: לג, לו) שעל פי ההסכם שלהם, מגיע ליעקב מלבן עיזים שהם: נקודים, וטלואים. וכן כבשים שהם - חומים. ולבן ברשעותו נתן ליעקב את העיזים והכבשים מהסוג הזה שהיו חולות, ועקרות, ולא את הבריות שבהם. על כל פנים כעת גם לדעת לבן, העיזים והכבשים שנתן ליעקב - הינם מעתה בבעלותו הבלעדית של יעקב בלבד. והנה אם למשל יעקב היה מוצא איזה שהיא תרופה בחו"ל שמרפאת את בעלי החיים שברשותו, ונתן להם אותה, וכתוצאה מכך הם ילדו - ברור שכל מה שנולד מהם שייך ליעקב, כי הרי הם נולדו מהצאן שגם לדעת לבן שייכים רק ליעקב. אם כן למה שישתנה הדין, אם במקום לתת להם תרופה, פעל יעקב באופן טבעי ע"י המקלות בשקתות המים, שבאמצעותם הולידו הצאן ששייכים לו בלבד, עיזים וכבשים רבים הדומים להם.

נמצא לדברינו, שאפילו אם היה לבן אדם ישר, וגם החלוקה היתה הוגנת - אין שום מניעה הלכתית או מוסרית בשום צורה שהיא, שתמנע מבעל הצאן לעשות גם לכתחילה פעולות טבעיות להרבות את צאנו שהגיע לחלקו. לאור זאת ברור שמעשהו של יעקב עם הצאן שהיה שייך לו גם לדעת לבן - נעשה כדן וללא כל פיקפוק. וממילא כל הנולד מהם - שייך רק ליעקב, כי הוא הבעלים היחידי שלהם. ולכן לא זכיתי בעוני להבין את קושיית רבותינו בעלי התוס', אע"פ שכאמור לדינא, גם לדבריהם בנידון של יעקב - מעשהו נעשה כדן מדין תפיסה, וכדי להציל עשוק מיד עושקו.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

פרשת ויצא

מעריבי החיזוק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

יבואר בגודל
הכח של עמל
התורה מתוך
נסיבות:

יבואר דברי
הגר"א
במשלי בגודל
הס"ד שיש
בשינה

יבואר עוד
כמה שהגאון
והאר"י זצ"ל
מיעטו בשינה
אף שגם
בשינתם עסקו
בתורה

ידוע קושיית העולם בפסוק ויתרוצצו הבנים בקרבה, ותלך לדרוש את ה', ומבואר שענין הרציצה שיעקב אבינו רוצה לצאת בבתי מדרשות, ועשיו במקומות של ע"ז, ובשלמא עשיו מובן שרוצה לצאת שברחם אמו כל היום הוא שומע ממלאכי עליון שיעורי תורה וכו' ועשיו שואף לעוה"ז רוצה לצאת החוצה אבל יעקב אבינו כל השאיפות שלו זה תורה ומצוות, והמקום תורה הכי גדול זה ברחם אמו, ומדוע חפץ לצאת, והתירוץ שאומרים שיעקב אבינו מחפש ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך התמודדות, והתמודדות הגדולה היא בעוה"ז שיש התמודדות מתמדת במלחמת היצה"ר, וידוע דברי המדרש על הפסוק בראשית א' לא, וירא אלוקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, זה יצה"ר, וידוע מה שכתב בביאורי הגר"א על הפסוק הנ"ל שזה מרומז בק"ש, ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך בשני יצריך, וזה מה שיעקב אבינו מחפש לצאת, ובודאי כשמתחילים פרשת ויצא על הפסוק ויקץ יעקב משנתו, מובא במדרש רבה אמר רבי יוחנן אל תקרא משנתו אלא ממשנתו, משום שקשה ליה שבפרשת מקץ כתוב ויקץ פרעה ולא כתוב משנתו, וביעקב כתוב משנתו, והתירוץ שיעקב קם ממשנתו דהיינו מלימוד התורה, וכתב שם הגר"א שאדם שישן זוכה ללמוד מה שלומד בשבעים שנה בשעה אחת, אך מאותו לימוד אין לו שום שכר וזה גופא השכר, ומזה מבואר כנ"ל שעיקר השכר בלימוד התורה שבא מתוך יגיעות ומתוך התמדה, ולפי גודל העמל והצער גודל השכר, ובזה מיושב קושיית העולם מדוע יעקב לא ישן עד שיצא מבאר שבע, הרי בחלום השיג השגות גדולות ובפרט בחלום של סולם מוצב ארצה וכו' שידוע שבחלום הנ"ל יש כ"כ הרבה תורה וסתרי תורה, אלא יעקב אבינו חפש כל השנים ללמוד תורה מתוך יגיעה ועמל טרם שיצא מבאר שבע, שהלך לחפש את זיווגו שפה כתוב וילך במקום ההוא וזכה לגלות את החלום של סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה.

בספר אמונת התחיה שיצא בשנת תרנ"ד פ"ח דף מ"ה, כתב שהגאון מוילנא צוק"ל עמל כל חייו להזדכך מכל עניני החומריות, עד שישן שני שעות בכל מעל"ע, עד שהגאון בתוך שינתו היה מרחש בשפתותיו דברי תורה והגיע למדרגה של מיעוט תענוג, ומיעוט שינה, ודי לו בכזית לחם כל יום ושינה של שתי שעות מעת לעת ובודאי שאם הגאון היה ישן ואוכל יותר היה משיג בשינתו שחיפש תורה דליה דהיינו עמל ויגיעת התורה, ולכן מיעט בריבוי שינה ואוכל אף שחיכה לו שם גן עדן שעין לא ראתה, מ"מ ניצל כל רגע מחייו שכל רגע מהחיים זה תורה של עמל והתמודדות כידוע, ולכן פחד מיום המוות ומיעט בשינה עכ"ל וידוע שהגאון מוילנא לפני מיתתו אחז בציציותיו,

יבואר עוד
בגודל הנסיונות
של יעקב אבינו
עד כדי שהגיע
לפקו"נ

יבואר עוד
בגודל העניין
של אחדות ע"פ
ממשנתו של
אא"ז הגאון ר'
יצחק אייזיק
חבר

ולא יכל להיפרד מהם, ויש הרבה סיפורים כמה הגאון מוילנא פחד מיום המות משום שרצה להמשיך לחיות בחיים של התמדה ונסיונות, בפרשת השבוע אנו פותחים ויצא יעקב מבאר שבע וכו' וידוע שיעקב אבינו מהרגע שנוצר עד יום מותו עבר נסיונות קשים וכו' והנסיון הגדול של יעקב עד פרשת ויצא היה עם עשיו, ומוזכר בפרשת תולדות שיעקב בצוואת אמו עמד בנסיון של קבלת הברכות עד כדי כך שהגיע למצב של פיקו"נ, כמו שכתוב ויאמר עשיו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי, ומבואר בפסוקים שרביקה קבלה ברוח הקודש על מזימת עשיו, וספרה ליעקב ע"ז שהוא צריך לברוח מהבית, כמו שכתוב בהפטרה ויברח יעקב שדה ארם וכו' וליצחק אמרה נוסח אחר שיצחק צריך לישא אשה, וראיתי בספר אוה"ח שהסביר שהטעם שרביקה לא ספרה ליצחק את מטרת הבריחה של יעקב מצד פיקו"נ אלא רק משום נישואין שחששה מאיסור רכילות, ואילו ליעקב ספרה את מזימת עשיו משום לא תעמוד על דם רעך, ואף שהייתה יכולה גם לומר ליעקב שסיבת הבריחה היא מחמת נישואין כמו אצל יצחק, אבל מצד מטרת נישואין לא היה צריך יעקב לברוח מחמת פקו"נ, כמו שמבואר בנביא בהושע ויברח יעקב שדה ארם דהיינו שיעקב ברח מביתו מחמת פיקו"נ, ובדאי שמתבוננים בגודל הס"ד שיש כאן ליעקב שמצד אמו הוא בורח משום פקו"נ, ומצד אביו הוא הולך לנישואין שאם יצחק היה רואה כאן פקו"נ כמו רביקה אולי היה משלח את עשיו ולא את יעקב ואז עשיו הולך אל פדן ארם לישא את רחל ולאה שאביהם לבן היה ממינו של עשיו והיה מסייע לו, ואז היינו מפסידים את המשך השבטים שקשור לאמהות הק', כמו שמברכים את הבנות בש"ק ישמך אלוקים כשרה רביקה רחל ולאה, ומזה רואים כמה אפשר להפסיד מדיבור אחד של רכילות, וע"י שרביקה נזהרה מאיסור רכילות, ספרה ליצחק על סיבת הבריחה של יעקב רק משום נישואין, וגם זכה יעקב להמשך הברכות, שכתוב ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך ויתן לך את ברכת אברהם וכו', שזה המשך הברכות של ויתן לך וכו' בפרשת ויצא כתוב שיעקב אבינו חיבר י"ב אבנים ע"מ לעשות את המציבה ונעשו אבן אחת וידוע מה שכתוב בספרים הק' שי"ב אבנים זה קשור לי"ב שבטי י"ה וכו' שכל אבן היתה לבד היה מחלוקת בין האבנים, שכל אבן אמרה עלי יניח צדיק את ראשו, וכשכל האבנים נתחברו יחד לאבן אחת, אז נשלם המצבה של יעקב דהיינו שי"ב שבטים, כ"ז שכל אחד משתייך לעצמו, ואינו מחובר לשני אין שלימות לעם ישראל אבל השלימות האמתית הוא מה שאומרים בשבת במנחה אתה אחד ושמך ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, וזה מה שמחזיק את עמ"י בכל דור ודור ע"י ריבוי האחדות, ע"י שכל אחד משתתף בשמחת חברו ומצטער בצער חברו שאין בכל אומות העולם כמוהו, וזה מה שצריך להתחזק בימים אלו שרואים כ"כ הרבה נסיונות, והרבה חללים נופלים צריך מאד לברוח מפירוד לבבות, ולהתחזק בגודל האבן הזאת ששמתי מציבה דהיינו שכל האבנים נתאחדו להיות אבן אחד ועי"ז יהיה בית אלוקים דהיינו הבית השלישי בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אמן

לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

"והשבות אל לבבך"

מדברי מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל על לימוד המוסר

מכתבי מרן

להתחזק בלימוד ספרי יראה חצי שעה בכל יום

למוד המוסר הנהוג בישיבות הי' כאלה שהתנגדו לזה, והחפץ חיים זצ"ל בספרו בית ישראל כותב שאפילו הי' כאלו שהיססו מלהנהיג זה בישיבות מ"מ עכשיו היינו בזמן הזה ודאי זה צורך גדול מאד.

ואם בזמנו כן מה נאמר על זמנינו שירדנו פלאים וצריך מאד להתחזק והלואי הי' לומדים ספרי יראה יתכן שהיינו מצילים הרבה מרדת שחת.

לכן יש להתחזק בזה ללמוד כל יום חצי שעה בספרי יראה ויהי' סייעתא דשמיא. ואם א"א לו לכל הפחות פעם ביום יחשוב על מצבו הרוחני. א.ל. שטיינמן [קובץ אגרות ט"ו]

לקבוע סדרי לימוד בספרי יראה בכוללי אברכים

בס"ד שלו' וכטו"ס להרבנים המופלגים וכו' נעימות בימינם נצח.

הנה לפני כמה שנים גילו דעתם גדולי ראשי הישיבות בחובת לימוד ספרי יראים בכוללים לפני התפילה כמו בישיבות, ועדיין הדבר רופף מאד והדברים צריכים חיזוק כי זה דבר עיקרי לכל אחד, וכל מה שהדורות יורדים והמצב הרוחני יורד מיום ליום צריך עוד יותר להתחזק בזה ובפרט בזמנינו שההפקרות והפריצות נורא, נוסף לזה כל מיני שיכלול עוה"י המתחדשים ומושכים את האדם לחיי נוחיות שזה בסתירה גמורה למה שאמרו חז"ל סנהדרין צ"ט ב' אדם לעמל יולד לעמלה של תורה, ולא עוד אלא שגורם שכל מעשה המצות הם בלי חיות וגם ענין התפילה עלול להפגע ובפרט תפילה בציבור כאשר כל אחד רואה איך המצב הרוחני אשר לא נשאר כלום חוץ מכתלי בהמ"ד, ואם שם לא נתחזק אז רוח חיי עוה"י ונוחיות ישלוט גם לבאי בהמ"ד והתוצאות מי ישורנו וא"צ להאריך ולבאר גודל נחיצות קביעת זמן לחשוב חשבונו של עולם.

בואו ונתחזק בזה ונקוה היות שהבא לטהר מסייעין אותו וע"י קביעות זמן לחשוב ביראת ה' בודאי נזכה לסייעתא דשמיא לעליה בתורה ליראה ומעלות המדות כרצונו ית"ש. אהרון יהודה ליב שטיינמן [שם ט"ז]

לעסוק בספרי יראה ובחשבון הנפש

הנה האלוקים עשה שיראו מלפניו ובלי ספרי יראים

קשה להשיג יראתו בפרט בזמנינו, לכן במקרה שא"א להאדם ללמוד בספרי יראים בזמן הנלמד בישיבות בקביעות, לכל הפחות יבחר לו זמן אחר בו יחשוב חשבונו של עולם, ואולי זה רצוי לפני השינה, ולא יעבור עליו ימים בלי חשבון, והבא לטהר מסייעין אותו ויזכה ליראת שמים אמיתית [שם י"ז]

להתחזק בלימוד ספרי יראה

בס"ד לכ' הנאספים במטרת חיזוק להרבות יראת שמים ע"י לימוד בספרי יראים הי' עליהם יחיו.

כידוע שבכל הזמנים הי' צריך הרבה לעמול להתחזק ביראת השם יתברך, ובישיבות הי' זמן קבוע ללמוד בספרים ולהתעורר לבקש תחבולות איך יהי' לבם לשמים, ובזמן האחרון זה נחלש מאד, ומאד צריך לחפש דרכים ועצות איך להתחזק ולחזק.

ובס' מעשה רב כתוב, ספרי מוסר כמה פעמים בכל יום, וזה נכתב ע"י א' אשר הי' מקורב להגרא"א בהסכמת גדולי הדור ההוא, ומה נענה אנן בדור שלנו אשר הצורך הזה הרבה יותר, ובודאי זה צורך גדול להתחזק בלימוד ספרי יראים, ויה"ר שע"י הכנס הזה יתעוררו ויתרבו להתעורר בזה להרבות יראת שמים ולמוד התורה.

הכו"ח א. ל. שטיינמן [שם י"ח]

דברי מרן

שח הגה"צ רבי דב יפה: עובדא ידענא בראש כולל חשוב שקבע סדר מוסר בכולל בסוף היום. בתקופה מסויימת ביקש לבטל את הסדר מוסר משום שהבחין שכמעט אף אחד מהאברכים אינם לומדים מוסר באותו סדר. הוא שאל על כך את רבנו, ורבנו ענה לו: אם יש אפילו אברך אחד שלומד מוסר הרי אסור לו לבטל את סדר המוסר בכולל. רבנו אף הוסיף לאותו ראש כולל שבלי לימוד מוסר עלול בן אדם להתנהג עם בני ביתו וחבריו כמו חיה רעה ח"ו.

סיפר הגר"י מישקובסקי: אחר פטירתו של הגרא"מ שך נכנסתי במוצ"ש לרבנו. רבנו שאל אותי אם שמעתי את הצוואה של הרב שך? אמרתי לו שכן. אמר לי רבנו: הרב שך כתב שמבקש שלע"נ ילמדו משנה אחת או שיחשבו מחשבה אחת של מוסר, מה יותר חשוב? ...ודאי שמחשבה אחת של מוסר יותר חשוב – והרי ת"ת כנגד כולם? אלא שמשנה אחת מועיל לזמן שלמד, אבל מחשבה של מוסר יכולה לשנות את כל החיים.

בעניין כח התורה להצלת כלל ישראל ומעלת רציפות הלימוד

סוד הקדושה, וזה שעושה תורתו קרעים קרעים - אסף רוח. מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד ולהתפלל על זה תמיד". [קו"א ח"א סי' ג']

לימוד ברציפות לשמירה על כלל ישראל

על כן ודאי בזמן זה שעם ישראל זקוק כל כך לשמירה של הבני תורה - יש מקום גדול לחזק את הרציפות בלימוד התורה, וכן מצינו בהנהגת מרן הגרא"ל שטיינמן שבימי אחד המבצעים בעזה נכתב בישיבתו: "בקשת רבנו מרן רה"י שליט"א כי בני הישיבה שיחיו יקבעו לימוד של שעתיים ברציפות בלי הפסק לטובת שהיהודים לא ינזקו" [כאיל תערוג 'עצות הדרכות והנהגות' עמ' תכ"ד]

ונביא בזה מדברי הגאון רבי אשר אריאלי שליט"א בשיחתו בימים אלה: "...איתא במדרש (רבה א' י"ט) "אמר ריב"ש אמרו לו ישראל רבנו של עולם אביו מברכו 'ועל חרבך תחיה', ואתה מסכים עמו ואומר לנו הצפינו עצמכם מפניו, ולהיכן נברח, אמר להן אם ראיתם שמזדווג לכם ברחו לתורה, ואין צפונה אלא תורה שנאמר 'יצפן לישירים תושיה'". נמצינו למדים מכאן שהעצה לברוח מעשו הוא רק לברוח לתורה... 'ברחו לתורה' לא אמרו 'לכו ללמוד תורה' אלא אמרו 'הצפינו עצמכם בתורה', כי כאשר שקועים בתוך התורה אז שקועים בעולם אחר לגמרי, בעולם של אביי ורבא, רש"י ותוס', רמב"ם וראב"ד, נמצאים בעולם אחר, לשם החרב של עשו לא יכולה להגיע..."

אם אנחנו נצפין עצמנו בתורה זה יהיה ההצלה של כלל ישראל... אחריות עצומה מוטלת עלינו, וניתן לומר שעניי ישראל נשואות אלינו, כל כלל ישראל במודע או שלא במודע מצפים לנו, ולא זו בלבד, אלא כל העליונים, מלאכים ושרפים וכל הנשמות הקדושות, כולם מסתכלים מהעושים כאן, הכל תלוי כאן ולא שם, עיני כולם איך לומדים בישיבה, איך לומדים בבית מדרש, לומדים טוב, בהתמדה, ברציפות, בשקיעות, לא מפסיקים באמצע הלימוד, שקועים בתורה, זה ההצלה של כלל ישראל.

זה אחריות גדולה שכל אחד כפי כוחו צריך להשתדל בזה, כמובן לא להכנס חלילה ללחץ ולא לעשות מעבר לכוחות, אבל צריך להרגיש את כובד האחריות שמוטלת עלינו."

עצות למעשה:

א. לשער כמה זמן יכול ללמוד ברציפות, ובאיזה דרגה של רציפות יכול ללמוד [בלי לקום ממקומו בלי לדבר וכדו'] ואת זאת לקבל.

ב. לקבוע בזמן קבוע ביום שכך יותר קל להתרגל בזה. ג. להתבונן מידי פעם כמה חשיבות יש ללימוד בשמירת כלל ישראל, וכמה אחריות מוטלת עלינו.

השמירה תלויה בלימוד התורה

בנפש החיים האריך להביא מחז"ל שהשמירה תלויה בעסק התורה, ואלו דבריו: "במשלי רבתא ר"פ כ"ד א"ר טוביה א"ש כל המרפה עצמו מדברי תורה אינו יכול לעמוד ביום צרה, שנאמר "התרפית ביום צרה צר כחכה" (משלי כ"ד י'), ובפרק שתי הלחם (צ"ט ב') כל המשמר את התורה נשמטו משתמרת וכל שאינו משמר את התורה כו'. ואמרו במדרש תהלים מזמור נ"ז: "אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, אם שמרת את התורה אני אשמור אותך, שנאמר (דברים י"א כ"ב) "אם שמור תשמרון" כו'.

וכידוע גם כן מאמרם ז"ל בבראשית רבה פרשה ס"ה "בזמן הקול קול יעקב בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אין ידי עשו שולטות, הקל קול יעקב, אז ידיו שולטות רחמנא ליצלן..."

ואמרו בויקרא רבה פרשה ל"ה, ודברים רבה ריש פרשה ד', הסיף והספר נתנו מכורכין כו', אמר הקדוש ברוך הוא, אם שמרתם מה שכתוב בספר, אתם נצולים מן הסיף, ואם לאו כו'. ובתנחומא בשלח כשם שאי אפשר כו', כך אי אפשר לישראל לחיות אלא אם כן מתעסקין בדברי תורה, ולפי שפרשו ישראל מד"ת לפיכך בא השונא עליהם וכו'. וכן את מוצא שאין השונא בא אלא ע"י רפיון ידים מן התורה כו' ע"ש." [נפש החיים פכ"ב]

אלמלא דוד עוסק בתורה אין יואב על הצבא

והחזו"א באגרותיו האריך בהשפעת בעלי תורה על סביבותם ברוחניות שכמובן בזה תלוי השמירה הגשמית ואלו דבריו: "וכבר אמרו חז"ל (מגילה ט"ז ב') גדולה ת"ת יותר מהצלת נפשות, ואלמלא דוד עוסק בתורה אין יואב על הצבא. וכשם שאברי האדם מתחלקין לפעולותיהן, עין רואה אוזן שומעת וידים עסקניות, הן העם כולו הוא כגוף אחד ואישים נפרדים בו, וכל איש צריך למלא תעודתו, ואם היו בני תורה עמלים בתורה לאמתתה, היו מצילין ילדים הרבה ואנשים הרבה מהרהורי עבירה וכפירה וכיו"ב בשפע קדשם, בהשתפך רוח טהרה בעולם. ובסביבות בעל תורה אמיתי, הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה. וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם". [קובץ אגרות ח"ג ס"ב]

עיקר התורה וקדושתה - ברציפות

ועיקר הלימוד והשפעת הקדושה בו הוא בלימוד ברציפות כמו שאומר החזו"א: "עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק. ללמוד שעה אחת ולהפסיק שעה אחת - הוא קיום התוהו, האפס וההעדר, הרי זה זורע ושולח עליהם מים לסחפן. בלימוד התמידי הוא המעוניין להפיץ באיזור מגוריו או לקבל את העלון



תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 384
כסלו תשפ"ד

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

הפתוח, חייבים מעיקר הדין לעשות רוב מחיצות, ואין אפשרות לעשות רק עם עמודים וחוטים.

יש מקומות שהחייילים עשו לעצמם תלולית חול גבוהה כדי להסתיר את מיקומם מחזית האויב, ובהם היה ניתן להשתמש בתל המתלקט למחיצה, ובאופנים אלו אפשר להשלים את המיעוט ע"י צורת הפתח. כמו כן יש מקרים שהשתכנו בשני אוהלים סמוכים, או במיגונית עם שטח קטן לפניו, ובאופנים אלו יש עוד אפשרות של היתר, אם אורך הצורות הפתח פחות מ"אמות, לדעת המשנ"ב (בה"ל שם ד"ה אבל) הרי זה כשר גם בבקעה, אך לדעת החזו"א (סי' ע' ס"ק י"א) אינו מועיל. [ומבואר במשנ"ב (ס"ר שם"ו בה"ל) שאם הצוה"פ של שני צדדים היא פחות מ"אמות, והצד השלישי הוא קיר המיגונית, אפשר בצד הרביעי לעשות צוה"פ גם יותר מ"אמות]. אבל זה פתרון למקרים מסוימים בלבד, שהשטח הנדרש להם הוא קטן [עד כחמשה מטרים בלבד], לעומת זאת ברוב המקומות יש צורך להקיף שטח גדול עם הרבה צורות הפתח ארוכות, ונשאלת השאלה הרי אי אפשר לעשות עירוב בבקעה.

בכמה זמן ובאיזה אופן האוהלים נחשבים דיורים

והנה יש לדון אולי המצב שאנשים מתגוררים בשטח אינו נחשב בקעה, כי קצת זה מקום הישוב שלהם. הרי בהגדרת מהי בקעה, כתבו הפוסקים והובא במשנ"ב דהיינו מקום שאין בו דיורים, אבל במקום שיש דיורים אפשר להקיף בצורות הפתח. אבל כתב החזו"א (שם) שדיורים עראיים כגון שיירא חנתה בדרך לשבת, אינם נחשבים דיורים, כדמוכח מתוס' [שהוא מקור האיסור של בקעה]. ולפ"ז כיון שהדיורים של החיילים בשטח הוא זמני מאוד, אינם כמקום דיורים אלא כבקעה, ואינם יכולים לעשות עירוב ע"י צוה"פ, בלי רוב מחיצות. וכן שמענו בשם הגר"מ רוזנר שליט"א שאמר שלא ניתן לעשות עירוב בחלק ממקרים אלו. ויש לעיין ממתי נחשבים דיורים קבועים, האם כששהים שבוע או חודש, והאם זה תלוי בצורת המבנה אם הוא אוהל, או קראון נייד, ומה הדין במיגונית שהיא חדר מבטון כבית של קבע שאינו מיטלטל סתם אך לא עתיד להישאר לאורך זמן.



ויש אומרים שיש לחלק בין שיירא שחנתה בדרך באופן שמדובר בתוס', לבין המקרים הנזכרים כאן, על פי מש"כ הביאור הלכה (רס"י שס"ו ד"ה אבל) לגבי עירוב בפת, שכתב השו"ע ששיירא שחנתה בדרך אינה צריכה לעשות עירוב בפת [אלא רק מחיצות כשרות]. ומחנה שחנה במדבר צריכים לעשות עירוב, ובתחילה הביא בשם המגיד משנה שהחילוק הוא שבמחנה חונים ימים רבים, ובשיירא חונים רק ליום אחד לשבת אבל הבה"ל דחה את החילוק הזה, וכתב שהחילוק הוא במטרת עצירתם, ששיירא עוצרים תוך כדי מסע הדרך, ולא עמדו אלא כדי לפוש או מסיבה אחרת, לכן חנייתם עראי. משא"כ מחנה אינו חייל שהולך ממקום למקום, אלא חונה בימות הקיץ על פני השדה במקום מסוים, וקמ"ל שאפילו שחונים באוהלים של ארעי ג"כ בכלל בתים הם, ושייך בהם את התקנה שלא יטלטלו מאוהל לאוהל בלי להשתתף בעירוב.

עירובים חדשים בתוך רצועת עזה

בשבוע שעבר היו שהתלוצצו קצת ואמרו לצוות מוקד העירוב בהלצה, שיתחיל לעשות עירובים בעזה. אבל לא עבר זמן רב וההלצה הזו התרחשה בפועל. ביום שלישי פנו למוקד העירוב שהחייילים בעזה מבקשים שישלחו להם חוטי עירוב, כיון שבשבוע זה הם מתחילים להתמקם בכמה מקומות בתוך הרצועה, ונראה להם שזה יהיה מקום שישמש את הקבוצה למשך תקופה, ואפשר לעשות לו עירוב. כמוכן שהם יצטרכו גם לצאת מהמקום הזה לצורך משימות, וליציאות אלו לא שייך לעשות עירוב, אבל למקום שבו הם שוהים בהפוגה, אפשר לעשות עירוב להתיר את הטלטול. ובפרט שיש להבדיל בין הטלטול במשימות שמוגדרות פיקוח נפש, לבין הטלטול כאן בתוך המקום שמטלטלים צרכים אישיים שאינם פיקוח נפש, ולכן עשיית העירוב היא מצוה חשובה.



ומה שכתוב במשנה בעירובין (סוף פרק א', דף יז.) ארבעה דברים פטרו במחנה, ואחד מהם עירובי חצרות, [והבאנו לעיל שאע"פ שמלחמה זו אינה ע"פ סנהדרין, מ"מ דעת המשנ"ב (סי' שס"ו ס"א בה"ל ד"ה או מחנה) שזה לא רק במלחמת מצוה, אלא גם במלחמת הרשות, וכל שכן בענין של התגוננות מאויבים שצרו על ישובים של יהודים (שגם לדעת החזו"א נכלל בד"ן זה), ואפילו בחזרתן מן המלחמה]. אך כל זה נאמר רק לגבי השותפות ביניהם בפת עירוב, שאינם צריכים להניח פת, אבל לגבי המחיצות מבואר שם שצריכים שיהיה היקף מחיצות כשר.

החוט שביקשו החיילים לא היה מוכר לנו בתחום העירובים, ובאמת לא כל חוט מוצלח למשימה זו, כיון שרוב החוטים אינם עומדים בצורה מתוחה, כאשר מדובר באורך של עשרות מטרים, [האורך המקובל בצורת הפתח רגילה הוא כ-30-40 מטרים, וזה הרבה מאוד שהחוט יהיה מתוח, ואפילו חבל חזק אינו מחייב שאפשר למתוח אותו, כפי שמצוי בחבלי הכביסה שלמרות שמתוחים אותם חזק בכל זאת הם שוקעים כאשר הם ארוכים]. מוקד העירוב המליץ להם להשתמש בחוטי הדיג המקצועיים שמוצרים במיוחד עבור העירוב, ושלה להם גלילי חוטים באורך קילומטר. עם זאת קיבלנו עידכונים שהיו עוד מקומות בעזה שעשו עירוב לקראת השבת האחרונה, ולמרות שאין זה קשור לפעילות של מוקד העירוב, אנו שמחים שיהודים באשר הם נמצאים, מקיימים מצוות ויודעים גם להשתדל בעשיית עירוב שבת.

עירוב בשטח שנועשה ע"י צוה"פ פסול מדין בקעה

בימים אלה הרבה מהעוסקים בעירובים מקבלים שאלות מחיילים שעושים עירובים בשטחים פתוחים שהם מתמקמים בהם בכל אזורי הדרום והצפון, ויש בכל זה בעיה הלכתית קשה, שהרי כותב השו"ע (סי' שס"ב ס"י) שאמנם אפשר לעשות עירוב שרובו או ולו על ידי צורת הפתח ללא מחיצות, [ומעיקר הדין לא נפסק כדעת הרמב"ם שסובר שצריך שרוב ההיקף יהיה ע"י מחיצות ממש (משנ"ב ס"ק נ"ט)], אבל בבקעה לא מועיל לעשות עירוב שכולו ע"י צורות הפתח, אלא אם כן העומד מרובה על הפרוץ. מבואר בשו"ע שבעשיית עירוב בשטח

עירוב חצרות בבנין שיש אולמות

מתוך השאלות שהגיעו למענה הטלפוני, הגיעה שאלה שנוגעת לספק שהסתפקנו לעיל ולא היה לנו נפק"מ פשוטה, אך כעת הספק הזה היה הלכה למעשה. משפחה שהתארכה לשבת שבע ברכות בבנין של ישיבה בבני ברק ברחוב עזרא, וכשהגיעו הם ראו שבאותה קומה יש שתי אולמות מחולקים, ובאולם השני יש עוד משפחה שגם היא נמצאת לשבת של שמחה, כן ירבו. אבל היות והם משפחה שמקפידה לא להסתמך על העירוב השכונתי, [מחמת השיטות שיש לרחובות בזמנינו דין רשות הרבים ואי אפשר לערב אותם ללא שערים הנעלים, וכמו שכתב המשנה"ב (סי' שמ"ה ס"ק כ"ג, וסי' שס"ד ס"ב בבה"ל) שאין למחות ביד המקילים אבל בעל נפש יחמיר בזה], הרי כדי לטלטל בתוך קומת האולם הם צריכים לעשות עירוב חצרות בין שתי בעלי השמחות, כיון שהם כמו שתי דירות של שני אנשים. ואם לא עירבו מערב שבת, כעת בשבת עצמה אסור להם להוציא חפץ אל האולם השני, וגם לא אל הפרוזדורים והלובי המשמש לשתי האולמות, וכן למטבח המשמש לשניהם.

ואע"פ שכל אנשי השמחות הם רק אורחים זמניים לשבת אחת, ואורח שנמצא פחות משלושים יום אינו אוסר(ש"ע סי' ש"ע סעיף ח'). כבר כתב הרמ"א שדין זה מתיר רק כשיש בעה"ב קבוע באותו מקום, שאז האורחים נטפלים לדייר הקבוע [אף אם הוא אינו המארח או המשכיר של האורח], אבל אם כולם אורחים ואין בעה"ב קבוע, לא שייך שיהיו טפלים, וכולם אוסרים מיד.

בחורי הישיבה נחשב שקביעותם בישיבה לעירוב

ולחנכה

האברך סיפר שהם התחבטו מה לעשות, עד שעלה רעיון שאולי הם פטורים מעירוב, כיון שבאותו בנין בקומות העליונות יש גם ישיבה גדולה, עם פנימיה וחדר אוכל, והרי בני הישיבה נמצאים למשך יותר משלושים יום, א"כ הם כבעל הבית קבוע, [וכאמור אין צורך במי שמשכיר, אלא כל דייר שנמצא יותר מל' יום, האורחים בטלים אליו], וא"כ אנשי השמחות אינם צריכים לערב ביניהם, ומותרים לטלטל בכל הבנין. כעת יש לדון האם הבחורים



בישיבה נחשבים קבועים ל' יום, כיון שהמציאות בזמנינו שאינם נמצאים שלוש ברצף, כיון שנוסעים כל שבת רביעית לבית הוריהם, או שמא עיקר קביעותם הוא בישיבה כל חודשי הזמן, ומה שיוצאים לשבת וחוזרים, אינו משנה את קביעותם. וכך הסכימו הרבנים.

בימים אלו אנו נמצאים בחודש כסלו, וכידוע דנו הפוסקים לגבי בני ספרד שנוהגים כשיטה שהמהדרין מן המהדרין הוא שראש המשפחה מדליק לבדו כמנני הימים, והאחרים יוצאים בהדלקתו, ואף אם הם לא נמצאים באותה שעה, הם טפלים אליו כי הם בני הבית ולענין בחורי ישיבות גדולות שנמצאים כל החודש בישיבה, נוהגים הרבה מבני ספרד שנפטרים בהדלקת אביהם בביתו, ואינם מדליקים בישיבה. ויש לעיין האם ההגדרה היא שהם נקראים בני הבית, או שגם אם הם בני הישיבה יכולים להיפטר בהדלקת אביהם.

פתיחת מחזורים של שיעורים בירושלים ובבית שמש בשבוע זה המשכנו בפתיחת מחזורים נוספים של שיעורי העירובין, עשרות אברכים התקבצו לרכוש את ידיעת ההלכות ומי שעדיין לא הצטרף, יכול כעת להצטרף.

לאור הביקוש מתגבשת קבוצה חדשה בעיר בית שמש, באזור השכונות החדשות. כמו כן תושבי ביתר יוכלו להצטרף למסגרת זו. להרשמה ניתן לפנות לנציג במוקד העירוב.

לפ"ז אפשר לומר גם לענין הגדרת מקום דיורים שאינו נחשב בקעה, שאם הם חונים במקום לצורך חנייה במקום הזה דוקא, ואינם נמצאים במסע עם עצירה זמנית, אלא זה מקום היעד שלהם, הם נחשבים כבתים וכדיורים, ואפילו אם הם יושבים באוהלים, וכל שכן אם יש להם מבנה ממש.

על פי חילוק זה היה נידון בעבר האם להתיר מקום של מתנחלים שהשתכנו בשטח על דעת להביא לשם קראווין, אך כעת הם נמצאים באוהל ובטנדר, ולא במבנה, האם נחשבים דיורים לענין זה שלא ייחשבו בקעה. [ושם זה יותר מובן, כיון שדעתם להשתקע שם אם לא יסלקו אותם]. ועוד הסתפקנו בזה לגבי ארגון של יתומים שעשה שבת בעמוקה, והביאו קראוילות [קראווין בנגררת של רכב], והיו צריכים לעשות עירוב מסביב, ואין שם בית אחר, האם גם בזה נאמר שאפילו שבאים רק ליום אחד, מ"מ אינם הולכי דרכים שעצרו לפוש, אלא הגיעו במיוחד בשביל להיות במקום הזה, וייחשבו דיורים. וצ"ע אם אפשר להכריע להתיר ע"פ סברא זו, ואם כל שלושת המקרים מותרים או שיש לחלק ביניהם.

חוט שנתפס בחוט אחר וסטה לצד

בשבוע זה עברנו לבדוק עירוב גדול באחת הערים בארץ, על מנת להציע מה אפשר לשפר בו. חלק מהסיוור היה תוך כדי נסיעה, וכשהיה מקום שדורש עיון יצאנו אל השטח. באחד מגבולות העירוב היה עמוד עם שני חוטים, חוט אחד ישן מחוט ברזל מלופף, שהיה קשור לצד לעמוד ישן, וחוט אחר חוט דיג חדש שהלך אל העמוד החדש שהיה בכיוון קצת שונה. בתוך כדי נסיעה שמנו לב שהחוט החדש נכרך קצת על חוט הברזל הישן, והדבר עורר שאלה הלכתית, האם יש בעיה שחוט העירוב נכרך על חוט אחר, שממילא אינו ישר ממש.

בדין זה קשה לתת גדרים ברורים, כיון שרבני העירובים נוקטים להלכה ברורה, שאם החוט נתפס באיזה ברזל או כבל חשמל שנמצא בדרכו, והוא סוטה ומשנה זווית ואינו בקו ישר מתחילתו לסופו, הוא פסול מעיקר הדין ממש. ואם הוא רק נוגע ואינו משנה זווית, הוא כשר. ועדיין יש לדון איזה רמה של שינוי זווית פוסלת, ויש אומרים שההגדרה היא שיעור שנראה לעין בצורה פשוטה ולא מעמיקה, [כמובן המודד הוא כאשר מסתכלים מרחוק מעט בזווית הנכונה].

במקרה שהחוט נכרך סביב על חוט אחר, כגון הדבר מצוי כשיש חוט רפוי או מזוגג, ומוסיפים מעליו חוט טוב, והוא נתפס בחוט השוקע תחתיו. גם זה תלוי בהגדרה הנ"ל, אם שניהם קרובים זה לזה ואין בו שינוי זווית אלא רק קצת סלסול, יש אופנים שאפשר להכשירו מעיקר הדין [והמהדרים יקפידו גם על זה], ויש מקרה שחוט אחד מושך לצד וגורם לחוט העיקרי לסטות לצד, ואין להכשירו.

במקרה זה היה נראה שהחוט הישן אינו גורם לו שינוי משמעותי, אבל אחד מהמשתתפים טען שצריך לרדת לראות מקרוב. יצאנו וניגשנו לעמוד, ועדיין לא היה נראה שינוי. אבל התרחקנו קצת לכיוון העמוד הבא ומשם הסתכלנו, ואז היה נראה בבירור שהחוט זז לצד בצורה משמעותית. איננו יודעים להגדיר את רמת הבעיה, אבל לא השארנו את הדבר כך, ומיד הוצאנו את הכלים והורדנו את החוט, והחזרנו אותו בצורה ישרה. לאחר שהחזרנו את החוט ראינו שבאמת יש פער משמעותי בין הקו הישר שבו החוט החדש נמצא כעת, לבין מה שהוא היה תפוס מקדם, [בשיעור שהסטיה היתה ודאי יוצאת מחוץ לבין העמודים].

מדבר זה למדנו להקפיד יותר שהחוט לא יתפס בדברים אחרים, וגם כשבמבט מהיר לא רואים את השינוי, צריך ללכת ולעמוד בזווית הנכונה [שהיא קו החוט], כדי לראות אם אכן אין שינוי הפוסל את העירוב.



חוט תפוס בחוט שני



חוט משחירי דוק טורחוט השני



תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ויצא תשפ"ד

חיים של הכנה

תוכן

א' - הכנה לנישואין / א

ב' - הכנה לחיים / ג

ג' - הכנה לעולם הבא / ו

הלימודים הגדולים שנמסרו להם במסורה. במקום ללכת מיד לפדן ארם, יעקב נסע למקום תורה, ישב לרגליו של רבו הגדול עבר, ולמד במשך ארבע עשרה שנה.

אולם השאלה הנשאלת היא: הרי לא זה מה שהוריו ציוו עליו לעשות! הם לא אמרו מילה אודות לימוד בישיבה. הם אמרו לו בצורה שאינה משתמעת לשני פנים: "קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמן וקח לך משם אשה" (כח, ב). אין לך ציווי מפורש יותר מזה - ללכת ולשאת אשה. מדוע הלך יעקב ללמוד במשך ארבע עשרה שנה?

התשובה היא, שיעקב אבינו למד את מצוות של הוריו בדיוק כפי שאנחנו לומדים את מצוות התורה. למילים של הוריו היה משקל כבד בעיניו, והוא למד אותם בעיון רב, עם כל המפרשים. יעקב אמר: "אם הורי ציוו עלי לשאת אשה, פירושו של דבר הוא שעלי להכין את עצמי לכך".

הורסי הנישואין

האמת היא שגם אנחנו יכולים להבין את הרעיון הזה. אם אמא אומרת לבנה לגשת לצרכנייה ולרכוש בקבוק חלב, היא לא צריכה לומר לו בפירוש שעליו לנעול את נעליו לפני היציאה. אם קר בחוץ, אין צורך להסביר לו שעליו ללבוש מעיל. "גש לצרכנייה וקנה חלב" פירושו: עשה את כל ההכנות הדרושות כדי שתוכל לקנות חלב.

"ולכן", חשב יעקב לעצמו. "אם אבי ואמי חפצים שאשא אשה, פירושו של דבר הוא שעלי להכין את עצמי לנישואין". והיכן הוא המקום המתאים ביותר להתכונן לנישואין? לא בתיכון ממשלתי או באוניברסיטה. אלו הם מקומות שבהם מכינים את האדם להרוס את נישואיו. גם אילו היו מעודדים נישואין - מה שהרשעים הללו לא

א' - הכנה לנישואין

עבודת חיים

היום נדבר על נושא שמאוד נוגע להיבטים רבים מחיינו. הנושא הוא 'הכנה'. אל תתנו לעובדה שמדובר במילה אחת ויחידה לבלבל אתכם, ולגרום לכם להמעיט בחשיבותו של הנושא, כביכול זהו נושא זניח - לא ולא - זהו נושא חשוב ביותר! למען האמת, עיקרון זה הינו כל כך חשוב ומרחיק לכת, וכפי שתכף נלמד, שבאמת ראוי לקרוא לנושא שלנו 'חיים של הכנה'. וזאת משום שברגע שנבין את משמעותו של ענין זה, נגלה שלמעשה מדובר בעבודת חיים. הבה נפתח בהקדמה קצרה.

כאשר יעקב אבינו הצטווה על ידי הוריו ללכת לחרן על מנת לשאת אשה, אין כל ספק שהוא קיים את ציווים, וכפי שנאמר בפרשתנו: "וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֶרֶן" (בראשית כח, י) - הוא יצא מבית הוריו שבבאר שבע והלך מיד לחרן. אלא שלא כך היה. לקח ליעקב ארבע עשרה שנה להגיע לשם. כאשר חז"ל חישבו את שנות חייו של יעקב, הם גילו שיש ארבע עשרה שנה שחסרים מהחשבון, והם לימדו אותנו שהיו אלו ארבע עשרה השנים בין היום שבו עזב את בית הוריו לבין היום שבו הגיע לחרן. הפסוק הנ"ל, מתחילתו ועד סופו, נפרס על פני ארבע עשרה שנה! מה עשה יעקב בפרק הזמן הזה? היכן הוא היה? גם את זה מגלים לנו חז"ל ואומרים: "היה יעקב בבית עבר מוטמן ארבע עשרה שנה" (מגילה יז, א).

ללמוד את המצוה

מה הוא עשה שם? מה הוא עשה? מה יש לעשות בישיבה? ישיבתו של עבר היתה המקום שבו לימדו את כל

"חנה'לה, כשמישהו מגיש לך צלחת עם אוכל, עליך לומר 'תודה'". וכך, מוישל'ה הקטן וחנה'לה הקטנה מתכוננים להיות בני זוג הגונים.

מוישל'ה אומר: "אבא, אתה מרשה לקנות לי אופניים?" והאב עונה בשלילה.

"אבא, אני יכולה לקנות את הממתק הזה?" שואלת חנה'לה. "לא", באה התשובה.

בין אם הסיבה לכך היא מטעמי תקציב, ובין אם האב סבור שזה לא טוב עבורם, ה'לא' הזה הוא מתנה של הכנה עבור הילד.

אחרת, כאשר בנכם או בתכם יתחתנו, הם לא יהיו מוכנים. אתם יודעים מה קורה כאשר שני בני אדם שמעולם לא שמעו את המילה 'לא', שומעים בפעם הראשונה את המילה הזו מבין זוגם? הם מוכי-תדהמה. הם עוברים טראומה של ממש. "מה זאת אומרת 'לא'?!". היא אומרת לבעלה. "אבל אני מאוד רוצה לקנות את השטיח הזה". וגם הוא; הוא רוצה לעשות כך וכך. "מה פירוש שאני לא יכול ללכת לשם?" הוא תמה. הם מעולם לא שמעו את המילה 'לא'. לא הכינו אותם לנישואין. לא הכינו אותם לחיים.

השותף השלישי

אבל זו רק ההתחלה. צריך הרבה יותר התרגלות וחינוך, הרבה יותר תורה, מאשר רק ללמוד לשמוע את התשובה 'לא'. 'לימוד תורה' אין הכוונה שלומדים סוגיא בבבא קמא ותו לו. למרבה הצער, ככה מלמדים בישיבות, אבל זו אינה הכנה לנישואין. 'תורה' כוללת הרבה יותר מזה. כמה חבל שלא מלמדים את זה כמו שצריך. הדבר הראשון שצריך ללמוד מהתורה הוא, להכיר בעובדה שכעת אתה הולך להתחתן מתוך מטרה לעשות רצון ה' ולעבוד אותו. לא מתחתנים בשביל 'כיף' ו'חוויות'. המטרה אינה עבור הרפתקאות. ולכן גם אם אתם מאוכזבים במידה מה מהבעל או האשה - מה שבדרך כלל קורה - אף על פי כן, עליכם להמשיך לעשות את המוטל עליכם, שכן מטרתכם אינה לשרת את השני אלא לשרת את ה'. יסוד זה הוא חשוב כל כך עד שלימדונו רבותינו שכאשר החתן והכלה עומדים תחת החופה, הקב"ה נמצא שם יחד אתם; הוא השותף השלישי שלהם.

ההכנה לנישואין אינה הנושא שלנו כאן, אבל לכל הפחות עלינו להבין את הנקודה הזו. כדי ליצור חיי נישואין מוצלחים, נדרשת מהאדם הכנה רבה על ידי לימוד התורה. שני אנשים, ובפרט איש ואשה - על אף היותם באופן טבעי יראי שמים ונאמנים לה' ולתורתו,

תמיד עושים למרבה הצער, אך גם אם הם היו מעודדים נישואין, כולנו כבר יודעים כיצד נראים חיי הנישואין שלהם. הם מסתיימים באסון.

יעקב אבינו הבין אפוא שכאשר הוריו ציוו עליו ללכת לישא אשה, כוונתם היתה "לך והכן את עצמך בישיבתו של עבר". "קח לך אשה" פירושו "ללמד תורה ואחר כך ישא אשה" (קידושין כט, ב).

הפתרון למשבר השידוכים

מדוע זה כך? מדוע צריך קודם כל ללמוד תורה? למה אי אפשר לשאת אשה ואחר כך ללמוד תורה? הגמרא מסבירה לנו סיבה חשובה ואמיתית: "ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה?" מי שנושא אשה, יש לו משא כבד על צווארו. אשה, ואחר כך ילדים, פירושם פיות שצריך להאכיל ושכירות שצריך לשלם, וכבר אי אפשר כל כך ללמוד תורה.

אולם יעקב אבינו הבין שמלבד ענין ה'ריחיים בצוארו', ישנה סיבה גדולה נוספת, סיבה שהיא חשובה עוד יותר. שהרי טעם זה של 'ריחיים בצוארו' לא היה נוגע כלפי יעקב. ליעקב אבינו היה בעל ראש טוב מאוד ודעת רחבה ביותר, והוא הגה בתורה תמיד, גם בעודו עובד בשדה. לכלל של "ללמד תורה ואחר כך ישא אשה" יש משמעות עמוקה יותר מאשר הבעיה הפרקטית של 'ריחיים בצוארו', והיא, להתכונן לחיי הנישואין. צריכים להיות מוכנים! נישואין פירושם שצריך ללמוד כיצד להיות בעל או אשה, וכיצד להיות אב או אם. מדובר בשתי משימות-חיים גדולות מאוד, וכמה חבל שמאפשרים לאנשים צעירים להתחיל בהן ללא כל הכנה.

כמה חבל שבחורות נישאות בגיל שבע עשרה או שמונה עשרה. למען האמת, הן היו צריכות להמתין עד גיל ארבעים. הן צריכות לקבל 'סמיכה' - 'סמיכה' לנשים, לפני שיוכלו להתחתן. כמובן שבפועל אי אפשר להמתין זמן רב כל כך. עד שהיא תהיה מוכנה, היא תהיה מלאת קמטים וחסרת שיניים; היא גם לא תוכל ללדת. בחורה שתמתין עד שהיא מוכנה, לעולם לא תינשא. מלבד העובדה שאף אחד לא ירצה אותה, היא גם כן לא תרצה אף אחד, כי היא כבר תהיה מדי חכמה. היא תבחין בחסרונותיהם של כולם.

הכנה מגיל שלוש

אותו הדבר לגבי הבחורים. יש בחורים צדיקים, ממש ממש צדיקים, אבל הם אינם בשלים לנישואין. הם זקוקים להכנה. האמת היא שהחורים צריכים להתחיל להכין את הילדים כבר מגיל שלוש. "מוישל'ה, אסור לעשות כך וכך".

במשימתו, הוא זקוק להכנה. וככל שהוא ירבה להתכונן לזה, כך תגדל הצלחתו.

יש כאן לימוד אדיר בשבילנו, כי לא רק נישואין דורשים הכנה. כל דבר בחיים הופך לטוב יותר אם מתכוננים אליו. הזכרנו את סיפורו של יעקב אבינו רק כדי להמחיש כיצד אדם גדול זה הבין שההכנה כלולה בציווי למרות שזו לא נאמרה לו באופן מפורש. כי זה אכן כלול! זהו עיקרון שנוגע לכל דבר שאנחנו עושים, בכל חלק וחלק מחיינו. כל דבר שמוטל עלינו לעשות, אם נעשה אותו ללא הכנה, הוא נידון מראש לכישלון – וגם אם לא כישלון מלא, אבל לעומת מה שזה יכול היה להיות, אין לנו ברירה אלא לקרוא לזה כישלון. חיים של הצלחה דורשים הכנה.

ב' – הכנה לחיים

הבלגן בדרך לשיחה

דעה זו – ההכנה, היא משהו שניתן ליישם בפועל בכל יום. לשמוע על הרעיון הזה מבלי ליישם אותו, זהו בזבז גדול – זה נכנס באוזן אחת ויוצא בשניה, ונשכח כליל. צריך להפוך את הרעיון למשהו אמיתי ומעשי.

אתן לכם מספר דוגמאות, אולם אל תגבילו את הנקודה לדוגמאות אלו בלבד. צריך לקחת את העיקרון וליישם אותו בחיינו, כפי יכולתנו. מדובר בעבודת חיים של הכנה. כל דבר שעושים בעולם הזה הופך לבעל ערך גדול יותר, למושלם יותר, כפי שיעור ההכנה שהושקע בו. ככל שנעבוד על זה יותר, כך ענין זה ישנה לחלוטין את דפוס חשיבתנו בעודנו עוברים בעולם הזה.

נפתח עם דוגמא קטנה. נניח ואת נערה, 'בעלת-שאיפות' אמיתית, ואת ממהרת להגיע לכאן כדי לשמוע את השיחה של הרב מילר. תוך כדי שאת מתכוננת ליציאה, את משאירה מספר בגדים ופריטים מפוזרים על הרצפה.

כעת הסתיימה השיחה, ואת שבה לביתך. את מניחה את היד על גבי ידית הדלת ועומדת לפתוח – עצרי! לעצור הכל! את זוכרת ששמעת שיחה שבה דיברו על ענין ההכנה? אז לפני שאת לוחצת על הידית, הכיני את עצמך לתגובתה של אמך, שמן הסתם תמטיר עליך מיד עם כניסתך: "איך העזת להשאיר כזה בלגן גדול בחדר שלך! נאלצתי להתכופף ולהרים את כל החפצים שהשארתי פזורים על הרצפה!"

אולם בתוך מסגרת התורה והמצוות, כל אחד מהם עשה עד כה פחות או יותר מה שהוא רצה. וכעת, במקום להתעניין רק במה שהם רוצים, יש להם חבר חדר חדש שתמיד עומד בדרכם. זו חוויה רגשית לא פשוטה! זה כמו לקחת רכב שדוהר בכיוון אחד, ולנסות לסובב אותו בבת אחת לכיוון השני. זו הסיבה שגם בנישואין הטובים ביותר, תמיד יש מתח מסוים; ובנישואין היותר חלשים יש גם תאונות חזיתיות. דרושה הכנה מרובה כדי ללמוד כיצד להסתדר עם אדם אחר; כל מיני תורות שצריך ללמוד אותן כדי להצליח בחיי הנישואין – תורת חסד, תורה הוויתור, תורת השתיקה, ועוד תורות רבות.

אין ספק אפוא שאילו מוּשְׁלָה וּחְנֵהלָה היו יכולים להיטמן בישיבה במשך ארבע עשרה שנה כפי שיעקב עשה, הדבר היה מביא תועלת מרובה לנישואין שלהם. אלא שאנחנו איננו מסוגלים לכך. אם ילכו ללמוד ארבע עשרה שנה בישיבה, החתונה תתקיים בבית אבות... וזה בלי לדבר על כך שהם גם רוצים שיהיו להם ילדים.

משימת העל

יעקב אבינו היה מקרה מיוחד. היות ורצונם האחד והיחיד של האבות הקדושים היה "להמציא אומה שתדע ה' ותעבדהו", כמו שכתב הרמב"ם (מורה נבוכים ג, נא), הרי שכאשר רוצים להצליח במשימה חשובה מאוד כגון זו, ההכנה למשימה היא חיונית ביותר להצלחתה. ניקח לדוגמא אדם שמוטלת עליו המשימה לבנות בנין משרדים גבוה. יהיה עליו להשקיע זמן ומאמץ רב כדי לתכנן את הבנין. כתיבת תוכניות עבור בנין כזה היא משימה שלוקחת זמן רב. יעקב אבינו ידע שלשאת אשה ולהוליד ילדים, היא משימה הרבה יותר חשובה מאשר בניית גורד שחקים. נישואיו ולידת ילדיו היו הישגים שנשארו עדי עד. היה עליו להצליח בבניית אומה, ולכן נדרשה ממנו הכנה בצורה מושלמת ביותר.

בחור צעיר בן עשרים ואחד מתחתן וטועה בכל הטעויות האפשריות, שכן אין לו את הניסיון הנדרש משום שהוא לא למד הרבה על הנושא. אולם לאט לאט, באמצעות ניסוי וטעיה וקצת בעיות, הוא מצליח להתייבב לאחר זמן מה. אולם יעקב אבינו לא יכול היה להרשות לעצמו לנסות ולטעות, כי הוא עסק ביצירת אומה, וכדי להיות אביהם של אומה קדושה, אי אפשר לקפוץ אל תוך הנישואין כמו פיל בחנות חרסינה. ועל אף שבאותה עת יעקב אבינו כבר היה 'איש צעיר' בשנות הששים המאוחרות בחייו, הוא הבין שכדי להגיע להצלחה מרבית

שהן הקדישו לתפילה עצמה, "תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית?" כך שואלת הגמרא, ומתרגמת: "אלא מתוך שחסידיהם, תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת". היתה להם סייעתא דשמיא מיוחדת; מתנה מיוחדת שה' נותן לאלו שמעריכים כראוי את עבודת ההכנה.

אכן, אנחנו איננו יכולים להכין הכנה קיצונית שכזו. אנחנו לא נזכה לסייעתא דשמיא כזו, משום שאיננו מספיק רציניים בענין. אנחנו נשתה כוס קפה ונבזבז את הזמן, ולכן מלבד העובדה שאנחנו לא ננצל את הזמן הזה להכנה, גם לא נצליח בלימוד התורה ובעסק הפרנסה. אולם העיקרון הזה שייך גם אלינו, ועלינו לעשות **משהו**. צריך לעשות **איזושהי הכנה**.

למען לא ניגע לריק

בכל יום אנחנו מתפללים: "הוא יפתח ליבנו בתורתו, וישם בליבנו אהבתו ויראתו", ואז אנחנו מסיימים: "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה". פירוש הדבר הוא כך: רוב היושבים כאן התפללו את התפילה כולה, נניח. אולם בעומדנו בסוף התפילה עלינו לפחד - אולי התפילה היתה 'לריק' חס ושלום. אם אנחנו רק מדקלמים מילים ללא שום מחשבה, הלזה תיקרא תפילה? אין כל ספק שעל פי רוב, חלק גדול מהתפילה שלנו נזרקת לריק!

לא חבל? נניח שלא היית מתפלל. במקום להתפלל, היית קובע סדר בלימוד משנה ברורה - אם היית נוהג כן, היום כבר היית בקי גדול בהלכה! אם בכל יום, במקום להתפלל היית לומד משניות או גמרא, היו לך כבר ידיעות רבות. לא חבל לבזבז חלק גדול כל כך מהחיים בתפילה, אם בין כה וכה זה הולך לריק?

לכן אנחנו מבקשים בכל יום: "ריבוננו של עולם, שים בליבנו אהבתך ויראתך למען לא ניגע לריק, שלא נעבוד ונעמול סתם כך ללא תועלת".

הכנה מוקדמת

איך זה יקרה? איך תפילתנו תהיה עם לב מלא באהבתו ויראתו? אחד המפתחות לזה הוא ההכנה. הצורה שבה אתה הולך לבית הכנסת, היא זו שתקבע את צורת התפילה שלך. נסה את זה מחר בבוקר. בעודך הולך מרחק של רחוב אחד לבית הכנסת, או נוסע מרחק של חמש רחובות, הכן את עצמך.

האמת היא שההכנה צריכה להתחיל הרבה לפני כן. ברגע שאתה קם ונוטל את ידיך, אתה כבר מכין את עצמך. הרשב"א (הובא בב"י או"ח סי' ד) אומר שהטעם של נטילת

הכנה לכיבוד אם

ומיד את תכעסי ותפתחי את הפה הגדול שלך, ותהיה סצנה שלמה, ותלכי לישון שבורה כולך. במקום ללכת לישון מלאה בחיזוק מהשיחה ששמעת, את תרגישי מיואשת ושבורה בעקבות המריבה עם אמך.

ולכן, כשאת עומדת על מפתן הבית ואוחזת בידית הדלת, הכיני את עצמך! התכווני לקיים מצוות כיבוד אב ואם. חישבי מראש על הגרוע ביותר שיכול להיות. אמך תאמר: "עצלנית שכמותך! תמיד אני צריכה לסדר אחרייך! אני צריכה לשטוף כל הזמן את הכלים שלך. את הולכת ונהנית לך, משתתפת בכל מיני הרצאות, ואני צריכה להתכוון לשבת לבד, בלי שום עזרה מצידיך". אולי היא תאמר דברים עוד יותר גרועים מזה. היי מוכנה! הכיני את עצמך לכל תרחיש, וחשלי את עצמך לקראת הניסיון שמולו תצטרכי לעמוד.

תאחזי בידית ותאמרי: "מה שלא יקרה כעת, גם אם אמי תשפוך על ראשי גחלים רותחות, אני אנהג כצדקנית. אני אשמור על פה סגור. אולי אפילו אהיה חזקה מספיק כדי לומר: 'את צודקת אמא'".

ככה מתכוונים בחיים. אל תחשבו כעת על הכנות גדולות ונשגבות. להיטמן בישיבה במשך ארבע עשרה - זו הכנה גדולה מאוד עבור אדם גדול מאוד. הבה נתחיל בקטן. נפסע פסיעות קטנות, וכך נתרגל להכין את עצמנו להתכוון לכל דבר, בעודנו עושים את דרכנו במשעולי החיים.

עבודת ה'היכון'

לא חבל שבכל בוקר אנחנו הולכים לבית הכנסת, ובדרך מפטפטים עם חבר או שכן, ואם אנחנו לבד אנחנו חושבים מחשבות קטנות וחסרות תוכן, ובינתיים אנחנו מוותרים על הזדמנות מפוארות ביותר. הפסוק אומר "הכון לקראת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (עמוס ד, יב) - ובמקום להכין את עצמך, אתה נדחף כמו שור אל בית ה' כדי לדבר עם אלקיך? שום מחשבות, שום הכנה, שום כלום?

"חסידיהם הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין" (ברכות ל, ב). הם המתינו שעה שלמה לפני כל תפילה, שלוש פעמים ביום. שעה לפני התפילה? לשם מה?! נו, בואו נתחיל כבר את התפילה! התשובה היא שהם הבינו היטב את היסוד הזה. שעה לפני שחרית! ועוד שעה לפני מנחה, ואז שעה נוספת לפני מעריב!

הגמרא (שם לב, ב) שואלת שאלה: אם הם הקדישו שעות רבות כל כך למחשבה, להכנה, וזה חוץ מהשעות

ומה עם הברכה הגדולה של "אוהב עמו ישראל"? בעוד מספר דקות, אני עומד להכריז הכרזה גדולה כאן בבית הכנסת. ה' אוהב אותי! הוא אוהב אותי ואת השכן שלי ואת השכן השני ואת אשתי ואת הבוס שלי. הוא אוהב את עם ישראל כולו! והוא אוהב אותנו באהבה שאי אפשר למדוד אותה! או ווה! "ברוך אתה ה'" - תודה לך ה', "אוהב עמו ישראל" - שאתה אוהב אותנו, עמך ישראל.

ומה עם קריאת שמע? כשאתם אומרים את הפסוק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" - חישבו על כך שאתם עושים זאת לשם מצוה - מצוה דאורייתא. כמה זמן לוקח לחשוב את המחשבה הזו? אפשר בשניה אחת להציל את המצוה הזו מללכת לריק. חישבו: "אני עומד לקיים את המצוה להכריז על ייחוד ה'". זה לוקח שניה אחת.

אהבת ה'

ואז מגיעים לפסוקים של "ואהבת". החפץ חיים כותב שאם אתה כבר אומר "ואהבת", כדאי לקיים את המצוה של אהבת ה'. אפשר לאהוב אותו במשך פסוק אחד לפחות! חשבת על זה פעם? כך כותב החפץ חיים: אהוב את ה' עכשיו. בזמן שאתה קורא את הפסוק. אין לך סיבה לאהוב אותו? העובדה שאתה מסוגל לדבר היא כבר סיבה מספקת לאהוב אותו. צריך להתכונן ל"ואהבת"! ראה כמה אנשים אינם מסוגלים לדבר. הם משמיעים הברות ועושים תנועות בידיהם - ככה הם מסתובבים בעולם. ואתה - אתה מסוגל לדבר! אתה אדם נורמלי! צריך לאהוב את ה'. קיים את המצוה הזו לפחות במשך קריאת פסוק אחד.

כך גם בהמשך התפילה. מה כתוב בפרשה ראשונה של קריאת שמע? ומה עם השניה? והשלישית? וכו' הלאה. מה כתוב ב"אמת ואמונה"? מה כתוב ב"השכיבנו"? אתה אומר "ברוך ה' לעולם" [א.ה. כפי המנהג בחו"ל] - מה כתוב שם? נכון שאיננו מסוגלים לעשות הכל כל הזמן, אבל חייבים להתחיל באיזה שהוא מקום.

בן הכפר והאוצר

ולא רק בתפילה. עבודה זו נוגעת לכל פרט מחיינו. בין אם אתה אברך שהולך ללמוד בכולל, או איש עסקים שהולך ללמוד בבית המדרש - הכן את עצמך ללימוד! מה אני הולך לעשות כעת? מה אני מנסה לעשות ולהשיג?

ידים הוא כדי להראות שאנחנו כהני ה'; וכפי שתפקידם של הכהנים בבית המקדש היה לעבוד את ה', זהו גם תפקידנו בעולם הזה. אצל הכהנים כתוב: "וְרָחֲצוּ מַמְנוּ אֶת יְדֵיהֶם... בְּבֹאֵם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד" (שמות מ, לא-לב) - הם הכינו את עצמם להזדמנות הגדולה שניתנה להם, לעבוד את השי"ת, על ידי רחיצת ידיהם.

אנחנו קמים בבוקר כדי לעבוד את ה' במשך כל היום כולו. נטילת ידים שחרית פירושה שאתה מכין את עצמך לעבוד את ה'. אתה משמש ככהן ה' במשך כל היום כולו.

בעודך שופך את המים על ידיך, תוכל לחשוב - ואפילו לומר זאת בפה, אם אף אחד לא שומע - "אני זאת כעת משום שאני כהן. אני מכין את עצמי ליום מוצלח של עבודת ה'".

מי שיעשה זאת - הוא מוכן. הוא הכין את עצמו לעבודת היום. כל מה שלא יעשה באותו יום - בין אם מדובר בעבודה במטבח, עבודה במשרד, קניות, לימוד התורה, תפילה - מה שזה לא יהיה, הוא כבר הכין את עצמו, וקיים "הכון לקראת אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל". אל תתנו להזדמנות המפוארת הזו שעומדת לרשותכם בכל בוקר, לחמוק מבין אצבעותיכם!

הכנה למעריב

לחשוב לפני כן! לפני כל דבר! הנה עכשיו, בעוד מספר דקות נתפלל מעריב כאן בבית המדרש. תהיה לכם דקה או שתיים מסיום השיחה ועד 'ברכו'. אתם תטלו ידים, תלבישו את הכובע. מדוע שלא תנצלו את הזמן הזה שאתם עושים את פעולות ההכנה הללו, להכין גם את מחשבותיכם?

תכף תאמרו את המילים "המעריב ערבים". כלומר, אתם תודו לה' על הלילה. הלילה אינו רק חוסר יום, כפי שאנשים חושבים, שלילה פירושו שכעת לא יום. זו טעות. לילה היא בריאה בפני עצמה. "בחכמה פותח שערים, בתבונה" - הלילה הוא חכמה גדולה, אלא שצריך ללמוד אותה. הייתי רוצה לשוחח על הנושא הזה, אבל לא כעת, זה התפקיד שלכם. חישבו על הברכות שהלילה מביא בכנפיו, כדי שלפחות את הברכה הראשונה תאמרו בלב שלם: "ברוך אתה ה', המעריב ערבים".

מערכת תורת אביגדור זקוקים לעזרתכם.

לפרטים נא ליצור קשר

ey@torasavigdor.org | 02-9665295

אחרת - מצוה המוכרת לנו ביותר בנוגע לנושא הזה של הכנה, וזוהי מצוות השבת.

שבת הוא יום הדעת הגדול, יום אחד בשבוע שמיועד לקניית שכל של תורה. יש כל כך הרבה דברים שהאדם צריך לקנות ביום השבת, דעות רבות כל כך שצריך להכניס אל הראש, ועבודה זו תיתכן אך ורק אם האדם מכין את עצמו אליה. זו הסיבה שכבר בימי קדם תיקנו חז"ל את המצוה המיוחדת של הכנות לשבת. מצוה זו נועדה להדגיש בפנינו את התועלת שתביא לנו השבת, ולהזכיר לנו שיותר מכל, עלינו להכין את שכלנו.

כאשר עקרת הבית עומדת במטבח כל היום, ביום חמישי, ביום ששי, ומכינה את מטעמי השבת, זה נועד בעיקר להזכיר לה שעליה להתכונן! כן, הקוגל והעוף ותפוחי האדמה, הכל מאוד חשוב, אבל יש תבלין אחד שעליה להוסיף, תבלין שיביא את התועלת הגדולה ביותר. אם היא תשכח נניח את הבצל, אז נכון, לצ'ולנט יחסר מעט טעם. אם היא תשכח להוסיף מלח למרק, המרק יהיה קצת תפל. אולם יש רכיב אחד שאם היא תשכח להוסיף אותו, הכל יהיה חסר טעם, וזהו התבלין של הכנת עצמה לקניית שכל של שבת.

מחברת השבת

צריך לתכנן מראש את היום הגדול הזה. יש ברשותי מחברת, שבה אני רושם דעות שונות שצריך האדם לקנות בשבת. אני מעיין במחברת הזו מפעם לפעם על מנת להזכיר לעצמי מה עומד לקרות בשבת הקרובה - אילו דעות אני מתכנן לנסות לקנות. כתובים לי שם לפחות שלושים דעות שונות שאפשר לחשוב עליהם בשבת.

עקרת הבית מנקה את ביתה, והיא חושבת לעצמה: "בשבת הקרובה אני רוצה להזכיר לעצמי כמה שיותר שהשבת היא זכר למעשה בראשית". ה' ברא את העולם הזה יש מאין. לעולם הזה אין שום קיום. אין שום מציאות גשמית. אין כוחות טבע. המציאות כולה מתקיימת רק במחשבותיו של הקב"ה.

זהו רעיון מסעיר, שעלינו לעמוד כל חיינו כדי שתהיה לו השפעה עלינו, ולו במעט. עלינו לתכנן קדימה. "לאחר שבעלי יצא לבית הכנסת עם הבנים בליל שבת, אשב על הספה במשך דקה או שתיים ואחשוב. אביט בנרות השבת ואחשוב על כך שהאש והפמוטים הם למעשה שום דבר. הם אינם אלא דמיונות של ה'".

היא יכולה גם לתכנן לסעודת השבת. היא יכולה לחשוב לעצמה: "כשאגיש את מטעמי השבת אל השולחן, אקפיד לחשוב על הסיבה שבגללה אנחנו מענגים את השבת,

אם אני אפטפט עם כל מי שאפגוש בדרך, האם זה יעזור לי במשימתי? האם אצליח במשימה זו אם אשוחח בטלפון הציבורי במשך חצי שעה לפני שאכנס לבית המדרש?

מי שלא מכין את עצמו, נדחף פנימה אל תוך אוצר ההזדמנויות האדיר הזה, ומבזבז אותו. זה כמו לקחת בן כפר, איש פשוט ונבער, להוציא אותו מהבקתה הקטנה שלו ולהביא אותו לחנות תכשיטים יוקרתית, שם מאפשרים לו להיכנס אל תוך הכספת, ולמלאות את כיסיו במשך דקה אחת. הוא מביט באבנים הנוצצות. הוא מבולבל! או ווה! מה זה? הוא כל כך בלתי מוכן, שהוא מאפשר להזדמנות הזו לחמוק מבין אצבעותיו. הוא שכח לשם מה הוא בכלל הגיע לכאן. ואז, כשמסתיימת הדקה, מושכים אותו החוצה באחת. הטיפש המסכן הזה אפילו לא התחיל להבין את משמעותם של האוצרות שהיו פרוסים לנגד עיניו.

אנחנו גרועים יותר מאותו כפרי נבער, כי האוצרות שהוא הפסיד הם רק אבנים. אמנם אבנים צבעוניות ונוצצות, אבל אבנים אחרי הכל. אנחנו עוסקים באוצרות האמיתיים, ואנחנו מפסידים אותם רק משום שלא הכנו את עצמנו. זהו העיקרון הגדול של עבודת ההכנה.

ג' - הכנה לעולם הבא

מוכנים?

האמת היא שכל יהודי מכיר בעיקרון הזה, ולו בתור מס שפתיים. אנחנו הרי אומרים "הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות..." אלא שהבעיה היא, ש"הנני מוכן ומזומן", בדרך כלל פירושו "הנני-אינני מוכן ומזומן" - אני אומר את המילים, אבל במה אני מוכן? איזה מוכן? איפה מוכן?

אבל לכל הפחות אנחנו רואים את העיקרון של ענין זה של "הנני מוכן ומזומן". לפני שמקיימים מצוה, חשוב שנוודא שהכנו את עצמנו, כדי שהמצווה לא תלך לריק. עלינו להזכיר לעצמנו לייחד את ליבנו למשימה העומדת בפנינו. הדרך להצליח בזה היא על ידי הכנה מוקדמת; זהו הרכיב הסודי של "למען לא ניגע לריק".

"הנני מוכן ומזומן" - בין אם זה לתפילה, ללימוד, לתפילין, לציצית, או לכיסוי הראש - בכיפה או בפאה - עלינו להכין את עצמנו.

היום הגדול

בכל הנוגע להכנה למצוות, ישנה מצוה אחת המשמשת כדוגמא בולטת עבורנו לענין זה, אולי יותר מכל מצוה

לקניות בשבת. כל ילד יודע את זה. מה באים חכמים ללמדנו?

התשובה היא, שאחד הלימודים רבי הרושם של השבת הוא, שבאמת השבת היא רק 'תרגול' לקראת העולם הבא.

המשל

אל תחשבו שאני חולק כעת עמכם איזו מחשבה שעלתה בדעתך; זוהי גמרא מפורשת (ברכות נז, ב) שהשבת היא 'מעין עולם הבא'.

כמובן שזה רק משל, כי כשאוכלים בעולם הזה, מתעייפים לאחר זמן מה. יש גבול לכמות שאפשר לאכול. בעולם הבא לעומת זאת, אנחנו 'נאכל' לנצח. אנחנו לא באמת 'נאכל', אלא הנאתנו תהיה הרבה יותר גדולה מאשר הנאת האכילה. התענוג שם הוא גדול כל כך, שהגמרא אומרת שאילו היינו חווים את התענוג הזה בגוף שלנו, היינו מתפוצצים. מערכת העצבים שלנו היתה קורסת. לא היינו מסוגלים לסבול הנאה כל כך גדולה. בעולם הבא ממתינ לנו אושר אדיר מאין כמותו, עושר גדול פי מיליון מהאושר של השבת. אבל השבת היא משל לעולם הבא, היא נותנת לנו טעימה כלשהי.

מדוע חז"ל מספרים לנו את המשל הזה? כדי שנעשה בו שימוש. ואחת הדרכים לנצל את המשל הוא על ידי שהאדם מזכיר לעצמו כל הזמן שהעולם הבא הוא מקום אליו מגיעים רק לאחר שמוכנים. מי שלא הכין את עצמו, יכול לשכוח מהעולם הבא. אי אפשר להיכנס לעולם הבא סתם כך ולהנות ממנו. נדרשת לזה הכנה רבתי.

עלינו לתרגל אפוא לקראת העולם הבא. העולם הזה הוא זמן של 'ערב שבת', וזהו המקום להתכונן לעולם הבא. בעולם הבא אי אפשר לקיים שום מצוות. רק כאן אפשר לבשל ולאפות ולהכין מצוות לקחת איתך לעולם הבא.

מחשבות לסעודות

חשוב על כך! אתה יושב ליד שולחן השבת, כולם לבושים היטב, כולם שמחים, אל השולחן מוגשים מיטב המטעמים - עופות צלויים, צ'ולנט, קומפוט, קוגלים, וכל מיני מעדנים טובים, ואתה חושב לעצמך: "אה! מעין עולם הבא! במה זכינו לשבת כל כך יפה? לכזה אוכל טעים ומענג? רק בגלל שהכנו, בישלנו, ואפילו ערכנו קניות, ולכן יש לנו מה לאכול כעת".

זהו לימוד גדול מהשבת; שהחיים בעולם הזה הם חיים של עשייה. מי שרוצה לעשות מעצמו משהו בעולם הזה ובעולם הבא, זהו היסוד מספר אחד: חייבים ללמוד להכין!

מדוע אנחנו גורמים לעצמנו שמחה ביום השבת. זה נועד כדי להרגיל את עצמנו לאמת הגדולה שלא רק שה' ברא את העולם, אלא שהוא ברא אותו כדי לענג אותנו. זהו עולם של עונג!

ההכנה שאחרי אמא

ככה מתכוננים לשבת. בדרכך הביתה מבית הכנסת בליל שבת, פנה לבניך אמרו להם: "ילדים, הבה נתכונן כעת לסעודה, עכשיו, בזמן שאנחנו הולכים".

"להתכונן? אמא כבר הכינה הכל".

"כן, אמא הכינה את האוכל, אבל אנחנו צריכים להכין את השכל שלנו. עלינו לאכול עם תכלית; אנחנו אוכלים כדי לטעום מעולמו של הקב"ה. אנחנו אוכלים את החלה שלו, את העוף שלו, את תפוחי האדמה שלו, ובזמן שאנחנו אוכלים אנחנו מזכירים לעצמנו ש'עולם חסד יבנה' - ה' ברא את העולם הזה כעולם של עונג".

אין ספק שמי שנופל אל תוך השבת ללא כל הכנה, יפסיד את הקניינים הללו. הוא אמנם ישמור שבת כמובן; הוא יזהר בכל ל"ט המלאכות, יתפלל את תפילות השבת בבית הכנסת, ויקיים את כל מצוות השבת. אולם מובטח לו שהוא יפסיד את מכרה הזהב של השבת. יהודי שרוצה למצוץ את כל המיץ משבת קודש, ולשנות ולרומם את שכלו בכל השבוע, עליו להתחיל להתכונן לשבת טרם בואה.

יום שכולו שבת

ישנה דעה אחת מיוחדת במינה, אותה אנחנו קונים באמצעות ההכנות לשבת קודש, ושאותה אסור לנו להשמיט מה'חיים של הכנה' שלנו. והיא המחשבה, שכל חיינו בעולם הזה הם הכנה אחת גדולה לעולם הבא. בדיוק כמו בהכנות לשבת - ככל שנתכונן טוב יותר, כך יגדל ה'יום שכולו שבת' בחיי הנצח.

במסכת עבודה זרה (ג, א) חז"ל מלמדים אותנו ש"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת". והנה, המילים הללו כפי המשמעות הפשוטה שלהם, הם דברים פשוטים עד מאוד, ואינו זקוקים לחז"ל שילמדו אותנו זאת. כל אחד יודע שאם עקרת הבית תחליט לרבוץ על הספה ביום ששי ולשכוח מההכנות לשבת, אפשר לשכוח מכך שהשבת תהיה שבת. לא יהיה אוכל טעים, לא יהיו בגדים נקיים ומכובסים. מי שאינו עורך קניות ואינו מתרחץ בערב שבת, הפסיד את ההזדמנות לעשות זאת. אי אפשר להתרחץ או ללכת

אומר, למרות שהיא מצערת אותי, ראויה היא שאביא לה מתנות, מכיון שהיא מביאה לי את שתי התועלויות הללו.

אדם שמשכיל לנצל יום גשום - הוא מביט כלפי מעלה, אל השמים האפורים, ורואה מים שנופלים מן השמים והוא שמח, זהו אדם שיודע לנצל כראוי את היום הסגריר. הטיפות הללו שירדים אליך מהעננים, הן יהלומים. כל טיפה היא יהלום נוסף. "מודים אנחנו לפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו".

זהו נס. מאיפה מגיע הגשם? מהים. אבל אי אפשר לשחות מי ים. ובכל זאת, השמש מזקקת את מי הים, והם עולים לשמים כאדים, וכעת יש לנו מים נקיים וצלולים, הראויים לחלוטין לשתיה. כל מה שאנחנו אוכלים הוא בזכות הגשם. מי שמבין את גודל הברכה שבגשמים, אז בוודאי שעבורו יום סגריר הוא ברכה גדולה. זוהי הזדמנות נפלאה להתפעל מיד ה'.

אולם בכל זאת אנחנו רואים שאנשים רבים אינם שמחים בבוא הגשם. הגשם כובל אותם ומונע מהם כל מיני תוכניות שהיו להם; הרי שמבחינה מסוימת הגשם עשוי לגרום לחוסר נוחות. מי שאינו מנצל את היום הזה כראוי, הרי שעבורו מדובר בסתם יום קודר ומשעמם.

אשה סגרירית יכולה להיות ברכה גדולה, אם תעשה בה שימוש נכון, אם תעריך את מה שהיא עושה למענך. היא עשתה דברים רבים בשבילך. העובדה שהיא פותחת את פיה לעתים קרובות וגוערת בך - אז מה? "לפום צערא אגרא" - ככל שתצליח לשלוט בעצמך טוב יותר, כך יגדל שכרך.

"אמר רבי אילעא, אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה שנאמר (איוב כו, ז) תִּלְהָ אֶרֶץ עַל בְּלִי מָה" (חולין פט, א) - כמה גדולה היא הזכות של מי שמצליח לשמור על פה סגור בשעה מריבה! זו זכות עצומה! אתה המנצח! אתה המרוויח הגדול! אילו לא היתה לך אשה כזו, לא היתה לך את הזכות הזו. בכל פעם שהיא גוערת בך ואתה שותק - "תִּלְהָ אֶרֶץ עַל בְּלִי מָה". זכות עצומה ביותר.

כמובן, אם יש לך אשה שמשבחת ומכבדת אותך, ומעודדת אותך כל הזמן, אז בסדר, גם בזה יש תועלויות מסוימות. אולם בהחלט יש תועלויות באשה רעה, אם יודעים כיצד להתנהג עמה. ולכן המשל ליום סגריר הוא משל נפלא לאשה רעה.

כדי להצליח בחיינו, עלינו לחיות עם המבט של "הכֹּחַ לְקַרְאֵת אֱלֹקֶיךָ יִשְׂרָאֵל". כל דבר שעושים, להכין את עצמנו קודם לכן, כדי שנעשה את זה כאשר השי"ת נמצא בראש מעייננו.

בין אם מדובר בהכנה לנישואין, לתפילה, לכיבוד אב ואם או לשבת - ככל שנקדים להתכונן לענין, כך נרבה להשיג ולהרוויח. ובמיוחד כשזה מגיע לשבת קודש, אחד הלימודים הגדולים של ההכנות בערב שבת הוא, שהאדם מזכיר לעצמו תמיד שהעולם הזה שבו אנו חיים, עד כמה שהוא נראה שהוא התכלית, הוא אינו התכלית כלל. רק מי שטרח והכין את עצמו בעולם הזה של 'ערב שבת', הוא זה שיזכה לאכול ב"יום שכולו שבת לחיי העולמים".

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

ניגשים אל המשימה

כל דבר שאנחנו עושים בעולם הזה, צריך להיעשות כאשר השי"ת נמצא בראש מעייננו. באפשרותנו להשיג דבר זה רק אם נכין את עצמנו כראוי. השבוע, בלי נדר, ניטול את ידינו בבוקר עם המחשבה ש"אני נוטל כעת את ידי כמו הכהנים שנטלו את ידיהם לפני ששרתו את ה' בבית המקדש. גם אני עבד של ה', ואני חפץ להתכונן לעבוד אותו כל היום כולו". אם נתחיל את יומנו בצורה כזו, זה יתן את הטון להמשך היום, ויסייע לנו להוסיף כוונה והכנה לפעולות רבות שאני עושה בעבודת ה'.

שאלה:

הגמרא (יבמות סג, ב) אומרת ש"קשה אשה רעה כיום סגריר". האם יום סגריר (גשום) הוא דבר שלילי או חיובי?

תשובה:

אסביר לך את הענין. הגמרא (שם עמוד א) מספרת סיפור אודות רבי חייא, שאשתו היתה מצערת אותו תמיד, ובכל זאת, בכל פעם שהוא היה מוצא דבר מה, היה כורך אותו בסודרו ומביא לה. שאל אותו רב: הלא היא מצערת אותך, ומדוע אתה מביא לה מתנות? ענה לו רבי חייא: "דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא". הוי

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"לא ראינו מעולם אדם בשמו"ע מחזיק יד אחת בסידור ויד שניה בעלון"

אבל שיקפידו שיהיה שם נקי, יש כאלו אנשים, א"א לחנך אנשים, זה הטבע שלהם, אבל מי שיכול ומסוגל, אם הוא רואה לכלוך שהשאירו שם, שירים וינקה, שיהא נקי כראוי לביהכ"נ.

אני ראינו בעיניים שלי את ר' חיים כל חזרת הש"ץ עם האצבע מצביע בסידור! גם הרב אלישיב עשה ככה! בב"י כתוב שיש שלש תפילות, 'אמן' זה תפילה, שמר"ע זה תפילה, והתפילה הכי חשובה היא חזרת הש"ץ, הוא מוציא את כולם. לא ראינו מעולם אדם בשמו"ע מחזיק יד אחת בסידור ויד שניה בעלון, שמר"ע כולו לה'. אז ר' חיים מבין מהב"י שחזרת הש"ץ היא גם תפילה שהרי החזן מוציא אותך, וא"כ מהיכי תיתי להסתכל במקומות אחרים? האנשים האלו הם לא היו נתונים לשום השפעה, מה שכתוב כתוב, ולכן כל חזרת הש"ץ הצביעו בסידור.

האמת היא שהמ"ב מביא את זה [סי' קכ"ד ס"ק כ"ו] "כתב בשל"ה ראיתי מהחידים אל דבר ד' שמשמין הסידור בפניהם בשעת חזרת הש"ץ ועיניהם וליבם שם שלא יראו חוצה, ואז מכוונים על כל מילה ומילה", עכ"ל, רק תמיד חשבתי שזה מידת חסידות, נו, בסדר, אני לא כזה בעל-מעלה, אבל הרי זה עוד סוג תפילה שחז"ל תיקנו שהחזן מוציא אותם וזה לא רק תפילה של הש"ץ. אז כמה חשוב שאדם יעשה לעצמו הנהגה כמו ר' חיים קניבסקי וכמו הרב אלישיב, מצביעים בסידור! אא"כ הוא כהן, זה משהו אחר, זה מצוות היום, או שהוא לוי, הוא צריך ליטול ידים, וגם מי שהוא כהן או לוי הוא לא חייב לדבר, עושה מה שצריך וחוזק מזה צריך להקשיב כל הזמן. ואצל הרב אלישיב נהגו בר"ה ויר"כ כמה שזה ארוך היו עומדים כל החזרה; בפיזיטים היו יושבים, אבל בחזרה היו עומדים (במ"ב כתוב שיש ענין לעמוד בפיזיטים שפותחים את ארון הקודש, ולכן היה שם ניגון מיוחד לזה, אבל ניגון עוד יותר מיוחד לחזרה שבזה צריך לעמוד), והרב אלישיב בזקנותו עם כל חולשתו והוא הרי שבר את הרגל והלך עם הליכון, הקפיד לעמוד בחזרת הש"ץ של החזן. אמר לי משהו, יהודי בן שמונים פלוס, שהוא, אין לו כח והוא יושב בחזרת הש"ץ, אבל יום אחד התפלל שם בקרואן אצל הרב אלישיב והוא רואה בן אדם בן מאה פלוס עומד כל חזרת הש"ץ, מאז כבר אין לו חשק לשבת, הרב אלישיב עומד והוא יושב? (כמובן, הוא לא היה במצב של אונס, רק היה קשה לו). היחס לחזרת הש"ץ צריך להיות כחלק מהתפילה.

היה פעם חכם טולדנו, הרה"צ ברוך טולדנו זצ"ל. הסטייפלר שלח את ר' חיים שילך פעם בחודש בערך לראות את חכם טולדנו. ר' חיים ראה את הסטייפלר והחז"א ובכ"ז הסטייפלר שלח אותו לראות. והוא היה הולך מידי פעם וחוזר, לראות צדיק. והצדיק הזה נכנס פעם לביהכ"נ וראה שמדברים בחזרת הש"ץ, הוא נעמד על ספסל וסימן לחזן שיעצור, ואמר: "רבותי; גב, גולן, יש להם כפרה, אבל מי שמדבר בחזרה אין לו כפרה! כך כתוב בשו"ע גדול עונו מנשוא", הוא בכה, וכולם בכו איתו ביחד, וכמובן היה שם חיוזק גדול, והוא אמר לחזן להמשיך.

ר' חיים, כולם דיברו על ההתמדה וכו', כשהוא הגיע להתפלל מתחילת התפילה עד סוף התפילה לא הסתכל לשום מקום. והוא החמיר, אמר לבנו שיקבל ע"ע בבר מצוה לא לחלוץ את התפילין עד הקדיש האחרון. ועוד דבר היה החמיר, לא לחלוץ את התפילין בביהמ"ד רק בחוץ [כנהגת הגר"א]. ויש בזה כבוד שמים. אם היה מתחיל לגלגל הרצועות ופתאום הוא שמע 'קדיש' היה מפסיק מיד אפי' באמצע חצי גלגול מיד הפסיק! קדיש! הרי כתוב במ"ב שלא יעשה כלום באמצע קדיש. אם היה מחזיר ספר לארון והתחילו קדיש היה כמו 'מכת חושך'! לא היה עוזב את הספר עד אחר קדיש. אצל ר' חיים השו"ע היה ככה ישר עד הסוף.

ואם מחנכים בית-כנסת ומקבלים על עצמנו למשך שנה בל"ו כמו שאמרנו מ'ברוך-שאמר' עד אחר 'תתקבל', ובשבת יש גם את החלק של ה"שבעה קרואים", ומוסף עד 'תתקבל' וגם מנחה ומעריב, בעו"ה המקום הזה יהיה בית אלקים! השראת השכינה! כל התפילות יתקבלו בו ברחמים וברצון.

ביחורי הלכה

ופשוט שבבית הכנסת עצמו אסור לטעון את ה"ד-ק', משום שאמרו בגמ' (מגילה כח,ב) ונפסק בשו"ע (קנ"א, א) שבבתי כנסיות אין מחשבין בהם חשבונות אלא אם כן הם של מצוה, כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים.

דברי חיוזק בעניין כבוד ומורא בית הכנסת מאת הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א. [בחננוכת ביהכ"נ "שומרי שבת" ב"ב, סיון תשפ"ב].

...הקידוש ד' הכי גדול הוא שנבנה עוד מקום תורה ועוד מקום תפילה, אבל צריכים לראות שזה יהיה קידוש ד' ולא חילול ד'.

דבר ראשון, מה שכולם יודעים, כשלא מדברים בתפילה בחזרת הש"ץ ובקדיש זה קידוש ד'! רבינו-יונה כותב "מספרים שבחו של הקב"ה", אם אדם מדבר באמצע איפה הקידוש ד'?

ואם המשנ"ב מביא שבתי-כנסת נחרבו בשביל זה, ולפני שנתיים (שלוש שנים) דבר שלא קרה בהיסטוריה מאז החורבן, כל בתי הכנסת בעולם נסגרו חודשיים היינו בחוץ התפללנו בחצירות וכו', וכשחזרנו בתשובה ועשינו חיוזק והחלטנו שאין פלאפונים בשעת התפילה, ה' החזיר אותנו. לא הם זורקים ומחליטים, הכל מאת ה'. וכשהתחזקנו ד' החזיר אותנו. עכשיו מידה טובה מרובה, אם נחרבים בתי-כנסת בשביל שמדברים באמצע אז כמה בתי-כנסת יבנו מזה שלא מדברים, אנחנו לא יודעים מה זה שכן, אבל הנה נעשה חשבון, חמש מאות בתי כנסיות יבנו בזכות זה שלא מדברים.

כמה חשוב חיוזק שעושים "זה שער השמים" - אין דיבורים מתחילת התפילה, מ'ברוך-שאמר' עד אחרי תתקבל. בשבת, הרי התפילה ארוכה, אפשר לחלק את התפילה לשלושה חלקים: א) שחרית לבד, מ'ברוך-שאמר' עד 'תתקבל'. ב) שבעה קרואים, מה'ברוך' הראשון עד 'מפסיר'. ג) מוסף, מהקדיש שלפני שמר"ע עד אחרי 'תתקבל'. ומנחה מהקדיש ובא לציון עד אחרי 'תתקבל'. אין לתאר ואין לשער איזה ישועות יהיו בעו"ה אם נזכה לעמוד בזה.

היה פה בבני-ברק רב"ה, הוא נפטר ביר"כ, הרבי מלעלוב זצ"ל, הוא מאוד נלחם ע"ז כל החיים. יש המון סיפורי מופתים על אנשים שהלכו לקבר שלו וקיבלו ע"ע שלא לדבר בתפילה וזכו לראות ישועות שלא כדרך הטבע. [שאלו אותי כמה זמן צריך לקבל ואמרת שנה, אני מבין ששנה זה 'יהי לתקופות הימים', 'ימים' זה שנה, יוסף הצדיק ישב "ב שנה בבית-הסוהר, שנתיים על שאמר 'כי אם זכרתני' 'והזכרתני', ועשר שנים על מה שדיבר על האחים, על כל אר שנה, אז רואים שעונש זה - זה שנה! ואם רוצים לזכות לברכה זה שנה].

אני מכיר הרבה עובדות וסיפורים שהיו. ראיתי ספר עם סיפורים על ניסים שהיו שם. לדוגמה, הסיפור על ילד שבלע בורג, ויש שם תמונה עם צילום איך שרואים את הבורג בתוך המעיין, ולהוציא את זה היה צריך ניתוח מסובך עם נזק לילד והרופאים התבוננו איך לעשות את הניתוח עם כמה שפחות נזק לילד, כך או כך, בינתיים האבא שהיה בלונדון ביקש ממכר שילך לקבר של ה'לעלובער' ויבטיח שם בשמו שהוא לא ידבר בביהכ"נ וגם יחזק אחרים לא לדבר, אחרי יומיים לפתע הבורג יצא, הרופאים השתוממו. זה לא כמו בורג בקנה בוושט שאדם אוכל ויוצא, במעיין זה מסובך.

ושמעתי פעם שהרב"ה מוויניץ נפגש עם הרבי מלעלוב וסיפרו זה לזה מהצרות של כלל ישראל, ואמר הרב"ה מלעלוב "אם החרש תחרישי בעת הזאת", אז "רווח והצללה יעמוד ליהודים", ועכ"פ רואים שיש ענין לקבל ע"ע לא לדבר ועי"ז לזכות לישועות גדולות.

אז אם בונים ביהכ"נ וחושבים לש"ש זה דבר גדול מאוד! בזה כתוב דברים נוראים על ביהכ"נ, הרי זה מקום השכינה! בית כנסת, אומר הח"ח וזה כתוב בזה, זה מעין ביהמ"ק, השכינה שורה בו; מי שמבין את זה טוב, לא יהיה מסוגל לדבר בביהכ"נ. בית הכנסת כזה שתפילה זה תפילה, ולא מדברים באמצע, יש לו יסודות איתנים וחזקים, אף פעם לא יקרה בו שום מקרה רע ופגע רע, וחוזק מזה יש זכות מיוחדת להתפלל פה, מקום כזה קדוש שלא מחללים את הקדושה שלו, המקום פתוח והתפילות מתקבלות בו.

אצל הגה"צ ר' זן סגל שליט"א היה בביהמ"ד שלו חדר קפה, אבל הוא ביטל את זה. למה, כי יום אחד הוא נכנס וראה את הלכלוך שם, החליט ואמר שזה לא מתאים לבית ד', שישתו מים קרים, היום זה לא מציאותי בלי חדר קפה,

טעינת "רב קו" ומכירת מוצרים בפרוודור שלפני בית הכנסת

בשנים האחרונות נפוץ המנהג להתקין בחדר שלפני בית הכנסת מכשיר שאפשר לטעון בו את כרטיס ה"רב קו" (נדרים, "קהילות" וכדו').

לרפואת הג"ר משה בן מרים, יהושע בן עלקא, נעם אלימלך בן חנה. ולישועת אלישבע מלכה בת מיכל מישל.

וטעינת רב-קו היא בכלל 'חשוב חשבונית' האסור בביהכ"נ, וכך הוא גם במכירת מוצרים שונים שרגילים למכור באולם שלפני ביהכ"נ, כמו ספרים (ובדרך כלל רגילים למכור ספרי קודש, שיש להחזיר אותם משום חשבוניות של מצוה, אבל מדי פעם נמכרים גם ספרי ילדים וכד'), מכשירי כתיבה, 'סנדוויצ'ים' וכדו'. והטעם שנוהגים להחזיר את זה בפרוודור שלפני ביהכ"נ הוא כנראה משום שסוברים שאין בו את דיני קדושת בית הכנסת.

אבל באמת אין זה דבר פשוט, שבתשובת מהר"ט (ח"ב י"ד סי' ד') כתב שב'עזרות שלנו', שאין מתפללים בהם באופן קבוע, אבל אנשים שמגיעים לבית הכנסת באיחור מתפללים בהם, יש לדון האם נאמר שאין בהם קדושת ביהכ"נ, כמו שאמרו בגמ' (מגילה כו, א) על רחובה של עיר, שאף שמתפללים בו בתעניות מ"מ אין בו קדושה מכיון שהתפילות האלו הן אקראי בעלמא, ונאמר שה"ה במאחרים שמתפללים ב'עזרה', שהם מתפללים שם באקראי בעלמא ולכן אין בה קדושה. או שנאמר שמכיון שבאופן קבוע יש מאחרים שמתפללים ב'עזרה' (אף שבכל פעם אלו אנשים אחרים), דינה כמקום שמתפללים בו בקביעות. ולמעשה הוא נשאר בזה בספק, וחושש להחמיר שיש לנהוג בהם את דיני קדושת ביהכ"נ, וכך הובא במגן אברהם (סי' קנ"ד סק"א) ונפסק במשנה ברורה (שם סק"ג).

ונראה שלמעשה צריך לדון בשיקול הדעת בכל מקום ומקום, האם הרגילות בו היא שהמאחרים מתפללים בפרוודור שלפני בית הכנסת, שאז יהיה דינו כ'עזרות' שדיברו בהם הפוסקים, או שהמציאות בו היא שונה, שאין רגילים

להתפלל בו, שאז יהיה דינו כמקום של חול. ונראה שמה שבתקופת ה'קורונה', הרבה התפללו בפרוודור אין זה נותן למקום דיני בית הכנסת, מכיון שזה נעשה באופן זמני, בתקופה שתקופה זו תחלוף במהרה, וצריך לדון לפי מה שרגילים להתנהג בימים כתיקונם.

ודרך משל יש להביא, שבבית הכנסת "שומרי החומות" שבשכונתנו, רמות ד', יש פרוודור שסמוך לכניסה למבנה, שיש לומר שאין רגילות שהמאחרים יתפללו בו, מכיון שהוא צפוף וצר, ועל כן אין בו קדושה, ואילו בהמשך יש פרוודור רחב ומרווח יותר, שמסתבר שנחשב שרגילים המאחרים להתפלל בו באקראי, ואם כן יש לחוש בו שהוא קדוש בקדושת בית הכנסת. ויש לעיין ברחבה שלפני בית הכנסת, שרגילים להתפלל בה בימי "בין הזמנים" ובתקופות של דוחק, האם דינה כעזרה שדיבר בה המהר"ט, והיא קדושה בקדושת בית הכנסת, או שתפילות אלו נחשבות כתפילות באקראי בעלמא. ואכן, המכשיר לטעינת "רב קו" והמכירות של מוצרים שונים, נקבעים בדרך כלל שם בפרוודור החיצוני, וכנראה מהטעם הזה.

[הדברים נכתבו ע"י הרה"ג ר' מנחם זילברפרב שליט"א]

ושאלנו למר' הגרמ"מ לובין שליט"א, בעניין להעמיד מכשירים אלו (למרות שעיקר יעוד המכשיר הוא לתרומות) בבית הכנסת שהכניסה אליו היא ישירות מהרחוב לביהכ"נ ואין לפניו פרוודור. אמר לנו מר' שליט"א, דודאי אסור.

חיזוקים בבתי הכנסת

בכניסת ביהמ"ד ארון "שומרים הפקד" המיועד להנחת הפלאפונים בזמני הסדר ובכך להוסיף שקיעות בלימוד ותוספת בשמירת קדושת בית הכנסת.

יה"ר שיזכו בני כולל זה וכלל האברכים להתחזק ברציפות בתורה ובשמירת קדושת בית הכנסת.



כול 'יצחק יתן', שיכון ג' ב"ב.

בבית הכנסת המרכזי שיכון ג', בראשות הגאון רבי שלום מאיר וולאך שליט"א, מתקיים כולל אברכים בראשות הגאון רבי יהודה פרקש שליט"א.

בס"ד בני הכולל הינם אברכים מופלגים בתורה ושקועים בלימוד. כל הנכנס לביהמ"ד חש במה שיעקב אבינו אמר בפרשתינו 'מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים'.

לאור חומרת המצב החליטו בני הכולל להוסיף תוספת חיזוק ע"ז שהתקינו

קוראים כותבים

להתחזק בענין מסוים שיש קושי לעמוד בזה, שאדם יקנוס את עצמו בכסף כמו שמובא בדברי רבנו יונה ב'אגרת התשובה' וכן כתב ה'ראשית חכמה' בשם הרמ"ק, וראה מה שכתוב בספר 'פלא יועץ' אות ג' 'גדר' וז"ל: הנה כי כן הריני מקבל עלי בלי נדר להזהר מזה ומוזה ולקיים זה וזה, ואם אעבר היום הזה על אחת מאלה אתן קנס על כל דבר כך וכך, ולכפרת עונותי שעברו ראשי אתנהג בפרישות ואסגף עצמי כך וכך ולא יעבר, וה' אלקים יעזר לי עזרנו אלקי ישענו על דבר כבוד שמך וכך', וביום שאחריו יראה אם עמד על המשמר, עכ"ל.

ע"כ ברצוננו ליישם רעיון זה, ולענייננו שיקבלו כל הקהל הקדוש הזה [לפחות למשך לזמן החורף הנוכחי] **שבמידה ובטעות הפלאפון צלצל באמצע התפילה יחויב בקנס [בלבד] של 30 ₪ לקופת אותו ביהכ"נ שבו נפגעה התפילה!!** (שיעור זה נקבע ע"פ אומדן של כמה אברכים). בזה נראה לבורא עולם את יקרות כבוד התפילה ואז תקויותנו שתפילותינו יתקבלו לרצון. אמן.

יתן ד' שיקיים בנו "ולמזהיר ולנוהר שלומים תן כמי נהר"

סיפור השבוע

השופט שוחח עם הסגור ואמר לו: "הייתי חייב לפסוק את הדין בחומרה, מאחר והיו כתבים זרים בעת המשפט: אולם כעת הנני אומר לך, עמוד עמי בקשר בשעות הקרובות ונראה מה אפשר לסייע".

ואכן, אחרי כמה שעות שוחח עם השופט, וסיפר לו השופט כי זוגתו עובדת אצל אדם נכבד (איני רוצה לפרט והמבין יבין) וכבר שבועיים שהוא שואל אותה מדי יום על עצור דתי שיש בכלא בגלל עבירות ממון שצריך לפסוק עבורו, ושאל אותה על דעתה, אך היא הייתה מספיק חכמה שלא להתערב בטענה שהיא אשה פשוטה ואינה במינה בדברים אלו.

בהגיע יום חמישי לפנות ערב, אמר לה האיש הנכבד: "אם תגידי לי לשחררו, אשחררנך! אמרה לו: "הוא הרי אב לילדים, ואיך יש לך לב להחזיק אותו בכלא שנים רבות כל כך"? ואמר לה: "בסדר"!

בסיימו את דבריו, אמר השופט לסגור "עוד שעתיים תבוא עם רכבך לשערי בית הכלא", שם חיכו לו ארבעה אנשי ביטחון ונתנו לו במשרדי הכלא פספורט, הם אמרו לו לאברך "סע עם הסגור ושלא תעז לשוב כאן למדינה לעולם!!... תיכף העליהו על מטוס חזרה לביתו, ואף אחד בעולם לא ידע מכן, אפילו לא המשפחה, כאשר יצא מנמל התעופה עם הפספורט ורצה להיכנס למונית, לפתע צצו משום מקום שני אנשים, קראו לו, ואמרו לו: "הבא לנו את הפספורט שלך..." לקחו ממנו את הדרכון ופטרורו לשלום...

לפנות בוקר, דפיקות בדלת, והנה אב המשפחה ניצב על הסף חי וקיים...

"זהו כוח הקבלה שלא לדבר בבית הכנסת, חידד כ"ק האדמו"ר מסאסוב שליט"א והמשיך, מידה טובה מרובה, ומה אם בזכות השתיקה בשעת התפילה זוכים לישועת ה', על אחת כמה וכמה אם לא רק ישתקו בעת התפילה, אלא אף יוסיפו לכוון בתפילה וזעקה ותחנונים מרובים, אזי ישועת ה' כהרף עין ונוכה שלא יזדקקו לישועות כאלו, ושלא נגיע כלל לידי צר ומצוק. [המבשר תורני, כ"ו חשוון תשפ"ד]

"ביחדעי ומכירי קאמינא", סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מסאסוב שליט"א בדבריו הנוקבים בליל הושענא רבא העעל"ט, בהם עורר את הציבור להתחזק ביותר עוז באיסור הדיבור בשעת התפילה, כסגולה להניצל מכל רע ולהיפקד בדבר ישועה ורחמים. וזה דבר המעשה המופלא:

אברך שהיה עצור בבית כלא באחד ממקומות אירופה, בעקבות מסחר אסור ב'הלומי דמים' [הלמים שמקורם ממכרות כפייה, שאסורים לשיווק על פי השלטונות], והייתי מעורב בזה. היה חשש שידנוהו למיתה ח"ו, ולבסוף המירו עונשו לכעשרים שנות מאסר, כולל עבודת פרך שלא יוצאים משם בחיים.

אברך שלי מתפלל בבית מדרשו כל יום אחד הצדיקים, ואותו צדיק היה שיאמרו כל יום כמה פרקי תהלים לזכות אותו אברך. הגבאי באותו בית מדרש הוא ממכריי, ושח לי הדברים כהויות. אמרתי לו, כי דאי ראוי וצריך לומר את פרקי התהלים שהורה אותו צדיק, אך הנני מציע להחתים את הציבור בבית המדרש שמקבלים **ע"ע שלא לדבר כלל בבית המדרש במשך שנה תמימה** (כל התפילות, כל ימי השנה), ויקחו פתק זה וימחוהו על הציון הק' של הרה"ק רבי יענקל'ה מפשעווארסק ז"ע, ויעשוהו שליח לילך לפני כסא הכבוד ולעורר זכות ורחמים על אותו אברך לישועתו בזכות קבלה זו.

וכן עשו, כאשר רובא דרובא של הציבור חתמו יחד על פתק זה, **ואלו שלא חתמו התבקשו לילך להתפלל בבית מדרש אחר...** ואכן הלכו להתפלל בבית מדרש אחר. והנה, בני משפחתו ניסו השתדל בכל מיני דרכים ואופנים להקל מעליו עונשו, אך הכול היה נראה כחסר סיכוי ותוחלת, ואף לקחו סגור במוסקבה שינסה לערער על פסק הדין, אך המצב לא היה פשוט, מאחר ושפטוהו בגין עבירות ממון במזיד, שהיה האברך מזהיר על כך מראש!

בהגיע יום הדיון בבית ממשט בגין הערעור, היה נראה שאין השופט מוכן להקל מאומה מעונשו של האברך. אך בימי לבני, אמר השופט לסגור כי ברצונו לשוחח עמו אחד הדיון בארבע עיניים... אחרי הדיון הלכו לקרן זוית מוסתר מעיני רואים,

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. (כת, י)

פירש"י: ויצא. לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיי-
ציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא
משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה. וכן (רות א, ז) ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות.

והנה צ"ע שהרי יצחק ורבקה נשארו במקום, ואיך שייך לומר שביציאת יעקב פנה זיוה והדרה. ובאמת כן הקשה המדרש רבה (סח, ו)
ומתרץ ר' עזריה בשם ר' סימון שאינו דומה זכותו של צדיק אחד לזכותם של כמה צדיקים. ופירש בענף יוסף שר' עזריה מחדש שכשיש
יותר צדיקים הזיו וההדר גדול מאוד ע"ד משל כאשר יש צדיק אחד יש זיו והדר בשיעור חמישים שיעורים וכשיש שנים יעלה זיו והדר
במדריגה גדולה לאלף אלפי שיעורים של זיו.

ולפי"ז יש לומר שחז"ל מלמדים אותנו שאע"פ שנשארו יצחק ורבקה שהיו צדיקים גדולים, מ"מ יציאת יעקב הגם שהיה בנם והיה
צעיר עשתה רושם עד כדי כך שאמרו חז"ל פנה זיוה פנה הדרה.

ולפי"ז אפשר ליישב שלכאורה קשה אמאי לעיל בפרשת לך לך אצל יציאת אברהם אבינו לא כתיב ויצא אברהם ללמדנו שיציאת
צדיק עושה רושם. אלא י"ל דכיון שיצא אברהם מחרן ולא השאיר שם שום צדיק פשיטא שיציאתו עשתה רושם. ודבר זה אין צריך
הכתוב ללמדנו, רק ביעקב הו"א שיציאתו לא עשתה רושם כיון שהשאיר שם צדיקים גדולים ממנו, קמ"ל שאעפ"כ גם בכה"ג יציאתו
עשתה רושם רב, עד כדי כך שהרגישו כאילו פנה כל הודה זיוה והדרה.

ועדיין צ"ע שהרי בנעמי כשיצאה משדה מואב, כתיב (רות א, ז) ותצא מן המקום וגם שם דורשים חז"ל שיציאת צדיק עושה רושם¹²,
והרי שם בשדה מואב לא השאירה צדיקים וא"כ פשיטא שיציאתה עשתה רושם. ואעפ"כ מלמדנו הכתוב דבר זה, ואולי אפ"ל שבנעמי
כתוב ותצא ללמדנו שנעמי היתה צדקת, משא"כ אברהם אבינו ידוע ומפורסם גודל צדקתו.

שוב מצאתי בדרשות החתם סופר (עמוד שצב טור ג' ד"ה ויאמר ה') שהקשה אמאי לא כתיב אצל אברהם ויצא כמו גבי יעקב. ותירץ
דבשלמא יעקב שהיה בבאר שבע שהיו כמעט רוב אנשי העיר צדיקים גרים ותלמידים של אברהם ויצחק, ולכך היה יציאתו של יעקב
עושה רושם אצלם לצער על פרידת יעקב מהם שהיה הודם וזיום כמו שמפרש רש"י ז"ל, אבל אברהם היה באור כשדים שהיו כולם
רשעים גמורים ותלמידי נמרוד, וגם בני חרן היו כן והיו מלעיגים עליו בני דורו על שהיה מחדש אמונה בעולם והיו כולם שמחים
ביציאתו מהם, לכן לא שייך לומר לשון יציאה¹³.

וידידי הרב אבנר סיני ברגר שמע מהגאון ר' פסח שטיין ליישב דאצל אברהם ויצחק בודאי יציאתם עשתה רושם דכיון דבכל מקום
שהלכו קראו בשם ה', אבל יעקב שהיה איש תם וישוב אהלים אפשר היה לומר שיציאתו לא עשתה רושם, משמיעה התורה דגם יציאתו
עשתה רושם דהשפעתו מתוך בית המדרש היתה על כל העיר¹⁴.

ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים (כת, יז)

פירש"י: וזה שער השמים. ומדרשו שבית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה.

מבואר בפירש"י¹⁵ וברמב"ן שזה היה מקום המקדש. ומצאנו שבחזרתו מבית לבן צוה ה' את יעקב לבנות מזבח במקום ההוא, כדכתיב
(לה, א) ויאמר אלקים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך. וכתיב (שם ז)
ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית אל כי שם נגלו אליו האלקים בברחו מפני עשו.

והנה כתב הרמב"ם בפרק ב' מהלכות בית הבחירה (הלכה ב) וז"ל, ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן
ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה. והוא המזבח שהקריב עליו
קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא וכו'.

וקשה לי למה לא הזכיר הרמב"ם שבאותו מקום גם יעקב בנה מזבח כמו שנתבאר¹⁶. ות"ל מצאתי בספר מעשי למלך להגאון ר' ישעיה
זילבערשטיין שהקשה כן¹⁷.

והצעתי קושיא הנ"ל להגאון ר' ברוך מרדכי אזרחי, והשיב לי על אתר וגם כתב אלי דברים אלו, נ"ל דאח"כ נ"ל כי על ידי קפיצת הדרך
בא ביהמ"ק לקראתו, אבל אינו בכלל הוא המקום שכתב הרמב"ם. דהמקום, הוא בירושלים, כפי שקבעו הקב"ה, להיות מקום לבית

12. כמבואר ברש"י ובמדרש כאן ובמגילת רות.

13. והעיר תרה"ג ר' אברהם וגנר דלדבריו עדיין לא מיושב הפסוק גבי נעמי דודאי אנשי מואב היו רשעים, ואולי שאני התם דרות היתה בתו של עגלון
מלך מואב ולכן יציאתה עשתה רושם.

14. עי' ספורנו בפרשת תולדות (כו, ה) שכתב שכמו שאברהם קרא בשם ה', כן יעקב מנעוריו ישב אהלים ללמוד וללמד דעת את העם, בפרט באהלי שם
ועבר ששם עלה כל מבקש ה' בלי ספק. אולם לכאורה בכל זאת יש הבדל בין אברהם ליעקב שאברהם, הסתובב בכל מקום וקרא בשם ה', משא"כ יעקב
לא יצא מבית המדרש אלא לימד לכל מבקש ה' שבא לביהמ"ד.

15. בד"ה כי אם בית אלקים.

16. והעיר ידידי הרב דוד הלוי עליאש, דאין לדחות דבשובו ללז כבר חזר הר המוריה למקומו, ונמצא דהקמת המזבח לא היתה בהר המוריה, שהרי
הרמב"ן (לה, יד) והספורנו (כח, יח) ועוד פירשו להדיא שהמצבת אבן שנסך יעקב עליה שמן היתה אותה מצבה שהקים מתחילה ונשארה שם במקומה -
הרי מבואר שהכל עמד על מכונו כל כ"ב שנה עד ששב יעקב ללז.

17. עיי"ש מה שתירץ שדעת רש"י שבית א-ל היתה ירושלים תלויה במחלוקת במדרש כמו שמובא ברמב"ן, וא"כ י"ל דהר"מ לא סבר כמ"ד זה, ולכן לא
כתב דגם יעקב בנה שם מזבח.

ויעוין ברמב"ם פרק א' מהלכות בית הבחירה (הלכה ג) כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה שנאמר ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד.

הרי חזינו שהמקום לדורי דורות הוא בירושלים בלבד ובהר המוריה. וממילא קפיצת הארץ לבית א-ל, לא משוי לה בכלל הוא המקום, ואין זה נקרא שיעקב בנה מזבח במקום המקדש.

וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. (כח, כב)

כתב הרמב"ם בפרק ו' מהלכות ערכין וחרמין (הלכה לא-לג) וז"ל יראה לי, שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבוא לעולם משום נדר וכו'.

כיצד האומר הרי עלי להקדיש כל שתעלה מצודתי מן הים וכו' הרי עלי להחרים או ליתן לשבויים כל שאשתכר בשנה זו, וכל כיוצא באמרים אלו, הרי זה חייב לעשות בהן מה שאמר כשיבואו לידו וכו' ראייה לדבר זה מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך וכו' ע"ש.

הקשו המפרשים¹⁸ אמאי מייתי הרמב"ם מקרא דלפני הדיבור, ולא מייתי קרא דפרשת חקת (כא, ב) דכתיב וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן נתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם.

ותירץ האדמו"ר הבית ישראל מגור ששם אצל ערי הכנעני היו הערים בעולם וא"א להוכיח מכאן על דבר שלא בעולם כלל¹⁹.

וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך (כח, כב)²⁰

ולכאורה צ"ע, דהא מצינו ביצחק שהפריש מעשרות, כדכתיב (כו, יב) וימצא בשנה ההיא מאה שערים, ופירש רש"י שם, ורבותינו אמרו, אומד זה למעשרות היה. וכן מבואר ברמב"ם בפרק ט' מהלכות מלכים (הלכה א) ויצחק הפריש מעשר, ע"ש. ואם כן צריך ביאור מה הוסיף יעקב אבינו במה שאמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך.

וביאר מו"ר הגאון ר' יחיאל מיכל פינשטיין, דהנה במסכת כתובות (ג). אמר ר' אילעא, באושא התקינו המבזבז אל יבזבז יותר מחור מש וכו'. אמר רב נחמן, ואיתימא רב אחא בר יעקב, מאי קרא וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. ופירש רש"י שם עשר אעשרנו, שני עישורין, הווי להו חומש, עכ"ל. ולפי זה יש לומר דיצחק לא תיקן אלא להפריש מעשר, ויעקב אבינו הוסיף להפריש חומש²¹, וזהו שאמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, כלומר שני עישורין דהווי להו חומש²².

עוד ביאר מו"ר על פי המדרש שהובא בדעת זקנים מבעלי התוספות, וזה לשונו יעקב תיקן לתת מעשר מן הממון. דלפי זה יש לומר בפשיטות דיצחק לא תיקן אלא להפריש מעשר מן התבואה, וכדכתיב ויזרע יצחק וגו' וימצא בשנה ההיא מאה שערים, ויעקב הוסיף להפריש מעשר אף מן הממון.

ויעוין שם בדעת זקנים מבעלי התוספות שמובא בשם המדרש רבה (ע, ז) שאל מין אחד את רבי יהושע בן לוי, היכן מצינו שעושר בניו. אמר לו, לוי שהקדישו לשמים וכו'. ולפי זה י"ל עוד דיעקב חידש בהבטחתו שיפריש מעשר אפי' מבניו, ויש לפרש לפ"ז לשון הכתוב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, דלשון וכל בא לרבות שאפילו מבניו נתן מעשר, וזה מה שחידש יעקב²³.

ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את לבבי וגו'. ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה ובשרים בתך ובכנינור. (כו-כז)

פירש"י: דרך שבעת ימים. כל אותן ג' ימים שהלך המגיד להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו,

נמצא יעקב רחוק מלבן ששה ימים, ובשביעי השיגו לבן.

ידוע מה שאמרו חז"ל שכל פרשת האבות הם בבחינת מעשה אבות סימן לבנים. וז"ל דבריהם יעקב מלבן הוא סימן לבניו שברחו ממצרים וכדכתיב (יד, ה) ויגד למלך מצרים כי ברח העם. ושוב דרך פרעה אחרי בניו. ופרש"י שם (בד"ה ויגד למלך מצרים) וז"ל איקוטרין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינם חוזרים למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי, בחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכן אנו קוראים השירה ביום השביעי²⁴.

18. עי' קדושת יו"ט למהרי"ט אלגאזי (סימן ו ד"ה ולענ"ד) ושו"ת יוסף אומץ לחיד"א (סוף סימן לה אות ב) שהקשו כן.

19. ונראה לבאר דבריו שאע"פ שערי הכנעני ג"כ נחשבים כדבר שלא בא לעולם כיון שאינם ברשות ישראל [כמבואר ברמב"ם שמקדיש כל שתעלה מצודתי הוי דבר שלא בא לעולם] מ"מ עצם הדבר כבר נמצא בעולם, והו"א שרק באופן כזה חל הנדר כיון שהדבר שעליו הוא נודר הוי בעולם, אבל בדבר שאינו כלל בעולם הו"א שאין הנדר חל לכך הביא הרמב"ם מיעקב אבינו ללמדנו שאפילו בכה"ג שהדבר אינו כלל בעולם חל הנדר.

20. נערך מחדש עם הוספות.

21. עי' בספר דברי יחזקאל פרשת לך לך שביאר מדוע אברהם נתן רק מעשר ולא חומש (הרב יעקב שלמה פאנעט).

22. ועיין במושב זקנים כאן שכתב וז"ל, אתן לו מעשר מכל דבר אפילו מהתבשיל שהיה אוכל וכו' ואפי' מן הבנים, ולוי היה עשירי (אם סופרים את הבנים ממטה למעלה, עי' ברבינו בחיי כאן).

23. והגה"צ רבי יוחנן ואזנר כתב להוסיף שבבעל הטורים על הפסוק (לא, כב) כי ברח יעקב, כתב דבמסורה יש שני פעמים ברה, כי ברח יעקב (שמות יד, ה) כי ברח העם. ואיתא במדרש שעמלק הגיד ללבן על בריחתו יעקב וגם לפרעה על בריחתו ישראל. כי ברח בגימטריא עמלק.

24. ועוד מצאתי שכבר קודמו ענין זה הגר"א בפירוש הגר"א על תיקוניו זהר חדש (דף כה. ד"ה ריקם) שכתב, יעקב בלבן דוגמת ישראל במצרים כמו שכתוב מעשה אבות סימן לבנים. גלות יעקב ואח"כ לקח את כל רכושו כמו שכתוב (לא, יב) כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך, וכן (שמות יב, לו) וינצלו את מצרים. ובמקל לקח לבן ברכושו דוגמת מטה מצרים, ובעל המטה יעקב דוגמת משרע"ה. וכמו שברך יעקב כן במצרים, (ג, יח) דרך שלושת ימים, וכן בלב (ל, לו) וישם דרך שלושה ימים, וכן ויגד ללבן ביום השלישי, וכן השיגו ביום השביעי כמו שנאמר ויירדך אחריו דרך שבעת ימים הכל כמו במצרים, וכן כל המעשה למי שמדקדק, ולכן אמרו בסיפור יציאת מצרים ודורש מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה כולה (פסחים קטז, א) וזהו שאמרו (בזו"ח) ובאת י' איתעביד ליה נס, כמו ביציאת מצרים דעשר מכות היו. עשרה נסים לישראל, כמו שאמרו עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים (אבות ה, ד), וכן ביעקב. ולבן לקח בממונו, ונתקיים ביעקב כמו במצרים שמות (טו, יד) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, וכן ביעקב כתיב ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה.

לניטר ברזיא יקירא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

מי ששכח להתפלל מנחה בער"ש דמתפלל ערבית שתיים ושכח בשתייהן להזכיר גשם האם חוזר ומתפלל

להשלים. והנה בשכח יעו"י במנחה של ר"ח נחלקו רבנן קמאי ז"ל אי משלימה בערבית של מוצאי ר"ח ד"א דהוי חסרון הזכרה ולא ירויה אם ישלימה בערבית כיון דאין מזכיר בה יעו"י, וי"א דהוי חסרון ברכה ומשלימה במערב, ולענין דינא פסק מרן המחבר ז"ל בסי' ק"ח סי"א מכת פלוגתא זו דאינו משלים א"כ מתנה בנדבה.

והשאת צ"ע, כיון דמספ"ל למרן המחבר ז"ל דדילמא יעו"י הוי רק חסרון הזכרה, א"כ אמאי בסי' תכ"ב הכריע בפשיטות דיוכל להזכיר יעו"י קודם אמירת מודים, ולא הצריכו לחזור להתפלל ולהתנות בנדבה, אלא מוכח דלאו הא בהא תליא.

והמשנה ברורה ז"ל בסי' קפ"ז שע"צ אות ח' כתב, דאם שכח ברית ותורה ונוזר קודם שהתחיל ברכת רחם נא יאמרנה שם, וילין לה מיעלה ויבא דאם נזכר קודם אמירת שוהא חלק ממוחזק הברכה וכברית ותורה מודים אומרנה שם, ומוכח דס"ל דגם דבר שדאי חלק ממוחזק הברכה וכברית ותורה [דמה"ט נשים פטורות מבהמ"ז דליתניהו בכרית ותורה וכ"כ התוס' בברכות כ' ב' ד"ה נשים], עכ"ז מועיל להשלימה לאחר סיום הברכה.

והנה הגר"ח ז"ל [סטענטייל] בברכות כ"ו ב' כתב, דהשוכח וזמן טל ומטר במנחה דער"ש מתפלל ערבית שתיים, ולא דמיא לשוכח להזכיר בכר עליו משלימה בשומע תפלה, הזכרה או חסרון ברכה, ד'ותן טו"מ' הוי חלק מנוה הברכה והמחסור הוי משנה ממטבע שטבעו בו חכמים, ולדבריו ז"ל ה"ה השוכח מוריד הגשם דהוי משנה ממטבע שטבעו חכמים.

אמנם הישועות יעקב ז"ל בסי' קי"ז סק"ג כתב דבשכח במנחה בער"ש הזכרת 'ותן טו"מ' לא יתפלל לבלי שבת שתיים דדמיא דפלוגתא רבנן קמאי ז"ל גבי יעו"י, ומוכח דס"ל דהוי חסרון הזכרה.

מיהו גם לדבריו ז"ל, אכתי י"ל דשאני הזכרת 'מוריד הגשם' מהזכרת 'ותן טל ומטר', דהנה לענין ותן טו"מ מצוינא אלא שכתב להזכיר בכר עליו משלימה בשומע תפלה, אבל שכתב מוריד הגשם אינו יכול להשלימה בברכת שומע תפלה, וא"כ נימא דזהו טעם הדבר דשאילת מטר בברכת השנים אינה ממהות הברכה אלא הזכרה בעלמא, אבל הזכרת גשם בברכת מוחה המתים הוי חלק ממהות הברכה ולא שייך להשלימה בש"ת.

מיהו לא ליתא, דהרי הראשונים ז"ל בברכות כתבו טעם אחר, דשאני שאילת מטר דהוי בקשה ושייך להשלימה בש"ת, אבל הזכרת גשם במחיה המתים דהוי שבת לא שייך להשלימו בש"ת דהוי ברכת תחנונים יעו"ש בדברי רבינו יונה ז"ל [ב"ט ב' מדיף הרי"ף] ובדברי הגהות אשר"י ז"ל פ"ה דברכות א"ד,

אות ב' שהאריך בגדר המלך הקדוש אי הוי הזכרה או חלק ממהות הברכה.

וראי' לזה, דהנה קי"ל בסי' ק"י דבשעת הדחק יכול להתפלל הבינו, והנה בהבינו אין מזכירים כלל המלך המשפט, וא"כ תיקשי לדעת מרן המחבר ז"ל בסי' תקפ"ב ס"א דחתומת 'המלך המשפט' מעכב, אמאי חוזר ומתפלל, הא כיון דבדיעבד ה' יוצא בברכת הבינו ושם אין מזכירים המלך המשפט, נימא דמה"ט גם יחיד שמתפלל י"ח ברכות וסיים מלך אוהב צדקה ומשפט לא גרע מאילו התפלל הבינו. ונהי דשלא בשעת הדחק פשיטא דלא יצא דהרי גם אם ה' מתפלל הבינו לא ה' יוצא ידי"ח, מ"מ נפק"מ בהתפלל בשעת הדחק י"ח ברכות נימא דאין צריך לחזור. ובע"כ לומר דכיון דסיים שלא כתיקונו חייב לחזור ולהתפלל, ולא דמיא לברכת הבינו דהתם אין זה בחתימת הברכה.

[הראינו לדברי השבט הלוי ז"ל בחי' סי' י"ט אות ב' ששאל בשכח המלך הקדוש כליל שבת והזכיר גם להגדע"א ז"ל חייב לחזור שהרי לכרע חייב להזכיר המלך הקדוש בברכת מעין שבע, אלא דבדיעבד דעת הפר"ח ז"ל בסי' תקפ"ב ס"ג דאינו חוזר, ולפיכך אם שכח בתפלת לחש שפיר חוזר יעו"ש. ובפשוטו דברי השבט' ז"ל אינם מובנים, ומה בכך לכתחילה חייב להזכיר הא כיון דבדיעבד אין זה מעכב מדיאל ה"ה בתפלת לחש. אמנם נראה כוונתו ז"ל דכיון דאינו חוזר בדיעבד כ' הפר"ח ז"ל דה"ט כיון דכל ברכת מעין שבע נתקן משום סכנה לא אטרחוהו לחזור יעו"ש, וא"כ כ"ז שייך לענין ברכת מעין שבע אבל לענין תפלת לחש שפיר חוזר, ולא דמיא להזכרת גשם דלא תקטנו כלל בברכת מעין שבע].

והנה אי כנים או בע"ה במש"כ דהיכא דלא חתם כתיקונו מגרע גרע, מעתה יש לענין בדברי הגרעק"א ז"ל גופי'. דהנה יש לדון בחיסור גשם, האם הוי חסרון הזכרה או שינוי ממטבע שטבעו חכמים והוי כלא אמר ברכת מוחה מתים כלל.

והנה הגר"ח ז"ל תאומים ז"ל בשו"ת גור אריה יהודא חא"ח סי' פשיט"ל דהוי חסרון הזכרה, וחיל מהא דקיי"ל בסי' קי"ד ס"ו דאם חיסר מוריד הגשם יכול להשלים לאחר ברכת מוחה המתים קודם שמתחיל אתה קדוש, ומקור דין זה מדברי המרדכי ז"ל בפ"ק דתענית רמז תר"ג בשם ראב"ה ז"ל. וכן ה"ט ז"ל שם סק"ב, דהראב"ה ז"ל יליף מוריד הגשם מיעלה ויבא דברכת המזון דאם נזכר קודם שהתחיל ברכה בריעית אינו חוזר אלא אומר ברכה רמז תר"ג בשם ראב"ה ז"ל. דהסרון הזכרת גשם הוי כחיסרון ברכה, צ"ע מה דמיון זה ליעו"י הא שאני התם דהוי רק חסרון הזכרה, יעו"ש.

והנה מבואר מדבריו ז"ל דפשיטא ליה דאחר שחתם את הברכה אפשר להשלים רק הזכרות, אבל אם חיסר מנוה הברכה א"א

בפרשתינו כתבה התורה הק' ויפגע במקום וילן שם ומפסוק זה למדו חז"ל בברכות כ"ו ב' דיעקב אבינו עליו השלום תיקן תפילת ערבית, ע"כ בע"ה נכתוב דבר הנוגע לתפילת ערבית בשבת.

חידוש גדול כתב הגרעק"א ז"ל בגליון לשו"ע א"ח סי' קי"ד ס"ה וז"ל, "נלע"ד לבלי שבת אם שכח לומר משיב הרוח דאין מחזירין, דהא אם התפלל רק מעין שבע יצא כדאיתא בסי' רס"ח במג"א סקט"ו אף דבברכת מעין שבע אינו מזכיר גשם, א"כ במה שהתפלל סדר התפלה כראוי רק שלא הזכיר גשם הא לא גרע ממעין שבע, וצ"ע דלינא."

וכ' המהרש"ם ז"ל בדעת תורה סוף סי' רס"ח, דכיון דהגרעק"א ז"ל תלה הלכה זו בדברי המג"א ז"ל דיחיד שאמר ברכת מעין שבע יצא ידי חובת תפילת ערבית של שבת, א"כ לדעת האלהי רבא ז"ל והגר"א ז"ל [שהביא המשנה ברורה ז"ל בסי' ס"ג כיאור הלכה ז"ה ושמע], דיחיד אינו יוצא בה אפי' בדיעבד, א"כ לכא' ליתא דלינא דהגרעק"א ז"ל.

ולפי"ז צ"ע, דהמשנה ברורה ז"ל הג"ל בסי' רס"ח פסק דלינא כהא"ר והגר"א ז"ל דיחיד אינו יוצא ידי"ח בברכת מעין שבע, ועכ"ז העתיק דלינא [בסי' קי"ד ס"ה ביאור"ה דה מחזירין] בדברי הגרעק"א ז"ל דכליל שבת אינו חוזר בלא הזכיר גשם. מיהו מדבריו ז"ל בביתא הלכה סי' רס"ח סי"ג ד"ה או משמע דבחסור משיב הרוח צריך לחזור, דכ' דגם בחיסור משיב הרוח יוצא ידי"ח בברכת מעין שבע ששומע מהו"ש.

והנה המהרש"ם ז"ל בדעת תורה הג"ל כתב, דלפי"ז גם בייעלה ויבא כך יהי' הדין, דהיינו בשבת להזכיר יעלה ויבא בתפילת ערבית של שבת חול המועד, דלדעת הגרעק"א ז"ל הנ"ל אינו חוזר ומתפלל דהרי בברכת מעין שבע אינו מזכיר יעלה ויבא.

והנה יש לדון לבלי שבת שבתוך עש"ת ולא סיים המלך הקדוש, דלכא' לדעת הגרעק"א ז"ל ה' מן הדין דלא יחזור, דהרי בברכת מעין שבע נהי מזכירים שם המלך הקדוש מ"מ אין חוזרין אם לא אמר המלך הקדוש לדעת הפר"ח ז"ל בסי' תקפ"ב, וא"כ ה' מן הדין דמוחזק טעמא גם יחיד בתפילת ליל שבת לא יחזור בשביל זה.

אמנם נלע"ד בע"ה דלא דמיא, דכשמיים הקל הקדוש הוי חסרון בגוף הברכה ונחשב כמשנה ממטבע שטבעו בו חכמים, ומה שבברכת מעין שבע אינו חוזר היינו משום דהתם אינו אומר זאת בחתימת הברכה אלא באמצעיתו, ונחשב רק כחסרון הזכרה. ובהו גם להגרעק"א ז"ל אין ללמדו מברכת מעין שבע, ודו"ק. [ושם הראינו ירי"ג הגר"י גיינואלד שליט"א לדברי הגרש"י ז"ל בס' זכרון שמואל סי' כ"ב]

ובדברי התוס' בברכות כ"ט א" ד"ה מפני. ואדרבא, מדלא ביארו כדברינן, מוכח דס"ל

דגם הזכרת גשם במזמרה המתים הוא הזכרה ולא חלק ממזמרת הברכה. דהרי הפמ"ג ז"ל בסי' קי"ז במ"ז סק"ד כתב דטעמא דמועיל השלמה בש"ת ליתן טו"מ היינו משום דאין זה מנוסח הברכה אלא הזכרה, ומה"ט כתב שם דאם חיסר כמה תיבות בברכה אינו יכול להשלימה בש"ת דזה חסרון בגוף הברכה [וזהו סתירה לכאן לדברי הגר"ח ז"ל הנ"ל]. ומעתה, אי נימא דגם חסרון הזכרת גשם הוא חסרון בגוף הברכה פשיטא דלא מועיל להשלימה בש"ת. ומדלא כתבו טעם זה מוכח דגם מוריד הגשם הוא רק חסרון הזכרה ושפיר הוא ס"ד דיועיל השלמה בש"ת [ועי' בדברי המשנה ברורה ז"ל בבאור הלכה סי' קי"ז ס"ה ד"ה אם].

ועלה בדעתי להוכיח מדברי המג"א ז"ל דחסרון הזכרת גשם דינו כחסרון הזכרה ולא כחסרון ברכה.

דהנה מרן המחבר ז"ל באו"ח סי' ק"ח ס"א כתב דטעמא ולא חזירי יע"י במנחה של ר"ח, הואיל ונחלקו רבנן קמאי ז"ל האם שייך השלמה במעריב של מוצאי ר"ח, לכן לדינא אינו יכול להשלים אלא"כ יתנה בנדבה. וכתב ע"ז המג"א ז"ל בסקט"ז ז"ל, וז"ל דאם בלילה ג"כ ר"ח לכו"ע יתפלל, דהא ירויה שאומר יעלה ויבא, וכו' והוא הדין אם שכן ותן לו ומטר או משיב רוח.

והנה מש"כ המג"א ז"ל דה"ה בשכח וטו"מ או מוריד הגשם צ"ע כונתו ז"ל בזה, מה ענין זה ליוע"י. והמשנה ברורה ז"ל בסקל"ה הזכיר דברי המג"א ז"ל, וז"ל, "בדיוקא נקט יעלה ויבא, דאם שכן טל ומטר או משיב הרוח בשבת ור"ח במנחה או ששכח שאר דבר המצריכו לחזור ולהתפלל, לכו"ע יתפלל בערב שתיים דהא ירויה זה בתפילת התשלומין". ובפשוטו צ"ע מאי קמ"ל המג"א ז"ל וכי גרע מיעו"י דאם מרויה בהשלמה דחייב להשלים.

ובע"כ דכונתו ז"ל, דלא תימא דמוריד הגשם וכן וטו"מ הוא חסרון ברכה וחייב להשלים בכל ענין, גם אם שכן באופן שלא ירויה בהשלמה, וכגון בשכח מוריד הגשם בשחרית של פסח דכשישלימה במנחה הוא אינו מוכיז גשם, וכן לענין וטו"מ אם שכן בער"ש יכול להשלים בשבת אע"פ דאין מוכיז וטו"מ בתפילת שבת, קמ"ל המג"א ז"ל דזה אינו, אלא דומה לדין יע"י דאינו משלים אלא"כ ירויה בהשלמתו או שיתנה בנדבה. ונפק"מ, דבשכח וטו"מ בער"ש אינו יכול להשלים בשבת, להסבורים דא"י להתנות בנדבה בשבת.

הא קמז, דחסרון הזכרת גשם נדון כחסרון הזכרה ולא כחסרון ברכה, וכן שאילת וטו"מ נדון כחסרון הזכרה וזה לכאן דלא כדעת הגר"ח ז"ל.

שו"ר דהתוספת שבת ז"ל בספר פלאים הגיה בדברי המג"א ז"ל באופן זה "והוא הדין אם שכן ותן טל ומטר שמונה דערב פסח או משיב הרוח בשחרית דפסח" יע"ש וצ"ע כונתו ז"ל בזה, דמאי שנא ערב פסח מערב שבת.

ולולי דמיסתיפנא ה' נראה דמש"כ ערב פסח ט"ס הוא, "וכצ"ל וה"ה אם שכן וטו"מ בערב שבת או משיב הרוח בשחרית דפסח", וכונתו ז"ל כנ"ל מדברי המ"ב ז"ל, אלא דפי' ד"והוא הדין" קאי אגוף דברי מרן המחבר ז"ל והיינו דבב' האופנים האלו אינו יכול להשלים דהא חייב להתנות בנדבה ובשבת וי"ט א"א להתנות בנדבה.

אמנם שו"ר דהחוח"ד ז"ל בהגהות מקור חיים על השו"ע שם [והעתק עה"ג במהדורת פרידמן] כתב ג"כ מדילי כהתו"ש ז"ל, ומסתברא לפי"ז דלא הוא ט"ס, וצ"ע].

ועתה ניתנה ראש ונשובה לדברי הגרע"א ז"ל הנ"ל בראש המאמר. והנה למאי דהוכחנו מדברי הגר"ח ז"ל הנ"ל, דחסרון הזכרת גשם הוא משנה ממטבע שטבעו חכמים, צ"ע דא"כ מה מועיל הא דיוצא בברכת מעין שבע, הא כי היכא דבלא סיים המלך הקדוש בליל שבת חוזר ולא מהני לי' הא דבברכת מעין שבע אין מעכב הזכרת המלך הקדוש, והיינו כנ"ל דבקלקל בחתימה הוא משנה ממטבע שטבעו חכמים, א"כ ה' מן הדין דגם בחיסר הזכרת גשם דהוי חסרון ברכה והוי משנה ממטבע שטבעו חכמים דלא יועיל לו מה שיכול לצאת בברכת מעין שבע [אמנם מה שהוציא המהרש"ם ז"ל מדברי הגרע"א ז"ל לענין מי ששכח בליל שבת חזרה"מ להזכיר יע"י וכו' לא"ש דהתם הוי רק חסרון הזכרה וכו'].

ומצינו דוגמתו בברכה מעין שלש, דקיי"ל דאם בירך על מיני מזונות ברכת הזן יצא. וכו' החוח"א ז"ל באו"ח סי' ל"ד סק"ד וז"ל, "נראה דדוקא כשביירך ברכת הזן יצא, אבל אם בירך בנוסח מעין ג' ודילג בארץ וירושלים לא יצא כיון דשינה מטבע שטבעו חכמים", והיינו כנ"ל דאם משנה ממטבע שטבעו חכמים לא מהניא לי' הא דה' יכול לצאת בברכה אחרת שלא מזכיר בה ארץ וירושלים.

וניבעי להוכיח מדברי הגרע"א ז"ל אחת משתי פנים, או דחסרון הזכרת גשם הוא רק חסרון הזכרה וכדעת הגור ארי' יהודה ז"ל, או דס"ל דאפי' במשנה ממטבע שטבעו חכמים בליל שבת מהניא לי' הא דבברכת מעין שבע אין מוכיזים, ולפי"ז בחיסר המלך הקדוש בליל שבת אינו חוזר ומתפלל, אלא אי נימא כסברת השב"ל ז"ל הנ"ל.

ונלע"ד בע"ה להוציא חידוש דין נפלא. הנה הפמ"ג ז"ל בסי' קכ"ו במש"ז כתב, דמי ששכח להתפלל מנחה בער"ש דמשלים במעריב, יהי' הדין דהתפילה הראשונה שהיא תפילת ערבית יכול לצאת מהש"ץ בברכת מעין שבע, אבל התפילה השניה שהיא לתשלומין מנחה אינו יכול לצאת מהש"ץ בברכת מעין שבע. והיינו טעמא, דהרי ה' דיוצא בברכת מעין שבע כתב מרן הב"י ז"ל בסי' רס"ח משום דתפילת ערבית רשות, וא"כ התפילה השניה שהיא לתשלומין מנחה אינה תפילת רשות אלא חובה ואינו יכול לצאת בברכת מעין שבע, והרש"ש ז"ל בברכות כ"ו א' כתב דגם תשלומין מנחה הוי רשות [והארכנו בזה בע"ה במ"א בגדר תפילת התשלומין אי גרדו כתפילה שערב או כתפילה דחשאת ואכ"מ]. והנהלה לדור ז"ל

בסי' ק"ח סק"ב הביא מדברי מהר"ל ז"ל בשו"ת סי' קל"ה דמפורש שם דגם תשלומין מנחה בליל שבת יוצא בברכה מעין שבע].

ומעתה לפי"ז נמצא דבר נפלא, דמי שחיסר מנחה של ער"ש ובב' התפילות שהתפלל בליל שבת חיסר הזכרת גשם, יהי' הדין דעל התפילה הראשונה אינו חוזר דלא גרע מוכרת מעין שבע, אבל על התפילה השניה חוזר דבזה אינו יכול לסמוך על ברכת מעין שבע.

ונסתפקתי ספק גדול להלכה, לדעת הפמ"ג ז"ל הנ"ל, באיכא מצוה עוברת דקיי"ל דכיון דתפילת ערבית רשות נדחית התפילה מפני המצוה, עריב יהי' הדין בלא התפלל מנחה דמשלים בערבית שתיים ויש לפניו מצוה עוברת [וכאופן שאם יתפלל תפילה אחת יוכל עדיין לקיים המצוה, דא"כ פשיטא שניח המצוה דהרי תפילת התשלומין הרי חייב להתפלל ולא יצליח לקיים המצוה], דלפמ"ג ז"ל ה' מן הדין דהתפילה הראשונה נדחית מפני המצוה והתפילה השניה לא תדחה מפני המצוה דאינה תפילת רשות אלא חובה.

והא ודאי ליתא, דהרי קיי"ל דא"א להקדים תפילת תשלומין לתפילת החובה וזה מעכב בדיוע"י, ול' המשנה ברורה ז"ל בסי' ק"ח סק"ד דה"ט כיון דלא תקנו רבנן השלמה אלא בזמן התעסקות בתפילה החיובית, ועיי"ש בדבריו ז"ל סקט"ו ד"א דחייב לסמוך תפילת התשלומין לתפילת החובה ואם הפסיק ביניהם תו אינו יכול להתפלל התשלומין, וגם בתפילת ערבית אינו יכול להקדים התשלומין לחובה גם לדין דתפילת ערבית רשות, והיינו נמי מהך טעמא דתשלומין יונקו כחו מהתפילה המחוייבת, וא"כ בנדון הנ"ל לא נימא דיתפלל רק תפילה אחת הרי לא יעלה לו לתשלומין דהרי אינו מתפלל כלל תפילת חובה.

ומעתה יש להסתפק כיצד יעשה, די"ל דבכה"ג יניח המצוה העוברת ולא יקיימנה ויתפלל תפילת ערבית בכדי שיוכל אח"כ להתפלל תפילת תשלומין למנחה שהיא חובה. או דילמא אימא ס"ל ג' שכתב דבשכח מנחה דהתפילה הראשונה אינו חייב להתפלל דיש לפניו מצוה עוברת, ממילא לא יתחייב להתפלל גם תפילת התשלומין, מיהו טפי מסתברא כהצד הראשון, וצ"ע.

ושבו הראני יד"נ הגר"י גרינוואלד שליט"א לדברי הגרש"ק זי"ע בשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' נ"ג שכתב דבשכח מנחה בער"ש דמתפלל ערבית ליל שבת שתיים, כיון דהתשלומין הוי חובה, גם התפילה הראשונה הוי חובה כדי שיוכל להשלים אח"כ התפילה השניה, ומה"ט פסק שם דבכה"ג אינו יוצא בברכה מעין שבע אפי' בתפילה הראשונה שהיא לתפילת ערבית, ושפתי' על דבריו ז"ל כמציא אילן רב, דאע"פ דספקתניו אכתי לא נפשט דהא הגרש"ק ז"ל פליג על דעת הפמ"ג ז"ל הנ"ל וס"ל דגם תפילת ערבית הראשונה אינה יוצא בברכת מעין שבע, מ"מ גוף הסברה שכתבנו כבר נמצא בדברי הגרש"ק ז"ל.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

ייצא תשפ"ד

להתנתק מהגשמיות

"ועתה הלך הלכת כי נכסוף נכספתה לבית אביך למה גבת את אלוהי" (לא ל).

יש להבין בלשון הכתוב שאומר לבן ליעקב אבינו כאשר רודף אחריו לחפש את התרפים "ועתה הלך הלכת כי נכסוף נכספתה לבית אביך למה גבת את אלוהי", הלא עיקר הטענה שלו כנגד יעקב היא על כך שנגב ממנו את התרפים שהם אלוהיו של לבן, ואם כן מהי השייכות ל"ועתה הלך הלכת כי נכסוף נכספתה לבית אביך", הלא התחיל לומר לו (פס' כו-כח) "מה עשית ותגנוב את לבבי ותנהג את בנותי כשבניות חרב. למה נחבאת לברוח ותגנוב אותי ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה ובשירים בתוף ובכינור. ולא נטשתני לנשק לבני ולבנותי", וא"כ היה לו לסיים ולומר "למה גבת את אלוהי", ומדוע הוסיף בתוך דבריו "הלך הלכת כי נכסוף נכספתה לבית אביך", ומהי השייכות בין כל טענותיו לכך שהסיבה שרצה יעקב לילך היתה כיון שנכסף לבית אביו.

וביאר ר' שמעון שקאפ זצ"ל כי טענתו של לבן היתה כי הרי כל סיבת עזיבת יעקב ובריחתו מבית לבן, היא משום שרוצה ללכת בדרך בית אביו, ולהתנתק מהחומרות והחיצוניות שהיו בבית לבן, אלא להתקרב לדרך הרוחניות שבבית אבותיו של יעקב, וזהו "ועתה הלך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך", דהיינו לדרך בית אביך, ואם כן הרי בבית אביך מעודם נלחמו עם כל התרפים והאלילים למיניהם, ואם כך עולה הטענה "מדוע לקחת את אלוהי", מדוע לקחת את התרפים שלי עמך לביתך, הרי הם לצנינים בבית אביך ואין לך שום שימוש בהם, וזוהי עיקר טענתו של לבן, ומחמת כן הוסיף והזכיר "ועתה הלך הלכת כי נכסוף נכספתה לבית אביך" בתוך טענותיו על כך שנטל ממנו את אלוהיו. ועל דרך זה הוכיח ר' שמעון שקאפ זצ"ל את תלמידי ישיבתו בתוכחת מגולה עד כמה יש על האיש הישראלי לנתק עצמו בישיבה קדושה מכל תאוות וחומרות ושאר הבלי העולם הזה, ולא להכניס לראשו את דבריהם אפילו מעט שבמעט לענייני העולם הזה הגשמיים בתוך הישיבה, כיון שהרי כל השתייכות עם התאוות והמותרות וענייני העולם הזה מקררת את השייכות עם התורה הקדושה.

ועל כל תלמיד ישיבה יש לדעת בבירור גמור שמטרת הישיבה היא אך ורק ללמוד תורה בטהרה ונקיות המוח בלי תערובות שום רוחות זרות וכלים אשר מגיעים מתרבויות חיצוניות, והתלמיד הנכנס לישיבה ואינו מתנתק מהם אלא מביא עמו באמתחתו הכלים והמכשירים של התרבויות הללו הריהו סותר את עצם הימצאו בישיבה, שהרי אינו נותן לעצמו להתנתק מהיצר הרע, ובאופן הזה אין באפשרותו לזכות לקנין התורה כלל. (הגרי"מ דרוק שליט"א – אש תמיך)

כולם אומרים

"ועיני לאה רכות ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה" (כט יז). "ועיני לאה רכות. שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה שהיו הכל אומרים שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן" (רש"י).

הרבי מקוצק זצ"ל הקשה מפני מה חששה לאה אימנו ממה שהיו אנשים מדברים שהגדולה לגדול והקטנה לקטן, ומה אכפת לה מדבריהם של אנשים בשוק.

אלא מוכח שיש ללמוד מכאן שלא לבטל בסתם את מה ש'העולם' אומר, אלא יש להתחשב ולחשוב למה שאנשים מדברים, וכיון ש'היו הכל אומרים' לכך בכתה לאה.

מהו קנאה

"ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחותה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (ל א).

'ותקנא רחל באחותה. קינאה במעשיה הטובים, אמרה אלולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים' (רש"י).

יש להתבונן מנין לרש"י לפרש שקינאה רחל במעשיה הטובים, ומפני מה לא פירש כפשוטו שקינאה רחל בלאה על כך שללאה כבר היו ארבעה ילדים ולה עצמה לא נולדו כלל ילדים, ומנין לו לומר כן שהקנאה היתה במעשיה הטובים ובצדקותה.

ויש לפרש ע"פ המעשה הידוע באדם שנכנס למרן הגרא"ל זצוק"ל, ואמר לו כי הוא חושש מאד מעין הרע ומקנאה שיקנאו בו, ושאל אותו הגרא"ל "סיימת את הש"ס?", והשיב בשלילה, "סיימת ש"ס משניות?", והשיב בשלילה, "אם כן, מפני מה הנך חושש שיקנאו בך?" שאל הגרא"ל, הסביר הלה כי יש לו בית יפה וקנה רכב מפואר, נענה הגרא"ל ואמר "אין מה לקנא בך ואין חשש לעין הרע, אם היית מסיים את הש"ס היה במה לקנא בך"...

וכמו כן יש לומר כי לא יתכן שאשה גדולה וצדקנית כמו רחל אימנו מקנאה בלאה אחותה על כך שיש לה ילדים ולה אין, ואם מצינו בתורה שרחל מקנאה בלאה, על כרחנו שזוהי 'קנאת סופרים', והיא קינאה בה על מעשיה הטובים ועל צדקותה, שרק בדברים אלו יש לקנא ולא בשאר ענייני העולם הזה.

באופן נוסף יש לומר, כפי שהקשה לי לפני שנים רבות בעל תשובה אחד, ששאל אותי כיצד אמרו חז"ל בגמרא בשבת (דף נו.) 'כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה', והלא בנביא (שמואל ב' יא) מתואר כיצד ראה דוד את בת שבע על הגג ונתאוה לה וכל המעשה שאירע, ואם כן כיצד שייך לומר שמי שאומר שדוד חטא הרי הוא טועה, [ואותו בעל תשובה עדיין לא הכיר ולא הפנים שכל דברי חז"ל מיוסדים על רוח הקודש, והייתי צריך להשיב לו תשובה המתקבלת על הדעת לפי דעתו].

ושאלתי אותו "מי מזוהה אצלך כגיבור עולמי, אשר יש לו כח רב?", ואמר לי "רפאל הלפרין", [שבאותה תקופה היה מפורסם].

ושאלתי אותו "אם היית רואה את רפאל הלפרין, אשר יודע לשבור קירות ועמודים, ולפתע ישנה איזו קופסת גפרורים קטנה המונחת על השולחן, והוא אינו מצליח להזיז אותה, מה היית אומר? הרי בודאי היו לך הסברים רבים ונימוקים משכנעים כיצד יתכן הדבר, שאולי הקופסה דבוקה בדבק חזק שאי אפשר לנתקו, או שהוא בכלל עושה הצגה ומשחק ובאמת הוא יכול להזיז את הקופסא, ואולי ישנו איזה כישוף, אך בודאי היית אומר כי לא יתכן הדבר שאין בכוחו להזיז קופסת גפרורים, שהרי לפני שעה קלה שבר קירות שלמים".

רש"י מוסיף שהייתה מצירה, ולהאמור נחא מאד, שזכות הסימנים לבדה לא הייתה יכולה להועיל. (שם)

למעט בנסיון

[ל"א, ג', ד'] "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתיך ואהיה עמך. וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו". ועל' בהמשך הפסוקים עד פסוק ט"ז, ומבואר שה' אומר ליעקב לשוב אל ארץ מולדתו וכו', ויעקב קורא לרחל וללאה השדה ואומר להם רואה אני את פני אביכם ואינו עמי כתמול שלשום וכו', ומאריך מאוד בכל העוולות שאביהן עשה ורק בסוף מזכיר שה' אמר לו ללכת לא"י, וגם הם עונות לו באריכות על כל הרעות שאביהן גרם להם ומסיימות בסוף שמה שאמר לה' עשה. וקשה הרי אצל יעקב ורחל ולאה כל מה שיש להם הוא רצון ה' ומדוע כל האריכות הזו?

וביאר מו"ר הגה"צ ר' גדליה אייזמן זצ"ל שמכאן למדים אנו שיש מצווה על האדם כמה שיותר למעט בנסיון, ולכן יעקב מספר להם כמה לבן מתנהג עמו לא כדון וכו', ואז אומר שה' אמר לו כך, וממילא הנסיון קטן כמעט לחלוטין, וכן הם עונות באותו מטבע, והכל מהטעם הזה שיש על אדם מצוה להמעט בנסיון כמה שאפשר. (שם)

כרחל ולאה

כתוב במגילת רות [ד', י"א] "ויאמרו כל הזקנים אשר בשער והזקנים יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן את בית ישראל וגו'".

ויל"ע בהשוואה שמשווים אל לאה לרחל ששתיהן בנו את בית ה', והרי מלאה ממנה בא לוי שממנו באו הכהונה והלויה, וכן בא ממנה שבט יהודה שמשם באה המלכות, וכן ממנה בא שבט יישר ששבט בני יודעי בינה לעיתים – חכמי הסנהדרין, אך מבני רחל לא מצינו כזאת, וא"כ כיצד משווים בין שתיהן.

ושמעתי לבאר בזה מהגאון ר' לייב היימן זצ"ל [רב בית הכנסת הגר"א בבית וגן] כך, שהנה בזמן מרדכי ואסתר כתוב שקיימו וקיבלו היהודים ודרשו חז"ל בגמ' במגילה שהדר קיבלו מאהבה, והיינו שע"י הנס של פורים קיבלו את התורה מאהבה, והנס נעשה ע"י מרדכי ואסתר שהיו משבט בנימין, וא"כ לאה שממנה בא שבט לוי שבו היה משה שע"י ניתנה לישראל בפעם הראשונה, אך קבלת התורה השניה נעשתה ע"י מרדכי ואסתר מבני רחל – שבט בנימין, וא"כ שפיר שייך לומר אשר בנו שתיהן את בית ישראל ע"י נתינת התורה.

[והוסיף כשם שנשואי לאה היו בעל כרחו של יעקב גם המתן תורה שבא מבנה היה בגדר כפה עליהם הר כגיגת, ואילו רחל שהיה אהובה בנישואיה אף אצל מרדכי הדר קיבלוה באהבה].

וגם בעבודה הרי הממשיך של אהרן היה אלעזר הכהן כמבואר בחומש במדבר, ואלעזר היה נשוי לבת פוטיאל והיינו שהיה מזרע יתרו ומזרע יוסף [ע"י רש"י במדבר ל"א ו' בד"ה "אותם ואת פנחס"], וא"כ גם הכהונה שייכת גם לרחל.

וכן גבי מלכות המלך הראשון הוא אול מבנימין, ובגאולה העתידית יהיה את משיח בן יוסף ואת משיח בן דוד.

עוד שמעתי לבאר שזה הולך על החלק בא"י, שהנה לבני לאה מתוך שמונת השבטים שהיו שייכם לה, היה כמה שבטים שלא נחלו בארץ והם ראובן וגד שנחלו בעבר הירדן, וכן את שבט לוי שלא נחל בארץ, ומאידך אצל רחל, יוסף הרי נחשב כב' שבטים, שבט בנימין ואת דן שנחל בשני מקומות ואת נפתלי, וא"כ היה לה שש נחלות, וכלפי זה נאמר 'אשר בנו שתיהן'. (שם)

זכות השבת

מספר אאמו"ר הגאון שליט"א: שבוע שעבר נערך בביתי כנס חיזוק לבעלות תשובה מטעם ארגון 'לב לאחים', והגיעו כחמישים נשים, ודיברו שם על חיזוק בענייני שבת, ודיכרה אשה אחת מנתיבות שהיא חרדית אך יש לה אח חילוני שהיה במסיבה בשמחת תורה יחד עם חבר שלו, וביקש מאחיו שידליקו נרות לכבוד שבת קודם כניסת השבת, והדליקו נרות והלכו למסיבה, וכאשר הגיעו כל המחבלים צעקו שניהם שהם מקבלים על עצמם לשמור שבת, ולפתע הגיע רכב ולא רצו להיכנס אליו ולחלל שבת, וברחו ברגל דרך השדות והצליחו להגיע לביתם בשלום, והרכב שאליו לא נכנסו ניקבו אותה המחבלים וכל נוסעיה נהרגו.

"כמו כן בענייננו", הסברתי לו, "חז"ל הכירו את דוד המלך וידעו את גדלותו, וראו כיצד התפלל דוד המלך לפני בורא העולם, כתינוק המתרפק על אביו, וראו את היסורים שעבר ואת כל הדבקות שהיתה לו בה', ואת כל מעשיו הטובים לאורך שנים, ואם כן כיצד יתכן שאיזו שהיא קופסת גפרורים אין הוא יכול להיזי אותה, איך יתכן לומר שאשה אחת הכשילה אותו, בודאי שישנה כאן איזו שהיא טעות, ואמנם צריך למצוא מהי הטעות, אך בודאי שאין הדבר כפשוטו, שלא יתכן שלא התגבר דוד המלך ונכשל בחטא זה".

לפי זה יש לפרש כן אף בדברי רש"י בפרשתנו, כאשר ראו חז"ל את מידותיה העצומות של רחל אימנו, אשר היתה מוכנה לוותר על יעקב אבינו ומסרה את הסימנים ללאה אחותה בכדי שלא תתבייש, וכאשר לאחר מכן אומרת לה לאה (פס' טו) "המעט קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני", שתקה ולא השיבה לה "אני לא לקחתי לך את אישך, אני נתתי לך את אישך", אם כן יש לה מידות נעלות כל כך, ולא יתכן שקינאה רחל באחותה רק על כך שללאה ישנם ילדים ולה עצמה אין ילדים.

ומוכרח מכך שיש לפרש כי קנאת רחל באחותה היתה 'קנאת סופרים' אשר היא 'מרבה חכמה', שרצונה של רחל אימנו היתה להשיג עוד מעלה בצדקות ועוד מדרגה במעשים טובים, עוד להתקרב לה' יתברך בעבודה וביראה, ועל כך קינאה באחותה, שאם זכתה לבנים בודאי שהיא נמצאת במדרגה גבוהה ממנה, ורצתה אף היא להגיע לאותה המדרגה. (הגר"מ דרוק שליט"א – אש תמיד)

למה הציע משכורת

הנה כתוב [כ"ט, ט"ו] שלבן אומר ליעקב "הכי אחי אתה ועבדתי חנם הגידה לי מה משכרתך", והקשה מו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל מדוע רמאי זה מציע משכורת? [הרי מתאים שימצוץ את הלימון עד הסוף!!]

וביאר בזה ע"פ מה שהיה ברוסיה הקומוניסטית ששם לא קבלו משכורת-והיה ידוע שכל מי שעובד בחנויות מתפרנס מגניבת מוצרים מהחנויות, ולכן חשש לבן שאם יעקב לא מבקש שום דבר הוא יגנוב לו [שזה היה הראש שלון], ולכן מיד הציע לו משכורת כדי שע"כ לא יגנוב לו כלום.

עוד יש לבאר בזה, שהרמאי הזה לבן לא הבין איך יכול להיות שיעקב עובד בחינם, והיה בטוח שהוא 'מסדר' אותו ברמאות שלא עלתה על דעתו, לכן מיד הציע לו משכורת.

ומבני הרב שמואל ישי שיחי' שמעתי לתרץ, שחנם שווה חנם, ולכן לא רצה שיעבוד עבודה שאינה שווה כסף, ועי'. (הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א – מחזה אברהם)

מידה כנגד מידה

י"ג. [ל', כ"ב] "ויזכור אלקים את רחל וישמע אליה אלקים ויפתח את רחמה".

וכתב רש"י בד"ה "ויזכור אלקים את רחל" וז"ל, "זכר לה שמסרה סימניה לאחותה וכו'".

והקשה הגאון ר' ירוחם ממיר זצ"ל שאם אכן הייתה לרחל זכות עצומה זו של מסירת הסימנים, וזכות זו הרי הועילה לעם ישראל לגאולה כמבואר במדרש איכה [פתיחתה כ"ד] ומדוע א"כ לא הועילה לה זכות זו שתיפקד מיד בילדים.

וזל המדרש- שאמרה רחל מה אני שהנסתי את אחותי ולא קנאתי לה ולא הוצאתיה לחרפה, ומדוע אתה קנאת לעכו"ם שאין בה ממש, והוצאת את ישראל לגלות, מיד נכמרו רחמיו של הקב"ה וכו', וזכות זו גם עזרה לה לבסוף להיפקד כמבואר הכא,

וחשבתי ליישב, שהנה הנהגת ה"י היא מידה כנגד מידה, וא"כ מה שמבואר במדרש איכה מובן משום זה ממש מידה כנגד מידה, שהכניסה צרתה לבית המיטות ולא קנאה לה ולא הוציאה אותה לחרפה, וכמו"כ אמרה לקב"ה שאל תקנא לנו ואל תוציאנו לחרפה אע"פ שהכניסו עבר"ז לקה"ק [חדר המיטות], אבל אין שייכות בין מסירת הסימנים כדי שתיפקד בילדים.

ומה שמבואר הכא שזכר לה ה' שמסרה לה את הסימנים י"ל שזה בצירוף עוד דברים, וכן מדוקדק ברש"י שאומר שזכר שמסרה לה את הסימנים ושהייתה מצירה שלא תעלה בגורלו של עשיו, ומדוע

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

בערב שבת האחרון, משפחות רבות שיצאו מאוחר בערב שבת נתקעו בפקקים בכביש 1 ויש לעיין באלו שלא הספיקו להדליק נר שבת, האם זה נקרא אונס או שהיו פשיעה, ויצטרכו להוסיף נר...

לי נהג מסורתי בדמעות הוא רוצה לשמור שבת ורצה להוריד אנשים תהנה מוקדמת, כדי שיספיק לחזור לביתו, אבל הנוסעים התעקשו ליסוע עד הסוף וחתחנו בדמעות שרוצה לשמור שבת ולא יספיק לחזור לביתו ולא שמעו לו, והנהג בא לבכות לי החרדים לא איפשרו לי לשמור שבת, יש חרדים שהם יודעים לצעוק שבת שבת ברחוב בשבת, למחללי שבת אבל מי שנוסע מאוחר ביום ששי עליהם צריך לצעוק שבת על החרדים האלה שנוסעים מאוחר הם מחללי שבת.

ומרן שליט"א סיפר את המעשה הבא: היה מעשה עם ר' יוסף דינקלס זצ"ל שהכרתי אותו טוב, היהודי הזה לא היה נוסע אחרי חצות, בשנת תרפ"ט היה הטבח בחברון והיה גר שם והוא היה אז ביפו והיה קנאי גדול לא רצה להשתמש בתחבורה שמחללת שבת ראה שחצות נשאר ביפו, והיה ליל שבת והיה לו הדרת פנים מיוחדת ואת הערבים זה הרגז והערבים יצאו איפה יוסוף ורצו להרוג אותו, ובגלל ששמר שבת לא ליסוע אחרי חצות השם עזר שנשאר בחיים, לא כל אחד יכול לעמוד בזה זה הברכה של שבת ניצל ממוות, עכ"ל

וכבר אמר החפץ חיים שהשבת מברכת ומצילה לכל שומריה, ואם יזהרו בזה ויקדימו בנסיעות מחוץ לעיר ובהקדמת כניסת השבת יתברכו בכל הברכות. ובפרט בתקופה קשה זו שהמון העם מתחזקים בשמירת השבת, וראינו בחוש שהשבת שומרת על שומריה, זה הזמן שצריכים להתחזק בכבודה ולהזדרז בהקדמתה, וכמובן להימנע מלצאת מחוץ לעיר בשעה מאוחרת.

במלאות השלושים לראש ישיבת עטרת ישראל מרן הגרב"מ אזרחי צוק"ל

נביא חומר נדיר בפירסום ראשון שקבלנו ממקורביו על הנהגותיו של מרן צוק"ל בימי שישי ושבת

שיעור כללי מיוחד בימי ששי על החומר הנלמד ביום זה, וכן עשה כולל וחבורה מיוחדת לבוגרי הישיבה, האוירה הטובה בישיבה בשבתות משכה המונים מכל רחבי ירושלים ולאחמ"כ מכל מודיעין עילית שבאו להתפלל דווקא בישיבתו, לשמוע את

עכב צעדת השמאל לשיחרור השבויים שהתקיימה בערש"ה האחרון בכביש 1 בסמוך ליישוב טלז סטון, משפחות רבות לא הספיקו להגיע ליעדם, ונאלצו לשבות בשבת במקום שלא תכננו, (הרבה משפחות שבתו ביישוב טלז סטון), וכן נאלצו להשאיר את כל המוקצה ברכב, ולצעוד רגלית למקום קרוב (כמובן בתוך תחום שבת).

כמו כן הרבה משפחות לא הספיקו להדליק נרות שבת, (סיפר לי אחד, שהוא נסע לשמחה בביתר ובסוף עקב הפקקים, נאלץ לשבות ברמת שלמה, והגיע בלא מוקצה לאחר השקיעה וחיפש מארחים), ויש לעיין האם יצטרכו להוסיף נר, דכתב הרמ"א בריש סי' רס"ג: ואשה ששכחה פעם אחת להדליק מדלקת כל ימיה שלשה נרות ומסביר המשנ"ב בס"ק ז' שאף אשה שרגילה להדליק יותר נרות גם כן צריכה להוסיף עוד נר, כיוון שקנסוה כדי שתהא זהירה בכבוד שבת, ואמנם כותב המשנ"ב שכשנאנסה א"צ, (ע"ש) ויש לעיין ולשאול שאילת רב על היוצאים מאוחר לאחר הזמן שהורו גדולי ישראל לצאת מעיר לעיר האם זה נקרא נאנסו..

וכבר זעק רבינו הגדול מרן הגר"ד לנדו שליט"א: שאסור לצאת מאוחר, ובפרט אלו שנוסעים בתחבורה הציבורית שמכשילים את הנהגים שצריכים לחזור לביתם בחילול שבת ובפרט כשיש עיכוב בדרך... והם אלו העושים תחבורה בשבת.. ואפי' אם יש שמחה משפחתית והתעכבו ולא יצאו מוקדם, החתן והכלה יסתדרו בלעדיהם.. עכ"ל.

וז"ל של מרן הגר"ד לנדו שליט"א בכינוס שנערך בביתו: סיפר

מכתב גדולי ישראל שהתפרסם בעבר בחוברת הזהירות ליוצאים בערב שבת מחוץ לעיר לא לצאת ממדור לכניסת השבת.

לקראת שבת לנו ונלכה

באנו כואת לעורר לעם מקדשי שביעי, בחובת הזהירות שלא להיכנס ח"ו לסכנה של חילול שבת, ובשמירת מרחק זמן. הן בנסיעות מחוץ לעיר בערש"ק ובדואר בנסיעה במטוס שמצוי מאד שיש עיכובים של כמה שעות וחוב השמירה בזה הוא מרחק זמן גדול יותר. והרי זה בכלל מצות עשה של "שמור" כמבואר בח"ח (שם עולם שער שמירת שבת).

וכבר ידוע הוראתם של מרן החו"א, הגר"י קניבסקי, הגר"מ שך, הגר"ש אויערבאך, הגר"ש אלישיב, הגר"ש ואזנר, הגר"ש קרליץ וצוק"ל, להקפיד מאד בזה אף בשעות מוקדמות של ערב שבת. והחכם עיניו בראשו להנהיג בביתו להזהר שלא לבוא לדיר סכנה של חילול שבת ח"ו הן בהכנה לכבוד השבת והן בנסיעות ובטיסות לקראת שבת.

ובמכות שמירת שבת כהלכתה שהיא מקור הברכה, נוכח לנאולה השלמה בב"א.

היו מספרים לזמן את שמירת השבת

שהיא את ברת כבוד וכן השם ית

יצחק וילברשטיין שמוען בעדני שריאל וזונברג משה שאול קליין



הפקק בדרך לירושלים בערב שבת האחרון

שכשילולים את הנהגים שצריכים לחזור לביתם בחילול שבת ובפרט כשיש עיכוב בדרך... והם אלו העושים תחבורה בשבת.. ואפי' אם יש שמחה משפחתית והתעכבו ולא יצאו מוקדם, החתן והכלה יסתדרו בלעדיהם.. עכ"ל.

וז"ל של מרן הגר"ד לנדו שליט"א בכינוס שנערך בביתו: סיפר

לאור קריאתם של גדולי ישראל שליט"א להתחזק בתוספת שבת ושמירת השבת, דרוש תרומות להפצת העלון זכות הדפסה של מאה עלונים בהו"ק של 20 שקל!!! כמו כן מי שמקבל במייל ויכול להדפיס ולהפיץ באיזור מגוריו לפרטים ולתרומה: 0527614765 או למייל a0527614765@gmail.com

שיחותיו הנפלאות ושיעוריו הבהירים, הן בליל שבת והן בבוקר לאחר שחרית, וכמובן בשיעורים המיוחדים בלילות שבת בחצות הלילה בביתו ובפרט בחודש אלול שהשיחה ושירי הדביקות נמשכו הרבה לאחר חצות,

סיפר משגיח הישיבה הגר"י לוקסנברג שליט"א: האוירה בשבתות בישיבה היתה מרוממת מאוד, ולכן דרישת ראש הישיבה זצ"ל היתה גם מהצעירים בשיעור א' לא לצאת מהישיבה לשבתות מתחילת זמן אלול עד לאחר יו"כ, אם לא בסיבה היוצאת מהרגיל, (ולא כנהוג בישיבות לצאת לשבת געגועים...) וכן דרש מהבחורים שלא יסעו הביתה בשבת חנוכה וכן בשבתות לפני שבועות, כי מרן הסביר שמעבר ליכולת לצמוח ולגדול בתורה הקד' זה מצריך רציפות, וכשביקשו בחורים לנסוע לשבת בבית, היה עונה מרן זצ"ל זה עצמו הבעיה, וכי הישיבה היא בית שני? מקומו של הבחור וביתו הוא בישיבה!

יש לציין שהבאת מיטתו של רה"י זצ"ל מביתו בבית וגן לפנות ערב לישיבה בקרית ספר, כמו שהוכרע הלכתית ע"י המרא דאתרא ביחד עם הגרמ"ש קליין שליט"א שזהו דין שמביאים חכם ואלוף לבית מדרשו, ובכ"ז רצו לשמוע הנהגה ישרה ודעת תורה ממרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א וכששמע מרן שליט"א את הסיפור הנ"ל אמר מרן שליט"א, שראש ישיבה שמנחיל לתלמידיו שהישיבה היא הבית אז צריך להביא את מיטתו לבית שבו הוא אב התלמידים, וגם בשביל לאפשר לתלמידים להפרד מתוך הבית,

ואכן זכו אלפי תושבי מודיעין עילית ללוות מיטתו בכבוד גדול בליל ששי, בהיכל הישיבה, וכל הלילה מיטתו היתה בישיבה וביום ששי לפני הנץ ליווהו אלפים עד היציאה מקרית ספר... מתוך הערכה והוקרה למה שזיכה הקב"ה לאנשי המקום לראות דמות עם צורת ת"ח שעליו אפשר להגיד את דברי האור החיים זיע"א "אם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה", שזכה לזה מרן זצ"ל לעצמו וכן זיכה בדוגמא ובדרכיו להעבירה לאחרים,

פעם דיבר מרן זצוק"ל על המעשה בגמרא במסכת שבת בדף לג על מה שרשב"י יצא מהמערה לאחר 13 שנה ובנו ר' אלעזר המשיך לשרוף אנשים שעבדו בגלל שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה... ותמה מרן זצ"ל למה רשב"י נרגע שראה שני הדסים, הרי למעשה הם מניחים חיי עולם, והם לא בני חיים... וסיפר הגר"י לוקסנברג שליט"א שמרן רמז שיש לו בזה פשט נוסף, ומ"מ נמנע מלאומרו בציבור, וכשהפצירו בו, ביאר לו מרן זצ"ל, שרבי אלעזר ראה בלקיחת ההדסים לכבוד שבת הנהגת "מלכות" לנשמה של השבת, וזהו הדבר שהרגיעו והבינו שבזכותו מגיע להם חיים, והסביר מרן זצ"ל שלא אמר בציבור את הפירוש הזה מפני שדרכו בהנהגתו עפ"י סלבודקה... ולא רצה לומר דבר שמצדיק את שיטתי בנושא... (ע"כ מדברי הגר"י לוקסנברג שליט"א)

הנהגת סדרי שישי שבת בישיבה

וכמו שהעיד תלמידו משיבת חברון שעבר עימו לישיבת עטרת ישראל מזמן הקמת הישיבה, הגה"צ רבי ישעיהו כהן שליט"א: רה"י עשה מהפכה בעניין השבת, כאשר בהרבה ישיבות גם אלו

שבכל השבוע הפיקו את מלוא התועלת, אבל שבת היתה ללא צורה ותוכן, ולכן הרבה בחורים נסעו לביתם, וגם אלו שנשארו בישיבה בשבת היו נראים עצובים, והרה"י הכריע שיוצרים תוכן וצורה בשבת, שיעור, חבורה, סדרים, ועושים אוירה, ואכן הבחורים ממש לא יכלו לוותר על שהות בשבת בישיבה, ומפתיחת הישיבה הגיעו המונים מהאיזור להתפלל בישיבה, כאשר נדבקו לאוירה המיוחדת, ולשמיעת השיחה בליל שבת, וכן לחבורה לאחר הסעודה, וגם לשיעור בקידוש לאחר שחרית בבוקר, לא היו נשארים בגלל הקוגל, אלא כי יש דרשה מרתקת עם אוצר שחבל להפסיד, וכן היה גם בישיבה בקרית ספר בחמש שנים האחרונות כאשר הדבר משך מידי שבוע מאות מכל העיר.. וגם ממרחקי הליכה גדולים.

רבינו הנהיג גם בישיבתו סדר של תוספת שבת מידי יום ששי שעה וחצי לפני שבת, הבחורים היו מגיעים לסדר מאורגנים לשבת והיה סדר לימוד כדי שהבחורים יקבלו את השבת מתוך לימוד התורה, ומאד עודד סדר זה, ואפי' היה נכנס בעצמו לביהמ"ד ללמוד בו, אפי' שביום רגיל לא היה נכנס בסדרים לביהמ"ד,

וכמובן שרבינו הגיע ביום ששי מירושלים לישיבה בקרית ספר שעות רבות לפני השבת ולא ברגע האחרון... וכן מידי יום היה מגיע מעוטר בתפילין מירושלים לק"ס יותר מחצי שעה לפני התפילה והיה ממתין במקומו... והתפילה היתה מתחילה ב7:15, וכל זה, כי מכובד של "סלבודקה" זה גם המכבד את ה' ואת התפילה ואת השבת!!

כידוע מרוב אהבת התורה שהיתה לרבינו לא היה יושן במיטה כל השבוע! והיה לומד עד כלות הכוחות ונרדם על שולחנו ורק בליל שבת היה עולה למיטה וגם זה רק לשעתיים בלילה! ובשביל לקיים מצוות עונג שבת! יצוין שמה שלא עלה לישון על מיטתו, כיוון שהוא היה פרוש ולא מצד פרוש... אלא מצד שהיה שרוף על התורה, עוד דקה של תורה וממילא לא עלה לישון על מיטתו...

סיפר מקורבו של מרן זצ"ל: רבינו לקח קשה מאד את אסון מירון שנהרגו 45 אנשים בל"ג בעומר, ובמהלך כל היום ששי שלמחרת האסון היה כאוב מאוד, אבל איך שהגיע שבת הסיח דעתו בליל מהאסון ואמר כעת שבת ואסור להצטער, ורק במוצ"ש שוב חזר לצערו, (יצוין שרה"י כל שנה דיבר בנחרצות נגד נסיעת בחורים למירון בל"ג בעומר אבל בשנה זון שאירע בו האסון דיבר יותר בנחרצות מתמיד, שלא יסעו, ואמר השטן מחכה לכם...)

רבינו העריך מאד את הבחורים שדאגו לעירוב מידי שבוע בישיבתו בקרית ספר, כיוון שהישיבה ממוקמת מחוץ לגבולות העירוב הכללי של קרית ספר, (עכב הגבלה משפטית וחוקית על המקום..) וגם עכב מזג האויר והתרחבויות בישיבה היה שינויים מידי שבוע בעירוב, ומרן רצה שיהיה רק לכתחילה שבלכתחילה, והעריך מאד את מסדרי העירוב בראשות הגר"י לוקסנברג שליט"א והרב ישראל מוזס, ואף עשה להם מי שבירך מיוחד מידי יו"ט, והבטיח להם הרבה השפעות טובות בזכות זה, ואכן ראו ישועות.

טהרות בעיון אליבא דהלכתא
תורת הטהרה

אמר ואמר

בירורים בהלכות הכהנים

גליון 21
כסלו תשפ"ד

"אמר אל הכהנים... ואמר אליהם לנפש לא יטמא..." (ויקרא כא, א)

יו"ל ע"י מפעל תורת הטהרה שע"י רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיון - כולל משמרת הטהרה

המכשול בכניסה למנהרת שז"ר בירושלים

לעבוד באתר הגיעו למקום רבני 'התאחדות טהרת הכהנים' לבדוק את המקום. לצערנו, בדיקה קצרה העלתה שיש בכניסה למנהרה מכשול גדול. ומדוע? כי המנוף הגבוה הצמוד לבית הקברות מאהיל מידי פעם בחלקו הארוך על הקברים, ובחלקו האחורי שגם הוא לא קצר מאהיל על השילוט הדיגיטלי הניצב לפני הכניסה למנהרה, וכן על סככה לבנה שמאהילה על כל רוחב הכביש כולל הנתיבים הנגדיים. הסככה הוקמה כ-40 מטר לפני הכניסה למנהרה ואמורה לשמש בהמשך כגשר להולכי רגל לכניסה למתחם המגדלים.

בכל פעם שהמנוף מאהיל על השילוט הדיגיטלי או על הסככה הלבנה, הטומאה עוברת אל תחת השילוט או הסככה ויש איסור לכהנים לנסוע תחתיהם. [יש לציין, שאם המנוף מאהיל רק על השילוט הדיגיטלי ולא על הסככה הלבנה, אזי יש איסור רק בשד' שז"ר

לכיוון הכניסה לעיר אך לא בנתיב הנגדי של המנהרה מהכניסה לעיר לכיוון מרכז העיר]. באותו הזמן אסור גם לנסוע גם בנתיב שמניין לכניסה למנהרה העולה לרחוב שרי ישראל (שד' בן צבי) שהוא תחת המנוף עצמו.

לכך לעת עתה, כל עוד שהבניה בעיצומה הוראת הרבנים שיש לכהן להימנע מלנסוע בכביש שז"ר המוביל למנהרה, וכן מהכניסה לעיר במנהרה. אלא אם כן רואים שכנף המנוף האדום-לבן אינו מאהיל לכיוון הכביש והסככות, ואז ניתן לנסוע למנהרה. אך מבחינה מציאותית, המגיעים מכיוון העיר, עוד יש אפשרות לעצור בצד מיד אחרי הפניה לאגריפס ולראות אם המנוף מאהיל, אך המגיעים מתוך המנהרה מכיוון הכניסה לעיר, אינם יכולים לעצור את הרכב לפני השילוט או הסככה בכדי לבדוק את המנוף, לכן ההוראה בינתיים להימנע מנסיעה בכביש זה.

כמו כן, ברחוב זה עוברים כמה קווי תח"צ כגון קו 15, 25, 45, ועד. אמנם האוטובוסים אינם נוסעים בתוך המנהרה, אך המנוף מאהיל לעיתים גם על נתיב הנסיעה של קוים אלו. ישנו חשש שבעתיד יתווספו בכביש זה קווי תח"צ נוספים ויש לעקוב.

במשך כמה ימים עקבו הרבנים אחרי המצב בכדי לקבוע את הומרת הבעיה, ונוכחו שבחלק משעות היום המנוף היה מכונן בזווית המהווה מכשול. התברר שגם בזמן שהמנוף לא בעבודה, לעיתים המפעיל מסובב אותו לכיוון בית הקברות מטעמי נוחות, בשיחה שקיימו עם מנהל העבודה הוא נתן מיד הוראה למנופאי לסובב את המנוף ולא לכוונו מעל הקברים בזמן שאין שם עבודה. אם אכן הוראה זו תתבצע, בשעות הערב וכן ביום שיש שאין עבודה באתר יש מקום להקל יותר. אם כי יש לציין שבשעות אלו משאירים את המנוף משוחרר ובמקרים של רוחות חזקות יכול המנוף לנעו לצד אחר.

ענף הבינוי מתפתח בעשרות שנים האחרונות בקצב מסחרר, ואין לך ארבע אמות בארץ ישראל שלא מנוצל עד תום למסחר או לשכונות מגורים, התפתחות זו מחייבת ערנות רבה מציבור הכהנים, כפי שניזכר מהמכשול שנמצא בימים אלו ממש במרכז עיר הקודש ירושלים, ומוטל עלינו כשופר של ציבור בני הכהנים להתריע ולהזהיר, וגם לפעול לפתרון.

בחג הסוכות האחרון נתברשו תושבי ירושלים על פתיחת מנהרת שז"ר - מנהרה חדשה באזור הכניסה לעיר, החוסכת את המעבר בסמוך לתחנה המרכזית ובניין האומה, ומקצרת יום את דרכם של מאות רכבים שהיו מתעכבים עד עתה בפקקים הארוכים. עד כאן הכל מצוין. אך עם כל הכאב ציבור הכהנים שימו לב יש עדיין בעיה אמנם זמנית אבל בעייתית, ונספר את השתלשלות מהתחלה.

כידוע בחצר בית החולים שערי צדק הישן ברחוב יפו בירושלים קיים בית קברות קטן שם קבורים בין השאר האדמו"רים מדרשינסקיא וצוק"ל ועוד שנשמנו שם באופן זמני בזמן המלחמה בשנת תש"ח, אך למעשה הוחלט שלא לפנותו. בית הקברות ממוקם סמוך לרחוב יפו מאחורי תחנת הרכבת הקלה הטרוריסטית. לאחרונה, החלו בחפירות ובבניה סביב בית הקברות של מגדלי עסקים רבי קומות.

בניה מאסיבית כזו אורכת כמה שנים ומצריכה מנופים קבועים - עגורן המוכרים לכולנו. במנופי בניה אלו יש בכל ברזל רוחב טפח, הנותן להם דין 'אהל'. כבר בקין האחרון עוררנו שמנוף הבניה הסמוך לבית העלמין מאהיל על הקברים, ומעתה כל כהן החולף תחתיו נכנס לאהל המת. וכפי שמצוי לרוב בכתי עלמין שמוצבים בהם המנופים הללו לצורך בניית קבורה בקומות.

אחד מרבני 'התאחדות טהרת כהנים' שבא לבדוק את המקום, גילה להפתעתו שהמכשול חמור בהרבה, כי בשעה

שהמנוף מצדו האחד הוא מאהיל מעל הקברים, הרי שמצדו השני הוא גם מאהיל על המבנה הנבנה תחתיו, והטומאה מתפשטת תחת האהל גם אם הוא מכמה משטחים, ונמצא שכל המבנה בטומאה, ואם לא די בזאת באתר הבניה ישנם מנופים נוספים שגם תחתיהם הטומאה מתפשטת למרחבים מחוץ לאתר. ומעתה בזמן שהמנוף עומד מעל המדרכה של רחוב יפו, כל כהן שחלף במדרכה הצמודה לאתר נטמא בלא ידיעתו. מיד לאחר גילוי המכשול נתלו שלטים באזור תחנת רכבת קלה הטרוריסטית שיש לכהנים להזהר מלעבור תחת זרוע המנוף. ולכהנים שלום.

דא עקא, כעת עם פתיחת מנהרת שז"ר, מקום יציאת המנהרה שבשדרות שז"ר הוא צמוד לבית העלמין 'שערי צדק הישן' ושוב יצאו הרבנים לבדיקה אם יש חשש לכהנים בשימוש במנהרה. בימים הראשונים שאחרי פתיחת הכביש לא היו עבודות באתרי הבניה בעקבות המלחמה והמנופים לא אהילו על הקברות, אך מיד כשחזרו



חידשנו את קו המידע המדריך לכהנים 08-313-2020

כל המידע לכהנים - מעודכן, מפורט ומסודר לפי נושאים ומקומות!

שלוחות קו המידע:

שלוחה 1 < תרומות להחזקת המערכת.

שלוחה 2 < English information

שלוחה 3 < בתי חולים, מרכזים רפואיים, ב"ח גריאטריים, מכוני MRI כשרים, מחלקות ומקומות כשרים. כבישי בתי חולים.

שלוחה 4 < רחובות ואתרים בתוך הערים.

שלוחה 5 < כבישים בינעירוניים, רכבות ומנהרות.

שלוחה 6 < טיולים, מסלולים, מוזיאונים, בתי קברות, הלוויות, קברי צדיקים, אתרים ארכיאולוגיים, ארץ העמים

שלוחה 7 < מידע טיסות, נתב"ג טרמינלים מידע על חו"ל, מחנות השמדה בחו"ל.

שלוחה 8 < השארת הודעה למערכת.

שלוחה 9 < כתובות להשגת החוברות והמפות, מפתח עניינים משוכלל במיוחד, מידע על תח"צ בצפון, עדכונים, הצטרפות לרשימת תפוצה.

שלוחה 0 < שיעורים והלכות טומאת כהנים.

שלוחה * < מענה אנושי, ומענה ע"י הרבנים.

המשך מעמוד קודם

היו שהעלו צד שאם התברר שרוב זמן המנוף אינו מעל הטומאה ולסמוך על 'רוב', אבל הטענה נדחתה מכיון שוודאי אי אפשר להתיר מדין רוב בזמן שכל אחד יכול להרים את עינו ולראות אם המנוף מאהיל או לא. וגם במציאות אי אפשר להגדיר שיש כאן רוב, כי הדבר תלוי בעבודה המתבצעת באותו הזמן באתר הבניה. גם רעיונות לחציצות ע"ג המנוף בכדי שלא תעבור הטומאה מהזרוע שבצדו האחד לזרוע שבצדו השני - התבררו כאינם מעשיים. הפתרון המעשי היחיד הוא דוקא בתוך בית הקברות, ע"י בניית אהל חוצץ מעל הקברים.

רבני 'התאחדות טהרת הכהנים' ימשיכו לעקוב אחר התפתחויות ושינויים שיכולים להיווצר במקום עם המשך הבניה שבקרוב עתיד להיות מעל מפלס הכביש, ויתכן שיכנו במקום סככות וכד' שיאחילו בקביעות על העוברים במקום. וכן בקרוב תסתיים בניית קריית הממשלה העירונית בבניין הצמוד ויהיה צריך לבדוק אם ישנם חיבורים בינו ובין אתר הבניה. אי"ה עדכונים יהיו בקו המדריך לכהנים שלוחה 9 ואח"כ 5, או במייל.

טבלה למציאת השלוחה המתאימה בקו המידע

עכו	3	4
עמוקה	3	4
עתלית	3	4
פארקים וגינות		
פרוד	3	4
פתח תקוה	2	4
צפת	3	4
קבר רחל	2	1
קבר שמואל הנביא	2	1
קברי צדיקים	3	6
קיסריה	3	4
קרית מלאכי	4	4
ראש העין	2	4
ראשון לציון	2	4
רכבת חיפה	3	4
רכבת נתב"ג	9	5
רכסים	3	4
רמלה	2	4
רמת גן	2	4
רמת השרון	2	4
שילה	3	2
שיעורי טהרת כהנים		0
תחבורה ציבורית	3	9
תל אביב	2	4
תל יוסף	3	4
תל רגב (בית עלמין)	6	6
תרומות		1

טירת הכרמל	3	4
טרמינל 3 נתב"ג	3	7
יחיעם		3
ירושלים וגלילותיה	1	4
כביש 3		5
כביש 444		5
כביש 65		5
כביש 864		5
כביש 90 דגניה		5
כביש 90 טבריה	3	4
כביש 977		5
כיפל חארס	2	2
כפר סבא	2	4
לוד	2	2
לונדון		5
מודיעין עילית	2	2
מוזיאונים		2
מזכרת בתיה	2	2
מחנות ההשמדה בחו"ל	5	7
מירון	3	4
מכוני MRI	5	3
מנהרות		0
מסלולים	1	6
מערת עתיקות		6
מפות וחברות	1	9
נאות מרדכי	3	4
נוף הגליל	3	4
נחלת יצחק גבעתיים	1	2
נחשונים	1	2
נפטרים במטוסים		7
נתב"ג		7
נתיבות		4
נתינה	2	2
עדכונים		5
עין חרוד	3	4

שלוחה, תת שלוחה	2	English information
אחיסמך	2	4
אלעד ונחשונים	2	4
ארץ העמים	4	6
אשקלון	4	4
אתרים ארכיאולוגיים		6
באר שבע	4	4
בית העלמין תל רגב	3	4
בית לחם	4	4
בית שמש וגלילותיה		4
בני ברק	2	4
בני ברק מרכז רימונים	3, 1	2
ברוקלין ארה"ב	5	7
בתי חולים		3
בתי קברות	6	6
גאליה	2	4
גבעתיים - תל אביב	2	4
הודעות למערכת		8
הלוויות		6
הר הזיתים	2	1
הר המנוחות	2	1
הר יונה	3	4
הרצליה	1	2
זכרון יעקב	3	4
חברון		4
חולון	2	4
חזון יחזקאל	2	4
חיפה	3	4
חפץ חיים	2	4
חצור הגלילית	3	4
טבריה	3	4
טיולים		6
טיסות בחשש נפטרים	4	7
טיסות מעל ב"ק	1	7

טהרות בעיון אליבא דהלכתא

תורת הטהרה

מערכת "אמור ואמרת" טהרות בעיון אליבא דהלכתא
שע"י רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיון

לתגובות: דוא"ל: T402422@gmail.com

פקס: 1533-5709254

לתרומות: ב"קהילות" או ב"נדרים פלוס"
בשם "תורת הטהרה"

נדרים פון: 03-7630585 שלוחה 6394

נהן יקר! מכיון שישנם עדכונים חשובים מידי תקופה. לכן יש להצטרף לקבלת צינתוק לטלפון כשיש עדכון חדש. ההצטרפות היא בקו המידע 08-3132020 שלוחה 9 ואח"כ 6. וכן ניתן להצטרף ע"י בקשה במייל a083132020@gmail.com

ניתן לצפות בעדכונים גם בנדרים פלוס, חיפוש קופה 'טהרת כהנים'.

ניתן להשיג את הגיליון בכתובת: T402422@gmail.com

כניסת שבת ב"ב 4:15

יציאת שבת ב"ב 5:16

פרשת ויצא

גיליון 77

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

שמירת הלשון ושנאת הרשעים

עניני חינוך בראי הפרשה

נשיאה בעול הבית

הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל כותב בספרו "זריעה ובנין בחינוך" (עמ' כז): חשוב מאוד לשתף את הילדים בעבודתם של ההורים, שגם הם ישאו בעול של הנהגת הבית וסידורו (להוריד כלים מהשולחן לאחר הסעודה, סידור החדר וכו'). זה ישריש בילד להיות "נושא בעול עם חבירו". וכן כשהילד מקבל תפקיד שיש בו אחריות, יגדל אח"כ כאדם שיש לו אחריות בחייו לגבי בני ביתו.

בשיתוף באחריות יש פן נוסף, שזה גורם לאחדות שנעשים כשותפים. זה מרומם את הילד מאוד.

ויש ללמוד כן מפרשתנו, לאחר שלבן רדף אחרי יעקב נאמר "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים" (לא,מו) ובמדרש (עד,יג) שאלו מי הם אחיו, הרי לא היו לו אחים (מלבד אח אחד)? אלא אחיו אלו בניו. ופרש"י שמשעה שנערכו לעזור לו נקראו אחיו. מכיון שנתייצבו לצידו בשעת הצורך נעשו לו כשותפים.

זו חכמה שאנו לומדים מיעקב אבינו, שהבנים יהיו ג"כ כאחים. ועי"ז הילד לא ירגיש שמטילים עליו עול, אלא מתוך אחווה עם כולם. גם פעמים כשנולד תינוק חדש, הגדול ממנו מקנא בו. הוא מרגיש את עצמו מן הצד. והעיצה לזה לשתף את הגדול בטיפול בתינוק. כך הילד מרגיש שהוא נהיה שותף של אמא שלו. זה מרומם את הילד מאוד. בגישה כזו אין מקום לקנאה כי הילד מזדהה עם האמא. עכ"ד.

ואלוקי אבי היה עמדי" (לא,ה)

צריך להבין מהי הסמיכות של "ואלוקי אבי היה עמדי" למה שאמר להם "רואה אני את פני אביכן".

מבאר ה"חתם סופר" ע"פ דברי בעל ה"הפלאה" על הפסוק בתהילים "הלא משנאני ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט. תכלית שנאה שנאתים, לאויבים היו לי". דוד המלך ע"ה אומר כאן "שיעור" בחיוב לשנאה את הרשעים, שחיוב זה הוא עד אשר תתעורר גם בליבם שנאה עזה כלפי שומרי התורה. "ואמר דוד המלך ע"ה, כל כך תכלית שנאה שנאתים בליבי, עד שהם הרגישו בליבותם שנאתי, כי כמים הפנים אל הפנים וגו', ושנאו אותי ולא ידעו על מה ולמה, אלא ליבם אמר להם שאני שנאתים". ע"פ זה ביאר החת"ס, שכל זמן שלא גברה בליבו של יעקב השנאה ללבן, לא שנא גם לבן ליעקב - ולכן כל אותו הזמן לא נגלתה ליעקב רוח הקודש. רק לאחר ששנא יעקב את לבן בתכלית השנאה, עד שהרגיש בכך לבן והחל גם לשנאו את יעקב - רק אז זכה יעקב לגילוי רוח הקודש. "רואה אני את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום", ובזכות זה "אלוקי אבי היה עמדי".

החשיבות להתפלל על שמירת הלשון כדי להינצל בשעת סכנה "אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך" (כח,כ) איתא במדרש (מד"ר ע"ד): ושמרני - מלשון הרע.

מבאר החפץ חיים (שמה"ל ח"ב פר' ויצא) שבעת שאדם הולך במקום סכנה, צריך שמירה יתירה, וידוע שבעון לשון הרע מסתלקת השכינה מישראל (ירושלמי ריש פאה) ואין לו שמירה, ולכן כאשר יוצאים למלחמה נאמר "ונשמרת מכל דבר רע" (דברים כג,י) ודרשו חז"ל שהוא מרמז על לשון הרע, שגורם לסילוק שכינה ובזה מפסיד שמירה עליונה. ולכן יעקב אבינו שהלך אצל לבן שהוא מקום סכנה, וכמו שאנו יודעים מסוף המעשה, שרדף אחריו להורגו, לולא שהקב"ה הציל אותו, לכן ביקש יעקב אבינו שלא יכשל בלשון הרע. עכ"ד.

מבהיל הדבר! יעקב אבינו, רגל רביעית במרכבה, שהטמין עצמו י"ד שנים בבית שם ועבר, עם זכות התורה בעמל כ"כ גדול לא יכול להגן עליו ולשומרו? והרי איזה לשה"ר מדובר, אבק דאבק.... חזינו כמה יכול דיבור אחד לערער כל שמירתו של האדם...

עוד ביאר החפץ חיים (זכור למרים פכ"ו), לפי שהלך אצל לבן שהוא מקור המרמה והרמאות, והיה ירא שמה ילמד ממעשיו ויכשל בלשון הרע, לכן אמר "ושמרני בדרך הזה" היינו בדרך ללבן, דבעת שהיה בבית שם ועבר לא היה צריך לירא מזה. והוסיף "שמעתי על גאון אחד וצדיק בדור שלפנינו בעת שהיה צריך לדבר עם אנשים אודות עניני העולם היה דרכו לבקש בחשאי מהשי"ת שישמרהו מלשון הרע. ובני אדם כמונו צריכים בכל עת לבקש מהשי"ת על זה".

אם תכתוש אויל במכתשת....

"יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואלוקי אביכם אמר אלי השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע" (לא,כט)

לכאורה אינו מובן איך עדיין לבן מצהיר "יש לאל ידי לעשות עמכם רע" הרי תוך כדי דיבור מודה ואומר שאינו יכול לעשות מאומה מטוב ועד רע.

אמר בזה הסבא מנובהרדוק על פי מעשה (שכפי הנראה הוא עצמו היה בעל המעשה) פעם ישב יהודי אחד בתחנת הרכבת, והנה הגיעה הרכבת, אך היהודי יושב במקומו ואינו עולה, ניגש אליו יהודי אחר, שאף הוא היה בין הממתנים לרכבת, ושאלו מדוע אינך עולה לרכבת, והוא ענה: אני זקוק לכרטיס, אבל אין לי כסף. תמה האיש: אם כסף אין לך מה יש לך לשבת כאן. השיב הלה: בטוח אני בביטחון בה' שיזמן לי כרטיס... והנה משמיעה הרכבת צפירה אחת, צפירה שנייה, צפירה שלישית, וכבר נשמע קול מנועי הרכבת, ולפתע עובר יהודי במרוצה וצועק ליהודי בעל הביטחון 'מה לך יושב, הלא הרכבת כבר נוסעת, אם אין לך כרטיס - קח כרטיס ותעלה מיד', וכן עשה. עלה לרכבת וזו החלה לנסוע. ניגש אליו היהודי הנ"ל שלעג ל"בעל ביטחון" ואמר לו: תראה איזה שוטה אתה, איך אתה יכול לסמוך על ה"ביטחון" שלך, הרי אילו אותו יהודי היה מאחר או שהיה מקדים לבוא לא היית יכול לנסוע...

כך הוא הענין אצל לבן "יש לאל ידי"... אם תכתוש את האויל במכתשת לא תסור איולתו ממנו.

רק כששונאים את הרשעים כראוי זוכים לגילוי שכינה
"ויאמר להן רואה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום"

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב' ע"ד אדר ב' תשפ"ב תנצב"ה

חיובי פועל לבעה"ב

"זה עשרים שנה אנכי עמך... טרפה לא הבאתי אליה אחטנה מידי תבקשנה גנבתי יום וגנבתי לילה. הייתי ביום אכלני חרב וקרה בלילה ותדד שנותי מעיני"

מה החידוש שיעקב שילם על גניבה וטריפה הרי היה שומר שכר א. אף בטריפה של אונס ב. שלא שילם את ה'טריפה' עצמה ג. שהיה ישראל ששומר על בהמת עכו"ם

יש מתרצים שמכיון שיעקב אבינו אמר זאת לרחל וללאה, על כרחך לא היתה כונתו להשתבח בפניהם אלא מה שעשה לאביהן ממידת הדין. ונראה דיעקב אבינו שהיה "איש תם יושב אהלים" ועסק בתורה, ודאי ניצל את כל כוחותיו ללימוד התורה כמו שמצינו בחז"ל עה"פ "וישכב במקום ההוא" מלמד שי"ד שנה לא שכב, וא"כ ודאי שאם לא היה מחוייב מצד הדין לעבוד בכל כוחו, היה מנצל כוחות אלו ללימוד התורה. בשו"ת אגרות משה (יור"ד ח"א סימן קל"ח) דן האם רשאים מלמדים להתאחר בזמן הלימודים בטענה שלפי שכרם וסדר התשלומים שמשלמים באיחור רשאים הם להקל בזה, ופסק שהם חייבים לשמור ולהקפיד על הזמנים באמונה וראייתו מיעקב. (ע"ע בפרש"י עה"פ "הן עוד היום גדול").

ה"נחל אליהו" מבאר עה"פ "וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו", שהכתוב בא ללמדנו עד כמה נזהר יעקב אבינו לקיים בנאמנות את שכירותו ללבן, שאף בשעה שעמד לעזוב את בית לבן ע"פ הדיבור לא ביטל ממלאכת בעה"ב אלא קרא לנשיו שתבואנה אליו לשדה.

וכך כתב הרמב"ם בהלכות שכירות פי"ג ה"ז שהפועל מזהר שלא יגזול מלאכת בעה"ב ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן... אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן, שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברהמ"ז שלא ברכך אותה.

האם מותר לפועל לעשות 'דיאטה' חזקה הגורמת לו חולשה שתפגע ביכולת עבודתו לבעה"ב?

ברמב"ם (סוף פרק י"ג) ובשו"ע חו"מ של"ז, י"ט נפסק שאין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום, ולא ירעב ולא יסגף את עצמו מפני גזל מלאכתו של בעה"ב, שהרי יחלש כוחו ותחלש דעתו ולא יוכל לעשות מלאכת בעה"ב בכה.

לפ"ז כתב בספר "משפטי התורה" (ח"א סימן מ"ט) שאסור לפועל לעשות "דיאטה" אם הדבר פוגע ביכולתו לעבוד כראוי עבור המעביד, וצריך לקבל על כך רשות מהמעביד.

אחריות המחנך לא לאחר למסירת השיעור

מון הגרא"מ שן צ"ל כתב ב"מכתבים ומאמרים" (חלק ו') דברים נוקבים למחנכים ומרביצי תורה בדבר המאחרים לשיעור וז"ל "מי יכול לתנות עומק והיקף ההשפעה השלילית שיש לאיחור המורה בבואו לכיתת תלמידיו. איחור קל של חמש דקות משמעו הרס חינוכי עצום. זה אינו גזל בעלמא של שקלים אחדים, זה לא רק חמש דקות של שלושים תלמידים שצריכים ללמוד תורה, זוהי דוגמא גרועה מאוד שאחריתה מי ישורנה. המורה חייב לשמש מופת לתלמידים בניצול הזמן ובזהירות מלבזבז, לחוס על כל רגע יקר מפז לדרוש מעצמו משמעת פנימית ודייקנות, יתכן שהמחנך יתבע במחדלים ובתוצאות של דורות שלמים, והכל מחמת שזלזל באיחור פעוט של מספר דקות כשנכנס לכתה".

על עצמו העיד שבתוקף תפקידו בישיבה הוא משועבד לכ"ד שעות ביממה, ואם ח"ו יתעצל באיזה חלק שהוא מן היממה יתפס כגזלן חלילה, וגזל זה אינו פרוטה בעלמא אלא גזלת דבר שאין להעריכו בכל כסף שבעולם, הפסד זה הוא הפסד לתלמידים של חלק מעתידם בחיים וגזל מהם נחם מהוותם.

האיך יעקב השכיר עצמו ליותר מג' שנים

כתיב "ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה".

הקשה ה"פרדס יוסף" היאך השכיר יעקב עצמו לשבע שנים הרי נפסק ברמ"א חו"מ סימן של"ג, ג' כדעת המרדכי דאסור לפועל ואפילו למלמד להשכיר עצמו להיות פועל יותר מג' שנים? (עיין קידושין י"ז, א' סתד"ה "חלה").

א. הפרדס יוסף תירץ ע"פ מש"כ הש"ך (שם בס"ק ט"ו) דדוקא כשיש לו פרנסה וכסות שבכה"ג אסור למכור עצמו לעבד עברי, אז גם אסור לו להשכיר עצמו ליותר מג' שנים, אבל אם העני ביותר שמותר לו למכור עצמו לעבד אז שרי נמי להשכיר עצמו יותר מג' שנים.

לפ"ז יעקב שהיה עני לאחר שאלפז לקח ממנו את כל רכושו ולבן לא נתן לו לאכול בחינם (כמבואר ברש"י פסוק י"ד), לכן הותר לו להשכיר עצמו אף לשבע שנים.

ב. עוד תירץ דהמנ"ח במצוה מ"ב הסתפק אם מותר לאדם למכור עצמו לעבד כדי לישא אשה, וא"כ י"ל דלהשכיר עצמו כדי לישא אשה פשיטא דשרי אף ליותר מג' שנים.

מה החידוש ששילם על טריפה וגניבה הרי היה 'שומר שכר'?

ה"מושב זקנים" הקשה מה החידוש בזה ש"טרפה לא הבאתי אליך" ו"גנבתי יום וגנבתי לילה" ששילם עבור מה שנגנב, הרי יעקב היה שומר שכר שחייב בגנבה ואבדה?

והנה ברמב"ן (פרשת 'וישלח') כתב שבני נח חייבין בדיני שומרין דזה כלול בדינין שנצטוו. וא"כ אפילו אם האבות לא יצאו מכלל ב"נ היה מחוייב בזה מעיקר הדין, וא"כ מה הרבותא בדברי יעקב?

א. המושב זקנים מיישב דאיכא טרפה דפטור כגון שטרפה זאב או ארי שאם היה מביא עדים שנטרפה באונס היה נפטור, ואעפ"כ יעקב לא פטר עצמו מלשלם.

ב. עוד י"ל דהנה ק' בלשון שאמר "טרפה לא הבאתי אליך" דלשם מה היה עליו להביאה אצלו?

מבאר ה"רנת יצחק" ע"פ הגמ' בב"ק דף י'ב, שילפינן מדכתיב "אם טרף יטרף ביאהו עד הטרפה לא ישלם" שחיוב התשלומין בש"ש הוא עד שווי הטרפה, אבל דמי הטרפה עצמה לא ישלם אלא הניזק מטפל וטורח בנבלה למוכרה. זהו מה שאמר "טרפה לא הבאתי אליך" היינו שאפילו כשנטרפה ע"י חתול וכדומה והייתי חייב עד דמי הטרפה, לא הבאתי אליך את הטרפה אלא נטלתי אותה לעצמי ושלמתי לך גם בעד הטרפה. "גנבתי יום" י"מ דהיינו ע"י לסטים מזויין ואעפ"כ שילם. ג. לשיטת הרמב"ם (הלכות שכירות פ"ב ה"א) דמדכתיב בפרשת שומרים "כי יתן איש אל רעהו" ילפינן שחיובי שמירה חלים רק על חפץ של ישראל ולא של עכו"ם, א"כ לסוברים שהאבות יצאו מכלל ב"נ היה פטור יעקב מלשלם ללבן מדין ש"ש ואפ"ה שילם.

מה הראיה מיעקב שעבד בכל כוחו שמא עשה כן ממידת חסידות

הרמב"ם (שכירות פי"ג ה"ז) כתב שפועל חייב לעבוד לבעה"ב בכל כוחו, שהרי יעקב הצדיק אמר "כי בכל כוחי עבדתי את אביכן". ויש לתמוה כיצד למד הרמב"ם מיעקב אבינו שכל אדם חייב לעבוד בכל כוחו, שמא יעקב עשה כן ממידת חסידות? וביותר דיעקב שילם על הטרפות 'לפנים משורת הדין' אע"פ ששומר שכר פטור מלשלם?

בסיעתא דשמיא גם השנה ניתן להשיג את הקונטרס הנפלא משולחן גבוה על חנוכה

ובו בירורי הלכה, עיונים והערות ופנינים נפלאים בעיני חנוכה

מכתבי הגאון ר' אלעזר יועץ קופל צ"ל

ניתן להשיג בטלפון 054-8419094 או במייל mg036198046@gmail.com



ניחוס אבליים במשפחת אזרחי

על פטירת מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל

אחד המנחמים: חסר לנו כעת את התורה בשמחה. הראש ישיבה היה מגיע כל חוה"מ למסור שיעור בחוה"מ, באור הצפון, ובאחד הפעמים אמר, צריכים לדעת איך לחדש, תחדשו בשמרנות, אבל אל תהיו שמרנים בחידושים שלכם.

בנו רבי בן ציון: האהבה שהיתה בין הראש ישיבה לר' נתן צבי פינקל היתה אהבה מיוחדת, הם נפטרו באותו תאריך.

אחיו רבי יצחק: האוה"ח הק' כותב, אם היו בני"א מרגישים במתיקות ועריבות התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ר' ברוך קירב עשרות אלפים לתורה, על ידי שהיה הוא בעצמו משוגע על התורה.

אחד המנחמים: נסעתי פעם עם הרה"י במטוס, וכל הזמן ראיתי שהוא כותב וכותב חידושי תורה. ראש ישיבת...: פעם שאלתי את הרה"י, במה זכיתי, שכל כך מקרב אותי? (פגשתי לראשונה בשנת תש"ל, ולאחמ"כ זה המשיך) הוא אמר לי, שמתני עין עליך, היות ויש לי הכרת הטוב, משום שהוריד עזרו לי בארה"ב פעם כשהייתי שם. הוא פתח לי את השער ללמוד, אני זכיתי להיות תלמיד של הראש ישיבה ב'איך ללמד', ללמוד זה דבר אחד, אבל איך ללמד, זה זכיתי ללמוד מהראש ישיבה.

אחד המנחמים: כשהייתי בעל קורא בתור בחור, רצו שאהיה בשבת בבוקר באיזה בית כנסת בעל קורא, והציעו לי על זה כסף, רציתי לדעת אם נכון ללכת וליטול על זה כסף, שאלתי את הרה"י, ואמר שהיות וזה זיכוי הרבים תלך, אך אל תיקח כסף, אברך צריך כסף, אך בחור בשביל מה צריך כסף, זה סתם מבזה אותך 'אתה ישיבה בוחער – בן תורה!'

אחד המנחמים: אני זוכר את ר' יצחק הוטנר ור' אליהו משקובסקי בחתונה של רבי בן ציון, שישבו בצד, ונתנו להם ביצים עם מיונז בפלפל. שאל ר' יצחק את ר' אליהו, עד היום כשאני בא לשמחות אינני יודע אם העניין זה המיונז והכיסוי זה הביצה או הפוך, ור' אליהו אמר טעקא, אגרוסע חקירה, ואין לי תשובה על זה. ושניהם חייכו מהנידון.

בנו רבי בן ציון: עד כמה שידוע לי, אאמו"ר התחתן בט"ו בשבט תשי"ד, ובתשט"ו כבר אמר חבורות ומיד לאחמ"כ התחיל לומר שיעור. בשיעורים כללים הראשונים שאבא אמר, סבא (ר' מאיר) היה מגיע וממש מתנוכח איתו, ואבא היה יורד ומתנוכח איתו.

אחד המנחמים: הסתכלנו על המודעות ביום ששי ואחד אמר לי שיש לו הרגשה שכל מה שהראש ישיבה היה כל כך מקרב הרבה לתורה, זה הגיע מאהבת הבריות, הראש ישיבה רצה לזכות גם אחרים בדבר הכי אהוב, אמרתי לו אתה צודק כותב 'אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה'. לא כתוב אלא מקרבן לתורה!

אחד המנחמים: פעם נפל ספר ומישהו הרים, תמה הראש ישיבה כשנופל ספר איך לא נותנים נשיקה? **אחד המנחמים:** ר' שלום שבדרון פעם אמר לי, אני מקנא בעולם הבא שיש לר' ברוך מרדכי על כל הזיכוי הרבים שעושה!, וידוע כמה ר' שלום עצמו זיכה את הרבים.

הגר"צ ויספיש: כל פעם שר' ברוך מרדכי נכנס להגריי"ש אלישיב, הרב אלישיב היה קם לפניו! ותמיד היה הרב אלישיב מחייך. הוא היה מהיחידים שהיה הרב אלישיב קם לפניו, אולי עשר אצבעות ניתן לספור למי היה הרב אלישיב קם!.

הרב אלישיב רצה שיכנס חזק לכל העסק עם הצבא והרב לא רצה, והרב אלישיב בסוף הכריח אותו.

בנו: הרב שטיינמן והרב אלישיב שלחו את אבא בקשר לוועדת טל, ואמרו לו שהוא היחיד שיכול לפעול בזה.

הגר"צ ויספיש: איזה בזיונות עבר הראש ישיבה בתחילת דרכו כשאסף כסף בחו"ל, השפיכות דמים שהיה עובר שם זה לא יאומן כי יסופר, ואני לא הבנתי באיזה כוחות נפש הוא עומד בזה, הוא היה לפעמים מקבל פחות מחמישים דולר!, הענוה שלו הייתה לא יאומן, אני זוכר פעם שנסענו במטוס יחד, עם עוד אדם אחד, והראש ישיבה ניגש אלינו וביקש בכזו צמאון, 'גיט מיר א-ברכה, גיט מיר א-ברכה' הענוה שלו!, הוא פשוט התחנן לברכה והצלחה וס"ד.

עשרות פעמים פגשתי אותו במטוס, וממש לא פסיק פומיה מגירסא, כל הזמן ישב ולמד והיה כותב וכותב בלי הפסק, היה עם כזה לב טוב, כזה פיינקייט, רואים את המוסר. כזה עין טובה.

בנו: ביום רביעי שעבר, הראה לי אבא עם ידו סימון שאסע במטוס, שאלתי אותו אבא אני אסע? הראה לי אבא עם השפתים "תסע ויהיה בסדר", שאלתי אותו לאיפה, חשב אבא וחשב, ובסוף אמר "מקסיקו", שפתיו נעות וקולו לא ישמע, באתי אליו שוב השבוע ביום א', ושאלתיו שוב, אבא איך אני יכול לעזוב אותך?, הוא היה בבית"ח כבר ארבע וחצי חודשיים, אז הוא אמר, "אני בסדר הכל יהיה בסדר, תיסע ותצליח".

ישב כאן הרב גלאי, וסיפרתי לו את הדברים, אז הוא אמר לי שכתוב בחתם סופר שכאשר הקרובים נמצאים, הנשמה לא יכולה לצאת, הנשמה של הרה"י רצתה לצאת, הייתי אצלו אני בנו היחיד, הוא פשוט אמר לי לנסוע! הוא לא נתן לי מקום לספק, אלא בצורה ברורה הוא סמן לי לנסוע, ואמר לי שהכל יהיה בסדר ושאצליח!

אחיו רבי יצחק: כל הזמן הוא חשב בלימוד, כל הזמן, והיה עושה בידו תנועה עם האגודל כל פעם שפגשתי, כמו תנועה שעושים כשלומדים, למעט פעמים בודדות ממש, להראות עוד יותר לגדול בלימוד! כל הזמן הוא התעלה בלימוד, גם בסוף ימיו ממש, כשהיה בבית החולים.

[א.ה. בימי חוה"מ כשהיה הראש ישיבה יושב שעות ע"ג שעות בסוכתו, והיו תלמידים רבים מבקרים אותו, כל פעם שדיברו הציבור ביניהם וכד', היה ראשו של הרה"י נע הלך וחזור בתנועה שהיה נראה בחוש, איך שכל הזמן ממש חושב בלמוד].

הגיע לנחם ר' שמואל פלאי (שנכדיו נפטרו באסון בערש"ק), וסיפר בנו רבי בן ציון: אבא הגיע לנחם את היושבים שבעה, ובכה כל הזמן.

אחד מהנחמים: בשבת האחרונה ישבנו כ-40 בחורים בסעודה, וכל בחור סיפר משהו אישי שהיה לו עם הרה"י, אפילו בחורים שלא היה נראה שיש להם קשר עם הראש ישיבה, כל אחד סיפר משהו אישי! בשבת האחרונה קודם שהלך הרה"י לבית חולים, בשעת הסעודה, היה מאוד חלש ועייף ונסינו להעירו עם קושי בלימוד, ולא הלך, ניסנו לדבר סיפורים על הגרי"ז, גם זה לא הלך, כל מה שניסנו, שום דבר, פתאום הרה"י ראה בחור עם עניבה מסויימת, אז הרה"י החמיא לו. הוא לא יכל לדבר בלימוד אפילו, אך להחמיא לבחור שהיה לידו עם העניבה, זה הוא יכל, זה הוציא את כולנו מהכלים המידות של הראש ישיבה.

רבי בן ציון: ולאחמ"כ חבורה הוא הצליח למסור, איך? אף אחד לא יודע. היה לראש ישיבה קשר אישי עם כל אחד. הרבה צער היה לו שלא יכל להיות בישיבה בחודשים האחרונים, אי אפשר לתאר איזה צער היה לו, אי אפשר להבין את זה, בפרט באלול, ולאחמ"כ בראש השנה ויוהכ"פ ובשמח"ת שלא היה בישיבה זה ממש שבר אותו, וציער אותו מאוד.

אחד מהנחמים: כתוב ברש"י שנח למד תורה, וקשה מהיכן המקור הרי זה לא כתוב מפורש?, חשבתי לבאר, כתוב שהיה תביעה על נח שלא חנך את בני דורו, חשבתי שהביאור, שהרי נח למד תורה, וע"י

התורה היה צריך ויכול לחנכם. וזה היה הראש ישיבה, ע"י התורה הוא קירב כל כך הרבה, זה הצורה הכי טובה ובריאה לקרב.

אחיו רבי אורי: הוא לא קרא לזה 'קירוב', הוא קרא לזה 'חשיפת האמת'.

הנ"ל: היו מבטים פשוטים, אחרי המלחמה, והוא קירב מאות, ומתוכם יש הרבה רבנים וראשי ישיבות. **אחיו רבי יצחק:** איך הוא קירב? אני יגיד לך, יש גמ' בקידושין, בראתי תורה תבלין, ושמתי, זה ושם תם, זה רפואה. אם ר' ברוך מרדכי היה בא ואומר להם, תזהרו יש גהינום וזה נורא וכו', היו הם אומרים לו, עזוב אותנו מה אנחנו צריכים את זה, מה אתה מבלבל את הראש, הוא אמר להם, אתם רוצים להנות?, להנות באמת? אני יראה לכם איך! לכן כתוב 'תבלין', מה זה תבלין?. זה היה ר' ברוך מרדכי. רבי בן ציון: הגיע אחד מאופקים, שהוא ובניו בני תורה אמיתיים בזכות המחנה בני תורה, וסיפרתי בפניו איך הכל התחיל, המחיצות הברזל שברוסיה נפתחו, תוך שבוע אבא שלח קבוצה של אנשים לארגן מחנה, היה קשה לארגן אותם, אך אמרו להם שיהיה אוכל וכו', אז באו, לקחו ספינה ושטו באחד הנהרות, ואז אבא היה צריך לדבר בפניהם, אמרו לאבא תגיד להם שיש בורא עולם, ויש שכר ועונש, אך אבא במקום זאת, שאל אותם אבא את הקושיה של הנימוק"י על אשו משום חציו, והם הסתכלו עליו כתרנגול בפני אדם, לא היה להם מושגים, מה זה קושיה וכו', אז שאל אבא שוב את הקושיה, וראה שעדין הציבור לא איתו, אז אבא חזר על הקושיה שוב ושוב, והציבור התחיל להתעורר, ולהתווכח, ומצא חן בעיניהם ואז ענה. ולאחמ"כ לאחר שבוע שבועיים התחיל לדבר איתם על ברית מילה ותפילין וכו'.

המשיך בנו: 12 שנה היה אבא אומר את השיעור יומי בחברון עד 1:00, ואז היה מגיע הביתה, ספק אוכל ספק לא אכל, והיה נוסע באוטובוס לתחנה מרכזית ומשם לחיפה, ומחיפה לכפר חסידים, זה לקח בערך 4 וחצי שעות. ור' אליה תמיד חיכה לו בתחנת האוטובוס.

אחד המנחמים שהיה מבני המזרחי ובעת אברך תורה: הגעתי לעשות פיטרולין במחנה, אך השמחה שראיתי, שהיה שם בתורה זה מה שמשך אותי לישיבה, עזבתי את הרובה והכל והגעתי ל"עטרת". הייתי שם שנתיים, בשביל לעשות שמירה, לא באתי בכלל להתחזק, אך אחרי שראיתי את השמחת תורה של הבחורים, הדיבוק חברים, השמחת תורה בשיעורים של ר' ברוך, החוברת והגית, הקושיות היפים והתירוצים היפים, המתיקות של התורה זה מה שמשך אותנו.

ראש ישיבת...: החיות שהיה נותן תמיד, זה דבר פלאי מאוד, אני באתי לראש ישיבה פעם וכמדומני שהייתי בן 14, ושאל 'מה לומדים', אמרתי לו, ושאל איזה ציור בלימוד שאינני יכול לומר אותו כעת, היות וזה ד"ת, אך אמרתי לו "פשוט שזה לא נדר", אז הוא שאל, אבל מה תעשה שיש ירושלמי. אני זוכר את זה גם לאחר 40 שנה בזכותו. איך שהחיה את הכל.

רבי בן ציון: היו מעלים אותו לישיבה לדבר, לא היה לו כוח לעלות, אך כשהתחיל את השיעור היה ממש שאגות.

אחד המנחמים: פעם לאחר טיפול בביה"ח הוא היה מותש לגמרי, שאלתו אותו שאלה ברמב"ם, פתאום הוא נהיה בן אדם אחר!.

רבי בן ציון: הוא לא שכח שום דבר, הוא היה מזכיר לתיכונים לטוב 50 שנה, איפה ישבו ואיפה ישנו באיזה מחנה, והיה איתם יחד סה"כ כמה ימים.

ראש הישיבה הנ"ל: לא יאומן כמה משפחות הוא שינה, אני לא יודע אפילו אם אתם יודעים, משפחת... מכאן, הרה"י פשוט הפך אותו לת"ח, וכל הדורי דורות של ילדיו ת"ח, והכל בזכות ר' ברוך מרדכי. סיפר לי פעם... שהיה שומע את שיעור בקדשים, והיה לו נידון אולי ללכת למקום אחר לשמוע, אמר לו הרה"י ר' ברוך מרדכי, דברים טובים ונפלאים תשמע גם שם, אולי אפילו אותם דברים ואז ביקש מהרבנית

שתביא את הכותונת, והיא היתה סחוטה מים! ואמר לו "את זה לא תקבל שם!" היה פשוט אפשר לסחוט את המים לגיגית, כאילו מושגים של עמילות בתורה!

רבי בן ציון: החגורה שלו אחרי השיעורים היתה ממש מלאה מים, הוא היה צריך להוריד את זה!
אחד מהמנחמים: היה פעם שלום זכר שהרה"י ישב כפוף מאוד, ולאחמ"כ יצא לחבורה, פתאום ראו בן אדם צעיר, ואחר לגמרי ממה שהיה כמה דקות קודם.

אחד מהמנחמים: כמה שבועות לפני שנכנס לביה"ח, לאחר הקידוש הוא היה מותש, אבל היה לי קושיה שכבר שבועיים היתה לי, והחלטתי שאני וחברי שואלים אותו, שאלתי אותו את הקושיה, ואז נכנס לחדר ונרדם, אנחנו חיכנו לשמוע את התשובה, ולאחר כ 10 דקות, התעורר וישר כשהתעורר הוא צעק, למה אתה שואל את הקושיה כך, זה לא נושא של בני"י וכו', לאחמ"כ נרדם שוב, ועוד לא הספקנו להתאושש ממה שראו עינינו, לא חשבנו שמיד כאשר הראש ישיבה יתעורר, כך יהיה, ושוב התעורר הראש ישיבה, ושוב ממשיך להתנווכח!

חתנו רבי ישעיהו הדר גלזמן: לפני הניתוח לב שעשו לו, הוא שאל שאלה בלימוד בתמורה, ואמר שעושה את זה בכדי לבדוק אם כשיתעורר הוא לא איבד את הצלילות לגמרי, ושהזיכרון לא נפגע, ולכן במילה הראשונה שאמר כשהתעורר היה תירוץ על הקושיה לראות שנשאר לו החדות והעירנות, הוא מאד פחד על זה.

המשיך חתנו: באו 'חברונערס' וביקשו שיאמר להם שיעור על קדשים, אז הסכים, אך היתנה איתם שזה יהיה על כריתות, היות ועל כריתות הוא עצמו לא אמר שיעורים, זה היה המסכת היחידה שעוד לא מסר שיעורים, אדם אחר במצב שלו, היה רוצה למסור על מסכת שכבר יש לו, זבחים וכו' שניתן לשלוף, הוא רצה עוד 'מחייב' למסור על דבר שעדיין לא מסר.

אחינו, ראש ישיבת...: דברתי בישיבה על הרה"י, אמרתי להם יש הרבה גדו"י, אצל הראש ישיבה זצ"ל, ראוי דברים שלא ראו אצל אחרים, רואים בחז"ל שצריך לאהוב תורה לא מספיק ללמוד תורה, אצל הרה"י ראו שאם בחר מגיע לישיבה ולומד רק כי יש מצוה ללמוד, חסר לו באהבת תורה.

איפה שהיו שמים את הרה"י היה הכי מוצלח, משורר, נואם בחסד עליון וכו' וכו', בכל דבר היה המוצלח עם כשרונותיו, ואם כל זה השקיע את עצמו רק בתורה, והראה לכולם בצורה חיה איך שכלום אין חוץ מתורה, והראה לבחורים בחוש את האמונה שסומכים בעיניי פרנסה על הקב"ה. ואמר שכתוב בעבור אבותינו שבטחו בך, חלק מההצלחה בתורה זה ע"י הבטחון בהקב"ה. כשמרגישים את האור של התורה, רואים שחייב להיות שהתורה רק מהקב"ה, רואים את הקב"ה בעיניים, אין ספיקות באמונה, הכל מתמסס, רואים את הקב"ה.

וזה מה שעשה ברוסיה – דבר ראשון קושיה בלימוד, המטרה היתה להכניס אותם קודם כל לעולם של התורה לפני הכל, יש שאומרים שצריך קודם ללמוד איתם חומש או נ"ך, אך הראש ישיבה הראה להם מיד, קושיה בלימוד.. והדבר המיוחד שראו אצלו, שהיה אדם יוזם, עם חשיבה מקורית, ועם כל המקוריות שלו היה מאוד שמרני, ואיך זה יכול להיות? הוא אמר שתמיד צריך להיצמד למסורת, לא הסכים לדברים חדשים, צריך להיות צמוד לגדולי הדור.

לפני עשרות שנים כשהיה צעיר, והיה מתחיל לדבר על דורות קודמים, הוא פשוט היה יכול להתחיל לבכות, אני זוכר על איך שתיאר את החדרים של פעם, ודיבר על ר' יצחק אלחנן, ותיאר איך שהילד היה נכנס לחידור והיה אומר את הא"ב, והאמא היתה זורקת סוכריה מלמעלה, שיחשוב שזה משמים, והיה פשוט בוכה. כשהיה רואה ת"ח מהדור הקודם, היה פשוט נמס לידו, ולפני כמה שנים כשדיבר בבאר שבע ליד ר' חיים קנייבסקי, ואמר "יש כאן אחד שידע בבלי ירושלמי ספרא ספרי וכו'", ראיתי שהתחיל

לבכות, וזלגו מעיניו דמעות,, והיה צריך פשוט להתגבר על עצמו, להמשיך לדבר, ולא לבכות, כך היה כשראה כזה ת"ח שיודע את כה"ת.

אחד המנחמים: הייתי פעם בקרית ספר בשבת, ושמעתי את הדברים שדיבר בשבת בקידוש, כשחזרתי לבני ברק נכנסתי לרבי דב לנדו, ואמרתי לו שכל מי ששומע את הרה"י ר' ברוך מרדכי רואה את החיבור העמוק הפנימי שלו לתורה, אז ר' דב אמר לי "לכן אנחנו ידידים". בנו: זה לא סתם ידידות, זה..... כל הקשר של הראש ישיבה ורבי דב לנדו היה דרך לימוד, הם היו ידידים שנים ע"ג שנים ומעולם לא דיברו שיחת חולין.

אחד המנחמים: באחד השיעורים של מנחת חינוך, הרבנית הביאה עוגיות ותה, הראש ישיבה אמר לנו, תדעו לכם שעוגיות ותה זה מעדן מלכים, לקח עוגיה ורצה לשים בתה, אך אמר שצריך ליטול ידים, אז החזיר והמשיך ללמוד, אחרי כמה דקות הוא אומר "עצלות!", קם, נטל ידים, וחזר ולקח עוגה ושם בתה ובירך ואמר "אה מעדן מלכים".

אחד המנחמים: אני חושב שבשיר 'בני תורה אנחנו', המשפט שהכי מרגש זה 'כל עוד אנו חוסים בך, אין אנו בני תמותה', הראש ישיבה לא היה בן תמותה.

אחיו רבי אורי: בכל המחנה בני תורה, היו כאלו שזלזלו בזה, ואמרו, יש ראש ישיבה צעיר שלוקח בחורי ישיבות אמיתיים ולוקח אותם עם תיכוניסטיים, ומשחקים כדורגל, הם באו לר' חיים שמולאביץ, וביקשו שר' חיים יחתום נגדו, שאל אותם ר' חיים מה זה? ואמרו לו, שר' ברוך מרדכי, לוקח בחורים משיבות תיכוניות, וישיבות רגילות, יש סדר ויש ראש ישיבה שבא ומוסר שיעור, ואח"כ משחקים כדורגל וכדורסל, ואח"כ אחה"צ הולכים לבריכה, ובערב מגיע משגיח ומוסר שיחה. אמר להם ר' חיים שמולאביץ, "בבין הזמנים יש גם שיעור וגם שיחה וגם סדר", הילדים שלי ילכו לשם!", שנה הבאה הגיעו לשם שני בניו.

המשיך רבי אורי: זה לא יאומן איך שאדם אחד שינה דורות. אני כבר לא אדם צעיר, אני זוכר את החזו"א והגר"ז, ושמעתי עליהם דברים נפלאים ואמתיים, ואח"כ על עוד, ומה ששומעים כאן על הרה"י זה לא יאומן. 90 שנה של הרבצת תרה, עשרות אלפים אומרים, מי שהעביר אותנו לישיבות קדושות זה ר' ברוך!

רבי בן ציון: הגיע לכאן היום הרב'ה מסטראפקוב, וישב כאן הרבה זמן וסיפר לי שלפני כ-20 שנה, אבי הריני כפרת משכבו, טילפן אליו, שרוצה לבוא אליו, אמר לו הרב'ה, אני אבוא אליכם, אבא התעקש "אני אבוא אליך", והגיע אליו אבי ואמר לו, "יש לי הרבה הכרת הטוב אליכם", וזאת משום שבשכונה של הרב'ה בקרית משה ניגשו אליו כמה בחורים וביררו לאיזה ישיבה ללכת, אמר להם הרב'ה "רק לעטרת". ו"הם", המשיך אבא, "בחורים מצוינים, אז באתי להודות לכם".

אבא יכל להודות דרך הטלפון וכד', לא חסר דרכים, גם יכל לקרוא לו אליו שיבוא הרב'ה אליו, מבחינות גילו ומעמדו. אבא התעקש לבוא אליו!

אבא לימד אותנו מה זה גישמעק של תורה, מה זה 'לומדעס', מה זה סברא טובה, איך לשאול ואיך לענות ואיך להנות! ואיך שהתורה זה יותר טוב מכל התענוגות שבעולם.

המשיך רבי בן ציון: באים לכאן הרבה שלא למדו ב'עטרת', ואני שואל אותם מה הם קשורים, ואומרים לי שהם תלמידים של הראש ישיבה, משום שבכל פעם שלמדנו תורה ידענו שיש בירושלים בבית וגן ראש ישיבה מבוגר שדורש מאיתנו ללמוד עם גישמעק ולהיות מתמידים, וכל הזמן הרגשנו שעומד לידינו ודוחף אותנו עוד ועוד, לא להסתפק במה שיש לנו. ומה שאנחנו היום זה בזכותו!

אחיו רבי אורי לחסידי גור: ר' ברוך בחן את האברכים שלכם, ומאד התפעל מכם, איך שאברכים יודעים ש"ס.

רבי בן ציון: הוא יצא מהכלים, היה לו קשה לבוא למבחן, אבל לא ויתר, הוא אמר "זה העוה"ז!" אחד המנחמים, מתלמידיו הקרובים ביותר: סיפרתי בכולל שכאשר הרה"י חזר מבית"ח באחד הפעמים, באתי לבקרו, ואמרתי לו ש"לא התפללתי על הראש ישיבה, אני התפללתי על החיים שלי!" אז הרבנית אמרה "זה מה שעזר!", חשבתי, שאם זה מה שעזר, אמשיך גם הפעם כשהראש ישיבה בבית חולים, להתפלל על החיים שלי, קיוויתי שלאחר שזה עזר בפעם הקודמת, גם כעת זה ימשיך לעזור. לא מזמן הרה"י עבר ניתוח, והיתה שאלה אם לעשות את הניתוח והרב פירר ועוד כמה, התנגדו לזה, אז מורי ורבי אמר, "אין עוד מלבדו, לעשות את ניתוח!".

רבי אורי: זה רק ר' ברוך יכל, חשבו שהניתוח הזה, זה מה שהציל אותו. **הנ"ל:** כתוב אבידתו ואבידת רבו ואבידת אביו, אבידת רבו קודמת, שהביאו לחיי העולם הבא. אמרתי, זה לא שרבו הביאו רק לעולם הבא, אלא שאביו זה רק לעוה"ז, ורבו זה גם לעוה"ז וגם לעוה"ב, אנחנו הרגשנו שחוו"מ פסח זה לבוא למורי ורבי ולהגיד לו את התורה שאמרתי על פסחים בשבת הגדול, מספרו הברכת מרדכי, ולשמוע את ההערות ולהתווכח, זה עשה לי את היו"ט! ובחוו"מ"ס אותו דבר, רק שכאן זה ברכת מרדכי על סוכות וכאן זה על פסחים.

ובשבת, פעם הוא אמר לי, שבכוונה היה אומר שיעור על דברים שלא עסקו בסוגיה, מכיון שרצה להרגיל לנחות על כל מקום בסוגייה, שיעוריו היו ממש בקולות וברקים, מי שראה ראה! אשרי עין ראתה כל זאת. מי שראה יבין, מי שלא ראה לעולם לא יבין! אני זוכר את השיעור הראשון שאמר במכות, ופתאום נדלקתי, הוא אמר אם קשה לך תשאל וכו', ופתאום קיבלתי את אש התורה, ומאז נדבקתי אליו. המשיך הנ"ל: הזכרתי לו פעם את מה שהיה אומר, "המקסימום האפשרי, זה המינימום הנדרש", אמרתי לו שכאשר מגיעים למקסימום, מקבלים מקסימום חדש. השאיפות זה היה אחד הדברים שכל הזמן חניך בזה. כל יום שישי אחה"צ הייתי מצלצל אליו, ושואל אותו שאלות על הברכת מרדכי. כעת שהלך לעולמו מה יהיה עכשיו? על בתי שנפטרה לי"ע קיבלתי תנחומים, על אשתי ע"ה קיבלתי תנחומים, כאן זה לא שייך, על מה אני יקבל תנחומים, כל הזמן מתעורר שאלות, מי יסביר לי פשוט בברכת מרדכי!?

כשבייתי נפטרה אמרתי, עד שהתחילה הצרה עם הבת שלי, האמנתי שהתורה מחזיקה את האדם, כשהתחילו הצרות הפסקתי להאמין! זה כבר לא היה אמונה זה היה ראיה! אם מגיע לאדם שכר על אמונה, כבר לא מגיע לי כלום, אני רואה! אמרתי את זה למו"ר, הוא הגיב לי אתה לא צודק, "ראית כל הזמן".

אחד המנחמים: אתמול הספדתי ואמרתי שאנשים לא יודעים שהיה הראש ישיבה, אדמו"ר לכל דבר, הבאתי לו פעם רשימה של שמות לתפילה, וליד אחד השמות היה כתוב ברכה לרפואה שלמה, אז הרה"י הסתכל על השם ואמר "אני לא מכחיש שצריך רפואת הגוף, אבל רפואת הנפש יותר צריך", אז הבאתי את הדברים לר' שמעון גלאי, וביקש את השמות, והסתכל, ואז אמר "לראש ישיבה, רוח הקודש בו!", אז שאלתי איך זכה, אמר לי ר' שמעון מכח ב' דברים, א. גדלות בתורה ב. הוא מזוכך לגמרי.

רבי בן ציון: הוא היה מופקע לגמרי מכל עניני עוה"ז. הייתי מביא לו כסף, והיה שואל מה זה, הוא לא ידע אם זה שקלים או דולרים.

הנ"ל: בפעם האחרונה שהייתי אצלו הוא ישב וכתב על בכורות, כל פעם שהיה לנו איזה הגרי"ז קשה, נסעתי מיד לראש ישיבה, ותמיד ענה לי, והייתי מעביר את הדברים שאמר בשיעור לאברכי הכולל. השבוע היה לנו בריסקער רב קשה, ושאלתי כמה ת"ח ואמרו שצ"ע. אני אמרתי, שאם הרה"י היה חי, אני בטוח שהיה חושב קצת ולאחמ"כ היה עונה, והיה ליהודים היתה אורה, הוא היה מאחורני תלמידי הרב מבריסק.

פעם שאלתי משהו מהגרי"ז על תמורה וקראתי את המילים והמשיך לי עוד ב' שורות, ואמר שזה שאלה טובה אך לבסוף ענה.

רבי בן ציון: גם בשיעורים תמיד הקפיד לראות את הכל בפנים כדרך הגרי"ז, אף פעם לא להגיד שיעור בע"פ. כשהיה אומר תירוץ, הרבה פעמים כשהיה ממש אורו עיני כולם, פשוט פרץ ממנו השיר ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו.

הנ"ל: פעם הראש ישיבה אמר לבני הילד, תדע לך כל כלל ישראל מחכה לך שתהיה אחד מגדולי ישראל, הרה"י היה שילוב של סלבודקא ובריסק, סלבודקא בדרך החינוך ובריסק בדרך הלמוד.

אחד המנחמים: תמיד היה מברך הראש ישיבה "שתהיה אדם גדול". כמה פעמים הוא אמר שמונח כאן ב' ברכות, דבר ראשון שתהיה אדם, ולאחמ"כ תהיה גדול, וזהו שיטת החינוך של סלבודקא.

רבי אורי: ר' ישראל מאיר לאו סיפר כאן, שבימים ההם הגיע ר' נח שמענוביץ ונכנס לר' חצק'ל סרנא, ואמר לו, באתי לבקש חברותא, אתה ראש ישיבה, אתה מכיר את התלמידים, אני רוצה את ההכי טוב. אמר לו ר' חצק'ל יש לי שנים, אחד מיושב מאוד, לאט לאט, חוקר ובודק, מגיע למסקנות, מצוין ביותר. ושמו חיים צימבליסט, ועוד אחד שיוכיח לך שאתה לא צודק, ויסביר לך גם למה, וביחד אתם יכולים להגיע לשיא השיאים, הוא הכי טוב בישיבה קוראים לו, ברוך מרדכי אזרחי, אמר ר' נח שמענוביץ היות וגם אני שובב, פחדתי ללמוד איתו חברותא, לא ידעתי איזה פיצוצים יהיה, אבל ר' חצק'ל המליץ לי עליו שהוא הבחור הכי טוב.

המשיך רבי אורי: אני רוצה לספר סיפור, שעשה עלי את הרושם הגדול ביותר, מה שמספרים על הראש ישיבה זה דברים גדולים מאוד, הוא היה ענק, אך ברצוני לספר סיפור שעד כעת עושה עלי רושם גדול. הגיע לכאן האדמו"ר מויזניץ (הגרמ"מ), וזעק "מה אני עושה כאן?", הרה"י לא היה ויזניצר ולא האמא ולא הסבתא, למה באתי, נכון שהיה ת"ח גדול וכו' אך הרי אינו ויזניצער?" והמשיך האדמו"ר "רוצים לדעת למה?, אספר לכם!, כשנהייתי רב'ה, המשב"ק מקבל טלפון שהרב אזרחי מתקשר ושואל שרוצה לבוא אלי, ומתי הוא יכול לבוא, סברתי שזה טעות, אני והוא בעולמות אחרים, אינני מכיר, סברתי שזה טעות, אך אמר לי הגבאי, שזה לא תשובה, והרב אזרחי רוצה לדעת מתי יכול לבוא, אמרתי למשב"ק, תגיד להרב אזרחי שאני יבוא אליו, העביר המשב"ק את הדברים לראש ישיבה, ולאחמ"כ אמר לי הגבאי, שהראש ישיבה מסר שהוא בא אלי, ולא יקבל אותי לביתו, אלא הוא יבוא, ושלא אחכה לו בחוץ, אלא יבוא לביתי, ושואל הראש ישיבה מתי לבוא? אמרתי 8:00. בשמונה בערב אני רואה מכונית, יוצא מתוכו זקן וב' בחורים מלווים אותו, ובקושי הולך, ונכנס אלי הביתה, הוא ת"ח עצום חייבים בכבודו, ואז ר' ברוך מרדכי אמר לי "שמעתי שלאחרונה מונת לרב'ה, ושמעתי שיש לך בעיות, באתי לעודד אותך ולברך שתצליח", והלך, "ע"כ המעשה. צעק הרב'ה מויזניץ "אני עטרת" אם הוא היה חסיד, ולא ויזניצר אז נו, הוא בא לעודד חסידות אחרת, אך אין לו שם שייכות לחסידות ואינו ויזניצר, והוא בא לעודד אותי, זה חובת הלבבות ח"י!"

אחיו רבי יצחק: דיבר לאנשים שהתענגו בעולם, אמר להם אתם רוצים להמשיך להתענג? אני יראה לכם מה זה תענוג אמיתי! כך הוא קירב אותם.

ניתן לפנות לכתובת המייל, COM.GMAIL@0556788031M,

לקבלת חומר נוסף ממשנתם של גדולי ישראל שליט"א.

במקום הספד / י.ב.

אין זה הספד. כי אין בכוחו של המספיד להספיד את הנספד שהיה מרומם ונשגב מעלה מעלה מעבר להשגתו. אמנם, זכיתי זכות גדולה עד למאד להיות בין הלומדים בישיבת "עטרת ישראל", ועוד זאת נוספה לי מתנת חיים להיות קרוב ומדובק בעבודות של אהבה ויראה במרן ראש הישיבה הגר"מ אזורי זצוק"ל. אחזתיו ולא ארפנו" גם עשרות שנים לאחר תום לימודי בישיבה.

עתה, כאשר נצחו אראלים אשר אמרו "תנה הודך על השמים", כבה המאור הגדול ונקרא מרן ראש הישיבה זצוק"ל לישיבה של מעלה, אספו תלמידיו דברי הספד ומילות זכרון, עובדות והנהגות מקצות דרכיו בקודש, משום שהחלל הנורא שהשאיר סילוקו לגנזי מרומים, לא ימלא אלא בדבריו, אשר הם הם זכרונו. ואמנם, רבו המאורעות והמקרים שאוכל לספר עליהם מכלי ראשון על מרן זצוק"ל, עטרת תפארת ישראל, שהיה האדם השלם בתורה, במידות וביראה, שאותם עמל ויגע בכל כוחו להחדיר בתלמידיו. בחרתי סיפור אחד מני רבים, "סיפור אשכולות" - שכולהו איתנו ביה, ומבין בתריו ניתן להציץ, ולו במעט, אל קצות דרכיו בקודש של מרן זצוק"ל. במחשבה אחת זו של מוסר, יהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

במשך כמה וכמה שנים, נפלה זכות מיוחדת בחלקינו, אני ובני ביתי, להיות מוזמנים באחת משבתות האלול אל בית מרן רה"י זצוק"ל ולהיות סמוכים על שלחנו. בדרך כלל היה זה בשבת שבמוצאיא היו מתחילים בקהילות בני אשכנז לומר סליחות. בכל שנה היתה זו חוויה מרוממת ונעלה, שכל בני המשפחה זוכרים בערגה ורשמיה נחקקו היטב בלבבות.

שנה אחת, הוצרך מרן רה"י זצוק"ל לשהות בחו"ל בחלק מימי האלול, דבר נדיר מאד לדידו ושנעשה רק כמוצא אחרון של ממש ובדלית כל ברירה אחרת. עם זאת, מרן רה"י זצוק"ל אמור היה לחזור לביתו ביום שישי בצהריים, ובשל כך הוזמנו להתארח באותה שבת בביתו.

למעשה, אירע עיכוב בטיסה, ומרן ראש הישיבה הגיע אל ביתו באיחור רב, כרבע שעה לאחר זמן הדלקת הנרות. בנוהג שבעולם, אדם - ואפילו צעיר - שבא אל ביתו לאחר נסיעה ארוכה ומתשת, הרי הוא זקוק למנוחה. מי יותר ומי פחות. אך לא כן מרן רה"י זצוק"ל שהיה יצוק מחומר אחר לגמרי. אם לדייק, היה יצוק תורה - ללא חומר. את החומר, הכניע הוא כבר לפני שנות דור.

עיני ראו ולא זר, איך מרן רה"י זצוק"ל ממרום גילו המופלג [שהיה אז בן 91 שנים], הניח את חפציו בביתו, ולאחר מכן לא נח לרגע אלא פנה מיד להרביץ תורה ומוסר בתלמידיו ברצף במשך כל ליל שבת ויומו, כך עד למחרת בשעות אחרי הצהריים ללא הפסקה.

ייתכן ואף קרוב לוודאי שכך היה גם לאחר מכן, אך בשורות אלה אני מספר את מה שראיתי. וכך היה: מיד בשובו הביתה, לבש מרן רה"י זצוק"ל את בגדי השבת ומיהר אל היכל הישיבה. שם, כהרגלו, לאחר "קבלת שבת" מסר שמוע"ס במשך כשעה בקול חוצב להבות אש, במלא כוחו ואונו, על חובת האדם בימי האלול. לאחר מכן תפילת ערבית וסעודת שבת כשבמהלכה, כדרכו, מרן רה"י זצוק"ל שואל קושיה, ומעורר את הנוכחים לנסות ולתרץ, ולאחר שנושאים ונותנים בה, אמר מרן רה"י זצוק"ל את מהלכו שלו ביישוב הנפלא של הקושיה, כשתירוצו שלו מהווה מנוף להבנה עמוקה יותר של העניין כולו. זאת ועוד, מפליא היה לראות תמיד בעת סעודות השבת איך מרן רה"י זצוק"ל היה דואג לאורחיו, ומברר בחיבה האם הוגשו להם כל המטעמים שהכינה הרבנית ע"ה.

לאחר סעודת השבת התקיים השיעור המפורסם של ליל שבת, שנמסר בסלון הבית הגדוש בהמוני תלמידים מקשיבים, "עומדים צפופים", ועוד רבים רבים שלא שפר עליהם חלקם לעבור את סף מפתן הבית, צובאים על הדלת והחלונות מבחוץ, מטים אוזן לשמוע דברי אלוקים חיים.

באותה שבת נסוב השיעור בעניין חציצה בטבילה, "רובו ואינו מקפיד עליו" (נדה סז ע"ב) ומה נהדר היה המראה כיצד ישב מרן זצוק"ל וסיכם בעל פה את כל שיטות הראשונים והאחרונים בזה. כשלאחר מכן אמר מהלך מחודש שהבהיר את הסוגיה כולה.

בתום השיעור, הפסקה קצרה שבה מרן ראש הישיבה זצ"ל פונה לחדרו, והנוכחים פוצחים בשירה אדירה של שירי אלול, שירי ערגה וכיסופין הפורטים על נימי הלב ומעוררים לתשובה. כעבור זמן כבה האור, בכוונה תחילה, והחושך יורד על סלון הבית.

משכבה האור, מרן ראש הישיבה זצוק"ל נכנס שוב אל הסלון, מתיישב על מקומו, ובקול שקט הוא פותח במאמר מוסרי נוקב. אמנם, בתחילה קולו שקט, אך הוא הולך ומתגבר, הולך ומתעצם, הולך ומאיר את אור התשובה באור גדול ובאש מתלקחת בליבות כל הנוכחים בסלון החשוך.

רבותי... - פתח ואמר בקול שקט - עומדים אנחנו בליל שבת, ערב סליחות...

אי אי אי...

זהו זמן שביסודו הוא זמן שבו צריך לומר אמת. אמת - ורק אמת. לשוב. להתחרט. להצטער. לקבל.

וראה זה פלא - מגביר ראש הישיבה את קולו - שדווקא בלילה הגדול הזה, "ליל סליחות", עומד האדם וללא כל בושה ומנוד עפעץ - הוא משקר!

לא "ליל סליחות" הוא זה, לולי דמסתפינא - אם יותר לי, נראה שהיה ראוי יותר לכנות אותו בכינוי שאולי תתמהו, אבל זהו "ליל השקר הגדול"!

אוי!

אתם בוודאי שואלים את עצמכם מדוע?

האם באמת "הנשמה לך"? - זועק מרן ראש הישיבה זצוק"ל בקולו המפלח את החשיכה ואת הלבבות - מי הוא זה שיכול לעמוד לפני בורא העולם, ובמצח נחושה לשקר ולומר "הנשמה לך"?! דממה.

לו סיכה היתה נופלת, היו שומעים אותה היטב, למרות שמספר הנוכחים בסלון הצפוף נמדד בשלוש ספרות. "והגוף שלך"? - מרעים מרן ראש הישיבה בקולו היוצא מעמקי לבבו - מי הוא זה ואיזה הוא שיכול לעמוד כך ולטעון לפני בוחן כליות ולב, שגופו שלו נתון כולו לבוראו? מי?!

אי אי אי.....

שקט שורר בסלון. הלב הולם כשהאמת לאמיתה ניתכת בך ללא כחל ושרק. מרן ראש הישיבה זצוק"ל מעביר את מבטו החודר על פני הנוכחים. בוחן. "ויש אנשים רבים - מצטט מרן ראש הישיבה זצוק"ל את דברי רבינו יונה בשערי התשובה שלו - ימנע מהם אור התשובה, כי הם זכאים וטהורים בעיניהם ולא יתעשתו על תיקון מעשיהם, כי ידמו בנפשם שהם מתוקנים, והם חטאים להשם מאד" (שערי תשובה ב, ח).

ראש הישיבה מכה בידו על השלחן. רעש המכה רק מחדד ומעצים את הדממה. אתם שומעים רבותי! - זועק הוא בקול - זכאים וטהורים בעיניהם! ידמו בנפשם שהם מתוקנים! זהו השקר שאין שקר גדול ממנו. ומה היא האמת?

"והם חטאים להשם מאד". בדומיה השלטת ניתן כמעט לשמוע את חשבון הנפש ממעמקי הלבבות. המחשבות מתרוצצות. לא אחד מוחה דמעה. החלטה אחת - שב מרן רה"י זצוק"ל ומנמיך אות קולו, מתחנן - החלטה אחת בלבד יש בכוחה לשנות הכל! "על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו" (קידושין מט ע"ב). זהו כוחה של החלטה אחת! אבל, החלטה של אמת. החלטה אחת של אמת בכוחה להפוך רשע - לצדיק, חייב - לזכאי. החלטה אחת של אמת בכוחה להפוך את "ליל השקר הגדול" ל"ליל סליחות". לילה שהוא כולו סליחה ומחילה. א גוט שבת!

באותה שבת עזבתי את בית מרן רה"י זצוק"ל בשעה שלוש וחצי לפנות בוקר, משאיר בסלון ביתו עשרות נוכחים שעדיין מבקשים לשנות בצמא את האווירה המיוחדת. מנסים להמשיך ולהיאחז. מסרבים להינתק.

בשעה שש וחצי השכמתי קום ובאתי אל בית המדרש. מרן רה"י זצוק"ל כבר היה יושב על מקומו מתנועע בחשק ובמרץ בלימודו לפני התפילה. כאילו נח זה עתה כל צרכו, ובכוחות מחודשים הוא דרוך כלביא ללמוד וללמד לעמול ולהתייגע בתורה ביום החדש שהפציע זה לא מכבר. למעשה, הוא לא נח כלל. לא נתן לעפעפי שינה. לאחר מכן סיפרו לי בני ביתו, שבין השעה שלוש וחצי, כשעזבתי, ובין תפילת שחרית, עוד המשיכו ונכנסו אליו במשך כל אותו הזמן בחורים לשמוע ולקבל, לינוק עוד ועוד מצוף אמריו. סיפר לי אחד הבחורים, שבשעה חמש לפנות בוקר הוא נכנס לחדרו של מרן ראש הישיבה, שישב ועמל בתורה בעומק העיון. לפני שעזב, שאל אותו ראש הישיבה בנימה אבהית, אם כבר טעם מהטשולנט... ושינה? מאן דכר שמיא. "לא ראינו שינה בעינינו".

לאחר התפילה, בעת הקידוש שנערך בהיכל בית המדרש, שוב נשא מרן רה"י זצוק"ל דברים נרגשים ומרוממים, חוצבי להבות אש, היוצאים ממחצב ליבו הטהור, משתלחים וממלאים את דממת היכל בית המדרש הקשוב ופועלים את פעולתם לישר כל מעקשי לב ולהשיב בנים אל אביהם שהוא כה קרוב. "בהמצאו".

בבואו לביתו, הסתגר מרן רה"י זצוק"ל בחדרו עם נכדיו, במה שנקרא "חבורת קלם". יסודה של חבורה זו נעוץ בעובדה שבאחד הימים באו אליו נכדיו הבוגרים ובקשו ממנו שיקדיש עבורם זמן מיוחד לעלות ולהתעלות. מרן רה"י זצוק"ל שמח מאד בבקשה, ועל אחר הציע לייסד את "חבורת קלם", שבה יתאספו יחד איתו בכל שבוע, בשבת בבוקר לאחר התפילה, ישוחחו על נושא מיוחד ויקבלו קבלות, ואף הוא יקבל קבלה עמהם, כאחד מבני החבורה... בשבוע שלאחר מכן, ישוחחו על הקבלות שקבלו על עצמם, ויבחנו האם עמדו בהן ובמה עליהם לשפר. מיד לאחר "חבורת קלם" נערכה סעודת השבת הספוגה כולה בדברי תורה מחודדים ועמוקים, אך באותה מידה מתיישרים היטב על הלב ומשמחים את שומעים כנתינתם. לאחר סעודת השבת נכנסו חבורה מבני ישיבת קול תורה שבאו לשמוע מהלך במסכת בה עסקו הם בישיבתם, כשלאחריהם.... ולאחריהם....

"תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלוקים בציון" (ברכות סד ע"א).

"אמר רב ששת: אגרא דהספדא - דלוי" (ברכות ו ע"ב). ופירש רש"י: "דלוי" - להרים קול בלשון נהי ועגמת נפש, שיבכו השומעים".

אך בחידושי המהר"ם שיק פירש באופן אחר, "אגרא דהספדא דלוי" - היינו להגביה עצמו וכו', ו'דלוי' לשון הגבהה, ולשוב בתשובה, בזה מגביה עצמו".

ההתבוננות בדרכיו ובאורח חייו של מרן ראש הישיבה זצ"ל, יש בה כדי לרומם ולהגביה את האדם, שכן כל מסכת חייו היו המשך ומהלך אחד נפלא של אהבת תורה, שקיעות בה ורוממות לומדיה, מידות ויראה, ולכן בכל מעשה ומעשה, בכל שמועה או סיפור מהליכותיו ונהגותיו יש משום "אגרא דהספדא - דלוי".

כאשר נתעלה בדרכו וכשאפיתו, יש בכך משום קיום רצונו של מרן זצוק"ל, שכל ימיו יגע ועמל ללא לאות לעליית תלמידיו בתורה ויראה, הרים, הרחיב והעמיק את השגת כל שומעיו בתורה ובדעת. בהתעלות זו נקיים "מכבדו בחייו, מכבדו במותו".

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת ויצא תשפ"ד ❖ גליון תקנ"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

תירוץ ב' - האהל היה הפקר

תו יש לדון לתרץ, דאהל של רחל היה על אדמת הפקר, והיינו דיש לחקור האם מותר להשכיר לנכרי אהל מפאת לאו דלא תביא תועבה, וצדדי הספק, האם האיסור דוקא שיהא על רשותו, או דילמא סגי דרשותו מאהלת.

ולענין אף שאיני כדאי, יש לומר דאהל על אדמת הפקר אינו בכלל הלאו.

אך אכתי צריך עיון מהא דרחל הניחתם בכר הגמל, דהנה איתא במנחת חינוך (מצוה תכ"ט) ד"ביתך" לאו דוקא דהוא הדין במכניס עבודה זרה לתוך ידו או לתוך כלי שלו, ואם כן תקשי דאע"פ דמצד אהל לא עברה על הלאו, מכל מקום הא עברה מצד הכר, שהרי כר הגמל היה כלי של רחל.

וכי תימא שהכר היה של יעקב אבינו. אך אכתי תיקשי שהכשילה ליעקב אבינו שיהא עבודה זרה בתוך כליו.

תירוץ ג' - הפקירה הכר

אלא יש לתרץ שהפקירה הכר, שיש לומר שיעקב אבינו נתן לה הכר במתנה נמצא שהכר היה שלה ויכלה להפקירה.

אך תיקשי דכשהפקירה יזכה יעקב בחצר שלא מדעת והוא שלו. אמנם יש לדון בכמה אנפי שיעקב לא יזכה בהכר בקנין חצר.

א. הפקר שלא יזכו בו

חדא, יש לדון לפי מה שכתב ברמ"א (סי' רמ"ו סעי' ג') לענין שביתת בהמות, ששייד להפקיר באופן שלא יוכלו לזכות בו, והיינו שיכול להפקיר בהמה לפני ג' בני אדם כדין שאר הפקר, ואפילו הכי אין שום אדם יכול לזכות בה, דידעין ודאי דאין כוונתו רק כדי להפקיע מעליו איסור שבת, והכי נמי בנידון דידן, ודאי כוונתו היתה רק להפקיע איסור עבודה זרה ואם כן יעקב לא זכה בו.

ב. לא היה זכות

עוד יש לדון דלא הוה זכות לזכות בכר, דאדרבה על ידי זה יעבור על איסור של לא תביא תועבה אל ביתך.

ואולי תליא בב' התירוצים של הר"ן, דהנה איתא במשנה בשביעית (פ"י מ"ו) אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע, ואם אין ללוה קרקע, המלווה מוכה ללוה קרקע. והקשה בר"ן (גיטין י"ט ב' בדפי הר"ן) היאך מהני לזכות קרקע להלוה שלא בפניו, הרי בעינן שיהא זכות ואז זכין לאדם שלא בפניו, והרי הכא הוה חוב בשביל להלוה, דהרי כשמוזכהו קרקע כל שהוא אין שביעית משמטת חובו, נמצא דעל ידי הזכוי מפסיד כל החוב.

ותירץ בר"ן ב' תירוצים, חדא, כיון דהדבר בעצמותו זכות לא קפדינן אם מסתובב מזה חוב. ושנית, שאפשר לדחות ולומר שבאמת בעלמא לא חשיב זכייה, אלא שאני הכא שזה מקולי פרוזבול, דיחול הפרוזבול

רחל גנבה התרפים

וְרַחֵל לָקְחָה אֶת הַתְּרָפִים וְתַשְׁמִם בְּכַר הַגָּמֶל וְתָשָׁב עָלֵיהֶם (ל"א ל"ד)
פירש רש"י (ל"א י"ט) שרחל גנבה את התרפים כדי להפריש את אביה מאיסור עבודה זרה.

א. לאפרושי מאיסורא

הנה הטעם שאין בזה איסור גניבה, דכמו דחזינן דשרי להכות משום לאפרושי מאיסורא, אם כן הכי נמי שרי גניבה.

[והרי עיין בקצות החושן ונתיבות המשפט (סי' ג' ס"ק א') דלאפרושי מלאו כולי עלמא מודו דרשאי לכפותו כדי להפרישו וחייב להכותו, ורק נחלקו לכפות על מצות עשה, דדעת קצות החושן דאין יחיד יכול ורק בית דין יכולים, ודעת נתיבות המשפט דגם יחיד יכול לכפות].

ב. בני נח

העירו שיש לדון האם שרי להכות נכרי על שבע מצוות בני נח לאפרושי מאיסורא, דהרי יש לומר דשורש הדין להפריש מאיסור היינו מכח מצות תוכחה והרי במצות תוכחה כתיב "עמיתך".

אך בפשוטו ודאי שרי גם בבני נח להכותו או לגנוב ממנו בשביל להפרישו מאיסור. ומכל מקום לא נמצא מפורש.

ג. רחל נענשה

הנה עיין בספר דרך שיחה (ח"א דף ק"ס) ששאלו האם יש להוכיח מהמעשה של רחל שאם אדם יש מכשיר שאסור להחזיקו, שיהא מותר לבנו לחבל בו כדי שהאב לא ישתמש בו, וענה הגר"ח, דאין ללמוד ממעשה של רחל דהרי כתוב (וה"ק קס"ד ב') שבאמת רחל נענשה על זה. [ומה שאברהם שבר עבודה זרה של אביו ולא נענש היה בכדי לפרסם אמונה בעולם]. [והא דלא בערה התרפים, יש לומר דלהטמין היו מוצאים, ולשרוף לא יכלה בצנעה דהיה ברזל. וכך כתב בדרך שיחה שם].

לא תביא תועבה אל ביתך

הנה תיקשי היאך רחל לקחה התרפים והניחם באהל שלה, הא איכא לא תעשה דלא תביא תועבה אל ביתך, ומשום הכי אין משכירים בית לנכרי דחיישינן שמא הנכרי יכניס עבודה זרה לתוך הבית. ויש לדון ליישב ב' אופנים:

תירוץ א' - לפני מתן תורה

חדא, דהרי מדינא לא הוזהרו קודם מתן תורה על האי לאו, אלא האבות קיימו כל התורה, אבל הכא כדי לאפרושי מאיסורא לא החמירו על עצמם.

אך אינו ברור, והרי חזינן [עיין רש פירוש דרכים] דאיכא מאן דאמר דיצאו מכלל בני נח גם להקל. וכי תימא דלא היו לא בני נח ולא ישראל, אך צריך עיון בזה.

אע"פ דבאמת הזכיה לא חיילא.

שמעין מדברי הר"ן בתירוץ הראשון, דבכהאי גוונא דמזכה לו ממון הוה בעצמותו זכות אע"פ שעל ידי זה נגרם ממנו הפסד. אמנם מתירוף השני מבואר דהוה חוב.

ואם כן יש לומר דנידון הנ"ל יהא תליא בהני ב' תירוצים, האם אמרינן דהוה זכות לקנות הכר בקנין חצר, אע"פ שמסתובב מזה חוב והיינו שעובר על איסור עבודה זרה.

ג. חצר מהלכת

עוד יש לומר דהכר היה על הגמל ואם כן הוה חצר מהלכת ולא קנה. אך אכתי תיקשי, דכשהורידתו והניחתו במקום אחר של יעקב שיזכה בו יעקב.

תו יש להקשות, שיש לומר דלא תליא בזכיית העבודה זרה, דאף אם לא יזכה בכר מחמת דהוה חצר מהלכת, מכל מקום כיון דהכר נמצא על כלי של יעקב יעבור על האיסור דלא תביא תועבה. וזה תליא אם כלי של ראובן ובו עבודה זרה בתוך כלי של שמעון אם ראובן נמי עובר בלא תביא תועבה.

תירוצ' ד' - על מנת לבערה

תו יש לדון לתרץ, שהמכניס עבודה זרה לביתו על מנת לבערה, שרי.

א. לענין חמץ

אמנם הרי כתבו תוספות בפסחים (כ"ט ב' ד"ה רב) לענין חמץ, שהמשהה חמץ על מנת לבערו, אינו עובר בבל יראה רק משום דהוה לא תעשה הניתק לעשה, וזה לא שייך הכא לענין עבודה זרה.

אך איכא דסברי (א"ה). עיין מקור חיים סוף הפתיחה לסי' תל"א דגם להרמב"ם (פ"א הל' חמץ ומצה ה"ג) דהמחמץ חמץ לוקה דבל יראה אינו ניתק לעשה, מכל מקום שרי על מנת לבערו. [א"ה]. עיין במקור חיים הנ"ל דהיינו בעוסק בחמץ על מנת לבערו].

ב. עבודה זרה שאני

אמנם אף אם התם בחמץ לא מהני, מכל מקום הכא בעבודה זרה שאני, וראיה לזה דהרי כתב במנחת חינוך (שם) דכשהעבודה זרה בידו נמי עובר משום לא תביא תועבה אל ביתך, ואם כן היאך אפשר לקיים מצות ביעור עבודה זרה. ועל כרחך דבמשהה על מנת לבערו אינו עובר.

ג. תוקע בשופר של עבודה זרה

אמנם במנחת חינוך עצמו העיר דאם נימא דגם בעבודה זרה בידו עובר בהלאו דלא תביא, אם כן תיקשי מהא דאיתא בגמרא ראש השנה (כ"ח א') שהתוקע בשופר של עבודה זרה יצא ידי חובתו משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והרי להאמור נהי דאין לו הנאה מכל מקום בנוטל בידו עובר בלאו דלא תביא והדר הוה מצוה הבאה בעבירה.

[א"ה. יתכן דכוונת רבינו להעיר, דלפי מה שהוכיח רבינו מהמנחת חינוך דכשהעבודה זרה בידו נמי עובר בהלאו, אם כן היאך אפשר לקיים מצות ביעור עבודה זרה, ועל כרחך במכוון לבערו שאני, אם כן גם קושיית המנחת חינוך לא קשה, דיש לומר דאירי בסוגיא בראש השנה באופן שמשהה על מנת לבערו].

תירוצ' ה' - מכניס בידיעתו

תו יש לדון לתרץ, דאיסור לא תביא היינו דוקא כשהוא עצמו מכניס העבודה זרה לביתו, או אחרים מכניסים מחמתו, או לכל הפחות בידיעתו, ואם כן יכלה להכניס לאהל יעקב בלא ידיעתו.

א. הרואה אינו חייב לומר

אך לפי זה הוה חידושא, שהרואה נכרי שמניח עבודה זרה לחצר חבירו, אין הרואה חייב לומר לבעל הבית. וזה צריך ראיה גדולה.

ב. רק מדרבנן

הנה באמת במנחת חינוך (שם) מביא פלוגתת קמאי בתוספות בעבודה זרה (כ"א א' ד"ה אף) באיסור להשכיר לנכרי אם הוא דאורייתא או דרבנן. [והרמב"ם דן במנחת חינוך דהוה מן התורה].

ויש לבאר דהטעם דהוה רק איסור דרבנן, היינו משום דהנכרי אינו מכניס העבודה זרה מחמתו או עכ"פ מדעת הישראל.

אך בתוספות (שם) מבואר טעמא אחרינא דהוה רק איסור דרבנן, דיש לומר דמן התורה איסור רק כשדר בעצמו שם.

ג. ספק אם יכניס עבודה זרה

הנה בפשוטו אף בספק אם הנכרי יכניס להבית עבודה זרה, גם כן אסירא להשכיר לו, דספיקא דאורייתא לחומרא.

וכי תימא דהוה דבר שאינו מתכוון ואינו פסיק רישיה. אך אינו כן מתרי טעמי, חדא, דהרי האיסור על מציאת העבודה זרה בבית. תו, דהרי לאחר שהכניס הא חייב המשכיר להוציא העבודה זרה ואם כן יש לו עכשיו ספק שמא יש עבודה זרה בבית, והוה כספק חמץ בביתו דחייב לבדוק ולהשביט אם יש חמץ. [ועי' בבית הלוי ח"א סי' מ"ז ובמניח שם].

אמנם להאמור יש לדון דאינו אסור, דהוה ספק ספיקא, ספק אם יכניס עבודה זרה וספק דהוה רק איסור דרבנן.

תירוצ' ו' - הפקירה הכר

תו יש לדון לתרץ, דלאפרושי מאיסורא הוא מכח מצוות עשה דהוכח תוכיח, ואם כן עשה דהוכח תוכיח ידחה לא תעשה דלא תביא, והרי הוה בעידניה.

אך תיקשי על זה בכמה אנפי:

א. לא התירו לאחר לרדות

חדא, לענין דזינן לא כך, דהרי לא התירו לאדם אחר לרדות את הפת, דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך, ולא אמרינן דעשה דהוכיח תוכיח ידחה האיסור רדיה.

אך יש לדחות דשאני לענין רדייה, דהרי זה כמו דאמרינן (ראש השנה ל"ב ב') שאין עולין באילן להביא שופר בראש השנה, ולא אמרינן דעשה דשופר ידחה לא תעשה דיום טוב, כיון דיום טוב הוה לא תעשה ועשה. והכי נמי אין עשה דרדיית הפת דוחה לא תעשה ועשה דשבת.

ב. את עמיתך

תו צריך עיון, האם בנכרי איכא מצות עשה דהוכח תוכיח דהרי איתא בקרא הוכח תוכיח "את עמיתך".

ג. לעבור איסור כדי שיזכה חבירו

תו, דכל זה לא ברירא, דאכתי אטו יהא מותר לעבור איסור דאורייתא שהוא רק לא תעשה [ולא לא תעשה ועשה כמו שבת ויום טוב] כדי שיזכה חבירו.

תירוצ' ז' - ביטלה העבודה זרה

תו יש לדון לתרץ, דביטלה רחל העבודה זרה על ידי נכרי ואחר כך לקחה כדי שלא יעבור לבן שוב על עבודה זרה.

א. חייב ישראל באחריות העבודה זרה

אך יש לפקפק, דהרי בזכה בה ישראל אינו יכול לבטל אף נכרי, וכתב במגן אברהם (סי' תקפ"ו ס"ק ה') דאף בחייב ישראל באחריותו, אין הנכרי יכול לבטל. ועיין בתשובות אבני נזר (יו"ד סי' קכ"א) דדן בהאי דינא דהמגן אברהם.

אך העירו דיכולה לומר לנכרי שיבטל לפני שתיקח בידה.

ב. אינה חייב באחריות

אך יש לדון שהרי אינה חייבת באחריותו, דהרי היה שרי לקחתו משום לאפרושי מאיסורא, והיתה יכולה גם להזיקו.

ונפקא מינה בזה, להגונב חמץ של ישראל קודם הפסח על מנת להפרישו מאיסור, האם חייל על זה דינא של דבר הגורם לממון, ובפשוטו יש לומר דהוה גורם לממון אף שפטור בפועל.

ג. ישיבה על העבודה זרה

הנה לפי מה שכתבנו שביטלה העבודה זרה על ידי נכרי, אם כן יהא נוחא הא שישבה על הכר ונהנתה מהעבודה זרה כמו כסא. וכי תימא דלא חשיב הנאה מהעבודה זרה כיון שבלאו הכי היה לה כסא אחר, אך מכל מקום אסור, כמו דחזוין (נדרים ל"ט א') בביקור חולים דאין למודר להכנס לביתו של החולה רק מפאת דמחיותיה לא אדריה.

אך העירוני דאינו נוח לישב על כר כשיש עליו עבודה זרה דהיא קשה וחדה ואם כן אינו נהנה כלל.

ד. אינו של הנכרי

תו יש לדון דכיון דעבודה זרה אסירה בהנאה לא חשיבא של נכרי,

למאן דאמר איסורי הנאה לאו דידיה הם.

[א"י. נראה דכוונת רבינו דאין לומר דלא היה מהני ביטול משום שהתחייבה באחריות, דהרי לא חשיב עבודה זרה של לבן כלל ואם כן לא היה בזה שום גניבה].

אך תליא אם לנכרי מותר ליהנות מעבודה זרה, ודן בזה בתשובות מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' קמ"א) והביא ראיה דמותר מהא דאיתא (עבודה זרה ס"ד א') דאמרו לנכרי לפני שיתגיייר שימיר העבודה זרה, חזינן שמותר לבני נח ליהנות מעבודה זרה ומתקרבותה, שכן נח אינו מוזהר אלא שלא לעבוד עבודה זרה אבל אינו מוזהר על ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. וכך כתב בטורי אבן (חגיגה י"ג א' ד"ה א"י). [אך עיין בתלמודי רבינו יונה לעבודה זרה שם].

תירוצ' ח' - ד' על ד'

יש לדון עוד, דאין עוברים על האי לאו כי אם בבית שיש בו ד' על ד'. אך אין נראה כן, דהא בגמרא סוכה (ג' א') מיייתי לכוליה דיני דבעי

עניני שבת - צידה ענף ב'

מסייע, [ויש לעיין מהו לענין חיוב חטאת].

אך תיקשי מהא דאיתא בגמרא נזיר (מ"ג א') דנזיר שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ופרעו מעלו את המעזיבה, דחייב מלקות על כל שהייה ושהייה, וכן איתא בגמרא מכות (כ"א א') לענין כלאים, דאפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש, חייב מלקות, אע"פ דלא עשה פעולה נוספת, [וכן מצאנו לענין שהייה במקדש בטומאה].

וצריך לחלק, דשאני שהייה מניקף, דטעמא דשהייה דמצרפינן המעשה היתר דמקודם, אבל בניקף וצד לא שייך כן, איברא אם נימא דאף בזרקו עליו בגד של כלאים ילקה, כדן באגלי טל (מלאכת קוצר סי' ס"א ו') מדברי הריטב"א, אם כן יש לעיין בזה. [ועיין במשנה למלך ספ"ג מהל' ביאת המקדש].

ב. היאך מותר לקחת קדירה מהאש לפני גמר הבישול

הנה תיקשי, היאך מותר ליטול קדירה מהאש טרם שנתבשל כל צרכה, הא שמא באותה שעה שמגביה הקדירה מעל האש המאכל יתבשל, והחזקתו חשיב כמעשה, ונמצא דהוא עשה מעשה הבישול. ויש ליישב, למה שכתב בתהלה לדוד דאין איסור מבשל אלא כשמבשל מבן דרוסאי עד לכל צרכו, ולא על כל הוספה, אך עדיין תיקשי דיש לחוש דיגיע בידיו לבן דרוסאי או לכל צרכו.

אלא יש ליישב דלא חיישינן דדוקא באותם שניות יתבשל, או יש ליישב מפאת דהוה דבר שאינו מתכוון ואינו פסיק רישיה, ואכתי תיקשי לר' יהודה דסובר דבר שאינו מתכוון אסור, אמנם למה שכתבו התוספות בשבת (מ"א ב' ד"ה מיחס) דר' יהודה אסור רק מדרבנן אתי שפיר, דמספק לא חיישינן, אך אכתי צריך עיון דהא אסירא מפאת דבר שיש לו מתירין, דלכאורה דיינינן כך גם בפעולות, [ועיי' ט"ז שם סק"ג לענין תיבת הזבובים].

ג. ודאי יחלל שבת, וספק יתבשל בידיו

הנה שאלו, מהו בגוונא דהניח קדירה על האש בשבת ותיכף יגיע לבן דרוסאי, ורוצה להסירו קודם שיתבשל, ואך יש ספק שמא יתבשל בידיו באותה שעה דמחזיק הקדירה מעל האש, [והוה ספק לשעבר, דאין פטור של דבר שאינו מתכוון, דאינו יודע מה בסיר אם דבר שיתבשל מיד או אחר כך], מי אמרינן דשרינן לקחת הקדירה, כדי להציל עצמו מהא דודאי חילל שבת בידיים בהנחת הקדירה על האש, ואע"ג דמספקינן השתא דילמא בלקיחתו יתבשל בידיו, הרי עדיפא להחליף ודאי חילול שבת בספק חילול שבת.

או דלמא נימא דאסור לקחת הקדירה, דהא דחילל שבת בתורת ודאי, אע"פ דחייב עליו מיתה, מכל מקום הוה השתא לגבי ידיה רק שב ואל תעשה, משא"כ אם יקח הקדירה עכשיו, ויתבשל בהחזקתו, הוה מעשה בידיים, ונימא דאסור לעשות מעשה בידיים כדי להציל עצמו מודאי עבירה שיהא רק ספק. והיא שאלה מושכלת מאוד.

מלאכת שבת בשב ואל תעשה

הנה חבאנו בגליון הקודם דברי האבני נזר דלקמן, ובגליון זה נביא מה שכתב רבינו לזון עוד בדבריו.

הנה איתא במשנה בשבת (ק"ו ב') דבגוונא דצבי נכנס לבית, וישב הראשון על הפתח ומילאהו, הראשון חייב, דזהו צידת הצבי, ואם אחר כך בא השני וישב בפתח, ואחר כך הלך הראשון, השני פטור, ואמרינן בגמרא (ק"ז א') דפטור ומותר, דהשני לא עשה הצידה.

והקשה בתו"ט הא כשהראשון הולך החוצה, במציאות אינו יכול לצאת מהפתח אלא אם השני מפנה לו מקום, ואם כן באותה שעה הצבי אינו ניצוד, דגם הצבי יכול לצאת החוצה, וכשהשני חוזר למקומו הרי השתא השני צד, ואם כן גם השני חייב, [ואין ליישב דהצבי רחוק ולא יכול לצאת עד אשר השני ימלאו, דאכתי חשיבא הצבי בן חורין באותה שעה].

ובאבני נזר (או"ח סי' קצ"ג) מיישב, דאייירי דהשני מפנה מקום לראשון לצאת החוצה, אך כל הזמן סמוך לו, שהשני יוצא מחלל הפתח ונמצא לפני הפתח, דאכתי ניצוד, והולך לפני הפתח הצדה, כגון לצד ימין, והראשון הולך לפני הפתח הצדה לצד שמאל, והשני נשאר צמוד אליו, נמצא דאין הפתח פתוח אף לרגע, ולכן אע"פ דהשני נתן לראשון לצאת, מכל מקום השני פטור. [ועיין שם באבני נזר מה שדחה].

אך נראה דלא מסתבר לומר האי ביאור בהמשנה, דשאני במלאכת שבת דאף לדעת שמואל משמר חשיב מלאכה, ואף בגוונא דהמשנה, מכיוון דהשני נשאר בעמידתו הקודמת ושומר שלא יצא הצבי, עצם עמידתו בפתח חשיב כעשיית מלאכה.

ולפי זה לכאורה נראה דהעומד מערב שבת ומחזיק קדירה דאינו מבושלת כל צרכה באויר מעל האש, ואחר כך בעודו מחזיק הקדירה נכנסה שבת, והתבשל המאכל, הרי זה חילל שבת, אע"פ דבשבת לא עשה מעשה נוסף אלא נשאר בהחזקתו הקודמת, והכי נמי גבי מלאכת צד כשנשאר בעמידתו הקודמת ושומר שלא יצא הצבי, חייב, דעצם עמידתו בפתח חשיב כעשיית מלאכה והוה צידה.

וכן מי שעומד בדלת הרבה זמן, ועי"ז מתחמם האויר ומתבשל מאכל המונח על האש, לכאורה אף אם עומד כך מערב שבת, אסור לו להשאר, דבעמידתו גורם לבשל, ואולי הוה רק גרמא בעלמא.

[וכל זה לכאורה דלא כמו שכתב האבני נזר הנ"ל, דעמידה בפתח לא חשיב מעשה, ואולי החזקה חשיבא טפי מעשה מעמידה בפתח, וכן אולי רק במשמר קאמר האבני נזר, וחלוק מלאכת צד משאר מלאכות].

ויש לעיין בהאי יסוד מכמה אנפי:

א. אי חשיב מעשה לענין מלקות

הנה לכאורה אע"פ דחשיבא מעשה לענין הא דאסרינן לעשותו, מכל מקום לא חשיבא מעשה לענין מלקות, כמו דחזינן בגמרא מכות (כ' ב') דאע"פ דניקף אסור מן התורה, מכל מקום אינו לוקה היכא דאינו

חיי המינ

לע"נ הרוגי הטבח הי"ד ולזכות הפצועים
שיחלימו והשובים והלוחמים שיחזרו
לבתיהם בקרוב בריאים ושלמים

כסלו תשפ"ד

באשליית שמהאמונה
המאמינים בשלטון ובנאמור בעיתון
בשוטרים ובהבטחות
הבוטחים בנדיבים בגויים ורהבים,
בהסכמי נשק ופתיחת המשק
בפיקוד העורף ותכניותיו לחורף
-טועים בגדול ועליהם לחדול
מלבטח באדם בשר ודם
הביטו נוכח יבוא ישועה
ומחנה השמאל פריקת עול
וכי מטעותם תהיה תשועתם?
וארצות הברית שמכתיחים להכרית
את חמס ולהפכם למרמס-
הנכסח באשור שיתנו אישור?
שיציידונו במיכשור ואמצעי קישור?
הנהיה כאפרים שפנו למצרים
ונלכדו ברשתם נפלו ברעתם?

ואני בינתיים מבלבל שבועתיים
מבקש אמונה חזקה ואיתנה
השקפה בהירה דעת תורה
יציבות נפשית במערכולת הרגשית
תאריך תפוגה לפחד ולדאגה
הרכנים אומרים וכתוב בספרים
שמי שמתחזק לא ינוק
השאלה במה? ובאיזו עוצמה?
אולי אתחסן כשארצה לרסן
התאוה הנפרצה בגבול ומחיצה?
ואולי אשפיל והגאווה אפיל
אתרגל בשתיקה ובמחמאה מתוקה?
שמירת שבת? צניעות לבת?
חיזוק בתורה? בלשון הרע?
מאה ברכות? תפילות מוצלחות?
חסדים ומפעלים? אמירת תהילים?
"יושב בסתר" -יפארגי ככתר
ברחוק מטכנולוגיה
ומבעלי אידיולוגיה?

אנוכי ה' אלוקיך

אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים (בראשית ט"ו, ז'), ואנוכי
ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ' ב'), ואני הוא
שהצלתך מפרעות שמחת תורה תשפ"ד.

ניר עוז

בקיבוץ ניר עוז הסתתר אמוץ בזר, בעל תשובה ירא וחרד
ומהיחידים השומרי שבת בקיבוץ, ביחד עם רעייתו וילדיהם בחדר
הממ"ד, כאשר המחבלים פראי אדם, צמאי דם, ניסו לפרוץ לביתם
ארבעה פעמים! ולא הצליחו, ולאחר אמירת וידוי ושמע ישראל,
נדם קולם של המרצחים וחייהם ניצלו בנס, כאשר 80 איש מבין
400 חברי הקיבוץ נרצחו, מלבד 55 מחבריהם שנלקחו בשבי, יתן
השם ויזכו לשוב בחזרה בריאים ושלמים ויזכו לשוב בתשובה
שלימה לפניו.

זיקים

בקיבוץ זיקים אשר זכו לאחרונה להכניס ס"ת לביהכ"נ שבקיבוץ,
אשר תרם לריבוי מתפללים בימים הנוראים, עד שהנהלת הקיבוץ
הקציבה שטח נוסף להגדלת ביהכ"נ, ראו ניסים גדולים שלמרות
קרב קשה שהיה מסביב לקיבוץ, נצלו רוב בני הקיבוץ כאשר כל
המרצחים השפלים נהרגו 30 מטר מבית הכנסת שבו באו לאחרונה
נערי הקיבוץ ללמוד "כיצד מתפללים".

כרם שלום

בקיבוץ כרם שלום ניצל בנס עמיחי שינדלר גבאי ביהכ"נ
ומשפחתו, כאשר חזר לביתו בשעת אפס, בשעה שכבר נשמעו
האזעקות וקולות הירי של הרוצחים, חזר מיד להעיר את שבעת
בני ביתו ונסגרו בממ"ד, וגם לאחר שהצמידו הרוצחים מטען חבלה
בצמוד לדלת, ונפגע קשות מההדף ואף איבד את הכרתו, נפשו
ונפש כל בני ביתו היו להם לשלל, וכאשר חזרה אליו הכרתו, לאחר
כמה ימים ביקש דבר ראשון להניח תפילין, אשריך ישראל!

שדרות

בישוב שדרות אשר שיכלה עשרות מבניה ראתה נס גלוי ופלאי,
כאשר צמאי הדם פראיים, חשבו על תכנית שטנית לרצוח את כל
הגרים בבניין בן 10 קומות, ע"י עליה לקומה עשירית ושם להתחיל
לטבוח בדרך ירידתם, הקב"ה ברחמיו, כיון אותם באותה שניה

בכח האמונה

לא רגוע פחד ואימה
רגוע ורגשות אשמה
רצון לנקמה הגאווה נפגמה
הרוגים לאלפים ומאות חטופים
חדירת מחבלים ומטחי טילים
"חרבות ברזל" ו"כיפת ברזל"
הסלמה בצפון ואיומי השפיפון
ההוא מאירן ארץ טהרן
בנשקו המושומן קשה כהמן
שאלות קשות תהיות וחששות
"נשמות קדושות?" או "נענשות?"
"חמת קרי?" "קיבוץ בארי?"
או "רחמים"- מקדושת הימים
יש מעוררים שאנו עומדים
בפתח המלחמה המפורסמת בשמה
"גוג ומגוג" ובקרוב נחגוג
גאולה שלמה ישועה ונחמה
הלואי שנזכה, ובינתיים נחכה.

בהוראת הגדולים, הגברנו חילים
גויסו התלמידים חזרו ללימודים
בטלה החופשה לומדים ברגשה
וכל הבחורים לשיבות חוזרים
למרחבים הקוליים מאזינים הטלאים
אזנם כאפרכסת לשיחה הנכנסת
ומשנפתחו המוסדות
השמועות מעורדות
שהרי התורה היא השמירה.

ההתרחקות מההמון
ומסרטוני השיממון
היא מטהרת והנפש שומרת
הנחשפים ורואים דמויותיהם גואים
וגאות הדמיון מבהילה הרעיון.
המקפידים להתעדכן
עלולים להסתכן
ליפול בחששות ובמערכולת תחושות

בהתחלה השתדלתי עד שהתבלבלתי ומרוב רצונות ושלל רעיונות נכשלתי בהתעצבתי בניסיונות מעוותות.

*

אני מחפש קצת להתאפס להתמקד במיוחד בדבר אחד שיהיה חבל וכוח סבל חיזוק ותרופה לכל התקופה הרבה חיפשתי עד שמצאתי שהדבר חקוק בנבואת חבקוק הצדיק מצוותו... שיחיה באמונתו, קל וחומר שנמשך לחומר תהיה תקוותו רק באמונתו.

*

יוצאים לדרך להחדיר הערך בפעולת הדיבור נוצר חיבור דרך הלשון כמושכל ראשון לאמונה-אתחבר, אמונה-אדבר, אמונה-אכתוב, אמונה-אחשוב, אמונה-אראה, אמונה-אתגאה, אמונה-אשמע, אמונה-אשלימה, אמונה-אתעדכן, אמונה-אפעל, אמונה-אשיב, באמונה-אתחזק ולא אנזק.

*

אהיה אזוק- רק באמונה וכל חיזוק- בכח האמונה, אתחזק בתפילה- בכח האמונה, בחסד ופעולה- בכח האמונה, בשמירת שבת- בכח האמונה, צניעות לבת- בכח האמונה, אמירת תהילים- בכח האמונה, אסתתר מטילים- בכח האמונה, אתרגל ענווה- בכח האמונה, אשבור תאוה- בכח האמונה, ואחזיק באמונה- בכח האמונה.

*

נשאל נא מהי אמונה? נברר בראשונה הגדרתה וקנינה ראשיתה מהי? -"בחירה" היא! הנוצרת מ"הכרח" המתפתח ופורח תנועה נפשית ותחושה רגשית האמונה מוטבעת בחוקי הדעת ובלב נטמעת ללא מגרעת נמוגת בנפש כשמוזכרת מרפש

בקירבת מקום נפל טיל, אשר ניתק את החשמל בבנין, אשר השאיר אותם תקועים במעלית תלויים בין שמים לארץ עד שהגיעו שלוחי מידת הרחמים והרגום.

אופקים

מישוב אופקים אשר שתתה מכוס התרעלה באובדן עשרות מתושביה, מהדהדים כמה סיפורי ניסים ופלאים, אשר ראו מול עיניהם, כהצלת כל בני ישיבת עטרת שלמה בהשגחה פרטית מופלאה כפי שנתפרסם, וכל בני הקהילות הרבות, לרבות עדות מופלאה של בחור ישיבה שראה רוצח שפל מכוון את נשקו מולו, ולא מצליח לירות, ההדק נתקע לו...בחסדי ה'.

נחל עוז

וכן עדות אישה מקיבוץ נחל עוז שהסתגרה בממ"ד למשך 16 שעות, וזעקה ללא הרף וללא קול את התפילות שהיא זוכרת מימי ילדותה, מודה אני ושמע ישראל והבטיחה לה' שמעתה תשמור מצוות...

עו"ד ר. סהר מבני ברק מספר שהתחנן כבר כעשר שנים לגיסו ואחותו תושבי הקיבוץ שיקבעו מזוזה בפתח ביתם, אשר הם כבר גרים בו כשלושים שנה, למרות התנגדותם הנחרצת, מחוסר אימון וחוסר אמונה, נתרצו לתחנוניו ביום הושענה רבה (!) קבעו לראשונה מזוזה בפתח ביתם... בבוקר של שמחת תורה שמעו בקישות מאחד שהזדהה בשם צה"ל... בעל הבית לא נטה להאמין לו כל כך והתמהמהה מלפתוח את דלתו, לאחר דקות ספורות, פנה האיש לבית שכניו וביצע את זממו המרושע, ולבית עם המזוזה, לא חזר... ויהי לפלא.

מקיבוץ נחל עוז הגיע עוד עדות מצמררת על יהודי יקר שעדיין אינו שומר תורה ומצוות אך התחיל לאחרונה להניח תפילין בסתר, מפחד שלא יציקו לו שכניו, ובשמחת תורה בשעה 6:30 נפל ליד ביתו פצצה ונותק החשמל, ועקב מחלת סכרת, הוא נצרך לאינסולין השמור במקרר, הזדרז מיד לבית שכניו, ושם הסתגר בממ"ד שעות רבות, וניצל. כאשר בסוף היום חזר לביתו מצא את כל ביתו הפוך לגמרי ומרוקן מחפציו, שנבזזו ע"י הרשעים צמאי הדם, ונפשו בשארה לו לשלל.

סיפורים אלו הם כטיפה מן הים של רחמים, וחלון קטן בענן שהסתיר את אהבת השם לעמו, שומרי בריתו הנאמנים, אשר בצל הכאב והשכול והצער, מרימים את עיניהם לשמים, מתחזקים אמונה ומקבלים את מלכותו וגזירותיו, כדרך שעשו היתומים אשר יצאו ממצרים, וכמש"כ התנא יונתן בן עוזיאל בתרגומו בפרשת בשלח על הפסוק וחמושים עלו שלקח כל אחד ואחד עמו חמשה ילדים, וביאר בספר באר יוסף שהכוונה ליתומים של אותם ארבע חמישיות מבני ישראל שמתו בשלושת ימי האפילה, והיה כל אחד מיוצאי מצרים לוקח עם בני ביתו, יתומי ארבע משפחות נוספות, וכאשר הקב"ה הופיע במעמד הר סיני ואמר אנוכי השם אשר הוצאתיך ואמרו כל העם יחדיו נעשה ונשמע, היו יתומים אלו חלק בלתי נפרד מכלל ישראל שקבלו על עצמם עול מלכותו, מתוך הודאה לה' יתברך שגאלם מארץ מצרים.

גם אברהם אבינו ע"ה אשר התגלה לו הקב"ה בברית בין הבתרים ואמר לו אני השם אשר הוצאתיך מאור כשדים וקיבל עול מלכותו

תחילתה עמומה ידיעה קדומה אמונה בסיסית שההווה הניסית בריאת העולם הפלא הנעלם הבריות כולם והמיוזג המושלם -בששה ימים נבראו, ומקוימים במאמר הבורא שבשמותם קורא וה"שביעי" קבע לקדושה וטובה כי בו שבת בטובו מכל מלאכתו והכתיב מנוחתו, ואין לטבע שום קבע, זוהי האמונה הבסיסית והכנה ומפורטים דבריה וי"ג עיקריה אך תתכונן כאשר נתבונן ביציאת מצרים בוקר וצהרים ובמעמד הנורא- מתן תורה.

*

מקבילה וחופפת האמונה המדחפת שישולם שכר- ביום מחר ושמהעוונות נרקם עונש נקם ושחטא דק כמהו כחיידק ובתשובה ננצל ולא נתעצל. האמונה-מרתעת ומלחטוא מונעת האמונה-מעוררת משננת וחוזרת לחתור למטרה ה"עבודה" ושכרה.

*

ואם אמנם שבימים כתיקונם האמונה מחייבת כקטר לרכבת בימי מלחמה- פי כמה, האמונה התמימה כאוויר לנשימה, בכל התפתחות המתעדכנת מהמלכות רואים העיוורים צידוף מקרים ואנו-המאמינים בנעשה מתבוננים ורואים התמונה במבט אמונה אין מקרה הכל מהבורא מסובב הסיבות המנהיגם כבובות המוביל ומחליט למען התכלית.

*

ובאמת, קשורה בלי התרה אמונת-הנברא ואמונת-התורה ב"אמונת חכמים" ההיים והקודמים נבואת משה לא תנשה המשיכה בנביאים, הועברה לתנאים לאמוראים, לראשונים, עד לאחרונים וגדולי הדורות ממשכיכים להורות פסקי הלכה השקפה והדרכה.

*

המעייין בנבואות בעתידות הבאות,
רואה ברורות ש"קורא הדורות"
הכין תכנית לגאולה השנית
ואנו רואים שהדברים מתבצעים
וגם הפחד חוזה ביחד
עם הגאולה השלימה, המיוחלת.

*

המאמין לחכמים מחכה לימים
שבנמרא מפורשים ומבוארים במדרשים,
מלכויות מתגרות, הפירות מתייקרות
ותלמידי חכמים נבזים ונכלמים
הרשעה מתחזקת, המדינה מתפרקת,
והמלך-פרסי כנחש ארסי
מלך-ערבי למלחמה מביא,
ובארצנו, כולם למלחמות עולם
מתקבצים להילחם בלי לרחם
צדונו כציד ו"אזלת יד".
וישראל מתבהלים ובפחד שואלים
אנה נברח? ננוס ונפרח?

*

אך ישנה באותה אמונה
מחלקה נוספת כיציקה ומעטפת
אמונה בהירה במנהיגי התורה
שבכל דור נשתלו לגדור
פרצות מסוכנות בגזרות ותקנות
וגם בדורנו נשתלו מורינו
ואנו בנאמנות מצייתים בדייקנות
ראוי ונחמד שמהעבר נלמד
ביציאת מצרים שבט אפרים
בחשבונם טעו קמו ויצאו
בהחלטה עצמאית
ובגבורתם הטבעית
סופם ידוע ומובן מדוע.
לא נטעה ולא נתעה
נאמין לחכמינו מנהיגי דורנו
המעוררים לתשובה
ולפעולתה החשובה
נאמין ברוחנו ושיש בכוחנו
לעשות תשובה במעשה ובמחשבה
ובזו המעלה נזכה לגאולה.

*

ונמצא לבבו נאמן לפניו, לא הרחרר על שאחיו הרן נשאר בגיא
ההריגה, באור כשדים, והיה בשרו למאכל אש.

כמו"כ אנו הכואבים והדווים על הירצחם של מאות רבות של
אחינו בני ישראל ועומדים על סף שלושים ימי האבלות, עדיין פינו
בתפילה ולבבינו בדאגה לרפואת כל חולי ופצועי הפוגרום הנורא,
ובדאגה נוראה לשלום החטופים הנתונים בצרה ובשביה, ואנשי
המלחמה הנלחמים בחירוף נפש נגד העומדים עלינו לכלותינו
מקבלים עלינו עול מלכותו מתוך הודאה להקב"ה על הצלתינו
ופדות נפשינו. וכמו שנפסק בשולחן ערוך באורח חיים סימן רכ"ג
סעיף ב' שמי שמת אביו מברך דיין האמת ואם היה לו ממון שירש
מברך ג"כ שהחיינו, וכתב המשנה ברורה בסק"ט ו' שיש להודות
גם כאשר מתערב עמה צער ואנחה, ואין סתירה בין צידוק הדין
וקבלת גזירותיו ובאותו זמן להודות לה' על חסדו ומידת טובו.

על כן כל אחינו בני ישראל יושבי תבל ומאמינם בה' ומייחלים
לחסדו וחרדים לדברו, וביותר בני ארץ הקודש אשר עיני השם
בה מראשית שנה ועד אחריתה, ובפרט בני חבל הדרום הקרובים
אל החללים, אשר שמעו וראו את ישועת השם בהצלת ישובי סעד
ועלומים, כפר מימון, שוקדה וזמרת, יכיני ופטיש וכן ישובי תלמי
יוסף, דקל ואבשלום וסביבתם, אשר סבבו כדבורים וכאש קוצים,
והיו מוקפים כארבעה אלף צמאי דם אשר עשו בישובי ישראל
כבשלהם, וטבחו בבני עמינו כצאן לטבח, והתאכזרו כהבבלים
בשנת ג"א של"ח בחורבן בית ראשון, וכהרומאים בשנת ג"א
תתכ"ח בחורבן בית שני, וכמו שעשו הנוצרים במסעי הצלב בשנת
ד"א תתנ"ו ובשנת תתקל"א, וכמו שעשו בני מלכות ספרד בשנת
ה"א רנ"ב ואילך, וכהקוזקים בשנת ה"א ת"ח ות"ט וכמו שעשו בני
אירופה הרשעה בשנת ה"א תרע"ד ואילך והנאצים ימ"ש בשנת
ת"ש ואילך. ומתוך כל התופת הזו נתקיים בישוים האלו הפסוק
יפול מצדך אלף... אליך לא יגש, כאשר חומת אש מקיפתם ומגינתם
בזכות התורה ושמירת מצוותיה.

את מאמרינו לא נוכל לסיים לפני שנעלה על נס את הצלתם של
רבבות אלפי בני הישיבות והכוללים, קהילות קודש הי"ו בערים
שדרות ונתיבות, אופקים ותפרח, אשר רקדו והרקידו את בניהם
בשמחה ובחדוה בקול רוממות ביום שמחת תורה, כאשר הרוצחים
השפלים יודעים בקיומם ומודעים למספרם כן ירבו, ומכירים את
כתובתם ודרך הגישה לבתי מדרשיהם ובתי כנסיותיהם וחצרותיהם,
והעמיד להם ה' בעל הרחמים עמוד הענן ועמוד האש כחומה בצורה
ונתקיים בהם הפסוק "והפלתי ביום ההוא את ארץ גושן, אשר עמי
עומד עליה, לבלתי היות שם ערוב, למען תדע כי אני ה' בקרב
הארץ", וזכותם הגינה על מקומם, וכמו שכתוב בסנהדרין צ"ט ע"ב
שתלמידי חכמים מגינים על מקומם ככתוב "ונשאתי לכל המקום
בעבורם" (בראשית י"ח, כ"ו), אשרי העם שככה לו.

נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי !!

אחי ורעי, אחרי קריאת שורות אלו

מה נראה לך שהקב"ה בעל הרחמים דורש ממך בשעה זו ??

- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> להתעניין ולהתעדכן בחדשות. | <input type="checkbox"/> לשוב בתשובה על דברים שאתה ורק אתה יודע... |
| <input type="checkbox"/> להתחזק באמונה ותפילה מהלב. | <input type="checkbox"/> לארגן שמירה אזרחית ליתר ביטחון |
| <input type="checkbox"/> להרוג את הערבים. | <input type="checkbox"/> להרבות בחסד ומעשים טובים. |
| <input type="checkbox"/> להתרחק מעבירות וכלי הטכנולוגיה. | <input type="checkbox"/> לספר הגיגים ורעיונות לכל מי ששומע אותך. |
| <input type="checkbox"/> להתלונן על הנהגת ה' ועבדיו הנאמנים. | <input type="checkbox"/> להוסיף ולהתמיד בלימוד התורה. |

ומהו הקניין לזה העניין?
הדרך המוכרת הישנה והמוכרת
פשוט לשון לחזור ולרענן
ללמוד אמונה ושוב אמונה,
ללמוד בספרים ולהתחזק מסיפורים
אחרי ה"ידיעת" צריך "והשבות"

*

נשאל שאלה, מהי הקבלה
שכדאי לקבל ולהינצל ממחבל?
כבר ענה וחזר ושנה
את התשובה ראש הישיבה,
רבינו גרשון, שהדבר הראשון
לכל התחזקות והראשית לצדקות
ללמוד מוסר, ושלא יחסר
יום אחד מהרצף המיוחד.
ה"מוסר"-מטהר והוא המעורר
למידות טובות ולמעלות חשובות
ליראה, לאהבה, לאמונה, לתשובה
אהיה תמים ב"אמונת חכמים"
ואאמין לחכם שבליבו החם
ביראתו הטהורה ובעמלו בתורה
בשבילי בדק בחיפוש מדוקדק
מהי הקבלה ופתח ההצלה
מהם המעלות שיעזרו לעלות
מעמק הבכא שבגן המבוכה
והסיק ברורות שהפתרון לצרות
והמנוקה כסבון- "בואו חשבון"
כדברי המושלים, "הכל הכלים"
זעק בכאב מליבו האוהב
קיבעו עצמכם והביאו ליבכם
בנפש בריאה ללימוד היראה
התבוננו במסרים שב"מסילת ישרים"
הקדישו מחשבה ל"שערי תשובה
לעצות הטובות שב"חובות הלבבות"
ולרעיונות המתוקים
שב"אורחות צדיקים"
ובשאר הספרים
המפורסמים ומעוררים
שבהם העוסק לגבהים נוסק
מתחזק באמונה ובהשקפה נכונה
ויוצא מהרה מאפילה לאורה.

(א. ביכמן)

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 149 | פר' ויצא תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

חבר מועצת הגאון הגדול ר' אברהם יצחק קוק ורבה של העיר רחובות
הגרא"י רובין עלו למעונו של מדרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א



מדרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א במסירת
השיעור השבועי לתלמידיו בני כולל תשובות והנהגות
צילום: רפאל שוורץ



הגאון רבי ישראל סוקל שליט"א מדר"י בית מדרש
עליון במעונו של מדרן ראש הישיבה הגרמ"ה פוברסקי
שליט"א להגל שמהת נישואי נכדו



מדרן המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א בשיחה בהיכל ישיבת מיר מודיעין עילית
בהשתתפות מאות מבני הישיבה ותושבי העיר



מעמד אדיר לכבוד התורה בשילוב הכנסת ס"ת למאות אברכי דשת הכוללים
וקהילת 'נכספה' שבראשות הג"ר ישעי' גרינשפן שליט"א



מעמדי הוד בהיכלי הישיבות - סיום סדר 'זרעים' ותחילת סדר 'מועד' במסגרת "דף היומי משניות" בראשות ראשי ורבני הישיבות שליט"א יחד עם מייסד הפרויקט העולמי הרב שמואל הלפרין שליט"א ומנהל הארגון הרב ברוך שכטר שליט"א, ובהשתתפות אלפי המסיימים בני העליה

ישיבת רנה של תורה כרמיאל



ישיבת גרודנא באר יעקב



ישיבת בית מתתיהו



ישיבת אורחות תורה



ישיבת אוד ישראל



ישיבת נתיבות חכמה זולפסון



ישיבת כנסת יחזקאל אטינגר



ישיבת נתיב הדעת קפלן



ישיבת תורה בתפארתה



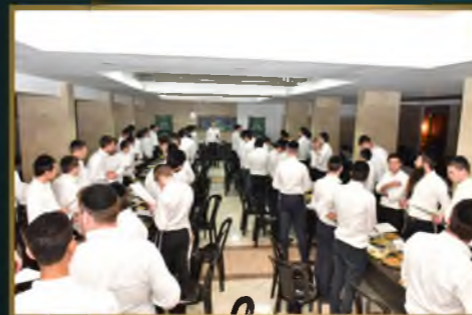
ישיבת שערי שמועות



ישיבת שכר שכר



ישיבת קול תורה



ישיבת עמדת שלמה





נחמה דשמעתא



מהדורת
זכרון
שלמה

בית מדרש - הוצאה לאור

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה

לעילוי נשמת הגאון המופלא צנוע ומעילי - רבי שלמה ב"ר מאיר שפירא זצ"ל

גליון כ"ה - כסלו תשפ"ד

האם אחרי המלחמה יש להסיר ולקבוע שוב את המזוזה?

בפקודת המרא דאתרא
נתונה הרשות לוועד הבית לפנות את המקלט בעל-כרחם



לאחר ודעי הקירם, נעם ה' עליכם, שפעתי שיש מקלטים החפוסים בחפנים שונים, וגם חלקי סוכות, ובמיוחד חדרים וחדרי מנוחה, שולטת בו מידת חרין. ובגין שהמקלט יהיה פתוח, ויחזיר נותן פקודה נפש או לך, אני פונה אליכם, אחים יקרים, **בפקודת המרא דאתרא**, לפנות מיד את המקלט, ח"ו 24 שעות, ולשמוע יעום. ואם חלילה לא תשמעו לי, נתונה הרשות לוועד הבית לפנות את המקלט בעל-כרחם. מברכם באהבה ובשלום, אחיכם, יצחק זילברשטיין

מז' תניי' זילברשטיין כותב את הפסוק

ולפי"ז יש לדון גם בנוגע למקלט בימינו, כי מאחר ורוקנו את המקלט ונפטר מחיובו, לא יוכלו לשוב

שאלה: מאחר וכל חיוב מזוזה במקלט הוא רק מפני שמשמש כמחסן, ולא מפני השהייה בו בעת מלחמה נוכפי שיתבאר, מקומות שרוקנו את המקלט מכל חפציהם לתקופת המלחמה, כאשר ישובו לאחסן בו חפצים כשנראה בישועת ה' במהרה, וישוב המקלט לשמש כמחסן ויתחייב במזוזה, האם יצטרכו להסיר המזוזה ולקבוע אותה מחדש?

תשובה: עצם הדין שמקלט שאינו משמש כמחסן אלא רק לשהות בו בימי מלחמה אינו חייב במזוזה, הוא מאחר וזו

ולחשתמש במזוזה הקבועה בו כמות שהיא, משום 'תעשה ולא מן העשוי', ויצטרכו להסירה ולקבועה שנית.

ונאין לדחות פשינו המקלט נעשה באופן זמני על דעת לשוב ולאחסן בו, והרי זה כמפנה את החדר מחפצים עבור נקיון יסודי, שלא מסתבר שייפסלו המזוזות בינתיים משום תולמיה. שכן שתי תשובות בדבר. א. לכאן אדברה, היינו העיקרי של מקלט הוא להיות מרחב, מוגן, והשימוש כמחסן הוא זמני כל שאין צורך להשתמש בו לייעודו, ועל כן כאשר משמש לייעודו העיקרי פקע ממנו תשמיש אחסון לגמרי. ב. לדעת הפוסקים שחייב מחסן מותנה בשימוש תדיר אחת לכמה שבועות, לא יועיל פנינו על דעת לאחסן שוב לאחר כמה שבועות, דשימוש כזה אינו מחייב, ודוק.

אלא שהיה מקום לחלק לפי המבואר בפוסקים (פתחי תשובה רפ"ו סקיד), שלא פוסל משום תולמיה אלא כשהיה פסול **בשעת העשייה**, משא"כ כשנעשה בכשרות ואח"כ נפטר, אינו פסול משום תולמיה כשחוזר ומתחייב, כיון **שתחילתו בכשרות**. ולפי"ז כיון שנקבעו המזוזות בזמן שימש כמחסן והיה חייב, הגם שנפטר בשעת המלחמה, לא יפסל משום תולמיה כשחוזר להתחייב אח"כ.

אולם בגליון הרעק"א (י"ד רפ"ה ה) הביא דעות שפוסלים גם כשהיה תחילתו בכשרות, ומטעם זה דנו הפוסקים במשכיר דירתו לנכרי ערב פסח כדי שלא יתחייב בבדיקת חמץ, שכשחוזר לביתו אחר הפסח צריך להסיר ולקבוע שוב המזוזות, מאחר ונפטר כשהיה בבעלות נכרי, הגם שהיה תחילתו בכשרות (ש"ד חמד ח"מ ט"י יג, הליכות והנהגות הגריש"א ניסן תששה. מזוזות ביתך רפ"ז שעה צ' קמ"ג).

ומסברא הכא גרע טפי, דבמזכר לנכרי עדיין הבית משמש לדירה ומצד החפצא של הבית סיבת החיוב קיימת, אלא שהבעלים לא בר חיובא בפועל. משא"כ כאן שבפנינו החפצים בטל ממנו עצם שימוש הדיורין, ופקעה סיבת החיוב. וצ"ע.

מסקנא דשמעתא

נידונים אקטואליים בראי ההלכה

רב המכון רבי צבי דודו שליט"א - מורה הוראה וראש כולל גני אילון - אוהרסק

שהות זמנית, והרי זו דירת עראי. ועוד, מפני שמצפה לצאת ממנו בכל רגע, וכמו שכתבו הפוסקים לענין הבורח מביתו בעת מלחמה או מגפה, שפטר ממזוזה במקום הזמני שדר בו אפילו נמצא שם יותר מל' יום, מאחר שמצפה לשוב לביתו, ועתיד לצאת בכל רגע. (זכור לאברהם ט"ז, שדי חמד מע' מ' כלל ק"ח, וכע"ז בשרת ממעמקים ח"א כ"ג לענין שהות בגטו בעת המלחמה. אכן דעת הברכ"ז סק"ט לחייב עכ"פ בלא ברכה). אולם, כאשר משמש כמחסן הרי פשוט שהוא מחוייב במזוזה, כדן 'בית האוצר' (רפ"ז ב').

והנה בדיני מזוזה מצינו שנאמר פסול 'תעשה ולא מן העשוי' (מנחות ג'), ואם נקבעה המזוזה בזמן שהיה חסר בתנאי החיוב, כגון שעדיין לא חיברו את הדלת בפתח, צריך להסירה ולקבועה שנית לאחר חיבור הדלת (ש"ד רפ"ז כ"ה).

ומבואר בפוסקים שפסול 'תעשה ולא מן העשוי' במזוזה אינו רק כאשר נעשה שינוי במציאות בתנאי הבית, אלא אפילו כשהיה חסרון רק מצד **הבעלים**. אשר מטעם זה דנו הפוסקים בשוכר שקבע מזוזות ולבסוף רכש את הבית, אם צריך להסיר את המזוזות ולקבוען שוב מפני שכעת נתחייב מן התורה (נחלת צבי י"ד רפ"ו כב, רצא ב. קרן אורה מנחות מד, מנחת חינוך תכ, מזוזות ביתך רפ"ז קמ"ג).

¹ בענין ברכה על קביעת מזוזה במחסן, אפילו כשנכנסים בו בתדירות גבוהה, קיים פולמוס בפוסקים. שיש סוברים שלא לברך, מפני שיטת הראשונים שאין חיוב במחסן כלל. אך דעת הרע"א (תשרי סו) דהמחבר לא חייש לשיטות אלו וקובעין בברכה. וגם הפוסקים שלא לברך העידו שמנהג ישראל לברך (נרוה"ש רפ"ז, רב פעלים ח"ב לו), וכך מוט בשם החזו"א ולמעשה חילוק הפוסקים בין היכא שמשמש בו תדיר, שיכול לקבוע בברכה, לבין היכא שנכנס בו אחת בשנה עבור דפנות הסוכה, שיש לקבוע בלא ברכה (עי' שער מזוזה ז' ח).

לקבלת הגליונות וחומר מרתק נוסף שלחו בקשה ל: A9768552@gmail.com

צורתא דשמעתתא

סקידה מקיפה של סוגיה הלכתית

הרב מנחם אדלר - ראש בית המדרש

מקום קביעת המזוזה בדלתות אלומיניום החדשות

הבהרה: למרות שבלשון הפוסקים תיבת 'משקוף' מוסבת על המשקוף העליון בלבד, השתמשנו במאמר בתיבת 'משקוף' גם בנוגע למשקוף הימני והשמאלי, כפי המורגל בלשון המדוברת, כדי להקל על קורא.

פתח עם שני משקופים

מקום קביעת המזוזה הוא על המשקוף **בתוך חלל הפתח**, ולא מבחוץ (ויד' רפ"ט ב'). דנו הפוסקים בפתח שיש בו שני משקופים, היינו, שבתוך פתח העשוי אבן הוסיפו משקוף עץ פנימי, שעליו סוגרת הדלת, ויש לדון אם המשקוף החיצון הוא בכלל 'חלל הפתח' וניתן לקבוע עליו את המזוזה. וכתבו להבחין בין שני אופנים:

אופן א' - משקוף פנימי שאינו בולט טפח

בנוגע למשקוף פנימי **שאינו בולט טפח**, כפי המצוי בפתח חדר 'ממ"ד', שיש מתקנינים בו דלת פנימית רגילה מוסיפים לצורך כך משקוף פנימי (תמונה 1). דעת הרבה פוסקים שיש לקבוע את המזוזה דוקא במשקוף העץ הפנימי¹, אולם גדולי ירושלים נהגו לקבוע את המזוזה על משקוף האבן, שגם הוא נחשב 'חלל הפתח'².

אופן ב' - משקוף פנימי בולט טפח [המכשלה המצויה בדלתות החדשות]

כאשר המשקוף הפנימי **בולט טפח** אל תוך חלל הפתח (תמונה 2), **הסכמת כל הפוסקים** שאין לקבוע את המזוזה במשקוף החיצון, ואם קבע שם **פסולה**³.

מציאות זו מצויה מאד בדלתות אלומיניום החדשות,

הקיימות במבנים וכניסות בניינים מהעשור האחרון (תמונה 3 = דלת מצויה בכניסה לבתי כנסת החדשים **תמונה 4** = דלת כניסה בבנין חדש. המזוזה שבתמונה נמצאת במקום פסול, מאחר שהמשקוף הפנימי רחב טפח), שאין בהם אפשרות לקבוע את המזוזה במשקוף הפנימי מפני שהדלת ממלאת את כל החלל, וקובעים את המזוזה במשקוף החיצון, אך לא שמים לב שהמשקוף הפנימי בולט טפח, כך שהחיצון פסול לקבוע בו את המזוזה. [בשונה מדלתות אלומיניום הישנות, שהמשקוף הפנימי בדרך כלל אינו רחב טפח].

חשוב להדגיש, שגם כאשר המשקוף החיצון רחוק מהפנימי **טפח בדיוק**, ונמצא שהמזוזה עצמה אינה רחוקה טפח מחלל הפתח (תמונה 5), מכל מקום יש בזה פסול, מפני שכאשר המשקוף שבו קבועה המזוזה רחוק טפח מחלל הפתח, אין בו שם 'מזוזה הבית' אלא 'חומה בעלמא', ולא מועיל שהמזוזה עצמה קרובה יותר לחלל הפתח (נפקי ויד' מנחות לג, מזוזה בתוך רפ"ט, שערי המזוזה יב"י הע' כ"ב).

כמו כן מצוי הדבר בדלת אלומיניום שביציאה מהבית למרפסת (תמונה 6), שיש קובעים בה את המזוזה על הקיר, בין מסגרת האלומיניום של הדלת למסגרת האלומיניום של התריס, או על הקיר מחוץ למסגרת התריס (תמונה 7, במקום שנמצאות המזוזה האדומות). אך להנחבאר, מאחר שנמצא במדידה שמסגרות הדלת והתריס **בולטות טפח** מהקיר, נמצא שלכ"ע אין לקבוע שם את המזוזה. ולהלן יתבאר המקום הראוי.

פיתרון א' - קביעה בחלל המשקוף [ע"י חקיקה, או בלי בית מזוזה]

הפיתרון המהודר הוא, לחקוק חלל בעובי המשקוף [באמצעות דיסק וכדו'], שיהיה ניתן לקבוע בתוכו את המזוזה בלי שתפגע בה הדלת בסגירתה. [יש לעורר, שהנוהגים לקבוע את המזוזה באלכסון, יראו לעשות החקיקה באלכסון מעט [אפילו כלשהו], כדי לקיים מנהגם].

חשוב לדעת, כי לרוב ניתן לקבוע את המזוזה במקומה הראוי גם **בלי חקיקה**. שכן בסוגים רבים של משקופי אלומיניום קיים חלל פנוי כסנטימטר בין המשקוף לדלת [שלא שמים לב אליו, עד שבדקים... (תמונה 7, מקום המזוזה הירוקה)], שניתן לקבוע בתוכו את המזוזה **בלי בית מזוזה** באמצעות דבק דו צדדי דק וחזק, כשהיא מגולגלת בצורה

מהודקת ועטופה בניילון, השומר על הידוקה (תמונה 8). [עצה נוספת: לקפל את המזוזה בצורה **שטוחה** כדרך שמקפלים פרשיות תפילין של ראש (ולא מגולגלת), ולעטוף בחתיכת ניילון קשיח [שעונית] שישמור על הידוקה. ובכך תיכנס בקלות בחלל שבין המשקוף לדלת. והסכימו לזה גדולי ההוראה. (בפתח חיצוני, שהמזוזה חשופה לקרינת השמש, מומלץ לעטוף גם בנייר אפייה, כדי להגן עליה מנזקי חום השמש)].

¹ יד הקטנה פ"ג ה"י, 'מבית לוי' ח"ב בשם שבת הלוי, תשובות והנהגות (ח"ב תקנ), שרגא המאיר (ח"ג ל'), חובת הדר (פ"ח סק"ג) בשם הגרי"ד יונגרייז, פתחי מזוזות רפ"ט ט"ז, שערי המזוזה יב"י ג'.

² כך נהגו הגר"א מלצר, הגר"ש אורבך, והגר"ש אלישיב. ולדעתם, פעמים שצריך לקבוע **דוקא בו**, מפני שלכתחילה יש לקבוע המזוזה בטפח הסמוך לחוץ (ש"ע שם, שלא כטעות המצויה, לקבוע באמצע המשקוף), ואם יקבעה במשקוף העץ לא תהיה בטפח החיצון. ומ"מ דעת החולקים שעדיף לקבוע במשקוף העץ מאשר לקיים את הדין לכתחילה של טפח החיצון.

³ דע"ק רפ"א א', מז"ב שעה"צ רפ"ח כ', תורה והמצוה ח"ב עמ' תרסג מהגר"ש אורבך, אגור באהלך י"ג י"ג. מפני שגם לשיטות שהמשקוף החיצון נחשב חלק מהפתח, מימ מודו שבלטות המשקוף הפנימי סותמת כנגדה וממעטת רוחב חלל הפתח, ועל כן דוקא כשאין בו טפח ניתן לקבוע בחיצון, שעדיין תהיה המזוזה תוך טפח לחלל הפתח. משא"כ כשהפנימי בולט טפח, נמצא שהמזוזה הקבועה במשקוף החיצון רחוקה טפח מחלל הפתח, ופסולה מדין 'העמיק לה טפח' (ויד' רפ"ט ד').

יש לציין, כי בדלתות אלומיניום החדשות קיים במשקוף עצמו חלל גדול ומשמעותי, עד שפעמים ניתן לקבוע בו בלי חקיקה אפילו בית מזוזה (תמונה 9 = דלת כניסה לבנין חדש, קיים חלל גדול לצורך הצירים העבים). אך בדרך כלל אין נכנס בית מזוזה ברוחב החלל, אך עדיין יש בו עומק גדול שניתן בקלות לקבוע בו מזוזה בלי בית, מבלי שתפגע בה הדלת⁴ (תמונה 10 = כניסה לאלום בית כנסת, דלת אלומיניום החדשה. הוכנסה מזוזה בלא בית בתוך החלל שבצד פתיחת הדלת, בשל החלל המשמעותי הוכנסה בקלות, אפילו בלא גלילה מהודקת)

פיתרון ב' - הרחבת המשקוף

עצה נוספת כתבו הפוסקים (חו"ט שני עמ' קיח, חובת הדר פ"ח ח"ג הע' ח', מבית לוי ח"ב וחי', התורה והמצוה קל"ז), אשר יש בה תועלת רבה לאופנים שלא ניתן לבצע את הפיתרון הא'. כגון פתח עם דלת מתקפלת, וכן דלת זכוכית דקה המצויה בפתחי חנויות, שהמשקוף בהם דק מאוד ואין אפשרות לקבוע בו מזוזה⁵.

העצה היא הגדלת שטח חלל הפתח באמצעות הוספת משקוף חיצוני, ע"י חיבור פרופיל אלומיניום או פלסטיק בקצה המשקוף הקיים, משני צידי הפתח ומלמעלה, בצורת ח'. ותוספת זו נחשבת המשך המשקוף וחלל הפתח, כך שניתן לכתחילה לקבוע עליה את המזוזה.

פתרון זה מעשי ויעיל מאוד גם עבור דלת היציאה למרפסת הנ"ל, שניתן להדביק פרופיל פלסטיק ארוך [המיועד להדבקה באוויר קירות הבית, לשמור על חודם] אל קצה מסגרת האלומיניום של התריס (תמונה 11 = פרופיל הפלסטיק צבוע בסגול לצורך הבטחה), ובכך ניתן לקבוע בקלות במקום מהודר לכתחילה עם בית מזוזה.

יש מקומות שביצעו פתרון זה (תמונה 12), אך הוספת המשקוף לא נעשתה כהמשך רציף בקצה המשקוף המקורי, אלא סמוך לו מאחורי הצירים (בכדי שהמזוזה לא תפריע לפתיחת הדלת). באופן זה התועלת היא רק לפי מנהג גדולי ירושלים הנ"ל, שניתן לקבוע מזוזה על משקוף חיצוני שאינו מרוחק טפח מחלל הפתח. אכן לסוברים שלעולם יש לקבוע את המזוזה במשקוף הפנימי, יש לחבר את תוספת המשקוף כהמשך רציף למשקוף הקיים (חובת הדר שם), וכתמונה 11.

אך יש לציין שיש סוברים, כי פתרון זה מועיל כאשר התוספת נאה ומשתלבת עם הפתח, ולא כאשר ניכר ובוולט שנעשית רק לשם קביעת המזוזה, שאז אינה נחשבת כלל פתח הבית, ואינה מועילה להחשיב את המזוזה בתוך חלל הפתח (אגור באהליך כ"ג כ': וע"ש שיש חולקים).

"ברוב הבתים שנכנסתי דרך ארעי לצרכי, מצאתי איזה דבר פסול במקום קביעת המזוזה"

(האדר"ת, נפש דוד סט"ז)

בית מזוזה - היכן דוקא וזקא דוקא אטום

מבואר בשו"ע (י"ד רפ"ז ה', רפ"ח ט"ו) שיש להשתמש בבית מזוזה שקוף, או לפחות שיהיה בו נקב כנגד השם הרשום על הקלף מבחוץ, כדי שהשם יהיה נראה. ובביאור הגר"א ציין לדברי הזוהר הק' (פ' ואתחנן), שהמזיקים נרתעים כאשר רואים את השם שעל המזוזה, וכך הבית נשמר. ועל כן עוררו הפוסקים שיש להקפיד בזה בפרט בפתח החיצון של הבית, שלא יניח בית מזוזה מפואר ואטום, אלא שקוף, כדי שלא ייכנסו בו המזיקים. וגם אם יש לו כבר בית מזוזה אטום ישתדל לטרוח ולהחליפו בשקוף (אגור באהליך ט"ד, קונט' האגרת הזאת להגר"ש דבילצק, ועוד. ואולם בדיעבד אינו מעבד ויוצא יד"ח גם כשאינו שקוף).

אכן, בפתח חדר פנימי אשר משתמשים בו תינוקות וכדו' ועלול להיות גילוי ערוה כנגד המזוזה בעוד שהדלת פתוחה, בפתח כזה יש להקפיד דוקא על בית מזוזה אטום, כדי שלא יארע גילוי ערוה כנגד השם הקדוש שעל המזוזה (שרע שם).

כיוון הקלף בתוך בית המזוזה

מלבד מה שידוע להקפיד, שיהיה השם הרשום על הקלף מבחוץ מכיון כלפי חלל הפתח, גם כשכית המזוזה אטום (מזוזות ביתן רפ"ח שעה"צ מ'). יש להקפיד גם שתיתב "שמע" הרשומה על הקלף מבפנים יהיו פניה כלפי חלל הפתח, כלומר כלפי המשקוף הנגדי, וזאת על ידי שסוף הגלילה [=קצה הקלף] יסתיים כלפי חוץ, ולא כלפי המשקוף (שרע י"ד רפ"ט ו').

פסול מזוזה מתנדנדת

הפוסקים עוררו על שימוש בדבק נייר, שמאחר וברבות הימים הוא מתייבש, על כן אינו נחשב חיבור קבוע אלא עראי (משנה הלכות, חד קמ"ב, נח"ח ח"ז ע"ב). אך לפי"א אם משתמש בדבק נייר [סלוטייפ'] חזק ועמיד, אין בכך חיסרון (שערי המזוזה ט"ז הע' כ"ב). אולם יש להזהר מאוד משימוש ב'סלוטייפ' מטעם אחר, שמצוי מאוד במשך הזמן [עם הנגיעות הרבות במזוזות] שהמזוזה מתנתקת מחיבורה למשקוף ואינה נוגעת בו (תמונה 13), אלא שלמראית העין נדמה שמחוברת, מפני שתפוסה על ידי הדבק ואינה נופלת, אך באופן זה היא פסולה מן הדין, שאינה קבועה "על מזוזות ביתך" אלא "על דבקי ניירך"⁶... וצריך לתקנה עם ברכה (אגור באהליך, י"ו. כדן מזוזה תלויה המבואר בגמ').

⁴ מצוי במבני ציבור (בתי כנסת ושיבות וכדו'), שהתורם חפץ לקבוע דוקא בית מזוזה מפואר, ומשום כך נאלצים לקבוע את המזוזה במשקוף החיצוני (תמונה 12). אך צריך לבדוק היטב שאין הפנימי בולט טפח, שלא יפסידו את עיקר המצוה מפני הפאר החיצוני.

⁵ יש לציין, שאננם לבני ספרד הנוהגים כדעת המחבר (רפ"ט ב') אין פיתרון נוסף מלבד אלו שנתבאר בפנים. אולם לבני אשכנז הנוהגים כרמ"א, יש דעות בפוסקים שלפי שיטת הרמ"א ניתן בדיעבד לקבוע את המזוזה מחוץ לחלל הפתח (דהיינו, מחוץ לשטח שבין המשקוף הימני לשמאלי), כאשר קובע אותה על המשקוף עצמו מבחוץ, כלפי רשות הרבים. [ואם אין משקוף, כמו בדלת זכוכית, יקבע מבחוץ בתוך הספח הסמוך לפתח]. אך גם לבני אשכנז הוא רק פיתרון בדיעבד, וגם זה רק לחלק מהשיטות. ועל כן דעת הגרי"ש והש"ס הלוי שמחוייב להוציא ממון ולטרוח בכדי לקבועה כראוי, ולא לסמוך על פתרון זה.

⁶ ואפילו לא התנתקה מהמשקוף עד שנעשה הפסק אורי, אם התרופה הדבק עד שהמזוזה יכולה לנוע במקומה ימינה ושמאלה כשנוגעים בה, גם כן יש פוסלים, דאינה קבועה. וכמו שפסלו הפוסקים כשקבועה במסמר אחד ולא שתיים (ומ"מ כשאין הפסק אורי ע"י ארחת רבינו ח"ג לח שהניח בספק כה"ג, אם צריך לברך שוב כשמתקנה).

לעיון

שאלות מדהקות בהלכה המעשית בימינו

האם מותר להכניס חלות חמות תחת המפית בשבת?

נפסק להלכה (ש"ע רנ"א א'), שאסור להטמין דבר חם בשבת בכדי לשמור על חומו, אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל. ולפי"ז יש לתמוה על הנהוג להוריד את החלות החמות מהפלטה קודם הקידוש, ולהניחם על השלחן תחת המפית, והרי זוהי הטמנה האסורה.

ואף שסיבת הכיסוי בכדי שיוכל לקדש על היין ולא תראה הפת בושתה, מ"מ הרי בנוסף לכך חפצים מאד בכיסוי גם בכדי לשמור על חומה.

ולפי המבואר בשו"ע (שם סעיף ב') שאין איסור הטמנה בכיסוי מאכל **מגולה**, נמצא שאם החלות מגולות אין בזה משום הטמנה. אך מצוי שהחלות מונחות בתוך שקית או ניילון נצמד וכדו'.



ואין לדחות שהאיסור דוקא במאכל חם ולא בצונן, והחלות אינן חמות כל כך. שכן מבואר במשנ"ב (רנ"א שעה"צ כ"ט) דשיעור החום לענין הטמנה תלוי בשיטות הפוסקים לענין בישול אחר בישול, ולדעת הרמ"א נחשב חם גם כשהוא פחות מיד סולדת, כל שלא נצטין לגמרי, וצריך עיון. [נאמנם בחז"ר (ל"א ל"א) כתב, דכל שנצטין מיד סולדת אין בו איסור הטמנה, אך זהו לטעמיה דעת הרמ"א דשיעור החום לענין בישול אחר בישול אינו מן הדין אלא חומרא בעלמא, אולם בדברי פוסקים רבים מתבאר שהוא מדינא, שגם בפחות מיד סולדת אכתי לא פקע בישולו, וכדעת המשנ"ב].

מדוע בכותל המערבי אין מתפללים לכיוון קדש הקדשים?

נפסק להלכה (א"ח צ"ד א'), שהעומד בירושלים צריך לכיוון פניו ולהתפלל לכיוון בית המקדש וקדש הקדשים. [נע"י משנ"ב סק"ג שמלבד צידוד הגוף צריך גם **לצייר במחשבתו** שעומד בקדש הקדשים, ומבואר ברמב"ם (סוה"מ ה') שזהו מעיקר חובת תפילה מן התורה, לעבדו במקדש].

לפי זה יש לעורר, שלפי המקובל שמקום קדש הקדשים אינו מכוון כנגד הכותל המערבי, אלא צפונה ממנו (נ"י רדב"ז ח"ב תרצ"א, דרכי ציון לרבנו עובדיה מברטנורא. וכן יש להוכיח מפרקי דר' אליעזר פ"ל, שעתידין ישמעאל לבנות בנין **בהיכל**, משמע דבניינם הוא במקום ההיכל). **נמצא שצריך** להתפלל בכותל לכיוון אלכסון שמאלה, ומדוע נהוג אם כן להתפלל ישר? נולא באנו חי' לשנות מנהג ישראל מדורי דורות, אלא רק להבין טעם המנהג].



לתגובות: מייל: A9768552@gmail.com פקס: 077-470-4472

כבוד הרב המחבר שליט"א,

אחרי העמל האדיר שהשקעת בספרך הנפלא, חייבים לדאוג שגם החיצוניות שלו תהיה באותה רמה, אצלינו תקבל ליווי אישי ועצה טובה, איך לעשות את זה הכי מוצלח, באופן שישאר לך כסף גם לספר הבא...

אש התורה - הוצאה לאור

יצירת איכות תורנית

9768552@gmail.com 050-4150668

א-ה 9:00-15:00 19:00-21:30 08-9768552



הודעה משמחת למחברי ספרים שליט"א:

מכון אש התורה מעניק למחברי ספרים סבסוד משמעותי בכל שלבי הפקת הספר, עריכת תורנית, עימוד מקצועי, הדפסת איכות והפצה.

בנוסף!

חוסכים את עלויות עיצוב וייצור גלופות חדשות לכריכה, ומשתמשים בגלופות מוכנות מרהיבות מקטלוג המכון. (ניתן לשכור גלופה לשימוש גם אם מדפיסים במקום אחר!)
לפרטים וקבלת הקטלוג: 9768552@gmail.com

מתוך קטלוג הגלופות החדש



חדש! ניתן לקבל למייל עותק דיגיטלי מהספרים שראו אור ע"י המכון. לקבלת קטלוג הספרים למייל באופן אוטומטי - שילחו את המילה 'ספרים' בשורת הנושא לכתובת 9768552@gmail.com



הכרעת מרן פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א

מה עושים

במלחמה?

בס"ד, חשון תשפ"ד

אבקש לכל אחד להיות שותף במצוה נשגבה זו
של נישואי 78 היתומים ע"י "ועד הרבנים"
בסכום של 780 ש"ח

וכל התורמים לנישואי 78 היתומים

יזכו לשמירה עליונה

ולהינצל מכל פגע ומחלה וגזירות קשות

ולילדים טובים ולגדלם לתורה ולחופה
מתוך נחת בריאות ופרנסה בריווח,
ויעשו שמחה בביתם ויוושעו בכל הנצרך להם

אני מצוי ומוחזק אל תמיד ואל תמיד
דמיך לאלהי ישראל יתמיד

אשר

מחתנים 78 יתומים

הנישאים בעיצומם של ימי המלחמה
וזוכים לעוד דחמי שמים לישועה

לשמירה עליונה

מס' קרן
6755

1-800-22-36-36



ועד הרבנים
לעניי צדקה בארה"ק